

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduskond
Ühiskonnateaduste instituut
Kommunikatsioonijuhtimine

Veronika Põllu

Erineva emakeelega Eesti koolide õpetajate teabeväljad

Magistritöö

Juhendaja: Ragne Kõuts-Klemm, PhD

Tartu 2016

Sisukord

Sissejuhatus	3
1. Teoreetilised ja empiirilised lähtekohad	6
1.1. Kooli roll sidusa ühiskonna kujunemisel	6
1.1.1. Õpetaja roll koolis ja integratsioonis	9
1.2. Identiteet ja isiksuse teadväli	11
1.2.1. Teadväli	12
1.2.2. Meedia roll teadvälja kujundamisel	14
1.2.3. Eesti- ja venekeelse elanikkonna meediakasutus	16
1.3. Õpetajate professionaalne identiteet	17
1.4. Kokkuvõtteks	21
2. Uurimuse eesmärk ja uurimisküsimused	24
3. Meetodika ja valim	25
3.1. Küsitlus	25
3.2. Intervjuu	27
4. Uuringu tulemused	35
4.1. Küsitluse tulemused	35
4.2. Intervjuu tulemused	49
4.3. Diskussioon	59
5. Kokkuvõte	67
6. Summary	72
7. Kasutatud allikate ja kirjanduse loetelu	75
7.1. Kirjandus	75
7.2. Muud allikad	78
LISAD	81
1.1. Intervjueeritavate lühikirjeldus	81
1.2. Ankeet eesti keeles	101
1.3. Ankeet vene keeles	109
2. Intervjuud	118
2.1. Skrebeeritud intervjuud	118
2.1.1. Respondent 1 – M	118
2.1.2. Respondent 2 – K	128
2.1.3. Respondent 3 – I	135
2.1.4. Respondent 4 – I2	143
2.1.5. Respondent 4 – L2	150

2.1.6. Respondent 6 – R.....	157
2.1.7. Respondent 7 – V.....	165
2.1.8. Respondent 8 – L	173
2.1.9. Respondent 9 – N.....	183
2.1.10. Respondent 10 – Z	197
2.2. Kodeerimisjuhend.....	206
2.3. Kodeerimise kondtabel.....	208
3. Väärtuste tabel	209
4. Venni diagramm	213

Sissejuhatus

Viimastel kümnenditel on Eesti riigis ja hariduses toimunud väga palju kardinaalseid muudatusi. Endiselt on Eestis aktuaalne teema 20.sajandi jooksul sisseärännanud venekeelse elanikkonna integratsioon eesti ühiskonda. Kuid seoses viimastel aastatel intensiivistunud rändeprobleemidega Euroopas, laieneb ka riigi tasemel lahendamisele kuuluvate küsimuste ring – teisest kultuurist ja keelekeskkonnast pärit laste lülitamine kooliellu Eestis, nende integreerimine ühiskonda, spetsialistidele-pedagoogidele esitatavad nõuded eriteadmiste ja vastava ettevalmistuse kohta nendega töötamiseks.

Aastakümnete jooksul on läbi viidud hulgaliselt uuringuid, mille raames on vaadeldud riikliku identiteedi kujunemist, sotsialiseerimisprotsessi mõjutavaid erinevaid faktoreid, integratsiooniprogrammide efektiivsust, infoallikaid ja infovajaduse eripärasid Eestis elavate erinevast rahvusest elanike seas. Kuid vaatamata erinevate uuringute mitmekülgsele ei ole eriti uuritud sellist sotsiaal-professionaalset rühma kui õpetajad.

Õpetaja rolli ei saa alahinnata kasvava põlvkonna isiksuste ja identiteedi kujundamisel, järelilikult ka integratsiooniprotsesside suuna ja edukuse ühe mõjutajana.

Eestis on venekeelse elanikkonna integratsiooni puhul avalikus arutelus rõhutatud peamiselt kahele aspektile – venekeelse elanikkonna vähene eesti keele oskus ja elamine naaberriigi infoväljas. Riiklikul tasandil oodatakse, et eelkõige kool on mehhanismiks, mis tasandab erinevused eesti- ja venekeelse elanikkonna vahel, sotsialiseerides venekeelsed noored riigikeele oskajatena ja riigiidentiteediga kodanikena eesti ühiskonda. Kindlasti on koolile sellise rolli omistamine õigustatud, sest riigi jaoks ongi see üks olulisemaid ja lihtsamini ligipääsetavaid vahendeid noore põlvkonna mõjutamisel – üks „ideoloogilistest riigiaparaatidest“, nagu Louis Althusser seda nimetab. Kooli ei saa aga vaadata lahus toimijatest, kellele on pandud ootus noore põlvkonna hoiakuid kujundada – õpetajatest. Käesoleva magistr töö eeldus ongi see, et integratsiooniprotsesside edukuse adekvaatsemaks hindamiseks tuleb tunda põhjalikumalt venekeelsetes koolides tegutsevaid peamisi sotsialiseerimisagente – õpetajaid. Sel põhjusel on võetud analüüsimisele eesti- ja venekeelsete koolide õpetajate teabeväljad, et näha, kas ja milles on erinevusi nende vahel, ja millistest teguritest need tuleneda võivad. Autor eeldab, et Eesti koolide erineva emakeelega õpetajate

info- ja teabeväljad võivad olla erinevad, kuid on sarnased professionaalses mõõtmes, st tööalased pädevused nende rühmade vahel ei erine oluliselt.

Töös konstrueeritakse Marju Lauristini ja Peeter Vihalemma (1980) teabevälja mudelile tuginevalt empiiriline mudel õpetajate teabevälja analüüsiks, osundades professionaalse identiteedi määravale rollile õpetaja poolt edasiantavate hoiakute ja väärtuste juures. Isiku teabevälja dimensioonid on isiku teadmised, väärtused ja normid, mis on kujunenud isiku eluea jooksul. Need on ladestatud erinevatesse kihtidesse, millest mõni on väga püsiv (fundamentaalne teabevälja kiht) ja mõni üpris lihtsasti/ kiiresti muutuv (operatiivne teabevälja kiht).

Õpetajate teabeväli seotakse nende professionaalse identiteediga. Autor osutab sügavamat tähelepanu professionaalse identiteedi kujunemisele ja selle tihedale vastastikusele seosele isiksusliku väärtussüsteemiga. Igasuguse tegevuse, muuhulgas pedagoogilise tegevuse aluseks oleva kompetentsuse kasv ja areng peavad põhinema isiklike väärtuste süsteemil. Seetõttu on indiviidi, antud juhul pedagoogi väärtushinnangute väljaselgitamine võimaliku professionaalse tegevuse efektiivsusele mõju avaldavate hinnanguliste konfliktide ettemääramise aluseks. Arvestades asjaolu, et Eesti koolidesse hakkavad jõudma siinsest kultuurist märgatavalt erineva taustaga, kaugematest piirkondadest pärit sisserändajate lapsed, tõstab kaasaegse ühiskonna ees seisvate ülesannete mastaapsus järsult nii professionaalse kui mitteprofessionaalse kompetentsuse probleemi. Selles mõttes kujutab töö endast ka mõtlemisekohta tulevikuks sisserännet puudutavate poliitikate kujundamisel.

Õpetajate teabeväljade analüüsimiseks on läbi viidud kaheastmeline uuring – esmalt on kaardistatud suurema rühma vastajate peal nende meediakasutuse mustreid ja teiseks on läbi viidud süvaintervjuud ühe osaga õpetajatest. Meediakasutuse uurimine annab infot teabevälja operatiivse kihi kujunemise kohta, süvaintervjuud avavad teabevälja fundamentaalse ja spetsialiseeritud kihi kujunemise tagamaid. Selleks, et osata hinnata leide integratsiooniprotsesside seisukohalt, on võrreldud eesti- ja venekeelseid respondente, nende antud vastuseid nii ankeetküsitlusele kui ka süvaintervjuus.

On selge, et retrospektiivne intervjuu jääb meetodina piiratuks ning ei võimalda teabevälja kujunemist analüüsida piisava sügavusega – selle taga on nii vastaja kui ka uurija poolsed tegurid. Vastaja võib mäletada möödunut tänaste sündmuste tähtsustamise prisma kaudu ja olla

paljut unustanud. Teisalt ei pruugi ka uurija osata küsida just konkreetset inimest puudutavaid kõige olulisemate elusündmuste kohta. Sel põhjusel tuleks käesolevat uuringut võtta kui esmast kaardistust ning uurimisperspektiivi avajat, mis osutab integratsiooniprotsesside komplitseeritusele ning vajadusele nende analüüsis puudutada märksa sügavamaid st isiksuse tasandeid.

Töö teema valik on seotud autori enda kogemusega õpetada venekeelses koolis viimase 20 aasta kiirete muutuste ajal. Olen isiklikult näinud ja kogenud muutuste keerukust erinevate subjektide jaoks – nii koolijuhtide, õpetajate, lapsevanemate ja ka laste jaoks. Muutunud riiklik kontekst on esitanud neile kõigile arvukalt väljakutseid ja neile on leitud erinevaid lahendusvõimalusi, millega olen kokku puutunud. Tahan oma tööga lisada täiendava mõõtme nende muutuste hindamisesse, sest väga sageli olen tajunud haridus- ja integratsiooniprotsessidele erinevate osapoolte ja avalikkuse poolt lihtsustavaid must-valgeid hinnanguid.

Magistritöö koosneb kolmest põhiosast. Teoreetilistes ja empiirilistes lähtekohtades tutvustatakse teabevälja mõistet, pööratakse ka tähelepanu õpetajate professionaalse identiteedi kujundamisele ning antakse lühiülevaade varasemalt tehtud uuringutest. Meetodi osas tutvustatakse korraldatud küsitlust ja intervjuusid. Samuti antakse ülevaade kasutatud andmekogumis- ja analüüsimeetoditest ning valimi moodustamise põhimõtetest. Empiirilises osas tuuakse välja uurimuse käigus kogutud andmete kvalitatiivse ja kvantitatiivse analüüsi. Tulemuste osas antakse ülevaade eesti- ja venekeelsete õpetajate teabeväljadest selle kihtide ja dimensioonide lõikes. Töö lõpetab kokkuvõtte ja diskussiooni peatükk.

1. Teoreetilised ja empiirilised lähtekohad

Käesolevas peatükis tutvustan uuringu läbiviimise olulisemaid lähtekohtasid: kooli rolli ühiskonnas olemasolevate väärtuste ja normide taastootjana, õpetajate rolli koolis ja professionaalset identiteeti ning kuidas võib mõlemat mõjutada õpetaja isiklik teabeväli. Peatun teiste teabevälja kujundavate tegurite kõrval lühidalt ka massimeedia rollil ning selgitan teabevälja ja infovälja mõistete erinevusi. Käesolev peatükk võimaldab esitada uurimisküsimused eesti- ja venekeelsete koolide õpetajate teabeväljade ja professionaalse identiteedi kohta.

1.1. Kooli roll sidusa ühiskonna kujunemisel

Kultuuri ja haridust on alati peetud ja peetakse ühiskondade arengu lähtefaktoriteks. Uusmarksistliku teoreetiku Louis Althusseri sõnul on kool üks mitmest ideoloogilisest riigiaparaadist, mis „õpetab lastele lisaks lugemisele, kirjutamisele ja arvutamisele ka ’õige’ käitumise reegleid“, seega „õpetab toimimiseks vajalikku teadmist, kuid teeb seda sellistes vormides, mis tagavad valitsevale ideoloogiale allumise“ (Althusser, 1971). Selle vaatepunkti järgi peaks olema kool üks tõhusamaid vahendeid vähemuste integreerimiseks enamusühiskonda. Nii ka Eestis osalevad integratsiooniprotsessis kultuur ning koolisüsteem tervikuna, sest just kool on see institutsioon, kus pannakse perekonna kõrval väärtushinnangutele ja -normidele alused. Kool üheaegselt esineb ka ühiskonna kultuurikandjana. Kaasaegne lähenemine kasvatusesele ja õpetamisele on tihedalt seotud väärtuskasvatusega – valdkonnaga, milles intensiivselt tegeldakse nii väärtuste vahendamisega kui ka uute väärtuste loomiskultuuriga (Muldma ja Nõmm, 2011). Ilmselt on see ka põhjus, miks on Eestis olnud väga tulise arutletud alates 1990ndate algusest venekeelsete koolide üleminekut eestikeelsele õppele. Haridussüsteem on ühiskonna lõimumisprotsessis kahtlemata üks võtmetegureid: ühest küljest edendatakse hariduse kaudu integratsiooniprotsessi osaliste keeleoskust ning teisalt on see sotsialiseerimisprotsessi suunaja (Kirss ja Vihalemm, 2008). Tegemist ei ole ainult õppekeele valiku tehnilise küsimusega, vaid kogu identiteedikujundamise seisukohast tähtsa küsimusega.

Prantsuse sotsiaalteadlane Pierre Bourdieu, kes on samuti analüüsinud ühiskonna struktuuri, on osutanud koolisüsteemi olulisusele riigi „tahte“ täideviijana (Bourdieu 1994/2003). Koolil on „võim toota ja kehtestada mõtlemiskategooriaid, mida me rakendame spontaanselt kõigile maailma asjadele, riigile endale kaasa arvatud“ (Bourdieu 2003: 113). Kooli astudes on lapsed varustatud perekonna poolt kaasa antud erineva kultuurilise kapitaliga, aga kool ise suudab luua eelkõige tänu sellega seotud subjektide rohkusele lapsele ka sümboolset ja sotsiaalset kapitali. Prantsuse ühiskonnas, mille struktuuri analüüsis Bourdieu oma tähtteoses „Eristus (Distinction)“, on haridussüsteem oma eliitkoolide kaudu olemasolevate klassivahede taastootja (Käärik, 2013). Eestis ei pruugi kihtide vahelised ebavõrdsused ilmnedagi nii selgelt eksisteeriva ühtluskooli põhimõtte tõttu. Kuid kultuuriliste või etniliste vähemusrühmade integratsioon kooli kaudu on kahtlemata teema nii Prantsuse kui ka Eesti ühiskonnas.

Ka uuemates käsitlustes ei ole kooli tähtsust ühiskonna arengus tahaplaanile seatud. Nt on eriti tugevalt kooli seost ühiskonna kõigi teiste osade ja toimijatega rõhutatud nõ viienda distsipliini õppiva kooli idees, mille järgi on „kool pidepunkt hariduse ja ühiskonna muutumiseks“ (Senge jt, 2008: 14).

Kooli ülesanne tänapäeva paljukultuurilistes ühiskondades peaks olema kõigi antud riigi territooriumil asuvate isikute toimimisvõimekuse tagamine. See tähendab, et kooli lõpetanu on võimeline aru saama tema tegevust raamistavast seadusandlusest, on võimeline oma huvide ja vajaduste eest seisma, saab hakkama tööturul ja isiklikus elus.

Hariduse reformimise teemaline diskussioon on olnud Eestis päevakorras alates haridusuuenduse algusest, milleks loetakse traditsiooniliselt aastat 1987. Eesti Vabariigi haridusseadus, mille ülesandeks on reguleerida kogu haridussüsteemi kujunemist, võeti vastu 1992. aastal. Aasta hiljem võeti vastu põhikooli- ja gümnaasiumiseadus, mida on muudetud 43 korral.

Osa haridusreformidest on tulenenud Eesti taasiseseisvumisest, teised pigem haridussüsteemi sisepõhjustest. Eestikeelsele õppele üleminek vene õppekeelele gümnaasiumides on olnud üks tähtsamatest Eesti viimase 20 aasta haridusuuendustest, mis on püsinud pikka aega avalikkuse tähelepanu all. Algatuse peamine eesmärk on olnud luua vene emakeelega noortele eesti keele omandamiseks võimalusi, et ebapiisav keeleoskus ei takistaks nende hilisemaid karjääri- ja õpivalikuid. Õppekavade eesmärgiseades (Põhikooli RÕK, 2010; Gümnaasiumi RÕK, 2010)

on rõhutatud ühelt poolt keeleoskust kui identiteedi olulist osa ning teiselt poolt lugupidavat suhtumist teiste rahvaste keeltesse ja kultuuridesse ja eesti keele kui teise keele kasutamisse, õpilase isiksuse kujundamist oma kultuuri kandja ja edendajana. (Muldma ja Nõmm, 2011) Strateegilistes dokumentides on lähtutud eelkõige integratsiooni põhimõtetest – kahe õppekeele säilitamise kaudu antakse võimalus väärtustada oma etnilist päritolu (nt luues võimalused õppida emakeelt ja kirjandust kooli õppekeelest lähtuva ainekava alusel) ning eesti keele valdamise ja kultuuri tundmise kaudu tagatakse toimetulek Eesti ühiskonnas (EHF, 2008). Õpetajatel on nende hariduspoliitiliste muudatuste elluviimisel keskne roll. „Koolid sõltuvad piirkondades ja kogukondadest, mille osaks nad on. Jätkusuutlikud kogukonnad omakorda vajavad elujõulisi koole.“ (Senge, 2008: 14).

Haridusuuenduse rakendumise järel on esitatud muutuse poolt- ja vastuargumente nii pedagoogilisel kui ka sotsiaalsel ja poliitilisel tasandil (Soll jt, 2014). Aeg on näidanud, et paljud venekeelsed õpetajad Eestis ei ole suutnud uute hariduspoliitiliste nõuetega kohaneda (Kiilo, 2013)

Eesti vene õppekeelega koolide üleminek osalisele eestikeelsele aineõppele oli Laura Kirssi ja Triin Vihalemma läbiviidud haridusuuringu (Kirss ja Vihalemm, 2008) üks keskseid uurimisküsimusi, keskendudes kahe peamise sihtgrupi – õpilaste ja õpetajate – hoiakute, murede ning ootuste väljaselgitamisele eesmärgiga suunata ning toetada paremini üleminekuprotsessi ning lõimumisprotsesse laiemalt. Samas on hilisemad sündmused (nt nn pronksiöö) osutanud vajadusele tegeleda ka riigiidentiteedi ja kodanikukasvatuse teemadega.

Tänapäeval on üheks tähtsamaks, tähelepanu ja kohustuslikku lahendamist vajavaks probleemiks kooliõpikud, mis tõlgitakse venekeelsete koolidele eesti keelest. Otsetõlkena tehtud õpikud ei ole venekeelse elanikkonna jaoks kultuuriliselt sobivad. Otse tõlgitud õpikud ei suuda õpilastest tekitada soovitud arusaamasid, kui seal puuduvad seosed nende arusaadava tausta ja keskkonnaga. Tähenduste tekkimiseks on vajalik tekitada seoseid, mis aga eeldab põhjalikku sisulist tööd (sh koolitusi) ning eriala asjatundjate (kultuuripsühholoogide, -semiootikute ja -antropoloogide) kaasamist. (Kirss ja Vihalemm, 2008)

Eestikeelses aineõppes on olemas teisigi negatiivseid näiteid „tagajärgi“. Näiteks ilmneb, et tegelikult on eesti- ja vene õppekeelega õpilaste õpitulemused nt PISA uuringute põhjal murettekitavalt erinevad (Haridus- ja Teadusministeerium 2012). Lisaks väheneb õpetajate arv

venekeelsetes koolides, seda eelkõige sellistes maakondades, nagu Ida-Virumaa. Eesti keele õppega raskustes olevad ning psühholoogilist barjääri tunnetavad õpetajad tunnevad ennast alandatuna ning on koolist sunnitud lahkuma.

1.1.1. Õpetaja roll koolis ja integratsioonis

Kuigi kaasaegse õpikäsitluse järgi ei saa piirduda haridussüsteemist rääkides ainult ühe osapoolega, sest õppimisprotsessis osalevad nii riigi tasandi institutsioonid ja toimijad, õpetajad, lapsed, kohalik kogukond kui ka teised osapooled (Senge jt, 2008), sead käesolevas töös põhiraskuse just õpetajate rolli analüüsile, sest minu hinnangul on õpetajaskonnale siiani liialt vähe tähelepanu pööratud.

Iga õpetaja kujundab õpilaste väärtusi, olgu teadlikult või ebateadlikult. Õpetaja enda väärtustest oleneb nii õpimeetodite kui ka hindamismeetodite valik, aga ka õpilaste ja kolleegidega suhtlemise viis. Õpetaja, kes ise oma ainet armastab ja sellest vaimustub, suudab ka õpilastes kujundada head suhtumist oma ainesse. Ent tähtis on ka see, kuidas ta õpilastesse suhtub. Muidugi vajab õpetaja toetavat suhtumist nii kooli juhtkonna poolt kui ka lastevanematelt (Sutrop, 2009).

Eesti ühiskonna areng avaldab sügavat mõju väärtuskasvatuse prioriteetide kujundamisele kooliharidussüsteemis. Haridus tähendab mitte ainult teadmiste kogumi edasiandmist, vaid kõige esmaselt inimese kasvatamist ja kujundamist (Muldma ja Nõmm, 2011). Uue programmi realiseerimise edu sõltub suuremas osas õpetajast, kes muutub ainsast teadmiste kandjast, nagu oli varem, nii õelda suunavaks isikuks infomaailmas. Kaasaegne õpetaja peab toimetama õppeprotsessi mitte üksnes teadmiste omandamise süsteemi vormis, vaid ka isiklikkuse arenguprotsessi kujul. Õpetaja ülesanneteks on koordineerida õpilaste tegevust ja huve, olla projektitegevuse mentor, ekspert ja juht. Anda õpilastele võimalus teha valikut, põhjendada oma seisukohta, kandma vastutust selle valiku eest. Õpetaja peab looma tingimused laste iseseisvaks tööks, aktiivseks mõtlemistegevuseks. Samuti peab tegutsema tihedas koostöös teiste õppeainete pedagoogidega, laiendamaks oma õppeaine raamistikku ning mõeldes eelkõige lapse isiku arengule, universaalsete õppeoskuste moodustamise vajalikkusele. Ilma selleta ei saa õpilased olla edukad järgmistel õppestaadiumidel ega ka kutsetegevuses.

Minu hinnangul on Eesti koolides leidnud viimastel kümnenditel aset otsingud alternatiivi leidmiseks „industriaalajastu haridussüsteemile“ nagu Peter Senge (2008) seda nimetab. Selle ajastu kooli iseloomulikuks tunnuseks oli töötamine „konveieriliini põhimõttel“ (Senge jt, 2008: 38):

See tegi haridustöötajatest kontrollijad ja inspektorid, mõjutas traditsioonilist õpetaja-õpilase suhet ning tegi õppimise pigem õpetaja- kui õppijakeskseks. Motivatsiooni eest hakkas vastutama pigem õpetaja kui õppiija. Distsipliin tähendas pigem õpetaja kehtestatud reeglitest kinnipidamist kui enesedistsipliini. Hindamine keskendus pigem õpetaja heakskiidu saavutamisele kui enda võimete objektiivsele mõõtmisele. Ja lõpuks pani konveieriliini mudel õpilased vaikselt paika pigem õppimistoote kui õppimisprotsessi loojatena, nendest said passiivsed objektid, keda vormis hariduse saamise protsess, mille juures neil enestel ei olnud suuremat sõnaõigust. (Senge jt, 2008: 39).

Endiste venekeelsete koolide õpetajad ei ole seisnud silmitsi ainult muutuva õpikäsitlusega, vaid nende tööd on mõjutanud ka hariduspoliitilised taotlused venekeelse kooli integreerimiseks Eesti riigi ja ühiskonnaga. See on tähendanud venekeelsele õpetajale suurematki survet kui eestikeelsele, sest muutunud on tunnis kasutatav õppekeel, st on tekkinud vajadus omandada erialane terminoloogia eesti keeles, samuti uute õpikute ja õppematerjalide kasutuselevõtmist jms. Juba ainuüksi õpikute nõ ideoloogiline häälestus on olnud eriti teravaks aruteluteemaks seoses ajaloo õpetamisega.

Veronika Kalmus (2003) on oma doktoritöös uurinud kooliõpikute rolli õpilaste sotsialiseerijana ja leidnud, et kooliõpikute kaudu toimuv sotsialiseerumine on keeruline interaktiivne protsess, mis sõltub paljudest teguritest nagu õpilaste kogemused, varem väljakujunenud uskumused ja hoiakud, kultuuriline tagapõhi, diskursiivsed kogukonnad, milles õpilased osalevad, teiste mõjurite olemasolu ja koosmõju sotsialisatsiooniväljal jne. Kalmus järeldab, et õpikute sotsialiseerivat toimejõudu piiravad õpilaste pidevalt arenevad kriitilise lugemise oskused ning et õpilaste tõlgendavat toimejõudu piirab õpikutekstide suletus ja institutsionaalne autoriteet. Uurimusest ilmnes, et teised sotsialiseerimismõjurid (meedia, perekond, mõned õpetajad), õpilaste kultuuriline tagapõhi, isiklikud kogemused ning tõlgendusressursid ehk taustteadmised etendasid vaadeldud poliitilises ja ideoloogilises sotsialisatsiooniprotsessis palju olulisemat rolli (Kalmus, 2003).

Seega on venekeelses koolis toimunud muutused toonud lauale ka venekeelsete õpetajate väärtuste ja identiteedi, sh professionaalse identiteedi vastavuse muutunud oludele, seadnud venekeelse õpetaja suure surve alla jääda muutunud oludes endiselt professionaalseks ja täita oma rolli hästi.

1.2. Identiteet ja isiksuse teabeväli

Inimese identiteet muutub ajaloo vältel keerulisemaks ning on diferentseeritav vastavalt ühiskonna struktuuri muutustele. Kaasaegsele inimesele on omane hulgaline eneseidentifikatsioon – sotsiaalsete, ealiste, sooliste, hariduslike, professionaalsete, religioossete, kultuuriliste, etniliste, regionaalsete tunnuste alusel (Beck, 2005). Käesoleva töö seisukohalt on oluline eelkõige professionaalne identiteet – millistest väärtustest lähtuvalt ja milliste hoiakutega seoses õpetajad oma ametit peavad. Eesti koolis peaks tõenäoliselt toimuma õpetamine sarnases professionaalses raamistikus, st see peaks põimima endasse ka demokraatlikule ühiskonnale sobivat riigiidentiteeti.

Aune Valgu (2015) hinnangul on eestlaste ja Eesti venelaste identiteetidid teineteisest omamoodi mööda liikunud: kui 1990. aastatel tundsid eestlased end ohustatutena ja reageerisid sellele vastandumisega siin elavatele venelastele, siis nüüd on osad vahetunud. "Eestlaste identiteet on muutunud avatumaks, st me oleme väga uhked oma rahvusliku kuuluvuse üle, aga me oleme palju rahulikumad oma identiteedis kui 20 aastat tagasi. Venelaste identiteediga on aga juhtunud see, et noorem põlvkond on selgelt rohkem endasse kapseldunud," tõdes Valk (2014).

Samas ei anna Valgu uuringu järeldused võimalusi öelda midagi sellise spetsiifilise rühma nagu õpetajad identiteedi kohta. Tuleviku seisukohalt on eraldi küsimus see, kuivõrd edukalt kulgeb teistsuguse kultuurilise tausta ja riigiidentiteedi ning õpetaja professionaalsete nõuete omavaheline sobitamine. Kas riigi haridussüsteem ja -poliitika toetab multikultuurilise klassi edukat toimimist tänases ühiskonnas?

Rääkides aga õpetajaskonna rollist multikultuurilise ühiskonna koolis, tuleb arvesse võtta seda, kuidas on kujunenud õpetajaskonna identiteet, sh professionaalne identiteet. Lähtun eeldusest, et identiteet kujuneb kommunikatsiooniprotsessis. Selle kujunemisel on seega oluline teada ja

tunda isiku kujunemist mõjutanud teabeallikaid ja kontekste. Identiteedi kujunemise analüüsivõimaluse pakub Lauristini ja Vihalemma (1980) konstrueeritud teabevälja mudel.

1.2.1. Teabeväli

Mõistet "väli" kasutatakse paljudes teadussuundades reaalse ruumi ja reaalse maailma omaduste kirjeldamiseks.

Reeglina seostatakse „välja“ nende suuruste katkematu või diskreetse kogumina, mis kajastab ümbritseva maailma omadusi või ühte omadust. (Tsvetkov, 2014) V.Tsvetkov käsitleb oma artiklis „Information Space, Information Field, Information Environment“ mõiste „infoväli“ erinevaid definitsioone ning mainib, et selle mõiste laialdane kasutamine paljudes teadustes annab võimaluse kasutada seda mõistet infoteaduste valdkonnas.

Infoväli on teabevälja lahutamatu osa, kuid on sama sõltumatu karakteristik. Väli (Tsvetkov, 2014) on ümbritseva maailma passiivne peegeldus. Väli sisaldab ruumi mingeid koguselisi ja kvaliteetseid iseloomustusi. Teabevälja jaotus loomulikuks ja kunstlikuks tingib ka infovälja jagunemise: loomulikuks ja kunstlikuks. Loomulik infoväli kajastab objektiivselt ümbritseva maailma eksisteerivaid omadusi. Kunstlik infoväli on inimese poolt loodav. „Infoväli“ kui ümbritseva maailma omaduste kandja avardab teadusuuringute ja ümbritseva maailma tunnetamise võimalusi. „Infoväli“ on üldine mõiste. Seetõttu tuleb teatud ainevaldkonnas täpsustada infovälja liiki ja definitsiooni. „Infovälja“ mõiste soodustab teadmiste distsiplinaarvahelist ülekannet. Infosüsteemide laialdase levikuga seotult tekivad mõistega „infoväli“ erinevad, nii infokeskkonna kui mingi infrastruktuuri variatsioonid (Tsvetkov, 2014). Kuid tegelikult käib jutt infokeskkonnast.

Infokeskkonda võrreldakse alati mingi objektiga, mistõttu on see uuringuobjektist sõltuv karakteristik, mille suhtes seda keskkonda vaadeldakse. Tsvetkovi sõnul (Tsvetkov, 2014) teabevälja aspektist on infoväli teabevälja piiratud osa, mis ümbritseb uurimisobjekti. Infokeskkond on osa väljast, mis mõjub selle keskkonna jaoks määratud uurimisobjektile. Inimühiskonna arengu protsessis jälgib inimene ümbritseva maailma objekte, ilminguid ja protsesse loomulikus teabeväljas.

Lauristin ja Vihalemm (1980:8) määratlevad *teavet* kui seda osa informatsioonist, mis on inimestele määratud ning kättesaadav neile arusaadaval ja kasutuskõlblikul kujul (loomuliku keele tekstidena, arvudena jne). Põlvkondadevahelise teabelevi institutsioonideks peavad Lauristin ja Vihalemm (1980:22) kooli ning perekonda, ühiskonna erinevate gruppide vahelist teabelevi on reguleerinud ning printsiipide, arusaamade ja käitumismallide levikul olulist osa mänginud näiteks kirik ja kunstiloominguga seotud institutsioonid, nagu teater.

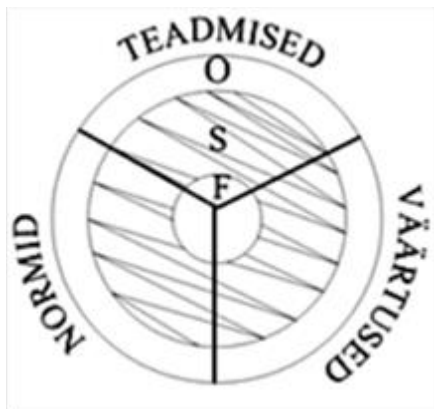
Isiku areng toimub peres, aga ka rahvuslikus ja sotsiaalses keskkonnas. Talle avaldavad mõju kaaslased, sugulased ja teised täiskasvanud, kellega nad suhtlevad, ja samuti usuorganisatsioonid, kool ja huvigrupid. Teda mõjutavad massimeedia, kultuurikeskkond, milles ta kasvab, rahvusvahelised ja kohalikud eeskujud ja maailmas toimuvad sündmused. Arvatakse, et väikesed lapsed ei taju enda etnilisust (Tse, 1996). Nad ei tea, et inimestel võib olla erinev etniline kuuluvus ning arvavad, et kõik on nendesugused.

Ühes või teises valdkonnas vajalikud eriteadmised ja tegevusjuhised levivad administratiivsete ja tehnoloogiliste teabelevi institutsioonide vahendusel. Massilise teabelevi organid – ajakirjandus, raadio ja televisioon – moodustavad Lauristini ja Vihalemma (1980) sõnul ühe noorimatest teabelevi institutsioonidest.

Indiviidid, kes kuuluvad ühte sotsiaalrühma, omavad ühiseid, kuid mitte ühtesid ja samu sotsiaal-psühholoogilisi karakteristikuid. Ühe rühma indiviide ühendavad identsed või sarnased teadmised, arvamused, eesmärgid ja normid. Realiseerides sotsiaalse tunnetuse erinevaid liike, produtseerivad rühma liikmed sarnaseid sotsiaalseid representatsioone (Lauristin ja Vihalemm, 1980).

Arvatakse, et puberteedieas saabub eluetapp, kus etniline kuuluvus hakkab tähtsust omama. Selles etapis inimesed teadvustavad, mis on neile omasem ning milline kultuur on neile hingelähedasem. Vastavalt Kiilo uurimustele (Kiilo, 2013) peavad mõned noored, näiteks hästi eesti keelt valdavad, ennast eestlasteks, tekitades sellega pahameelt oma vanemates, lähedastes inimestes. Samas esineb ka vastupidine olukord, kus nooruk hakkab huvi tundma enda etnilise kuuluvuse vastu (Tse, 1996).

Infoväli täidab ühiskonna, mitmesuguste sotsiaalsete gruppide ning erinevate isiksuste elus erinevaid funktsioone. Teabevälja olulisim ülesanne on informeerida. Nende alla loetakse kõik

Joonis 1. Teabevälja mudel
(Lauristin & Vihalemm 1980).

toimed, mis suurendavad ühiskonnaliikmete teadlikkust, mille tõttu avardub silmaring ja kasvab orienteerumisvõime. (Lauristin, Vihalemm 1980 : 25-26)

Nagu oli juba varem mainitud, inimene sünnib juba teatud geneetilisel tasemel edasiantava teadmiste pagasiga. Edaspidi, peale sündi, seda eriti lapse ja teismelise eas, loovad need kvaliteetsed, kogunevad teadmised isiksuse kujunemise vundamendi. *Joonisel 1*, pakutud Lauristin ja Vihalemm poolt, on teabevälja fundamentaalne osa isiksuse aluseks, tuumaks. Teabevälja peamisteks koostisosadeks on fundamentaalne osa, spetsialiseeritud ja operatiivsed kihid. Ning kui fundamentaalne osa on "raskesti muudetav", siis erinevalt sellest on väliskiht - operatiivne, väga liikuv meid iga päev ümbritseva info tõttu.

Kuna kõik teadmised, väärtushinnangud ja tegevusmallid pole isiksuse teabeväljas võrdselt olulised ja püsivad, võib isiksuse teabevälja skemaatiliselt kujutada eri püsivuse ja olulisuse astmega ning erineva tähendusega osadest koosnevana.

Esmapilgul võivad sõnad "*infoväli*" ja "*teabeväli*" tunduda sünonüümidenä, kuid lähtuvalt Lauristini ja Vihalemma (1980) mudelist on neil väga olulised sisulised erinevused. *Teabeväli* on inimese isiksuse kvalitatiivne iseloomustus, tema sisemaailma sisu, n.ö väärtuste ja kogemuste kogum. *Infoväli* aga on see väliskiht ja see keskkond, milles üksikisik viibib antud hetkel antud ühiskonnas toimivate teabeallikate ja massiteabevahendite mõju all. Seega tuleks isiksuse teabevälja kujunemise mõistmiseks võtta arvesse ka ajastu ühiskondlik ja sotsiaalne kontekst, milles on isik alates sünnihetkest viibinud.

1.2.2. Meedia roll teabevälja kujundamisel

Lauristini ja Vihalemma (1980) mudelis kujundab massimeedia isiksuse teabevälja pealmist, st operatiivset kihti, mis on kõige lihtsamini muutuv.

Massimeedia tarbimise põhjused võivad olla väga erinevad, nt loetleb McQuail (2000) järgmiseid põhjused:

- meelelahutus – pääsemine rutiinist või probleemidest; emotsionaalne vabanemine;
- isiklikud suhted – seltskond, sotsiaalne kasulikkus;
- personaalne identiteet – enesemääratlus, reaalsuse uurimine, väärtuste kinnistamine;
- jälgimine – vajaliku info otsimine.

McQuail (2000) toob meedia mõjudena välja erinevaid faktoreid nii lühiajalise kui ka pikaajalise mõjuga. Nende seast on uudismälu tekkimine, individuaalse reaktsiooni teke, arengu edendamine, innovatsiooni ja teadmiste levik, sotsialiseerumine. Olenemata sellest, mis põhjusel inimesed massimeediat jälgivad, võib vastuvõetud informatsioon neis tekitada nii tahtlikke kui tahtmatuid muutusi, olemasolevat kinnistada või muutusi ära hoida.

Ei tohi alahinnata massiteabevahendite mõju nende protsesside kujundamisele ja arengule, mis toimuvad kaasaegses ühiskonnas. Agentide rollid varieeruvad erinevates ühiskondades ja muutuvad aja jooksul ühiskonna siseselt. Rosengren (1997) rõhutab, et eriti märgatavalt erinevad nende rollid autoritaarsetes ja demokraatlikes ühiskondades. Alati leidub lõhe avalikult teadustatud normide-reeglite ning isiklike normide-reeglite vahel, samuti normide ja reeglite ning tegeliku käitumise vahel. Näiteks Eestis ajavahemikus 1945-1990 olid niisugused lõhed suuremad kui avatumates ja demokraatlikemas riikides.

Tänapäeval võime meediat nimetada „paralleelseks kooliks“: suure osa teadmiseid maailmast ja ühiskonnast me saame just tänu nendele, võib arvata et massimeedia roll ka fundamentaalse ja spetsialiseeritud kihi kujundamisel on olulisem, kui aastatel, mil Lauristin ja Vihalemm oma mudeliga välja tulid. Fundamentaalselt kihti kujundavad kindlasti lastele suunatud telesaated, aga ka mitteeakohane info, millega on võimalik tänapäeval väga lihtsalt kokku puutuda. Rääkimata sellest, et telerist nähtav sisu võib kanda väga erinevaid kultuurilis väärtusi (Kalmus 2001).

Samuti kujundab massimeedia spetsialiseeritud teabevälja kihti, seda eriti tänu asjaolule, et tohutult on laienenud võimalused mitteformaalseks õppimiseks – olgu siis YouTube'i videonõuannete või erinevate elektrooniliste koolituste kaudu (e-õpe, MOOCid jms.). Internetikasutamise tõus on avaldanud tugevat mõju eestlaste meediakasutusele. Ligi

kolmandik eestlastest on viimaste aastate jooksul muutnud oma traditsioonilise meedia kasutust: lõpetanud trükimeedia lugemise ning alustanud sotsiaalmeedia kasutamist. Interneti kasutatakse igapäevasteks toiminguteks, nt informatsiooni otsimiseks, internetipanga kasutamiseks, sõpradega suhtlemiseks, tööks, meelelahutuseks (Vihalemm jt, 2012: 30).

Info hankimise võimalused on muutunud võrreldes isegi paarikümne aasta taguse ajaga väga mitmekesiseks. See, mida erinevad massimeediakanalid pakuvad, peaks rahuldama väga erinevaid vajadusi, sest igaühel on võimalik kokku panna endale sobiv jälgitavate kanalite ja väljaannete komplekt (Kõuts, 2012). Fragmentaarne meediakasutus toetab ka paljude erinevate identiteetide teket ning küsimus on selles, millises omavahelises seoses on erinevad teabeallikad, mis tänases kontekstis ei pruugi toetada ainuüksi legitiimse riigiidentiteedi kujunemist, vaid ka teistlaadseid kombinatsioone ja väljundeid.

1.2.3. Eesti- ja venekeelse elanikkonna meediakasutus

Lauristin ja Vihalemm eeldavad, et meediakasutuse ajendiks on erinevad teabevajadused (1980). Integratsiooni monitooringute üheks põhiliseks leiuks on olnud asjaolu, et eesti- ja venekeelne elanikkond jälgib erinevaid meediakanaleid ja selle alusel on toodud välja ka nende rühmade elamine erinevates inforuumides (Vihalemm 1999, Vetik 2005, SaarPoll 2014). Eelkõige kujundavad venekeelse elanikkonna meediavälja venekeelsed telekanalid (Vihalemm, 1999). Avaliku arvamuse küsitlused on järjepidevalt näidanud, et venekeelne auditoorium peab end juba aastaid Eesti elu olulistest poliitilistest, majanduslikest ja sotsiaalelu sündmustest halvemini informeerituks kui eestlased (Jakobson, 2004: 223).

Viimane põhjalik eesti- ja venekeelse elanikkonna meediakasutuse võrdlus viidi läbi SaarPoll poolt 2014.aastal. Ka nende uuringust selgus, et kuigi olulisimad uudiskanalid on mõlema grupi jaoks televisioon ja veebiportaalid, on nende kanalite loetelu eesti- ja venekeelses elanikkonnas erinev. „Eestlaste jaoks on kõige olulisemateks infoallikateks Eesti Televisioon, suhtlemine sõprade ja tuttavatega, teised eestikeelsed telekanalid ning eestikeelsed uudisportaalid nagu Postimees ja Delfi. Mitte-eestlased hindavad kõige olulisemateks infoallikateks jällegi venekeelseid telekanaleid (PBK, RTR jt.), suhtlemist sõprade ja tuttavatega ning venekeelseid uudisportaale nagu Postimees ja Delfi“ (SaarPoll, 2014: 40). Seejuures ilmnesid selgelt meediakasutuse mõjud nende rühmade hoiakutele ja erinevused

hinnangutes uuringuperioodi aktuaalsetele sündmustele (nt Malaisia reisilennuki allatulistamine Ida-Ukrainas, laulu- ja tantsupidu, Euroopa Parlamenid valimised, Ukraina sündmused) (SaarPoll, 2014). Siit võib järeldada, et meediakasutuse eelistused on seotud erinevate hoiakutega erinevates kasutajarühmades. Kindlasti on ka uudiskanalite eelistamine omakorda seotud juba olemasolevate hoiakutega – inimene valib jälgimiseks kanali, mis vastab paremini tema ootustele ja toetab juba olemasolevaid hoiakuid ja maailmavaadet (McQuail 2000).

1.3. Õpetajate professionaalne identiteet

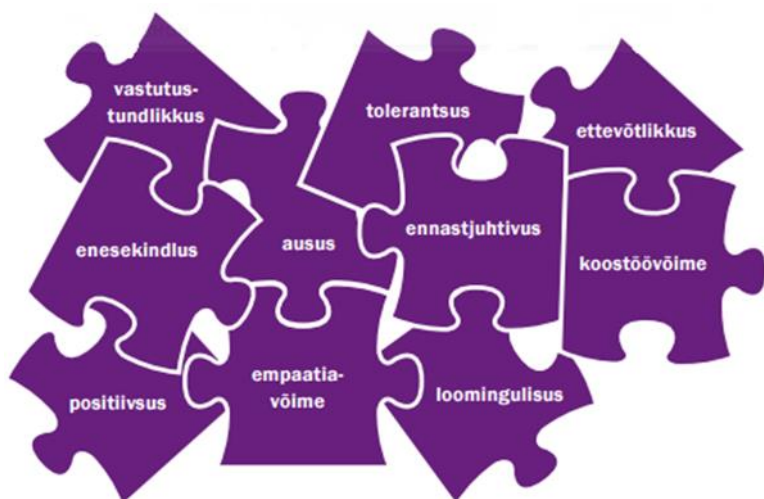
Kuna õpetajad ei lähtu oma töös ainult oma isiklikest maitse-eelistustest või hoiakutest, puudutan järgnevalt ka professionaalse identiteedi mõistet ja selle seost isiksusega.

Anu Sarv (2013) nimetab oma väitekirjas „Õppejõu eneserefleksioon ja professionaalne identiteet“ uuringuid, mis on läbi viidud erinevate õpetajarühmade hulgas, kuid enamasti on need läbi viidud välisriikides ja ei puuduta õpetajate erinevat etnilist või kultuurilist tausta. Sarv näitab, et enam on uuritud üldhariduskooli õpetaja identiteediloomet, samuti leiab uurimusi kõrgkooli tasandil ning tööd alustavate ja algajate õppejõudude identiteedi kohta. Vähem leiab uurimusi, mis tegelevad õppejõu identiteediga üldisemalt (vt Sarv 2013).

Õpetajate töötamist, õpinguid ja arengut uurides paistab silma ka Eestis järjest suurenev huvi õpetajate identiteedi vastu (vt joonis 2) Innove sätestatud õpetajatööks vajalike iseloomuomaduste loetelu). Õpetaja personaalse ja professionaalse identiteedi kooskõla uuris oma magistritöö raames Anne Nelke (2004), TÜ Sotsiaal- ja haridusteaduskonna Haridusteaduste instituudi magistrant. Läbiviidud uurimuse põhjal “pidasid õpetajad professionaalset ja personaalset identiteeti sageli omavahel läbipõimunuks. Kahe identiteedi kooskõla kirjeldati vastastikku rikastavana aga ka eneseteostuse ja täisväärtusliku elamise võimalusena” (Nelke, 2004). Professionaalset identiteeti võib vaadelda nii individuaalsest kui sotsiaalsest aspektist. See sisaldab samaaegselt nii personaalset identiteeti kui ka mitmeid sotsiaalseid identiteete, mida määratletakse seoses gruppidega, mille kaudu indiviid end määratleb (Lauriala, 2005) ning mis on seotud vastavate rollidega, mida ta täidab.

Tatjana Kiilo (2013) uuris eneseidentifitseerimise rolli õpetajate ametialases elus ja selle kujunemise eripärasid kahekeelsuse tingimustes. Õpetaja professionaalne isiksus ilmus hiljuti eraldi uuringuvaldkonnana.

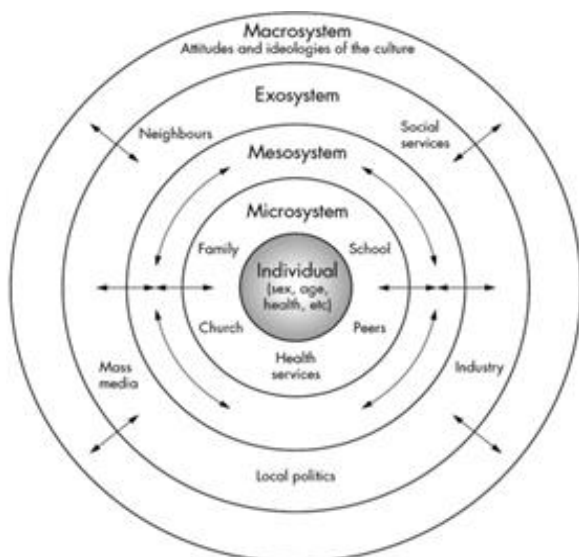
Ametialase identiteedi arenemisel tekivad uued hoiakud, teadmised, oskused, tõekspidamised ja

kogemused, millega seoses tuleb endas uus tasakaal leida. Selle käigus kujundatakse ümber paljud isiku minaga seotud osad. Algajad õpetajad ja õpetajakoolituse tudengid kogevad seepärast sageli sisemisi konflikte ning see aeg on neile täis heitlusi ja pingeid (Beijaard et al., 2004).

Joonis 2. Õpetajatöoks vajalikud isikuomadused (Innove, 2013)

Kiilo ja Kutsar (2013) esitavad professionaalse identiteedi kujunemise ökoloogilise mudeli, mille keksmes on õpetaja. See tugineb Urie Bronfenbrenneri välja toodud ökoloogiliste süsteemide teooriale (vt *joonis 3*).

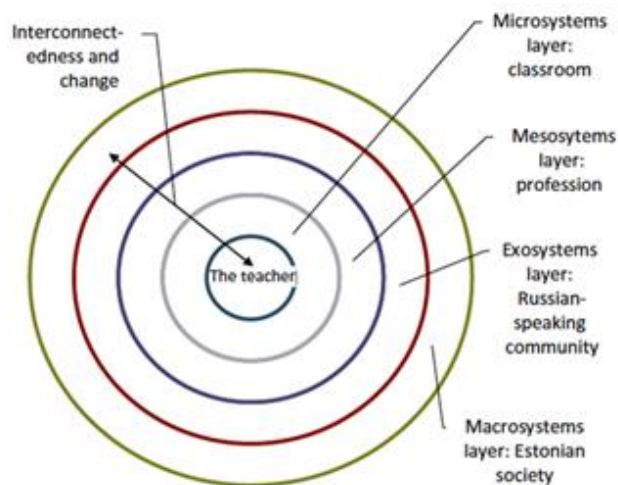
Joonis 3. Ökoloogiliste süsteemide teooria (Bronfenbrenner :1979).

Mikrosüsteem (*Microsystem layer*), lülitades endasse kõiki, kellega õpetaja astub tihedasse kontakti, osutab temale kõige vahetumat mõju. Eelkõige on see pere, kolleegid ja kool, täpsemalt see ruum, milles pedagoog iga päev tegutseb ja professionaalse isiksusena kujuneb.

Õpetaja professionaalsuse arengu antud etapil on tähtis vastastikune tegevus õpilastega. Kui õpetajal ei õnnestu juba algtasemel kehtestada end isiksusena,

mikrosüsteemis toimuvad muudatused, on õpetaja edasine areng ja integratsioon raskendatud (Kiilo ja Kutsar, 2013).

Mesosüsteem (*Mesosystem layer*) lülitab endasse mikrosüsteemide vahelisi suhteid. Näiteks, tööl toimunud sündmused mõjuvad peres toimuvatele sündmustele ja vastupidi. Isiksuse sotsialiseerumise protsessi mõjutavad erinevad allikad, arvestades nende vastastikust sidet. Mikrosüsteem ja mesosüsteem võivad üksteist tugevdada või siis osutada vastupidist mõju. Kui mesosüsteemi põhiväärtused (professionaalsed vajadused, keel, õpetajate kutsestandard) ei lange kokku mikrosüsteemi (teabeväli, isiklikud väärtused, hoiakud) väärtustega, tekib probleemide teket soodustav tasakaalutus. Pedagoogil võib tekkida stress, püüdes mõista erinevaid väärtussüsteeme. Mis omakorda annab end negatiivselt tunda tema professionaalse tegevuse efektiivsusel (Kiilo ja Kutsar, 2013).

Joonis 4. Professionaalse identiteedi kontseptuaalne mudel (Kiilo & Kutsar, 2013)

Vastavalt professionaalse identiteedi kontseptuaalsele mudelile (Kiilo ja Kutsar 2013), kajastab mesosüsteemi teine kiht (vt *joonis 4*) õpetajate vastastikust tegevust professionaalse kogukonna raames. Oma artiklis annab Tatjana Kiilo edasi õpetajate seas eesti keele taseme tõstmise mentorprogrammi tulemusel. Peale programmi lõppemist korraldati uuring, mis määratles õpetajate teadmiste ja motivatsioonide efektiivsust, tulemuslikkust ja toetusmeetmeid, kes

programmi raames saavutasid teatud edusamme. Uuringu problematika – vajaliku motivatsiooni ja sisemise vastupanu puudumine eesti keele õppimise suhtes. Uuringu ajal tuvastati professionaalse identiteedi kujunemisele mõjuvad faktorid, selgitatud välja indiviidi professionaalsed vajadused kollektiivi raames. Üllatavaks oli see, et paljud õpetajad, kes hakkasid aktiivselt keelt õppima, olid kolleegide poolt „arusaamatud“ ja mõnedel juhtudel ka „kõrvaletõrjutud“. Eriti teravalt andis see end tunda erinevatest põlvkondadest kolleegide vahel (Kiilo, 2013).

Nii toob Kiilo (2013) ära ühe näite, mil ühes ja samas koolis ühte ja sama ainet õpetavad, kuid erineva emakeelega kolleegid ei suhelnud üksteisega vaadete erinevuse tõttu paljudele asjadele.

Kolleegeide mikrosüsteemi mõju toetub võimsatele sotsiaalsetele stiimulitele vastuvõtmise, populaarsuse, sõpruse ja staatuse näol. Mikrosüsteem on võimeline osutama nii positiivset, kui negatiivset mõju, mis omakorda kajastub kindlasti õpetaja professionaalsuse kehtestamise efektiivsusel. Terve mikrosüsteem tagab positiivse suhtumise õppimisse, antud juhul eesti keele õppimisse, soodustab professionaalset arengut ja valmistab ta ette eduks. Motiveeritud ja muutustele avatud õpetajatel on kõrgem enesehinnang ning on ise edukalt integreerunud, mis aga tähendab, et nad on võimelised edukamalt mõjuda integratsiooniprotsessile ja õpilastele.

Eksosüsteem (*Exosystems layer*) koosneb nendest ümbritseva sotsiaalkeskkonna elementidest, milles ta ei mängi aktiivset rolli, kuid mis sellegi poolest seda mõjutavad. Pedagoogi enesemääratluse mudeli kolmas kiht (vt *joonis 3*) lülitab endasse vanemaid, massiteabevahendeid, kohalikke võimuorganeid, poliitikategelasi jne (Kiilo ja Kutsar, 2013). Ühiskonnaelu osutab identiteedi kujunemisele mitmekülgset mõju.

Makrosüsteem (*Macrosystems layer*) lülitab endasse dominantse kultuuri ideoloogiat, suunitlusi, kombeid, traditsioone ja seaduseid, mis osutavad mõju indiviidile. Eesti ühiskonda integreerumise korral on makrosüsteem venekeelsete elanike jaoks – Eesti, riik, milles nad elavad, töötavad, arenevad (Kiilo ja Kutsar, 2013).

Nimetatud süsteem ühendab endas hariduslike, majanduslike, religioossete, poliitiliste ja sotsiaalsete väärtuste aluseid. See mõjub haridusstandarditele ja rahva- ning etniliste rühmade vahelistele suhetele. Kiilo poolt välja töötatud ja väljapakutud professionaalse kujunemise mudelis sisaldab makrosüsteem keeleideoloogiat hariduses, suhteid, väärtuseid, seaduseid ja erinevaid määruseid, muuhulgas õppeplaani ja pedagoogi muud professionaalset dokumentatsiooni ning kutsestandardi.

Oma hilisemates töödes Urie Bronfenbrenner (Bronfenbrenner, 1979) käsitleb ka kronosüsteemi, mis „kujutab endast erinevate keskkonnamõjude (sh ühiskondlike ning ajalooliste tingimuste) muutusi indiviidi elu vältel“.

Selleks, et riigil oleks tõepoolest väärilised kodanikud, on tähtis, et töötaks kogu süsteem, mitte aga selle üksikud osad. Seejuures on tähtis mõista, et selle mudeli kihid ei mõjuta üksteist korrapäratult, vaid baseeruvad kindlalt üksteisel, vastastikku täiendades ja toetades.

Kõik need faktorid või niinimetatud professionaalse identiteedi kujunemise mudeli kihid osutavad õpetajatele erinevat mõju. Seetõttu rääkides sotsiaalsest arengust ja õpetaja enesemääramisest, peame mõistma, et edukas kujunemine on võimalik vaid kõikide faktorite vastastikkusel mõjul ja mudelikihtide lõimumisel.

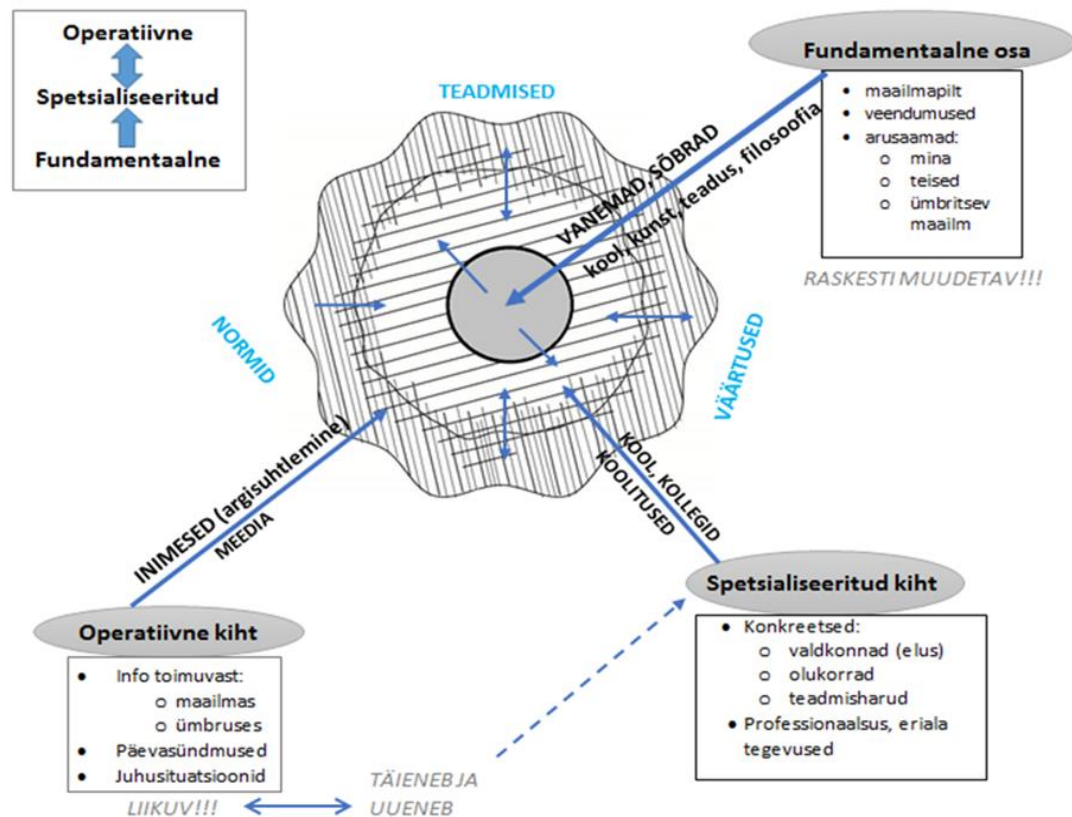
Järgnevalt konstrueerin Lauristini ja Vihalemma (1980) ning Kiilo ja Kutsarei (2013) ideedele tuginevalt mudeli, mille alusel operatsionaliseerida õpetaja teabevälja.

1.4. Kokkuvõtteks

Kui võrrelda mitmeid põlvkondi, võib teha järeldusi, et isiksuse teabeväli kujuneb vastavalt sotsiaalse teabe sisule ning mõju kihtidele erineb ka põlvkondade suhtes. Näiteks varem kasvasid lapsed rohkem vanemate ja vanavanemate hoole ja kontrolli all. Õpiaeg oli suhteliselt lühike, kontrolliaeg seevastu pikk, sest ka täiskasvanuna elati enamasti ühe abikaasa vanematega koos. Niisugune perestruktuur kindlustas mitmeastmelise kontrolli kaudu traditsioonide pikaajalise säilimise. Tänapäeva ühiskonnas on sotsialiseerumisahel tunduvalt pikem (kodu-kool-ametiõpe-töö), perekondlik jälgimine ja mõju aga lühiajaline, sest noored ei jää vanemate juurde elama. Põhimõtteliselt on selline täienenud ahel omakorda ammendumas ning asendumas avatud, lõpetamata süsteemiga, kus õppimine ja infohange jätkub kogu elu (Võhandu, 1997).

Ülaltoodut arvestades ilmneb, et viimaste aastakümnete vältel, ühiskonnas toimuvate erinevate sündmuste mõjust, vajab Lauristini ja Vihalemma poolt loodud mudel mõningaid muudatusi. Pöördudes Lauristini ja Vihalemma (2004) ühiskonna periodiseerimise poole, võiks kolme erineva põlvkonna näitel näha, mis tegurite mõjul võiksid kujundada erinevatel ajastul sündinud inimestel teabeväljad.

Joonisel 5, mis isiksuse teabevälja Marju Lauristini ja Peetri Vihalemm (Lauristin ja Vihalemm, 1980) mudeli põhjal on magistritöö autori poolt loodud, on hästi nähtav kihtide vastastikune mõju ja nendest igaühe tähendus, nii eraldi kui kogumis teabevälja kujunemisele, mis omakorda on ka õpetaja professionaalse identiteedi kujunemise aluseks.

Joonis 5. Isiksuse teabeväli ning sotsiaalse teabe sisu (kohandatud Lauristin & Vihalemm 1980).

Lauristini ja Vihalemma poolt mudeli loomise hetkel ei olnud meedial nii tugevat mõju kui täna, infotehnoloogiad ja tehnilised võimalused ei olnud nii arenenud. Tehnoloogiline, samuti ka informatsiooniline progress on viimastel aastatel astunud suure sammu ettepoole. Järelikut muutuvad teabeallikad, teabevajadused ja nende roll teabevälja kujundamisel. Nt on vähendatud raamatute rolli teabeallikatena ning perel ei ole enam nii tugevat mõju sotsialiseerimise protsessile ja eluks vajaliku info edastamisele.

Teabeväljade puhul võib märkida, et on vähenenud fundamentaalsete teadmiste osakaal. Kuid on kasvanud ja märkimisväärselt muutunud spetsialiseeritud ja operatiivsed kihid, mis on vastastikkuses mõjus. See on otseses seoses infoallikate hulgaga, informatsiooni olemusega ja haridusele kättesaadavusega.

Vaatamata olulistele muutustele teabevälja kihtides, on mudel endiselt sobilik isiksuse teabevälja analüüsiks, sest kajastab näitlikult erinevate kihtide mõju, millede mõjutase on otseses ja kaudses seoses ühiskonna arengu eripäradega. Endiselt osutavad spetsialiseeritud kihi eripärad mõju operatiivkihi vajadustele. Näiteks inimese huvid, tema haridus ja tegevusvaldkond, samuti professionaalse tegevuse eripärad on otseselt seotud sellega, millise info saamist vajab individ. Operatiivkiht on üheks kõige liikuvamaks, pidevalt uuenevaks osaks, muutub ja uueneb inimestevahelise suhete ja massteabevahendite mõjul, mis omakorda kajastub spetsialiseeritud kihi sisul. Spetsialiseeritud kiht on tänase päeva seisuga, võrreldes eelnevate põlvkondadega, liikuvam ja modifitseeritum. See, et minevikus kogetu on mõjutanud teabevälja fundamentaalset kihti ja seda eelkõige väärtuste kaudu, on väga oluline. Kuid, kui hästi tunda mõjutavaid tegureid ja nende olulisust, on ikka võimalik mingil määral juba väljakujunenud isiksust natuke mõjutada. Fundamentaalne kiht on võrreldes varasemaga täna muutunud samuti palju liikuvamaks, kuid on endiselt tuumaks, mille kujunemisele, küll vähemal määral kui endistele põlvkondadele, osutab perekonna mõju. Endiselt mängivad olulist rolli haridusasutused ja lähim suhtlusringkond.

2. Uurimuse eesmärk ja uurimisküsimused

Töö eesmärk on uurida Eesti koolide erineva emakeelega õpetajate teabevälju. Seda tehes tuginetakse eelmises peatükis tutvustatud teabevälja mudelile.

Eesmärgist tulenevalt on püstitatud ka järgmised uurimisküsimused:

- Millistest kanalitest saavad eesti ja vene emakeelega õpetajad infot?
 - Sellele küsimusele vastamiseks analüüsitakse õpetajate meediakasutust ja info hankimise allikaid tuginedes õpetajate hulgas läbiviidud ankeetküsitlusele;
- Millised teabevälja dimensioonid (väärtused, teadmised, tegevusjuhised) on olulised erineva emakeelega õpetajate teabevälja kujundamisel ja mille poolest need erinevad?
 - Sellele küsimusele vastamiseks analüüsitakse õpetajate teabevälja kujunemist tagasivaatavalt nende erinevate eluetappide jooksul tuginedes läbiviidud süvaintervjuudele;
- Millistest professionaalsetest põhimõtetest õpetajad oma töös juhinduvad?
 - Sellele küsimusele vastamiseks analüüsitakse, milliseid väärtusi, teadmisi, hoiakuid peavad õpetajad oluliseks õpilastele edasi anda.
- Milliseid seoseid on märgata õpetajate professionaalsete põhimõtete ja nende teabeväljakujunemise vahel?

3. Meetodika ja valim

Uurimistöö eesmärgi saavutamiseks on läbi viidud kaheosaline uuring: esmalt viidud läbi standardiseeritud küsitlus (nii paberil kui ka veebis) eesti- ja venekeelsete õpetajate hulgas, teiseks on osadega õpetajatest läbi viidud süvaintervjuud nende teabevälja kujunemise teemal.

3.1. Küsitlus

Uuringu läbiviimiseks on koostatud küsitlusleht (küsimustik), mis sisaldab vastusevariantidega ja lahtisi küsimusi (vt lisa 1). Küsimustikule oli võimalik vastata eesti või vene keeles.

Küsimustiku esimene osa sisaldab küsimusi vastaja isiku ja tegutsemiskonteksti kohta - vanus, sugu, kool, töötamise staaž, töökeel, milliste ainete õpetaja. Ankeedi põhiosa sisaldab küsimusi, mis annavad vastuseid uurimistöö seatud eesmärkidele ja ülesannetele õpetaja infovälja kohta - milliseid kanaleid kasutab, mis põhjustel – tööalane/ personaalne motiiv; milline on uudishuvi; milliste teemade/ valdkondade vastu on huvi - ja kui vajab infot konkreetse teema kohta, siis kust hakkab selle kohta infot otsima.

Kui ankeedi algvariant oli koostatud, viidi läbi prooviküsitlus, et selgitada välja ankeedi sobivus. Ankeedile oli võimalik vastata nii paberil kui ka internetis (vene keeles www.connect.ee/uuring/344684829/ ja eesti keeles www.connect.ee/anketa/344967926/)

Käesoleva uurimuse valimi moodustasid erineva emakeelega õpetajad Eesti nii eesti- kui ka vene õppekeelega koolidest. Esmalt pöörduti kolme suurema linna – Tallinna, Tartu ja Narva venekeelsete koolide õpetajate poole. Igas linnas valiti samuti vähemalt üks eesti kool, et küsitluse vastused võimaldaksid teha võrdleva analüüsi. Keskenduti õpetaja sihtrühmale Tallinnas ja Ida-Virumaa linnades. Nendes piirkondades on teistest rahvustest, statistikaameti andmetel (Eesti ühiskonna.....,2015), inimeste osakaal rahvastikus tunduvalt kõrge ning lõimumisprobleemid on eriti teravad, võrreldes teiste Eesti piirkondadega.

Uuringu läbiviimiseks pöörduiti järgmiste üheksa kooli poole:

- Tallinnas – 2 vene õppekeele kooli (Tallinna Linnamäe Vene Lütseum ja Ehte Gümnaasium) ja 1 eesti õppekeele kool (Gustaf Adolfi Gümnaasium);
- Tartus – 2 vene õppekeele kooli (Tartu Aleksandr Puskini Kool ja Annelinna Gümnaasium) ja 1 eesti õppekeele kool (Tartu Mart Reiniku Kool);
- Narvas – 2 vene õppekeele kooli (Narva Pähklimäe Gümnaasium ja Kesklinna Gümnaasium) ja 1 eesti õppekeele kool (Narva Eesti Gümnaasium)

Need koolid said viited veebiküsimustikule seletava kaaskirjaga ja 13–17 küsimustikku paberkandjal (eesti koolid – 10 ankeeti eesti keeles ja 3 ankeeti vene keeles, vene koolid – 7 ankeeti eesti keeles ja 10 ankeeti vene keeles). Valitud koolidest kolm ei soovinud uuringus osaleda. Lisaks saatis magistritöö autor oma tuttavatele õpetajatele ja endistele kolleegidele samuti palve uuringus osaleda ning siitkaudu osutus uuringusse värbamine tulemuslikumaks. Kõige rohkem tagastati täidetult venekeelseid ankeete Narva Kesklinna Gümnaasiumist.

Pärast, kui ankeedid olid täidetud, tuli esile ankeedi keelega seotud probleem, mida uurija ei osanud ette näha. Nimelt seisid õpetajad, kelle emakeeleks oli muu keel (respondentide seas oli ukraina, udmurdi jne. rahvusest), valiku ees, millises keeles ankeet täita. Uurija oletas, et nad valivad venekeelsetele õpetajatele mõeldud ankeedi. Kuid üks respondentidest, kellega hiljem viidi läbi intervjuu, valis täitmiseks eestikeelsetele õpetajatele mõeldud ankeedi. Intervjuu ajal põhjendas ta oma valikut - kuigi sõitis siia, Eestisse juba täisealisena, töötab ta kogu elu eesti keele kui võõrkeele õpetajana ning Eesti kultuur on talle lähem, kui vene kultuur.

Veebiküsimustik oli saadaval vastamiseks perioodil 29.05.2015 – 29.07.2015 (kaks kuud) ning kokkuvõttes vastas antud küsimustikule 108 inimest – 76 õpetajat täitis venekeelse ankeedi ja 32 õpetajat eestikeelse ankeedi. Vastajad olid ülekaalukalt naised (vt tabel 1).

Tabel 1. Ankeedile vastanute keeleline ja sooline jaotus

	Venekeelsed vastajad	Eestikeelsed vastajad	Kokku
Naine	67	30	97
Mees	9	2	11
kokku	76	32	108

Respondentide keskmine vanus - 44 aastat, kellest on noorim vastaja 25 ja vanim 64 aastat vana. Pedagoogi vanus näitab tema kuuluvust teatud põlvkonda ja tema kujunemise ajastu konteksti, mis on mõjutand tema huvide, hoiakute ja väärtuste kujunemist. Vastavalt Lauristini ja Vihalemma (Lauristin ja Vihalemm, 2004) Eesti sõjajärgse ühiskondliku arengu etappide klassifikatsioonile, kuuluvad vastajad põlvkonda, mis kujunes sula ja lootuste aja lõpus ja stagnatsiooni perioodi alguses.

Küsitlus annab infot eelkõige vastajate meediakasutuse (infovälja) kohta – selle kohta, millised massiteabevahendid ja kuidas kujundavad inimese teabevälja operatiivset kihti. Statistilise andmeanalüüsi põhjal jõutakse esimesele kahele uurimisküsimusele vastusele:

- Millistest kanalitest saavad eesti ja vene emakeelega õpetajad infot?
- Mille poolest erinevad Eesti eri emakeelega õpetajate infoväljad?

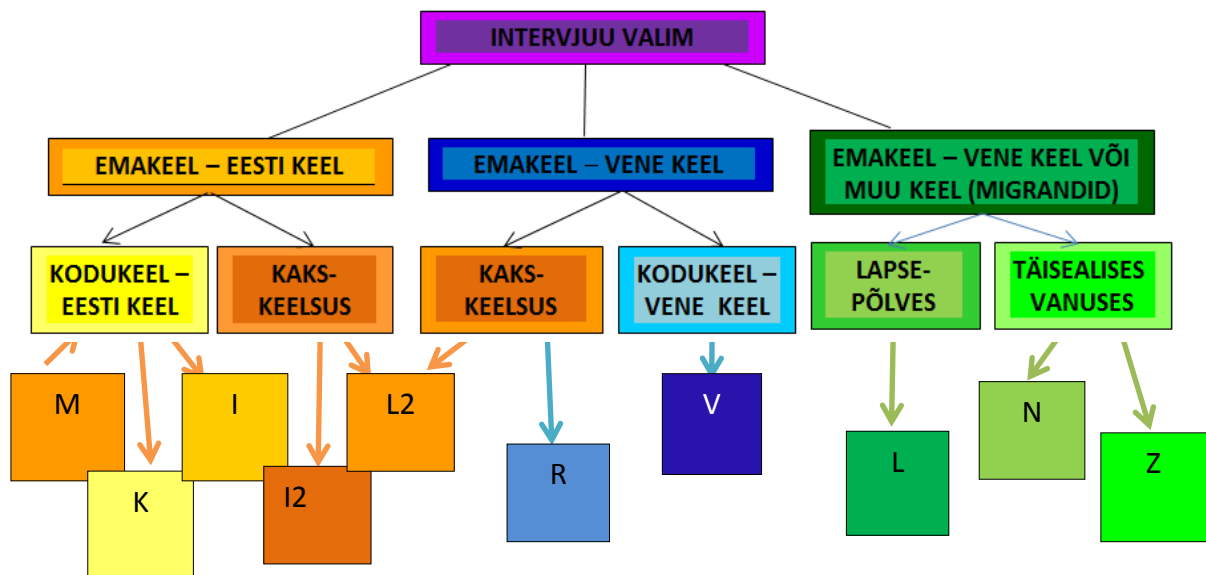
Kõigi ankeetide lõpus paluti kontaktandmeid nendelt vastajatelt, kes on nõus täiendavalt osalema intervjuus, mis aitab sügavamalt avada isiksuse teabevälja kujunemist.

3.2. Intervjuu

Selleks, et analüüsida fundamentaalset ja spetsialiseeritud teabevälja kihti, on läbiviidud intervjuud. Semistandardiseeritud intervjuu saadakse andmeid inimeste käitumise, mõtlemise ja tunnete kohta. Intervjuudest on saadud info selle kohta, kuidas on kujunenud õpetajate väärtused, hoiakud ja teadmised tagasivaates nende kujunemisloole.

Viisin läbi 10 suulist semistandardiseeritud intervjuud. Intervjuu valimisse valiti online küsitluses osalenud respondentide seast. Algselt planeeriti valida intervjuuks ja kvalitatiivseks analüüsiks naissoost õpetajad ühest vanusekategorias, lähtudes keskmisest vanusest pluss/miinus 5 aastat ja soovitavalt erinevatest Eesti regioonidest, kasutades värbamiseks neid kontakte, mida täiendavate küsimustega nõustunud respondendid võisid jätta online küsitluse lõpus. Peab märkima, et selliseid kontakte oli vähe – venekeelsetest 40 % ja eestikeelsetest 20 %. Niisiis jätsid 108 vastanust kontaktid vaid 29 inimest. Peale esimest valimit soo järgi respondentide arv alanen veelgi, kuna valimi üheks definitsiooniks olid naisõpetajad. Peale järgmist valimit vastavalt järgmise definitsiooniga – vanusekategorias (40-50) aastat kahanen

võimalike intervjuueeritavate arv veelgi. Suurem osa võimalikest kandidaatidest langes Ida-Virumaale, kuid kuna uuringu jaoks vajati erineva emakeelega õpetajaid Eesti koolidest, mitte aga Ida-Virumaa koolidest, siis piirduda vaid ühe regiooni koolidega ei ole võimalik. Valitud kandidaatidele saadeti kirjad, teatistes kutsega osaleda intervjuus eesmärgiga saada vajalikke andmeid teabevälja teguritest, mis soodustavad teabevälja fundamentaalse osa kujunemist. Arusaamatutel põhjustel olid mõned kontaktandmed kehtetud, samuti keeldusid mõned kandidaadid rääkida oma lapsepõlvest ja noorusest. Seetõttu tuli vanuse raame laiendada 54.aastani. Niisiis osutusid valimis olema 10 naist vanuses 40 kuni 54.aastat, erineva emakeelega, kes töötasid erinevates Eesti koolides, suuremas osas Ida-Virumaa koolides. Intervjuueeritute valimi kujunemine on skemaatiliselt toodud joonisel 6 ja värvide tähistus on lahti seletatud allpool.

Joonis 6. Intervjuu valim

Esimeses rühmas (kollasega) on inimesed, kelle isiksuse kujunemisele osutas mõju reeglina eesti kultuur ja keel, teise rühma (oranžikas-pruuniga) osalejad kasvasid erinevate kultuuride ja keelte mõjus all, kuid eesti keele keskse mõju all. Kolmandas rühmas (sinisega) on need, kes kasvasid vene keelega kultuuris ja elu käigus puutusid kokku ka teiste (sh eesti) keeltega, kuid kellele avaldas elu kestel keskset mõju vene keel ja kultuur. Neljandas rühmas (rohelisega) on erilise elulooga inimesed, kes kasvasid ja said hariduse väljaspool Eestit – need, kes rändasid siia lapseas ja puutusid kokku eesti kultuuriga ning see avaldas neile olulist mõju.

Kõik respondendid valdavad eesti keelt. Isegi need, kellel eesti keel ei ole emakeel, valdavad mingil määral ning eestikeelsetest küsitlejatest on enamik õpetab eesti keelt või/ja kirjandust, venekeelsetest õpetajast on kõige rohkem klassiõpetajaid. Intervjueeritavatest seitse on eesti keele õpetajaid.

Intervjuu kestis umbes ühe tunni. Igale intervjueeritavale selgitati, et nende isik jääb anonüümseks. Oluline on see, et intervjuu käigus hakkasid küsimustele põhjalikumalt vastama ka need respondendid, kes vestluse alguses olid üsna suletud ja veidi vaoshoitud. Selles osas võib hinnata intervjuusid õnnestunuks. Mõningase probleemina võib näha intervjuu kui meetodi sobivust teabevälja kujunemise analüüsiks. Ühelt poolt ei pruugi inimesed mäletada teabevälja kujundanud tegureid, samuti ei pruugi nad osata tollaseid kontekste sõnastada ning mõnikord ka mitte soovida mingeid asju uurijale rääkida. Teiselt poolt kahtlemata võivad jääda uurijal mõned olulised küsimused küsimata, arvestades teabevälja kui nähtuse keerukust ning võimalikke individuaalseid iseärasusi selle kujunemisel. Seda eriti võttes arvesse asjaolu, et kõigi vastajate puhul lähtus intervjueerija eelnevalt teoreetilise mudeli põhjal loodud intervjuu kavast (vt alapeatükk 3.2.1).

3.2.1. Intervjuu kava

Intervjuu kava on järgnevalt esitatud viisil, mis võimaldab siduda kavapunkte teabevälja struktuuriga (vt tabel 2). Sellest struktuurist lähtuti ka intervjuude analüüsil.

Tabel 2. Intervjuu kava

Isiksuse teabeväli	Intervjuu struktuur	Temaatilised küsimused
Tervitus	Sissejuhatav kõne, algusfraasid	<i>Eelkõige ma tänan Teid, et aega leidsite meie suhtlemiseks. Nagu ma ütlesin, räägime me täna Teie lapsepõlvest, õpinguaastatest... Ühesõnaga läheme korra tagasi Teie</i>
	Üldistavad küsimused perest, pereliikmetest ja peresuhetest	<i>Mis aastal ja kus kohas olete sündinud?</i>
		<i>Kuivõrd suur oli teie pere? Vennad, õed on?</i>
		<i>Kellena Teie vanemad töötasid?</i>
		<i>Mis on Teie emakeel? Mis keeles kodus rääkisite?</i>

Fundamentaalne kiht		<i>Kas oskate ka öelda, kes olid Teie vanavanemad?</i>
		<i>Kas vanaemad-vanaisad elasid koos teiega või kuskil lähedal?</i>
		<i>Missugused suhted olid vanemate ja vanavanemate vahel?</i>
		<i>Kui palju Teie koos vanematega aega veetsite?</i>
	Lapsepõlve sotsialiseerimist puudutavad küsimused	<i>Kas Teie käisite lasteaias?</i>
		<i>Mis lemmikmänguasi Teil oli?</i>
		<i>Kas oli Teil palju sõpru? Mängukaaslasi?</i>
		<i>Mis keeles sõpradega, teiste lastega suhtlesite?</i>
		<i>Oskate ka vene/eesti keelt? Millal (kus kohast) õppisite?</i>
		<i>Aga ema või vanaema lugesid Teile raamatuid, muinasjutte?</i>
		<i>Mis aastast hakkasite lugema? Mis kelles Teie lugesid?</i>
		<i>Kas Teil oli lapsepõlves või kooliaastatel lemmikraamat?</i>
		<i>Oskate ka nimetada?</i>
		<i>Mida mäletate veel oma lapsepõlvest?</i>
		<i>Milllega vabal ajal tegelesite?</i>
		<i>Aga millega vanemad tegelesid?</i>
Fundamentaalne ja spetsialiseeritud kiht	Kooliaastate puudutavad küsimused	<i>Mis aastal kooli läksid?</i>
		<i>Mis lemmikõppeaine koolis oli?</i>
		<i>Kas meeldis koolis käia?</i>
		<i>Mis keeles Teie koolis õppisite?</i>
		<i>Mis õppekeel oli?</i>
		<i>Mida huvitavat olete koolis teinud? Mida jäi meelde?</i>
		<i>Kas huviringis käisite?</i>
		<i>Oli Teil mingi hobi?</i>
	Teabeallikad ja teabevajadused	<i>Proovige, palun, iseloostada kooliaastad kolme sõnaga.</i>
		<i>Kui palju te telerit vaatasite?</i>
		<i>Kui palju praegu vaadate?</i>
		<i>Aga Teie lapsed?</i>
		<i>Olid ka lemmikud telesaated?</i>
		<i>Mis keeles vaatasite?</i>
		<i>Missuguseid telekaneleid?</i>
		<i>Ütlesite, et uudiseid vaatasite.</i>
		<i>Kas pärast arutlesite neid ka või kuulasite vanemate arutelu?</i>
		<i>Kas koju olid ka mingid ajalehed, ajakirjad tellitud?</i>
		<i>Kas praegu tellite ka midagi koju?</i>

		<i>Raadio kuulasite ka?</i>
		<i>Kas praegu on mingi lemmik raadiojaam? Millal kuulate?</i>
	Refleksiooni küsimused	<i>Meenutades lapsepõlve või kooliaastaid, kirjeldage, palun, oma tüüpilist päeva.</i>
		<i>Millega pere tavaliselt õhtuti tegeles?</i>
	Erialaõppimist ja elukutset puudutavad küsimused	<i>Mis aastal Te lõpetasite kooli ja kui palju klassi?</i>
		<i>Meenutades oma kooliaastaid ja võrreldes selle aja õpilasi tänapäeva õpilastega, misssugused on erinevused? Kui nad on?</i>
		<i>Kuhu peale kooli lõpetamist tahtsite astuda? Kelleks saada?</i>
		<i>Kus kohas</i> (mis õppeasutuses) saite eriala haridust?
		<i>Palun rääkige sellest lähemalt, miks Teie valisite õpetaja elukutse?</i>
		<i>Kuivõrd meeldis õppida?</i>
		<i>Kas need teadmised, mida olete saanud, tulid tööl kasuks?</i>
		<i>Kas käite täienduskoolitustel?</i>
	Professionaalse teostamise küsimused	<i>Kas meeldib koolis töötada? Kas olete tööga rahul?</i>
		<i>Kui praegu oleks võimalus midagi muuta ja mis eriala Teie valiksite endale?</i>
		<i>Kui tekkisid probleemid õpilastega, kelle poole või mille poole Te pöördate? Mis allikaid Teie kasutaksite ja miks?</i>
		<i>Kas haridusreform on kuidagi mõjutanud Teid? Teie elu?</i>
		<i>Huvitav Teie arvamus integratsiooni suhtes... Kuidas see teie koolis toimib?</i>
Fundamentaalne kiht (identiteedi kujundamine)	Fundamentaalse kogemuse (väärtused ja hoiakud) küsimused	<i>Mida Teie olete oma lapsepõlvest oma perre toonud?</i>
		<i>Missugused traditsioonid, kombed, väärtused?</i>
		<i>Mida Teie üldse peate enda jaoks tähtsaks? Teie eluväärtused?</i>
		<i>Kas on Teie väärtused, hoiakud elu jooksul muutunud?</i>
		<i>Mida peate tähtsaks oma laste kasvatamisel?</i>
		<i>Aga töökohal? Õpilaste kasvatamisel ja õpetamisel?</i>

		<i>(Vene või teise emakeelega õpetajatele) Kuidas tunnete, kas ise olete integreerunud Eesti ühiskonda? Mis raskustega olete kokku puutunud?</i>
		<i>Kui Teie käest küsitakse, kes Teie olete? Kuidas idenfitseeriksite ennast?</i>
		<i>Olete Teie kunagi sellist väljendit kuulnud, et "iga hunt vaatab oma metsa"? Kommenteerige, palun.</i>
Operatiivne kiht (riigi identiteedi kujundamine)	Operatiivse kihi eripära küsimused	<i>Teie vastustest küsimustikus sain ma teada, et olete hästi (küllaltki hästi) kursis toimuvast lähiümbruses, Eestis, maailmas. Sain ma õigesti aru, et peate enda jaoks oluliseks uudiseid jälgida? Mis põhjusel?</i>
		<i>Aga juhul, kui ühiskonnaelus midagi juhtus...Missuguseid uudiseid siis jälgite? Kui oleks mingi konflikt, tekiks n.ö vaidlev küsimus, situatsioon ...Meenutage midagi lähiminevikust... Kelle positsioon oli Teile n.ö lähedasem?</i>
		<i>Ankeedis Teie kirjutasite, et Teie arvamusel elavad eesti- ja venekeelsed inimesed erinevates (enam vähem sarnastes) teabeväljades. Põhjendage palun...</i>
Lõpp - sõna	Kokkuvõte, lõpufraasid, tänusõnad	<i>Sa sooviksid midagi veel lisada?</i>
		<i>Täna Sind väga sisuka ja huvitava vestluse eest!</i>

Intervjuude analüüsil võetakse teabevälja kujundajatena arvesse järgnevalt esitatud 23 punkti ja nendekohane info selekteeritakse intervjuust:

1. Sünnikoht

Sünnikoht osutab vahetut mõju teabevälja kujunemisele, arvestades selle keskkonna ühiskondlik-kultuurilisi eripärasid, milles isik kasvab ja areneb.

2. Pere suurus (laste arv)

Sotsioloogide andmetel määrab peres olevate laste arv nii või teisiti tulevase ameti suuna. Eestikeelsete respondentide peres on lapsi vähe. Sellise respondentide arvu korral on raske väita, kas see on kokkulangevus või seaduspärasus, kuid paljulapselistest peredest pärit lapsed planeerisid oma ametialast tegevust pedagoogika valdkonnas.

3. Vanemate töökohad

Vanemate amet ja töökoht määratlevad sotsiaalse staatuse ja seisuse, määratledes koha, mille indiviid võtab sisse sootsiumis ja millistel tingimustel toimub teabevälja fundamentaalse osa kujunemine.

4. Emakeel

Emakeel on vaimuväärtus, millest koosneb rahvuskultuuride ja regionaalsete traditsioonide sisu.

5. Kodukeel

Kodune keel võib erineda emakeelest, avardades selle samaga kultuurilise arengu piire ja meediatarbimise võimalusi.

6. Vanavanematega sidemed

Teabevälja kujunemisele osutab suurt mõju põlvkondade vaheline side.

7. Vanemate ja vanavanemate suhted

Vastavalt psühholoogide hulgalistele uuringutele osutab põlvkondade vahelise suhtlemise mudel olulist mõju isiksuse kujunemisele.

8. Vanematega koosveedetud aeg.

Perega veedetud aeg määrab kindlaks mõju taseme indiviidi kujundamisel.

9. Lasteaed

Lasteaed soodustab sotsialiseerumist ja mõjub vahetult teabevälja kujunemisele.

10. Sõbrad ja mängukaaslased

Vastavalt Lauristini ja Vihalemma teabevälja mudelile, osutab lähiringkond kvaliteetset mõju.

11. Suhtluskeel

Suhtlemiskeel avardab sotsiaalsete kontaktide olemasolu, mis omakorda osutab mitmekülgset mõju isiksuse arengule.

12. Koolimeeldivus

Sõltuvalt koolieluga rahulolu tasemele kasvab või alaneb kooli mõju isiksuse kujunemisele.

13. Õppekeel

Määrab kindlaks selle domineeriva välja, muuhulgas teabevälja, milles laps areneb.

14. Huviringid ja hobi

Üks tähtsamtest fundamentaalse kihi teguritest

15. Uudiste jälgimine teistes keeltes

See on üks tähtsamatest fundamentaalse kihi teguritest, kuna avardab pakutava info fookust ja annab valikuvõimaluse.

16. Õpetaja eriala valik

Kuna uuring puudutab pedagooge, omab tähtsust ka ameti valiku faktor. Võimalik on asjaolu, kuivõrd läbimõeldult ja kavatsetult oli valitud amet, mis omakorda kajastub nii või teisiti professionaalsusel. Teadvustatult ameti valinud pedagoogid on juba algselt motiveeritud.

17. Erialase hariduse omandamise koht

Tähtis, et amet oleks omandatud Eestis või muus riigis.

18. Täienduskoolitustel

Kuna ametialane koolitus mõjub samuti teabevälja kujunemisele, eelkõige spetsialiseeritud kihile. Täienduskoolitustel osalemine on üheks faktoriks professionaalse identiteedi kujundamisel, mis omakorda kajastub tööalase tegevuse efektiivsusel.

19. Õpetaja tööga rahulolu

Tööst saadav rahuldus mõjub selle jõudlusele. Rahuldust pakkuv töö võimaldab inimesel end realiseerida ja enesehinnangut tõsta, mis on isiksuse ja identiteedi kujundamise üheks tähtsaks faktoriks.

20. Tööalase probleemi lahendamise allikad

Küsitluse tulemuste alusel võib teha järelduse, et eesti keelt ebapiisavalt valdavad pedagoogid usaldavad seda infot, mida nad saavad kolleegidelt või juhtkonnalt. Seejuures annab infokandja selle üle läbi oma tunnetamise prisma, mis võib oluliselt mõjuda edastatava info kvaliteedile.

21. Integratsiooniprotsessides osalus.

Kuivõrd aktiivne osaleja on pedagoog, tähendab see teatud määral tema rolli integratsiooniprotsessides.

22. Tööalaste ja isiklike väärtuste seos

Vastastikkuse seose ja isiksuslike väärtuste korral töötajatega, tõuseb motivatsioon ja tööalase, antud juhul pedagoogilise tegevuse efektiivsus.

23. Enesemääramine (identiteet)

Püsiv sotsiaalne identsus võimaldab ületada kriisiseisu perekonnas ja ühiskonnas, järelkult on ka tähtsaks näitajaks, mis vahetult mõjub riigi ja selle tuleviku sotsiaalsele arengule.

4. Uuringu tulemused

4.1. Küsitluse tulemused

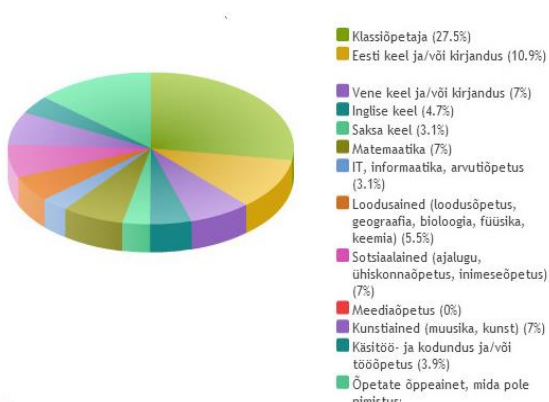
4.1.1. Õpetajate hariduslik ja tööalane taust

Ankeedile vastas 108 õpetajat, kelles 45% on bakalaureuseharidusega, 41% omab magistrikraadi ja ülejäänud on keskeri haridusega.

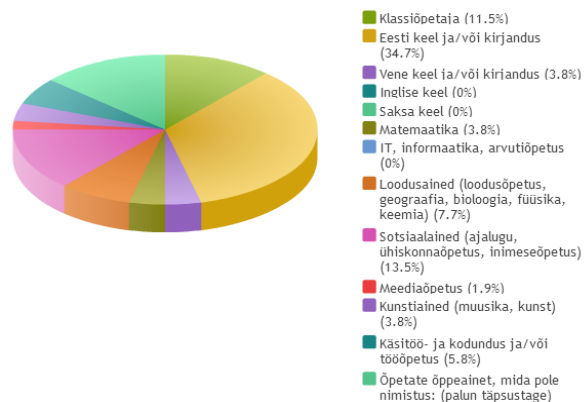
Ankeedi üheks küsimuseks oli palve näidata ära lõpetatud õppeasutus ja lõpetamise aasta. Uurides mitte lihtsalt infovälja, vaid just teabevälja, on oluline teada, millises haridusinstituutsioonis on õpetajate teabevälja spetsialiseeritud kiht kujundatud. Selgus, et venekeelsetest vastanutest on vähem kui kolmandik saanud erialase hariduse väljaspool Eestit.

Võrreldes eesti- ja venekeelsete õpetajate tööstaaži selgus, et venekeelsed õpetajad on keskmiselt oluliselt pikema staažiga kui eestikeelsed – venekeelsete õpetajate ülekaalukas osa on töötanud koolis 11-25 aastat, samas kui eestikeelsete hulgas oli tavapärasem vastaja tööstaažiga 3-10 aastat.

Väga tähtis on teada, millist ainet õpetab pedagoog. Vaatamata sellele, et vastavalt uuele programmile võimaldavad läbivada teemad puudutada kasvatuslik-õpetusliku aine erinevaid aspekte, on humanitaar- ja sotsiaalteaduste roll integratsiooniküsimustes üks olulisematest. Erilist tähendust omavad ka meediaõpetuse tunnid.

Joonis 7. Venekeelsete õpetajate õppeaine

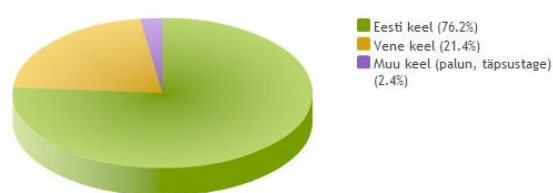
Joonis 8. Eestikeelsete õpetajate õppeaine

4.1.2. Keelte oskus

Diagrammidest on näha, kuivõrd palju kasutatakse tööl võõrkeelt. Üllatav tulemus on venekeelsete õpetajate suhtes, kes kasutavad eesti keelt kolm korda vähem (vt *joonis 9*), kui nende eestikeelsed kolleegid (vt *joonis 10*) kasutavad vene keelt. Võib oletada, et see on tingitud sellest, et vaadeldava põlvkonna venekeelsed õpetajad said oma erialase hariduse vene keeles ning ei valda keelt vajalikul tasemel.

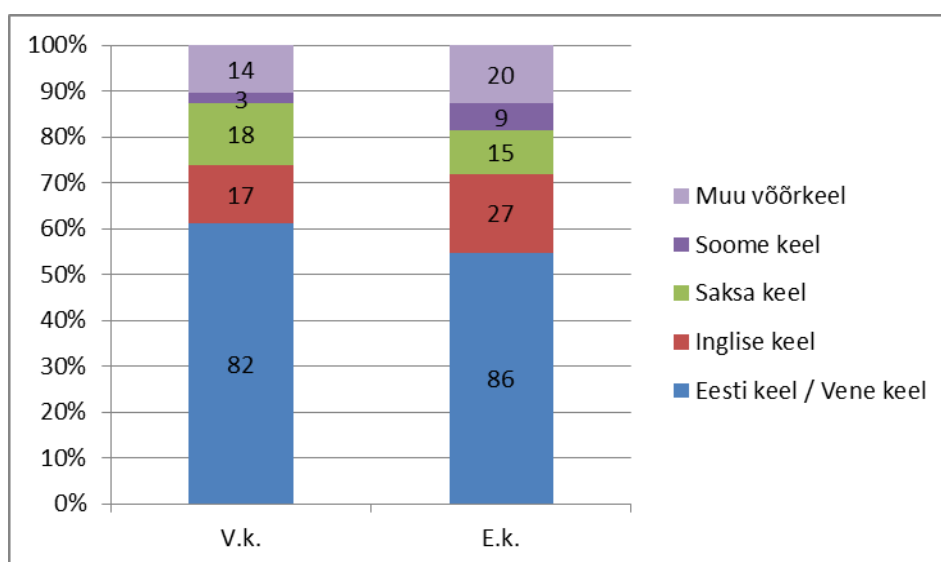

Joonis 9. Venekeelsete õpetajate õppeaine

Joonis 10. Eestikeelsete õpetajate õppeaine

Kiiresti muutuv maailmas ja mitmekesisemas infovoolus laiendab keelte oskus valiku ja võimaluste piiri. Respondentidel paluti märkida, mitmeid keeli peale emakeele nad valdavad ja mis tasemel. Võõrkeelte oskuse pingerea koostamisel on arvesse võetud respondentide vastused, kes märkisid keeleoskust tasemetel „väga hea“ ja „hea“ (joonis 11).

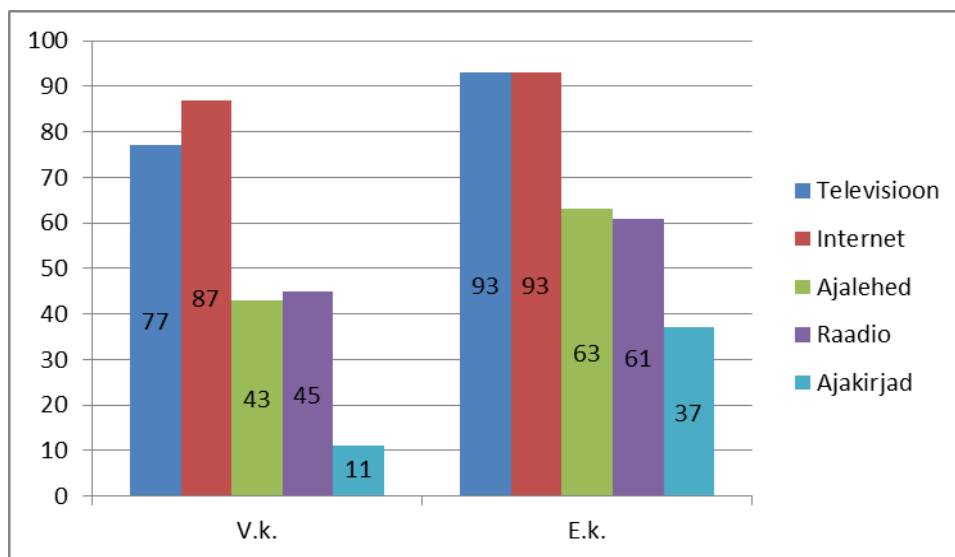
Joonis 11. Võõrkeelte oskus, %

Küsitluse tulemused näitasid soome keele valdamise kõrget protsenti eestikeelsete õpetajate seas, mis on üsna loogiline. Toetudes erinevate põlvkondade infoelistuste tulemustele selgus, et eestikeelsete elanike seas oli palju neid, kelle jaoks üheks infoallikaks oli soome televisioon. Samal ajal nimetasid tolle põlvkonna venekeelsed respondendid hoopis teisi infoallikaid. Keelte valdamine soodustab isiku tolerantsust, samuti avardab tema võimalusi nii suurema info saamise kui ka kriitilise analüüsi kogemuste mõttes, rääkimata isiksuse igakülgse arengust.

Lisaks emakeelele veel mitme võõrkeele tundmine võimaldab kasutada infoallikana teistes keeltes materjale, mis omakorda võimaldab avardada silmaringi ja õpetajana kasutada õppetundide ettevalmistamisel teistest kultuurikontekstidest toodud näiteid ja infot.

4.1.3. Meediatarbimine ja infoväli

Selleks, et hinnata erinevate meediakanalite võimalikku mõju õpetajate teabeväljale, märkisid õpetajad ankeedis, milliseid meediakanaleid ja milliseid uudiste allikaid nad kasutavad ning kui sageli. Selgus, et kõige eelistatum meediakanal on nii eesti- kui ka venekeelsete õpetajate hulgas internet ning sellele järgneb televisioon (vt joonis 12).

Joonis 12. Uudiste jälgimise allikad, %

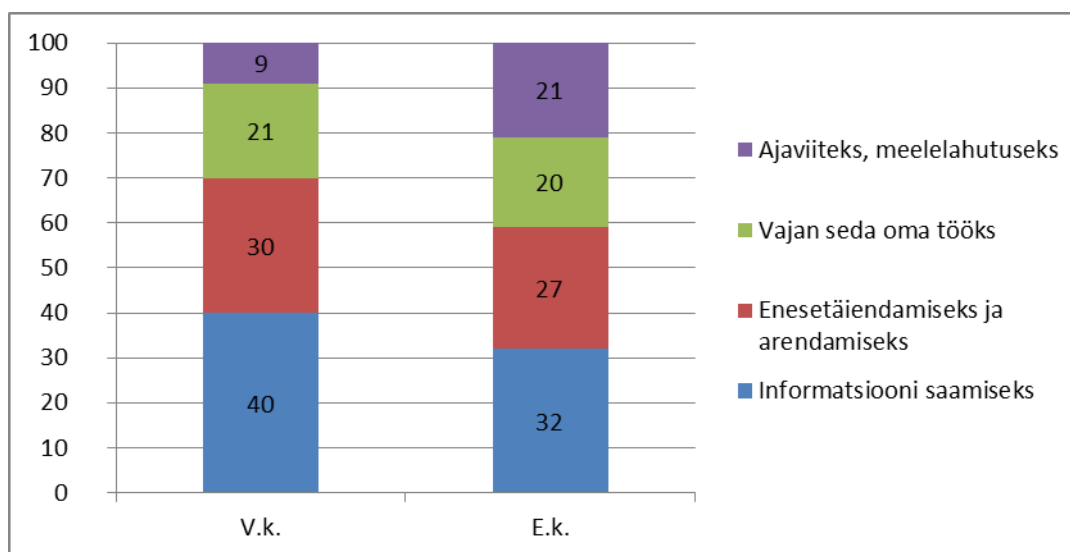
Ajalehtede, seda enam, ajakirjade popolaarsus on üpris kesine. Enamik respondentidest mainisid, et „ei ole mõtet osta või tellida, kui võib Internetist lugeda“.

Respondent Z: „Ei ole. Milleks? Internet ju olemas. Kui on midagi vaja, võiks sealt lugeda.“

Küsitlusest ja ka hiljem läbiviidud intervjuudest ei selgunud, miks kasutavad eestikeelsed õpetajad kolm korda sagedamini ka ajakirju. See võib olla tingitud asjaolust, et venekeelsed ajakirjad on pigem meelelahutuslikud ning erialaseid ajakirju venekeelsetele õpetajatele Eestis ei ilmu.

Meediakanalite eelistustes seega võrreldes varasemate uuringutega ei ole suuri muutusi toimunud (vrkl SaarPoll 2014, Integratsiooni Monitooring 2015).

Taustaks oli huvitav teada saada, mis eesmärgil uudiseid jälgitakse. See ankeedi küsimus ei olnud kohustuslik ning oli võimalus valida mitmeid variante (vt joonis 13).

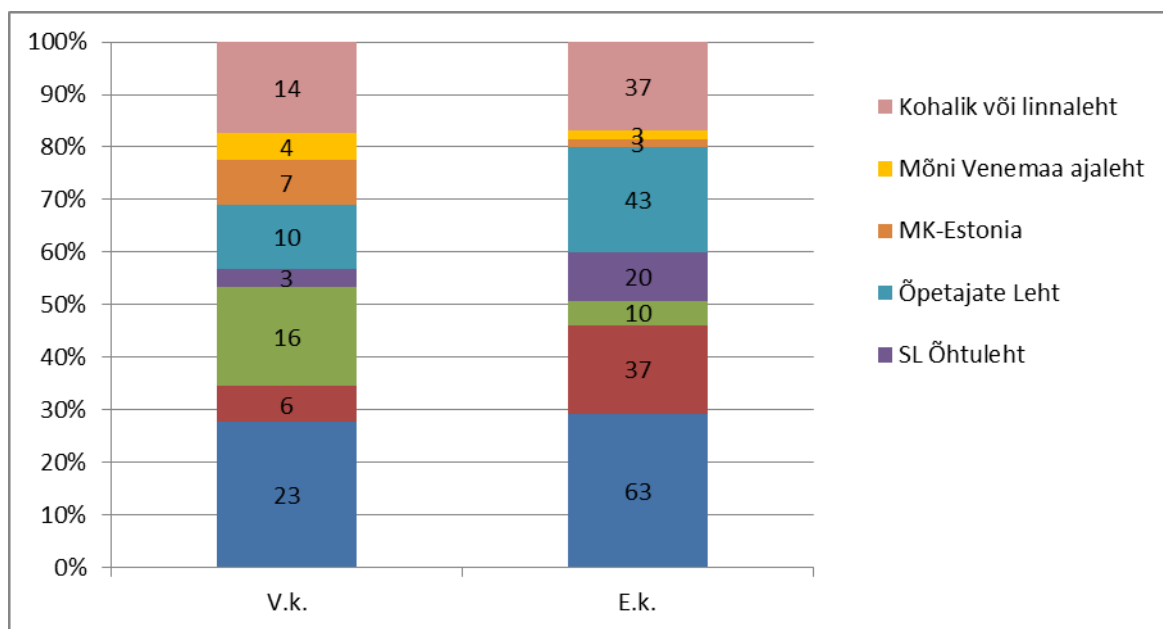
Joonis 13. Uudiste jälgimise eesmärgid, %

Enam vähem sarnasel taustal ainult 9% venekeelseid õpetajaid märkisid, et loevad meelelahutuse eesmärgil, kuid eestikeelsete respondentide puhul on sama suhtarv 21%, mis on üle kahe korra suurem. Võimalikud põhjused on vaba aja puudumisel, kuna küsimusele tihedama lugemise takistustest, venekeelsed vastajad märkisid, et peamiseks põhjuseks on aja puudus.

Vastavalt uuringutele koju tellitakse ajalehti vähe, populaarne on ajalehtede üksiknumbrite ostmine. Kas võrreldes n.ö “tavaliste” lugejatega, on õpetajate eelised nendega sarnased või

ikkagi erinevad? – Kuna on teada, et Eesti koolid (ka teised riigiasutused) tellivad perioodikat töökohale, siis antud küsimusele vastates, paluti ka märkida ajalehti, mis koju või/ja töökohale on tellitud ning järjestada ajalehtede lugemist aktiivsuse alusel.

Vastustest selgus, et ajalehte loetakse enamasti netis, kuid ajakirju paljudele meeldib lugeda ikka paberkandjal. Eestikeelsetest vastajatest eelistasid seejuures natuke rohkem lugeda netiväljaandeid, venekeelsetest aga vastupidi – paberväljaandeid. Ankeedis pakutud ajalehtede nimekiri oli valitud vastavalt levinumatele eelnevate uuringute andmete järgi.

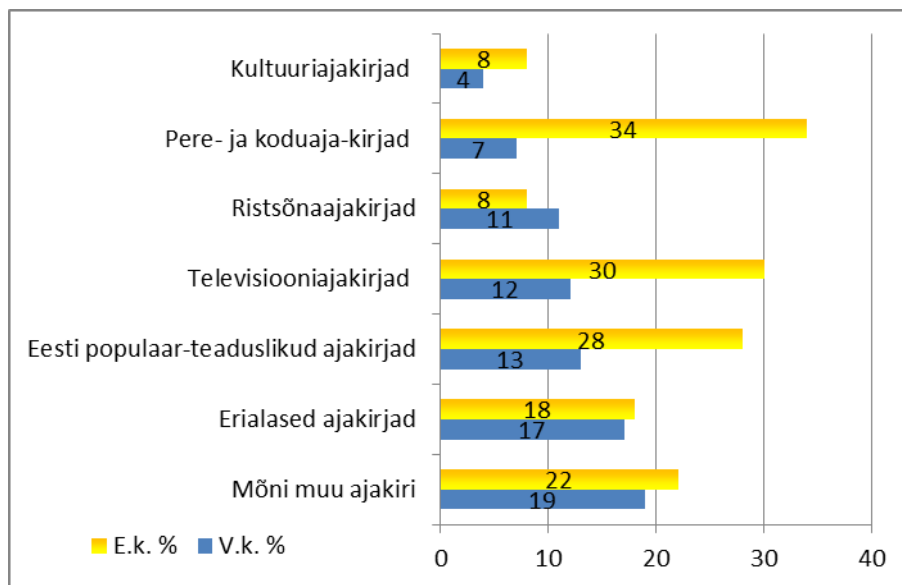

Joonis14. Populaarsemad ajalehed

Kõige populaarsemad ajalehed (vt joonis 14) on Postimees, Eesti Päevaleht, MK-Estonia ja Õpetajate Leht. Tuleb märkida, et Postimeest venekeelsed vastajad loevad nii vene kui ka eesti keeles. Töökohal on võimalus lugeda järgmiseid ajalehti: Õpetajate Leht, SL Õhtuleht, Eesti Ekspress. Kõige tihedamini tellitakse koju MK-Estonia (venekeelsete seas) ja tööle Postimeest ning Õpetajate Lehte (nii vene kui ka eesti koolidesse).

Vastavalt tulemustele, kõige populaarsemad võrguväljaanded eestikeelsete õpetajate seas on Postimees ja Delfi, sama aktuaalsed on CNN ja Õhtuleht. Venekeelsete õpetajate seas on Postimees ja Delfi. 24% venekeelseid õpetajaid loevad Internetist ka eesti keeles, samal ajal ainult 6% eestikeelseid õpetajaid loeb vene keeles.

Mis puudutab ajakirju (vt joonis 15), siis sama paluti sellele küsimusele vastates märkida ajakirjade kohta, mis koju või/ja töökohale on tellitud ning järjestada ajalehtede lugemist aktiivsuse alusel (5-iga numbrit; 4-pidevalt, aga mitte iga numbrit; 3-vahete-vahel; 2- väga harva; 1-ei loe üldse).

Joonis 15. Populaarsemad ajakirjad

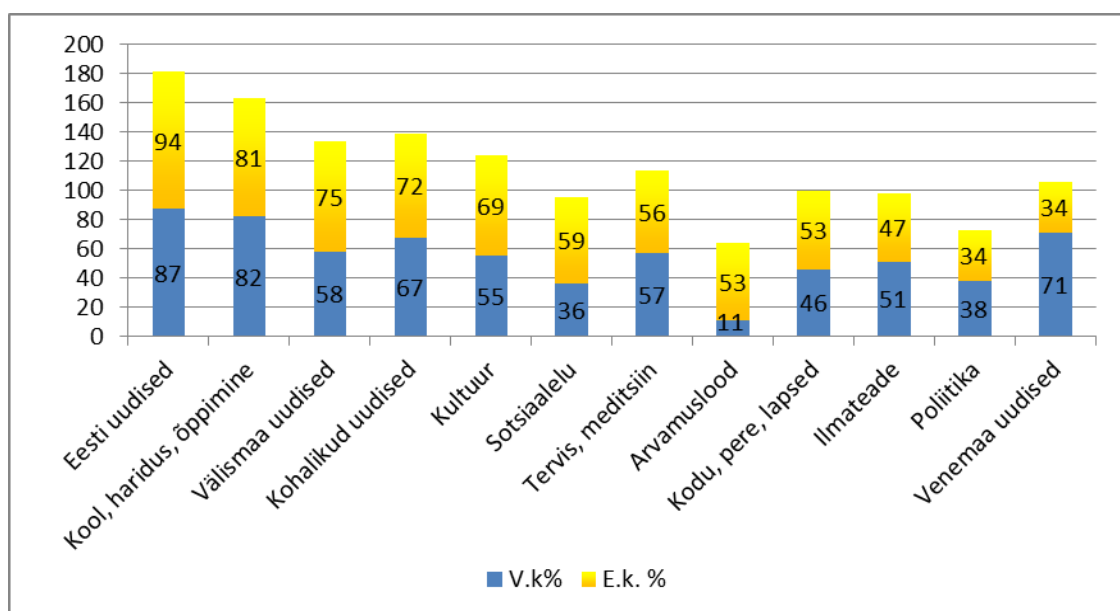
Tabel sisaldab andmeid vastustest „loen iga numbrit“ ja „pidevalt, aga mitte iga numbrit“, Nende põhjal on koostatud pingerida kõige populaarsematest ajakirjadest. Kohe tasub mainida, et võrreldes ajalehtedega loetakse ajakirju palju vähem. Jooniselt on hästi näha seoseid intervjuudega, mille tulemusi tutvustan järgmises peatükis. Etteruttavalt võib öelda, et kui eestikeelsed õpetajad märkisid nende peamiseks väärtuseks kodu ja pere, siis see peegeldub ka nende lugemiseelistustes, kus kolmandik loeb sellise temaatikaga ajakirju. Sama puudutab televisiooni, mis on eestlaste seas üks populaarsematest meediakanalitest. Eestikeelsed õpetajad märkisid ka seda, et kui nad vaatavad mõned telesaated vene keeles, siis need on eelkõige populaar-teaduslikud telekanalid. Mõlema rühma vastajad loevad ka erialaseid ajakirju.

Küsimustikule vastajad pidid analüüsima oma lugemisharjumusi ja selgitama, mis võiks olla takistuseks, et rohkem aega pühendada lugemisele.

Meeldivalt üllatab, et raha ei ole suureks takistuseks, seda enam venekeelsetel õpetajatel (12%). Natuke rohkem (14%) eestikeelseid lugejaid märkisid ka rahalisi takistusi. Andmete põhjal, just ajapuudus on suuremaks probleemiks. 54% venekeelseid ja 43% eestikeelseid õpetajaid

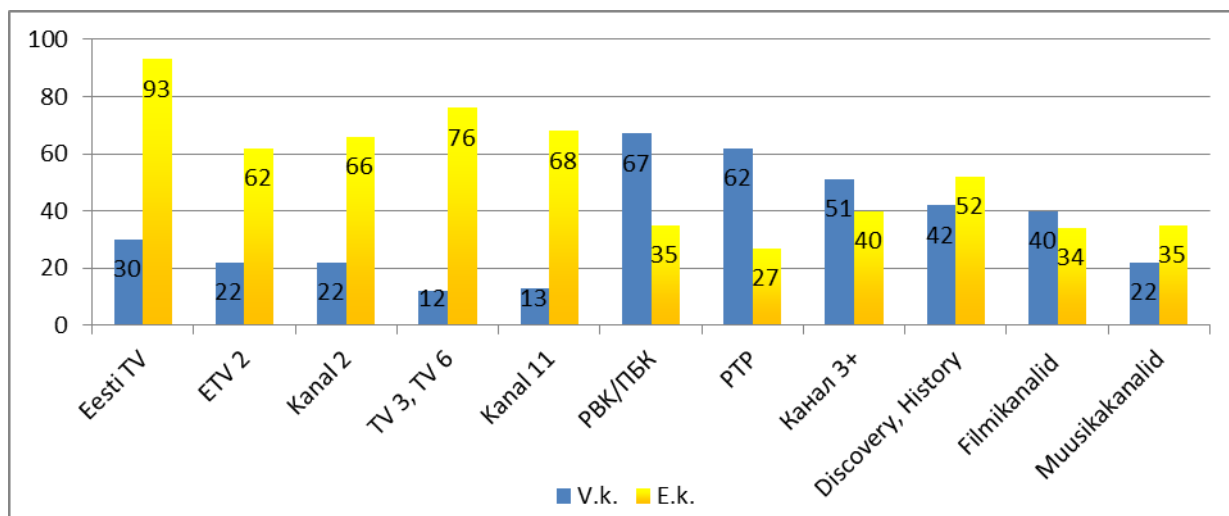
märkasid, et aja puudumine on lugemise takistuseks. See võiks tähendada, et ilmselt õpetajad on tõesti ülekoormatud.

Teemahuvide analüüs seab nii eesti- kui ka venekeelsete õpetajate hulgas esikohale Eesti uudised (vt joonis 16). Teisel kohal on erialased teemad. Tulemused näitavad võrdset huvi selle teema vastu. Vastajate hulgas aga erineb huvi välismaa ja Venemaa uudiste suhtes. Eestikeelseid õpetajaid huvitavad rohkem välismaa uudised, samal ajal venekeelsed õpetajad jälgivad suurema huviga Venemaa uudiseid.

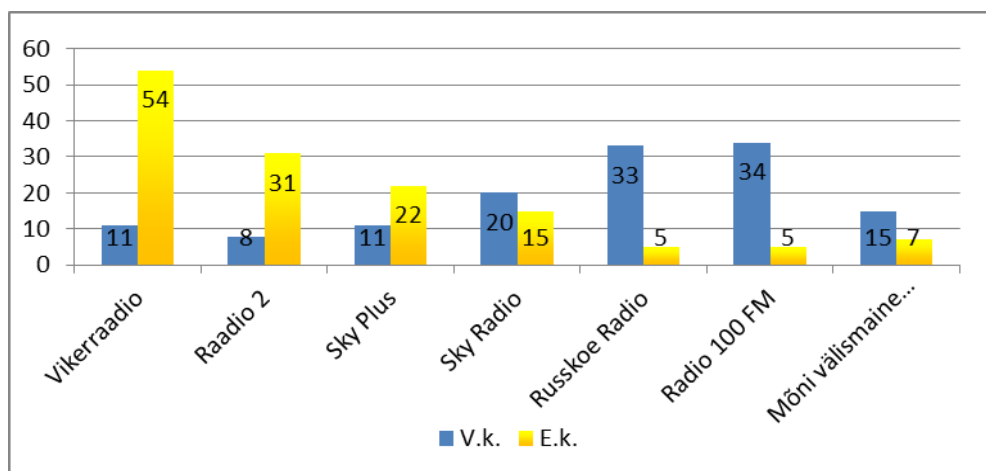
Joonis 16. Uudistes huvipakkuvad teemad

Konkreetsete kanalite jälgimise eelistuste pingereas ei ole üllatusi (vt joonis 17). Venekeelsete õpetajate seas on kõige populaarsem PBK, eestikeelsete õpetajate seas on eesti kanalitest kõige populaarsem kanal ETV. Venekeelsetest kanalitest eestikeelsete õpetajate seas on kõige populaarsem populaarteaduslikud kanalid Discovery ja History. Natuke vähem, kuid samuti populaarne on 3+ kanal. On vaja mainida, et nendes telekanalites on hulk telesaateid eesti subtiitritega.

Joonis 17. Jälgitavad telekanalid, %

Ka raadiokanalite puhul on selge jaotus - venekeelseid raadiokanaleid kuulavad venekeelsed õpetajad, eestikeelseid – eestikeelsed õpetajad (vt joonis 18).

Joonis 18. Jälgitavad raadiojaamad

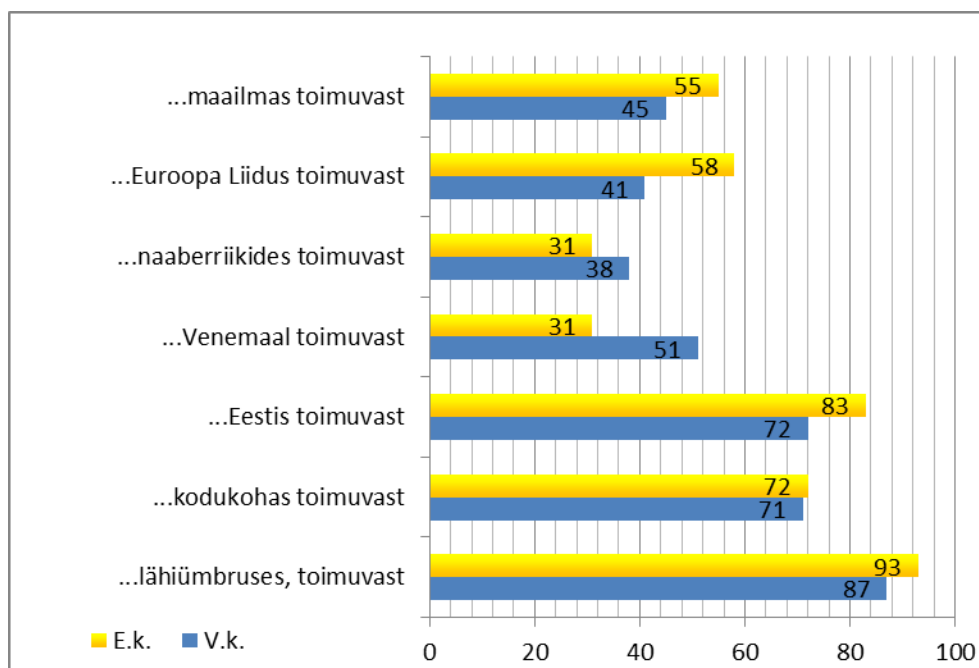
Eestikeelsete õpetajate seas on kõige populaarsem raadiojaam Vikerraadio. Intervjuu käigus seda raadiojaama mainiti kui Eesti parimat.

K: „Vikerraadiot, see on Eesti kõige parem kanal“.

Kuid venekeelsed õpetajad kuulavad ka mingil määral eestikeelseid raadiokanaleid. Eestikeelsed õpetajad kuulavad ka venekeelseid kanaleid, kuid märgatavalt vähem.

Avaliku arvamuse küsitlused on osutanud sellele, et venekeelne auditoorium pidas end paljude aastate vältel ebapiisavalt informeerituks osas, mis puudutas Eesti elu tähtsaid poliitilisi, majanduslikke ja sotsiaalseid sündmusi (Jakobson, 2004: 223). Kuid iga aastaga

informeerituse tase aina paraneb. Võrreldes 1999.aastaga, mil vaid 20 % mitte-eestlastest olid rahul saadava teabega, arvas juba 2002.aasta detsembris 52-63 % mitte-eestlaseid, et nende informeerituse tase erinevates valdkondades on hea (Jakobson, 2004: 223). Käesolev uuring kinnitab, et suur osa õpetajatest on rahul Eesti kohta saadava teabega (vt joonis 19).

Joonis 19. Vastajate hinnang enda informeeritusele erinevates piirkondades toimuvast, %

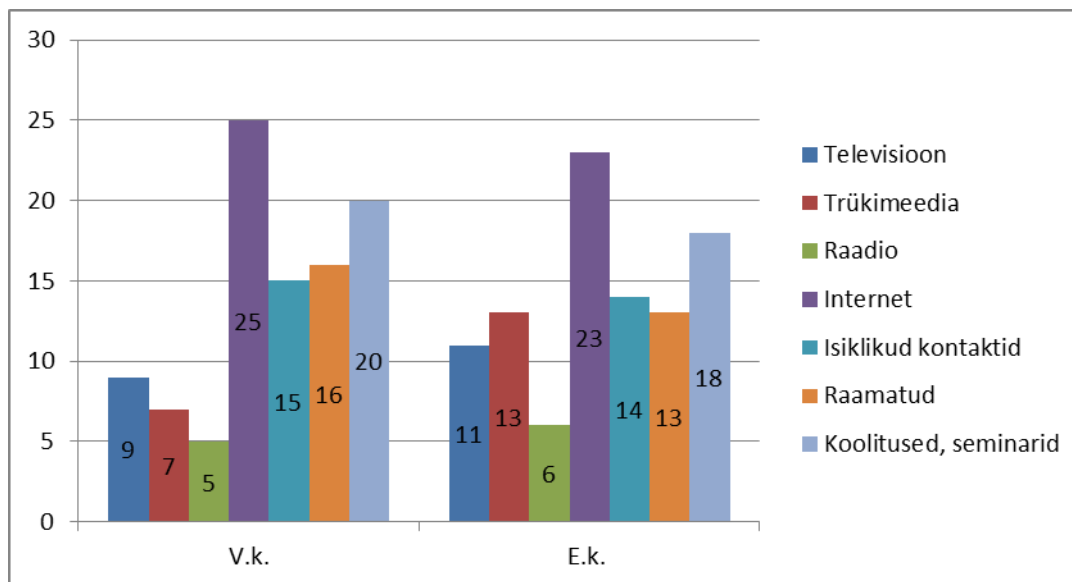
Nagu näha, on enda hinnangul õpetajate informeeritus Eestis toimuvast veidi parem kui kodukohas toimuvast, milles võib näha üle-eestiliste meediakanalite jälgimise mõju.

4.1.4. Töölased infoallikad ja väärtushinnangud

Uuete ideede, parimate praktikate või lahenduste otsimisel ei ole õpetajad enam piiratud ainult erialase kirjandusega. Küsitluses paluti neid märkida, milliseid allikaid kasutavad nad teabe ning nõuannete saamiseks. Vastajatel oli võimalus valida pakutud allikatest ja täiendada neid oma variantidega.

Kognitiivse uuringu (ankeedi) tulemus näitas, et nii venekeelsetel, kui ka eestikeelsetel õpetajatel on esikohal Internet, edasi on mõlemal rühmal - kursused ja seminarid, kolmandal kohal aga - eestikeelsetel - raamatud, venekeelsetel - isiklikud kontaktid (vt joonis 20).

Järgnevalt kvalitatiivne uuring (intervjuu) kinnitas neid andmeid ja võimaldas teha vastavad järeldused. Venekeelsed intervjuueeritavad rääkisid, et nende sotsialiseerumine toimus reeglina lähimas ümbruskonnas ja sõpradega, naabritega, klassikaaslastega suheldes. Samal ajal eestikeelsed intervjuueeritavad märkisid, et nende elus mängisid tähtsat rolli raamatud ja lugemine. Paljud neist on siiani säilitanud oma lasteraamatuid ning oma laste kasvatamisel püüdsid ka lastele pookida armastust lugemise, raamatute vastu.

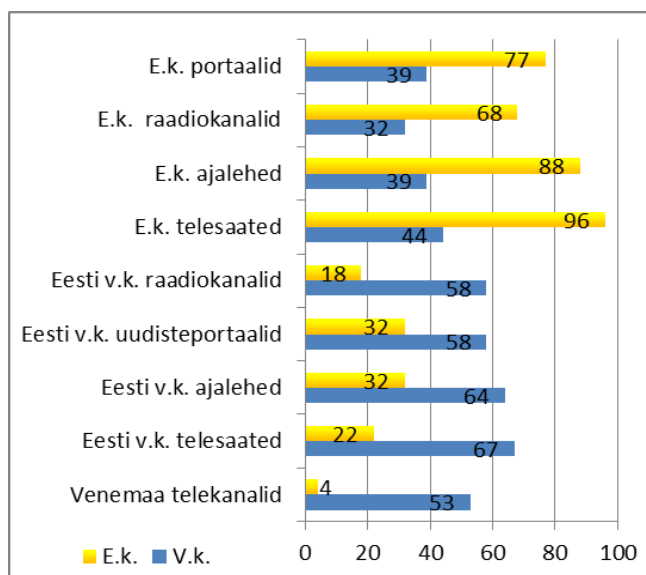

Joonis 20. Töölase infoallikad, %

Võib oletada, et eestikeelsetes artiklites on ametialasel teemal rohkem artikleid ja publikatsioone. Näiteks avaldatakse ajalehte "Õpetajate Leht" vaid eesti keeles. Uuringu käigus selgus, et seda lehte tellivad Eesti koolid ja loevad pedagoogid, sõltumata keelest. Omaette küsimus on, kuidas seda loetakse ja kuivõrd hästi teadvustatakse saadud infot? Vastavalt kvantitatiivsetele näitajatele loevad 40 % eestikeelsetest õpetajatest "iga numbrit" ja "pidevalt", venekeelsete õpetajate seas aga on neid kõigest 10 %. Intervjuu ajal esitati venekeelsetele respondentidele selline täiendav küsimus: kas "Õpetajate Lehte" loevad nad sageli? Iga vastanu vastas, et loeb seda lehte ning vaid mõned täpsustasid, et nad pigem "vaatavad läbi" kui loevad või siis loevad vahetevahel. Eesti respondentide seas on need, kes tellivad seda ajakirja ka koju. Selgitades antud olukorda intervjuu ajal, märkisid mõned venekeelsed respondendid, et kogu vajaliku tööinfo saavad nad administratsioonilt ning selle ajalehe sisu jutustavad istungitel ja töökoosolekutel ümber kooli juhtkond või heal tasemel eesti keelt tundvad kolleegid tutvustavad suhtlemise käigus ajalehest loetut.

Läbiviidud intervjuudest selgus ka, et mõned venekeelsete koolide raamatukogud tellivad venekeelseid ametialaseid ajakirju, mida pedagoogid kasutavad oma töös.

Samuti oli ankeedis küsimus, mis puudutas Eestis olevate venekeelsete koolide saatust ja respondentide isiklikku suhtumist antud probleemi läbi erinevate allikate usaldusväärsuse (vt joonis 21).

Joonis 21. Meediakanalite usaldusväärsus venekeelsete koolide temaatika kajastamisel, %

Tulemuste alusel usaldavad venekeelsed õpetajad erinevaid eesti venekeelseid allikaid, eestikeelsed - eesti allikaid. Venekeelsed õpetajad märkisid intervjuu ajal, et isegi piisavalt heal tasemel eesti keelt vallates, eelistavad nad lugeda neid "huvitavat" infot emakeeles, kartes "poolikult aru saada", "mööda lasta", "valesti tõlkida".

Väärtuslikud uuringutulemused on saadud tänu väärtuste küsimusele: mida peavad õpetajad elus olulisemaks (pingereas, alustades kõige tähtsamast).

Esikohale panid **venekeelsed** õpetajad kõige tihedamini – perekond

Teisele kohale – tervis

Kolmandale kohale – sõbrad, (sõbralikkus), armastus

Tähtsaks peavad ka järgmisi väärtuseid: haridus, eneseareng

Esikohale panid **eestikeelsed** õpetajad kõige tihedamini – pere (kodu)

Teisele kohale – tervis

Kolmandale kohale – sõbrad (sõbralikkus)

Tähtsaks peavad ka väärtuseid: armastus, turvalisus, abivalmidus

Alltoodud tabel näitab kontentanalüüsi tulemus eluväärtuste kohta iga tingitud alarühma lõikes.

Tabel 3. Eluväärtused

Valimi alarühm	ELUVÄÄRTUSED
Eesti keele emakeelega	Pere, tervis, töö, ausus, raha
Kakskeelsed eesti emakeelega	Pere, tervis, töö, ausus, abivalmidus
Kakskeelsed ja vene emakeelega	Pere, tervis, töö
Vene-ja muu emakeelega (migrandid)	Pere, tervis, töö, armastus, eneseteosstus

Vastustest umbes samale küsimusele väärtustest, kuid töö juures, on saadud järgmised tulemused:

Esikohale panid **venekeelsed** õpetajad kõige tihedamini – professionaalsus, kompetentsus

Teisele kohale – enesetäiendamine, töö (töökus, kogemus)

Kolmandale kohale – lugupidamine, suhted, kollektiiv

Tähtsaks peavad järgmiseid väärtuseid: armastus laste vastu, usaldus, tunnustamine

Esikohale panid **eestikeelsed** õpetajad kõige tihedamini – raha (töötasu, palk)

Teisele kohale – ausus, usaldus

Kolmandale kohale – kompetentsus, arenguvõimalused, suhted

Tähtsaks peavad järgmiseid väärtuseid: lugupidamine ja sõbralikkus

Alltoodud tabel näitab kontentanalüüsi tulemusi tööväärtuste kohta iga tingitud alarühma lõikes.

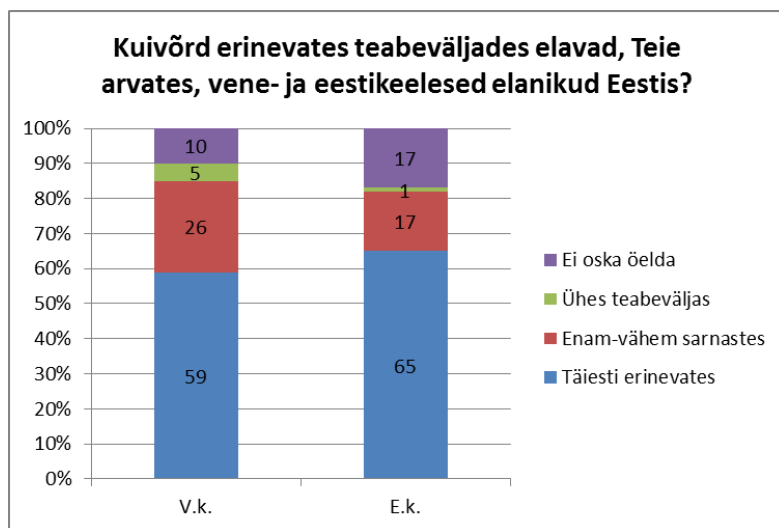
Tabel 4. Tööväärtused

Valimi alarühm	TÖÖVÄÄRTUSED
Eesti keele emakeelega	Head suhted (usaldus, tolerantsus), palk
Kakskeelsed eesti emakeelega	Lojaalsus, lugupidamine, koostöö
Kakskeelsed ja vene emakeelega	Lojaalsus, usaldus, professionaalne enesekehtestamine (kompetents)
Vene-ja muu emakeelega (migrandid)	Lojaalsus, püüdlikkus, ausus, suhtlemisoskus (oma arvamus)

Uurimuse käigus sai tunnistust selline fakt, et õpetaja elukutse ühendab eriala valdkonnas erineva emakeelega õpetajaid. Kõik õpetajad tegutsevad Riikliku õppekava ja kutsestandarti raames tingimata emakeelest.

4.1.5. Teabeväli

Suurem osa vastanutest tunnistavad, et venekeelsed ja eestikeelsed Eesti elanikud elavad erinevates teabeväljades (vt joonis 22). Oleks vaja mainida, et oli vähe neid, kes võiks eristada need 2 mõistet “infoväli” ja “teabeväli”, seda eriti venekeelsete inimeste seast. Intervjuu ajal oli võimalus intervjuerijal täpsutada, lahti seletada neid mõisteid. Kuid online küsimustikus see oli tõlgitud lihtsalt nagu “info” või “infoväli”. Siin on veel ka üks tähtis moment, et küsimuses on sõna “elanikud”, mitte aga “õpetajad”.

Joonis 22. Teabeväljade erinevus

Venekeelsetest õpetajatest on suurem % neid, kes arvavad, et elavad enam-vähem sarnastes teabeväljades. Ilmselt niimoodi arvavad need, kes valdavad piisavalt keelt ja kasutavad võimalust nii lugeda kui vaadata eesti meediat eesti keeles. Ebameeldivalt üllatab nende õpetajate % , nii vene- kui eestikeelsete õpetajate seas, kes ei osanud vastata, mis võiks põhjustada seda, et nad ei tunne huvi teineteise eluvaldkondade vastu.

Venekeelsetest vastustest sai selgeks, et enamik õpetajaid näevad eestlaste ja mitte-eestlaste informatsioonide erinevuse probleeme riigi tasemel (palju sõltub poliitikutest). Samuti arvatakse, et

olukorda oleks võimalik muuta meedia kaudu (rohkem ühiseid telesaateid subtiitritega, ühine info, vähemalt, riigi trükimeedias). Lugupidamist ja lojaalsust teineteise vastu peavad paljud ka tähtsaks.

Väga palju vastajaid ei saanud vastata sellele küsimusele, kuid tunnistavad erinevusi eesti- ja venekeelsetes teabeväljades. Olid ka huvitavad ja väärtuslikud mõtted. Allpool on toodud venekeelsete õpetajate kommentaarid:

- „*Ei oska öelda. Need vene keelt kõnelevad inimesed, kes valdavad eesti keelt, loevad eesti keelseid ajalehti, jälgivad eesti keelset TV-d ja raadiot, suhtlevad eesti keelt kõnelevate inimestega elavad sarnases teaberoumis. Ainult vene keelsed meedia jälgijad elavad omas infomullis!*“
- „*Arvan, et integratsioon „ülevalt“ pole võimalik, ainult inimene ise võib võtta vastu otsuseid ja suunata ennast ühiskonda integreerimisele. Alguses tasuks just tagant sundida, sellepärast, et see vajab pingutust ja aega.*“
- „*Korraldada erinevaid keeleprojekte (tasuta osalemine); jagada kogemusi ja tõsta õpetaja palka, et motiveerida eesti keele õppimiseks. Kes ei oska eesti keelt üldse ei osale eesti elus. Inimesed kardavad kasutada oma keelt, kardavad eksida.*“
- „*Artikleid dubleerida, aga telesaates – subtiitrid teises keeles*“
- „*Ajalugu muuta ei saa, meie lapsed hakkavad vähem seda killustatust tundma – nad juba teised.*“
- *Need, kes Eestis sündinud, on juba ammu integreeritud.*

Omakorda eestikeelsed õpetajad näevad, näiteks, selliseid lahendusi:

- *Seni kui eestikeelne elanikkond vastandab end venekeelsele elanikkonnale, vastandab venekeelne elanikkond Venemaad Eestile. Ühes riigis elades ei tohiks olla mõisteid "meie" ja "nemad". Kui see õnnestub, tekib ühtekuuluvustunne ja vastandamine käib "meie siin Eestis" ja nemad seal mujal maailmas"*
- *Venekeelseid elanikke on vaja rohkem kaasata eesti-keelse ühiskonnaellu tuua venelased ka meie foruumi, et oleks põliselanikega sama toidulaud - sealt kõik järgnev...*
- *Venekeelsete kanalite filtreerimine ja riigivastast propagandat kajastavate meediakanalite keelustamine ja edastamise lõpetamine .*

- *Vähem poliitikat ja sarnane info mõlemates keeltes See on poliitika küsimus. Ei ole vahet, mida mina arvan, kui tehakse kõik nii, nagu on...*

4.2. Intervjuu tulemused

Et saada vastuseid uurimisküsimustele viidi lisaks küsitlusele läbi ka intervjuu. Intervjuu võimaldas saada põhjalikumad vastused ja mõista, kuivõrd sarnased või erinevad on need väärtused ja milline on nende mõju pedagoogi ametialasele tegevusele. Vastused intervjuu põhiküsimustele olid kodeeritud ja kajastatud kodeerimistabelis (vt tabel 2.3). Iga intervjuueeritava suhtes eraldi viidi läbi saadud tekstide kvalitatiivne analüüs. Lisaks lühiiseloostustele koos väljavõtetega intervjuust, vaadeldi väärtuste ja mõistetega seotud küsimust läbi üksikasjalikumalt kontentanalüüsi põhimõtteid arvestades. Tulemused said läbi analüüsitud. Analüüsi täiendati väljavõtetega skrebeeritud intervjuudest.

Kõik intervjuueeritavad jaotati 4 tinglikuks alarühmaks eeldusega, et sarnane taust tingib ka sarnasused teabeväljade kujunemisel (vt tabel 5).

Tabel 5. Valimi andmed

Kood	Nimi	Rahvus	Vanus	Sünnikoht	Elu- ja töökoht
M	Malle	eestlane	54.a	Eesti, Sompa	Jõhvi
I	Inna	eestlane	53.a	Eesti, Kiviõli	Kohtla-Järve
K	Kaja	eestlane	54.a	Eesti, Tartu	Tartu
L2	Ljudmilla	eestlane	49.a	Eesti, Oru	Kohtla-Järve
I2	Inga	eestlane	53.a	Eesti, Narva	Narva
R	Riina	venelane	50.a	Eesti, Viljandi	Kohtla-Järve
V	Viktoria	venelane	41.a	Eesti, Narva	Narva
L	Ljudmilla	venelane	52.a	Kazahstan	Kohtla-Järve
N	Natalia	udmurdi	40.a	Udmurdia	Tartu
Z	Žanna	ukrainlane	48.a	Ukraina	Tallinn

4.2.1. Intervjuueeritute perekondlik taust ja lapsepõlve kontekstid

Intervjuueeritavate vastustest pere suuruse kohta on selgelt näha reeglipärasust laste arvus eestikeelsetes ja mitte-eestikeelsetes peredes. Respondentide peres, kes märkisid

emakeeleks eesti keele ja need, kes migreerusid Eestisse (v.a L2), on 1 või 2 last. Venekeelsetes peredes on 2 või rohkem.

Intervjuueritavad enamuses osas on tööliste peredes, kus vanemad pidid tegema palju tööd ning see on seoses kategooriaga „vanematega koosveedetud aeg“, mis näitab piiratud või puudulikku vanematega ajaveetmist. 2 respondenti 10-st on õpetajate peredest, kes ka märkisid, et aeg oli piiratud vaatamata sellele, et tahaksid rohkem koos olla. 3 õpetajat, kes ütlesid, et aega oli piisavalt, oli sama hõivatud huviringidega.

Kõik respondendid, vaatamata sellele, kellena töötasid need vanemad, märkisid nende hõivatust tegemistega. Aga 5 õpetajat arvavad, et oli sellest piisavalt sellepärast, et oskasid endale ise tegevust leida, kas hoovis teiste lastega mängides või huviringides (vt seos kategooriaga „Vaba aeg“)

Respondent N: „...põhiliselt veedetakse aega tööd tehes... ja aiatöid tegime vanaemaga... niisiis töötades põhiline suhtlus ja kasvatus on (naeratab)... emaga köögis ja koristades ja isaga mingeid teisi töid tehes ja mängides“

Ainult kahe õpetaja arvamusel vanavanematega sidemed olid puudulikud ja kohe vaja mainida, et vanavanemate surma tõttu. Üks neist (M) ei suhelnud, kuna tema sünniajaks olid nad surnud ja teise respondendi (Z) suhtes elus oli ainuke vanaema, kes elas väga kaugel. Selle kategooria näitab, kuivõrd tihedalt põlvkonnad suhtlesid omavahel, mis omakorda mõjutab teabevälja kujunemist. 6 õpetajat märkisid, et sidemed olid aktiivsed, vaatamata sellele, kas elasid koos või mitte.

Respondent K: „...vanavanemad elasid maal, meie elasime linnas, aga käisime läbi ja väga hea suhtlemine oli.“

Respondent L2: „Rohkem vanavanematega suhtlesin. Suvel puhkasin peamiselt vanaema juures maal...Moskva oblastis. See oli minu jaoks laagri asemel.“

Vanemate ja vanavanemate suhted mängivad olulist rolli laste kasvatamisel. Kuna vanemad suhtlesid aktiivselt oma vanematega, siis seda andsid nad edasi oma lastele ning oma eeskujuga kasvasid neid.

L: „Ise oma ema aitan maal ja oma näitel õpetan, kuidas vanemaid on vaja aidata... Aga tegelikult minu tütar teeb maal tööd koos minuga. Kolm põlvkonda ühel peenral!“

Peamistel juhtudel ei olnud takistuseks soojaks suhtlemiseks isegi mitte pikk vahemaa. Respondendid veetsid vanavanemate juures koolivaheaega ja pidasid tihedat kirjavahetust.

Kaheksa respondenti käisid lasteaias, kaks ei käinud ja mõlemad mittekäinutest on eestikeelsetest peredest. Lasteaed on sotsialiseerumise koht ja ka hariduse andmise koht, mis pakub arenguvõimalusi lastele. Kui võtta arvesse vanemate hõivatust, siis lasteaial on veelgi tähtsam koht laste elus ja teabevälja fundamentaalse kihi kujunemises. Enamikel juhtudel suhtluskeel lasteaedades oli vene keel või siis kakskeelsus, kuid võrreldes kooliaastatega, lapsed ei pööranud sellele erilist tähelepanu.

Vastavalt saadud vastustele, olid intervjueeritavatel lapsepõlves hästi tihe suhtlemine sõpradga ja mängukaaslastega. Vähesel või suuremal määral, aga kõikidel olid sõbrad, kellega respondendid suhtlesid ning 5 respondendi puhul suhtluskeel oli erinev, mitte ainult emakeel. Vene emakeelega lapsed veetsid rohkem aega hoovis teistega mängides. Tihe suhtlemine hoovis, õues, kui ka huviringides soodustab paremat kommunikatiivsust võrreldes nt lastega, kes eelistavad kodus istuda.

Respondent L: „... olid igasugused mängud, mida me mängisime hoovis kõik koos...nii eesti kui ka vene lapsed. ...Olime kõik koos. Mängisime liivakastis....ja...teise mängu... Üldiselt minu lapsepõlv oli väga õnnelik..mulle väga meeldis...meenutan heameelega ja näen, et praegu lapsed üldse ei oska oma lapsepõlve nautida...nad kiirustavad täiskasvanuks saada...nad ei oska koos mängida...“

Kui nt võrrelda seda kategooriat integratsiooniprotsessides aktiivsusega, näeme ka seost. Viis respondenti, kellel oli palju sõpru ning kakskeelne suhtlus juba lapsepõlvest ning 4 juhtudel need, kes veetsid vaba aega peamiselt hoovis mängides, on sama aktiivsed praegu integreerumise valdkonnas. Viis respondenti kümnest suhtlesid lapsepõlves mitmes keeles. Mõned (nt M) õppisid vene keele selgeks just teiste lastega suheldes.

Respondent M: „Lapsepõlves...hoovis...Jah, hoovis. Siiaamaani on praegu palju neid, kellega vene keeles räägin – lastevanemad, sõbrannad, tuttavad.“

Kui läksin kooli, siis ilmselt veel ei lugenud... kuna ma oskasin vene keelt paremini kui eesti keelt.“

Nagu juba varem oli mainitud, venekeelsed lapsed veetsid vaba aega peamiselt hoovis. Eesti (I) või muu (N) emakeelega lapsed eelistasid tegemist kodus, kas lugedes või huvitegevusega tegeledes.

Respondent N: „... toas tegelesin oma hobidega... kas õmbesin, kudusin või täitsin päevikut, kirjutasin kirju.“

Koolis meeldis õppida peamiselt kõigile, erandina kaks respondenti, kellel oli „igav“ või tekkisid nt käitumisprobleemid. Iseloomustades kooliaastaid respondendid kasutasid selliseid omadussõnu nagu „põnevad“ ja „huvitavad“, ka märkides, et kiusamist eriti ei olnud, kuid olid kõik sõbralikud.

Respondent L2: „Kool oli turvaline, küllaltki sõbralikud lapsed ja meie klass oli n.ö ühemeelne...“

Koolis nt ei meeldinud respondentile K, kes ei käinud lasteaias ja eelistas vaba aega kodus veeta. Sama mõju avaldasid n.ö ajaloolised probleemid.

Respondent K: „...mina ei olnud pioneer ega mina nendest üritustest küll osa ei võtnud. ...mulle ei meeldinud suhelda ja teine põhjus oli see poliitiline põhjus. Ma arvan, et see poliitiline külg oli küll üks mõjutav. ...see, mis koolis õpetati ja see, mida ma teadsin kodust, need olid väga erinevad ja ma teadsin, et see, mis koolis õpetatakse, oli vale.“

Tema puhul võiks siis selliseid järeldusi teha, et nende laste jaoks, kes veetsid rohkem aega huviringides või õues mängides ja eri emakeele lastega suheldes, ei aktsepteerinud eriti neid n.ö „poliitilisi küsimusi“ ja ei teinud vahet.

Respondent M: „...emaga ma rääkisin loomulikult eesti keeles, kuid me sõprustasime vene lastega. Väga palju aega veetsime õues mängides. Me saime päris hästi läbi... olid sõbralikumad suhted. ... Poliitika oli hoopis teistsugune. Venelased ja eestlased elasid ühe perega.“

Õppekeel eestikeelsete õpetajate suhtes, kes märkisid emakeeleks eesti keel, õppisid ka koolis eesti keeles. Venekeelsed ja muukeelsed õpetajad õppisid koolis vene keeles. Muukeelsed õpetajad elasid Nõukogude Liidu riikides ning vene õppekeel oli kohustuslik.

Mõnedel juhtudel see paistis välja väga imelikult, kui nt õpetajad pidid rääkima mitte oma emakeeles vaid vene keeles ning keelati ka lastel koolis emakeeles rääkimist.

Respondent N: Kooli haridus oli venekeelne, alates 1. klassist, kogu õppetöö vene keeles. Kui lapsed ei oska vene keelt, siis alguses dubleeriti udmurdi keeles. 1 klassi lõpuks said kõik lapsed vene keele selgeks. ... Õppeained olid vene keeles. ... (Õpetajad olid) Udmurdid. (Rääkisid) ... vene keeles. ... Algklassides, et me kiiremini ja paremini vene keele selgeks õpiksime, oli mõeldud selline reegel, et klassiruumis pidime kasutama ainult vene keelt, kui oli soov rääkida emakeeles, pidime klassiruumist väljuma. Seinal oli tahvel, kes selle reegli vastu eksis, sai kohe ristikese ja paljudele selline kord ei meeldinud.“

Huvitegevus, harrastused ehk hobid on fundamentaalse kihi kujundamisel tähtsad tegurid. Kooli kõrval huviringides osalemine soodustab aktiivset suhtlemist ning laiendab suhtlusringi. Erinevad spordi- ja huviringid sobivad hästi tuttavate-sõprade leidmiseks. Vaatamata sellele, et paljudel olid mingid hobid ja lemmiktegevus, huviringides eriti ei käinud. Need, kes käisid, peamiselt tegelised spordiga. Kuid vastanud märkasid, et eelistasid õues vaba aega veeta.

Respondent R: „Jah, käisin tantsuringis, kusjuures iga päev ja väga palju aega veetsin õues. Mänge oli õues piisavalt.“

Mis puudutab meedia tarbimist, tasuks mainida, et operatiivse teabe põhiliseks allikaks olid raadio, ajalehed ja ka teised inimesed.

Respondent L2: „Poliitikast eriti huvi ei tundnud. Mäletan, et uudiste allikas olid peamiselt naabrid.“

Oma osa oli kindlasti ka televisioonil, kuid tsensuuri tõttu paljud saated eetrisse ei sattunud. Seetõttu näidati televisioonist põhiliselt sõjafilme ning „Aktuaalset kaamerat“.

Respondent V(r): „Kui saime telekava kätte, ema vaatas läbi ja pani ring ümber sellele, mida on plaanis vaadata. Mäletan, kuidas me koos perega filme sõjast vaatasime. II Maailmasõjast.“

8 intervjuueeritavatest telerit vaatasid harva ja piiratult, mis tähendab, et ainult mingid konkreetsed programmid või telesaated, aga mitte rohkem kui 1, maksimum 1,5 tundi päevas. Käisid kinos.

Respondent L2: „Mis tolku oli neid uudiseid vaadata? Käisime kinos“.

Respondent R: Palju telerit me ei vaadanud, kuna see pandi mängima vaid kell 4, vahest isegi kell 6 õhtul. Hommikuti saateid ei olnud, vaadata ei olnud midagi, seepärast vaatasime vaid lastesaadet ja kõik.

Fundamentaalse teabe allikateks olid põhiliselt perekond, sõbrad (mängukaaslased) ja hiljem ka kool. Võrreldes lapsepõlve ja kooliaastate aegadel teleri vaatamise aktiivsust, 5 juhtudel olukord on muutunud – tihedamaks läinud. Erinevate uuringute tulemused, ka magistritöö raames läbiviidud, kinnitavad televisiooni populaarsuse tõusu.

Iga pere tellis arvukalt erinevaid ajalehti ja ajakirju, kuna lugemine oli väga väärtuslik. Ja kuna interneti siis ei olnud, oli peamiseks infoallikaks trükimeedia. Võrreldes teiste põlvkondadega, selle põlvkonna teabevajadused olid märksa suuremad ja mitmekülgsemad. Peaaegu kõik analüüsivad pidasid neid olulisteks, eelkõige päevakajalise info allikatena. Tänapäeval, paljude respondentide arvamusel, peaaegu asendas seda Internet. Peaaegu kõik respondendid märkisid, et ei näe vajadust kulutada raha sellele, kui võib töökohal lugeda (iga kool tellib ajakirju/ajalehti) ja Internetist vaadata. Internet laiendab silmaringi ja annab rohkem võimalusi vaadata/lugeda nt „erineva poole“ uudiseid korraga, ühe klõpsuga, nt nii venekeelset kui eestikeelset varianti.

N: „...ma ei ole konfliktne inimene ja enne, kui ma midagi otsustan, eelistan kuulata nii ühte osapoolt kui teist. Tõde on alati kuskil keskel.“

L: „...ma valdan mõlemat keelt ja saan erinevatest n.ö „vaatenurkadest“ aru... Aga on vaja väga tark poliitik olla, et tegelikult aru saada kõigest toiumuvast. Ma kuulan ja vaatan, aga eriti ei usalda.“

Z: „Jah...Iga päev kasutan Interneti...ja mitu korda päevas. Nüüd ju kõigest võib Internetist teada saada. Telerit ka vaatan.“

Tegelikult Interneti kasutamisel olemas oma eelis. Kui televisioonis ja raadios sa „sunnitud“ seda, mida pakutakse ja veel reklaami mõjul, siis Interneti kasutades on rohkem võimalusi, saad n.ö filtreerida infot, mis eeldab, et mitte informatsioon mõjutab teabevälja fundamentaalset ja spetsiaalisurit kihti, vaid võib mõjutada operatiivset kihti oma eesmärkide saavutamisel.

Intervjuud kinnitasid küsimustiku vastuseid, mis näitavad, kuivõrd õpetajad jälgivad uudiseid teistes keeltes, mis omakorda laiendab võimalusi ja valikuid ning võimaldab erinevat infot saada. Selgus, et eestikeelsed õpetajad on huvitatud eesti ja välismaa uudistest,

kui venekeelsed õpetajad tunnevad huvi nii Venemaa, kui ka Eestimaa uudiste vastu, natuke vähem ka EL-is toimuva vastu. Kontentanalüüsi põhjal on näha, et eestikeelsed õpetajad jälgivad uudiseid peamiselt oma keeles, samal ajal aga venekeelsed õpetajad mõlemates keeltes, selles kontekstis, nii ema- kui eestikeeles, mis näitab eesti keele õppimise suhtes olukorra parenemist.

Respondent V(r): „Põhiliselt venekeelseid.... Vahest vaatan võrdluseks ka eestikeelseid ajalehti... Vahel.... Asi on selles, et ma ei saa päris kõigest aru...”

Vaatamata sellele, et õpetajad-respondendid omandasid eriala sel perioodil, kui Eesti oli NSV Liidus, on tähtis, mis riigis ja keeles nad õppisid. Peale ühe respondendi, kõik ülejäänud said erialase kõrghariduse Eestis, mis on üheks jooneks ja võib oletada, et saadud teadmised on sarnased. Isegi see migrant, kes tuli Eestisse siis, kui abiellus, läbis Eestis hästi palju erinevaid täienduskoolitusi, mis võimaldab tööd vastavalt riikliku õppekavale ja õpetaja kutsestandardile. Koolitustest võtavad osa kõik analüüsitavad õpetajad vaatamata emakeelele, kuid vahe on aktiivsuses. Seitse 10-st õpetajast on ikka aktiivsed osalejad, mida tähendab huvitatust oma töö kvaliteedist.

4.2.2. Intervjueeritute erialased valikud ja professionaalne identiteet

Iga ameti puhul on huvitav teada saada ameti valiku faktorit, kuivõrd läbimõeldult ja kavatselt oli valitud amet. Teadvustatult ameti valinud pedagoogid on juba algselt motiveeritumad, mis omakorda tähendab, et saab kujundada tulemuslikku ja õpilast köitvat õhkkonda ning aine omandamisele motiveeritud õppeprotsessi. Intervjuude põhjal on selge, et intervjueeritavad õpetajad kuulusid sellesse põlvkonda, kelle tööstaaž jääb 11-25 sisse ning venekeelsed õpetajad valisid oma eluskutse, võrreldes eesti keelsete õpetajatega, teadlikult. Sama intervjuu vastuste põhjal, võib märgata, et venekeelsed õpetajad on rahul oma valikuga ja tööga.

Respondent L: ”Kui ma olin 3 aastane, ütlesin emale, et tahan kas kasvataja või siis õpetaja olla, tahan lastega töötada. Ema oli vastu. Peale 10 klassi, siis oli olümpiaadi aasta, Tallinna astuda oli raske...Siis direktor, kes teadis, et ma tahan õpetajaks saada, pakkus mulle töötada pionierijuhina. Ja läksingi kooli töötama. ... Töö mulle meeldis, kuid ma tahaks ikka Tallinna astuda. Ja palusin kõike, et järsku

keegi loeb ajalehest või saab teada, et Tallinnas kuulutati välja konkurssi, et annaks mulle kindlasti teada”

Samal ajal eestikeelsed õpetajad rääkisid, et sattusid õpetajaks n.ö juhuslikult ning praegu töötavad pigem materiaalsel põhjustel.

Respondent I: „See kogemata juhtus... et sattusin... ilma hariduseta sain tööle“

Respondent I2: „Ma ei tahtnud pedagoogiks kunagi õppida. Tahtsin treniriks saada. ... Ja siis siia Narva kutsuti. On hirmsasti õpetajaid vaja. Siin võimalused... palk...hea palk.“

Professionaalse identiteedi kujundamisel ja õpetaja enesemääramisel on tähtis roll õpetaja rahulolul. Ainult kolm õpetajat on väga rahul oma tööga, neist kaks õpetajat, kes unistasid õpetajaks saada. Neli analüüsivatest õpetajatest suhtuvad oma töösse neutraalselt, märkides, et „praegu on raske koolis töötada“, võrreldes tänapäeva õpilasi varasemate aegade õpilastega halvas toonis ning rõhutades õpetaja autoriteedi muutumist.

M: Ei tea...Ootan juba pensioni...millal ma saaks ära.. selles mõttes, et ma edasi ei jääks...Nii palju erivajadustega lapsi..kogu aeg mingid muutused...

Respondent L2: Praegu on kõik teisiti. Lapsed teised. Õpetajatesse suhtumine on teine. Väärtused...hoiakud...Praegu on esikohal materiaalsed väärtused. Kellel on mingi firma värk...istuvad oma telefonides... Praegu ei taha õppida.“

Eestikeelsetel õpetajatel, kelle emakeel on eesti keel, pole probleeme enesemääramisega. Need, kes on kakskeelsed, võtsid keelt õppides omaks piisaval tasemel ka teise rahva kultuuri, mistõttu nüüd neil on raske öelda, kes nad on, kumb rahvusest neile on lähedasem. Selleks, et vastata sellele küsimusele, peaaegu kõik venekeelsed õpetajad mõne aja jooksul mõtlesid või hakkasid arutlema identiteedi kujundamise üle multikultuurses ühiskonnas.

Respondent L2: „Ma ei oska öelda. Ema järgi olen venelanna, isa järgi – eestlanna. Olen pooluvernik ... Mul on juba kõik segamini (naeratab). Ema ema elas Venemaal. Isa vanemad elasid meiega koos seni kui me ei kolinud Orust linna. Rohkem suhtlesin nendega. Peamiselt nad kasvasid mind. Koolis ka eesti keeles õppisin, lasteaias... Ikka rohkem eestlanna. ... Emaga ma rääkisin vene keeles, isaga – eesti keeles. Minu peres praegu vastupidi – minu lapsed räägivad minuga eesti keeles, aga isaga – vene keeles. Ka mõlemat keelt iga päev... “

Töölaste probleemide puhul on nii venekeelsetel kui eestikeelsetel õpetajatel peamiseks abistavateks allikateks isiklikud kontaktid ja teised inimesed. Analüüsitavad õpetajad mainisid koostööd kolleegidega ja toetust juhtkonna poolt. Küsimustiku vastuste põhjal on ka Internet abiks. Samal ajal Interneti kasutamine kaudses kontekstis on ka teiste inimestega suhtlemine. Nt tööalased foorumid, sotsiaalsõrgustikud.

Respondent N: „Kolleegid on abivalmid ja juhtkond toetanud, kindlasti koolitused.“

Eriti huvipakkuvad olid vastused, mis puudutasid väärtusi. Vastanute sõnul, nende väärtused, hoiakud ja muud tähtsad asjaolud on töökohal osaliselt kattuvad nii isiklikus kui ka tööelus. Eraldi läbiviidud kontentanalüüs sellele küsimusele näitas, et sõltumata rahvusest on tähtsad isiklikus elus – pere, tervis ja töö, samal ajal kõik väärtustavad ka loojalsust ja häid suhteid (vt lisa 3)

V: Mida pead tähtsaks oma laste kasvatamisel?

Respondent V(r): Et ausad oleksid, oskaksid armastada ja austada, hindaksid oma pere...

V: Aga töökohal? Õpilaste kasvatamisel ja õpetamisel?

Respondent V(r): Töökohal? Aga sama... Sama teisi lapsi õpetan... Ja kindlasti ka neid väärtusi, mis on programmis... See on kohustuslik.

Vastused väärtustega seotud küsimustele toodi välja eraldi tabelina (vt lisa 3). Ankeetidest ja intervjuudest on eraldi jämeda kirjaga välja toodud need kvaliteetsed iseloomustused, mida erinevate respondentide vastustes võib kõige sagedamini kohata. Siia kuuluvad ka iseloomustikud, mis on sarnased tähenduse või sünonüümide poolest. Näiteks, vastastikkuste suhete erinevad kategooriad, mis võivad olla nii usaldusväärsed, kui sõbralikud ja lihtsalt head. Või siis sellised mõisted kui lojaalsus ja tolerantsus. Sagedamini esinevad sõnad on eraldi välja toodud ja ühendatud iga rühma iseloomulike eripärade suhtes, elulised ja tööalased väärtused võrreldakse eraldi. Seejuures on korduvalt korduvad nii eluliste kui tööalaste väärtuste iseloomustikud välja toodud halli värviga näitliku vastastikkuse sideme eesmärgil. Enamikel respondentidest on elulised väärtused tähtsad ka töös õpilastega ja suhetes kolleegidega.

Tabeli (lisa 3) keskosas omakorda on pedagoogide need väärtushinnangud, mis on ette nähtud Riikliku õppekavaga või/ja kutsestandardiga (Innove, 2013). Niisiis võib näha, et vaatamata väärtuste mõningasele sarnasusele pedagoogide isiklikus ja tööalases elus, omavad need

väärtused, mis suudavad osutada olulist mõju (tööväärtused) ümbritsevatele (õpilased, vanemad, kolleegid), väga palju ühist õppeprogrammi nõuetega, sõltumata respondentide rühmast. Kõikidel rühmadel on sagedamini esinevad iseloomustikud välja toodud eraldi tabelis, mis võimaldab teha järelduse, et sellised eluväärtused kui pere, tervis ja töö on tähtsad kõikide õpetajate jaoks, sõltumata nende rahvusest ja emakeelest. Samal ajal need väärtused „langevad“ kokku väärtustega, mis on ette kirjutatud Riiklikus õppekavas ning lähtuvalt nendest, Eesti koolide õpetajad tegutsevad oma erialal.

Eestlasi eristavaks eripäraks väärtushinnangutes on raha või töötasu, seda nii elulistes kui tööalastes küsimustes. See leidis kinnitust kahes vastuses intervjuus esitatud küsimustele. Esimesel kahel rühmal, mille ühiseks jooneks on eesti keel kui emakeel, on ühiseks väärtuseks ka ausus. Seejuures teisel respondentide rühmal, on elulistes ja tööalastes väärtustes tähtsal kohal sellised, kui abivalmidus ja koostöö, mis oma tähenduse poolest on väga lähedased. Abivalmidus eeldab ka koostööd ja vastupidi.

Tabel 6. Elu- ja tööväärtused

	ELUVÄÄRTUSED	TÖÖVÄÄRTUSED
Emakeel + eesti keel	PERE, TERVIS, TÖÖ, AUSUS, RAHA	HEAD SUHTED (USALDUS, TOLERANTSUS), PALK
Eesti keel + kakskeelsus	PERE, TERVIS, TÖÖ, AUSUS, IVALMIDUS	LOJAALSUS, LUGUPIDAMINE, KOOSTÖÖ
Vene keel + kakskeelsus	PERE, TERVIS, TÖÖ	LOJAALSUS, USALDUS, PROFESSIONAALNE, ENESEKEHTESTAMINE (KOMPETENTSUS)
Migrandid	PERE, TERVIS, TÖÖ, ARMASTUS, ENESETEOSTUS	LOJAALSUS, PÜÜDLIKKUS, AUSUS, SUHTLEMISOSKUS (OMA ARVAMUS)

Vene emakeelega rühm peab enda jaoks tähtsaks eneserealiseerimist (enesekohetamist), seostades seda hariduse ja ametialase eduga. Võimalik, et see on seotud ka keeleprobleemidega,

mis kajastuvad otseselt tööalase identiteedi kujunemises. Samuti on selle rühma jaoks tähtis usaldus. Migrantide rühma eristavaks jooneks on „püüdlikkus“, „ausus“, „suhtlemisoskus“. Selles rühmas on eluliste orientatsioonide eristavaks väärtuseks armastus ja töös hinnatakse head suhtumist ja kvaliteetset suhtlemist. Kõikide rühmade jaoks on tööalases tegevuses ühiseks väärtuseks lojaalsus, mis multikultuurse ühiskonna raames on väga tähtis integratsioonis ja tööalase enesekehtestamise küsimustes. Analüüsides saadud andmeid (*tabel 4*) võib väita, et erinevused erineva emakeelega õpetajate teabeväljades ei tingi olulisi erinevusi nende ametialastes põhimõtetes ning õpetamise eesmärkides.

4.3. Diskussioon

Sisserändajate ja vähemuste integratsioon ehk lõimumine Eesti ühiskonda on aktuaalne teema. Eestis on mitu sajandit kuni tänapäevani elanud erinevate rahvuste esindajad, kelle emakeel ei ole eesti keel. Rahvaste ja erinevate kultuuride lähenemise protsess Eesti multikultuurilises ühiskonnas, nende vastastikuse mõju tugevnemine on kaasaegse ühiskonna arengu tähtsaim seaduspärasus. Hariduse roll seisneb selles, et soodustada Eestis elavates inimestes maailmatunnetuse terviklikkuse kujunemist ja arengut. Haridusvaldkonna tegevus mõjutab suurel määral inimressursi kvaliteeti ja kujundab sotsiaalseid ja mitmekultuurilisi suhteid.

Praegust rahvastiku koosseisu mõjutab olulisel määral ajalooline taust. Nõukogude võimu juhitud sisserände tulemusel toimunud Eesti rahvastiku hüppeline kasv, millega käsikäes muutus märgatavalt elanikkonna rahvuslik koosseis. Kuivõrd erinevatelt Nõukogude Liidu aladelt Eestisse sisserännanute lõimumisega ei olnud okupatsiooniaastate jooksul pea üldse tegeletud, päris Eesti keeleliselt, kultuuriliselt, poliitiliselt ja geograafiliselt lõhestunud ühiskonna (Kallas jt, 2012).

Nõukogude ajal ei pööratud eriti tähelepanu sadade tuhande uusasukate lõimimisele, mis põhjustas olukorra, kus eestlased ja sisserännanud, kellest valdava osa moodustasid venelased, elasid aastakümneid vastastikusel isolatsioonis, toimetades nii kultuurilises, keelelises kui ka ühiskondlikus eraldatuses.

1990ndate lõpuks tekkis murettekkitav olukord – „kaks ühiskonda ühes riigis“ mudeli olemasolu Eestis, mis võis saada ohtlikuks nii sotsiaalselt kui ka julgeolekupoliitiliselt (RIP Integratsioon Eesti ühiskonnas 2000-2007: 15). Analüüsides rahvusvaheliste suhete arenguperspektiivi, nägid sotsioloogid vajadust valdkonnas toimuvate protsesside riikliku reguleerimise järele. Ühiskonna parema sidususe eesmärgil tehti valitsuses rahvastikuministri eestvedamisel algust mitte-eestlaste lõimumispoliitika väljatöötamisega.

Riikliku programmi „Integratsioon eesti ühiskonnas 2000-2007“, mis kinnitati EV Valitsuse poolt 14. märtsil 2000. aastal, teeneks on probleemi teadvustamine, teisalt aga konkreetsete pürgimuste määratlemine, milline peab olema meie tuleviku ühiskond. Sagedaste etteheidete, et mitte-eestlaste integratsioon muutub sellisel moel riiklikuks projektiks ning ei kujuta endast „loomulikult kulgevat“ protsessi, vastu võib aga väita, et projektid on vaid õigeaks vahendiks, mis on katalüsaatoriks muutustele ja isearenevatele protsessidele ühiskonnas.

2006. aastal alustati uue lõimumiskava kontseptuaalsete aluste väljatöötamisega, kuid 2007. aasta aprillis lahvatanud Pronkssõduri kriis sundis sisuliselt kogu diskussiooni otsast alustama ja üle vaatama senise poliitika rõhuasetused ning eesmärgid (Kallas jt, 2012).

Pronksiöö sündmused teravdasid suhteid venelaste ja eestlaste vahel ning panid suure küsimärgi alla integratsiooniprotsesside efektiivsuse ja avastasid integratsiooni ning hariduse vastastikuse tegevuse tähtsuse. Pronksiöö kogemus mõjutas tugevalt nii venekeelse elanikkonna usaldust Eesti riigi vastu kui ka eestlaste hoiakuid venekeelse vähemuse suhtes (Integratsiooni Monitooring 2011).

Pronkssõduriga seotud sündmustel oli aga ka positiivne mõju. See konflikt tõi lõimumispoliitika mõneks ajaks avalikkuse tähelepanu keskpunkti, teravalt tulid esile tehtud vead ning see võimaldas hädavajalikke muudatusi uude lõimumiskavasse sisse viia. Uues arengukavas oli lõimumise kontseptualiseerimisel toimunud märkimisväärne muutus, sest lähtuti üle-Euroopalistest põhimõtetest nagu vastastikune tunnustamine ja austamine, võrdsete võimaluste loomine ja rahvusest tingitud eraldatuse vältimine. (Kallas jt 2012)

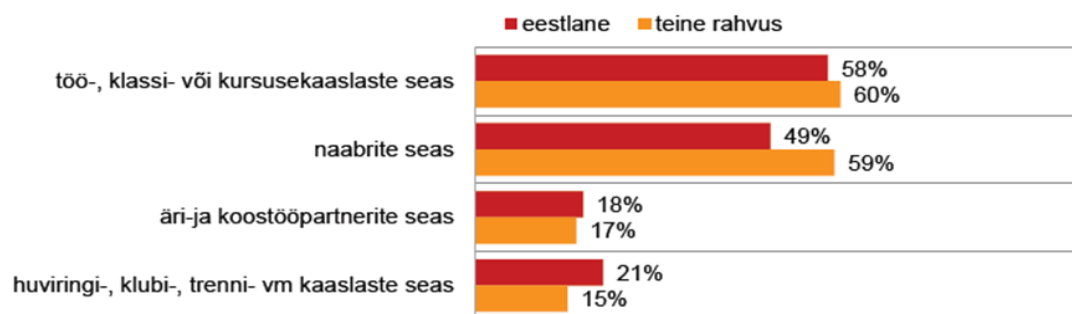
Isiksuse teabevälja kujunemise mõistmisel on vaja teada ka ajastu ühiskondlik ja sotsiaalne kontekst, milles on isik alates sünnihetkest viibinud. Isiku teabevälja dimensioonid on isiku

teadmised, väärtused ja normid, mis on kujunenud isiku eluea jooksul. Need on ladestatud erinevatesse teabevälja kihtidesse.

Tasub märkida, et kuna õpetajate keskmine vanus oli 44 aastat, siis kõige tähtsama - fundamentaalse kihi kujunemine toimus enamuses ühe riigi raames - Nõukogude aja mõjul - kajastus igapäeva väärtustes. Kuid see ajalooline fakt kaotab oma tähtsust iga uue põlvkonnaga. Tasub märkida, et Eesti venekeelsed elanikud, kes on siin sündinud ja suurema osa elust siin elanud, on juba piisavalt lõimitud. Vastavalt uuringute andmetele ei ole eestikeelse ja venekeelse ühiskonna väärtuspõhine lõhe ei märkimisväärne tänu haridusreformile ja riiklikule õppekavale, mille alusel korraldatakse õppe ja kasvatustegevust üle Eesti. Võttes arvesse, et nii elu- kui ka töösfäärides kehtivad peamiselt ühised väärtused ja standardid, võiks oletada, et üksikud erinevused erineva emakeelega õpetajate teabeväljades ei pea mõjutama õpetamise sisu. Aktiivne kümbel teises kultuuris muudab inimeste harjumusi ja olmekombeid.

Kui pere on inimese sotsialiseerimise lähteks, siis sotsialiseerimise protsessis järgnevate mõjugruppidena võib vaadelda naaberümbruskonda, eakaaslaste rühma ja loomulikult elukohta, seda eriti isiksuse arengu varases staadiumis - lapsepõlves ja teismeeas. Ka täiskasvanueas, mil isiksus on juba väljakujunenud, osutab elukoha regioon vahetut mõju. Siin leiab aset inimese kaasahaaramine sootsiumi, kujunevad välja, kinnistuvad ja muutuvad eluviisi normid, samuti toimub kultuuriväärtuste areng ja isiksusse talletamine sõltuvalt regioonile iseloomulikest eripäradest. Käesoleval juhul oleks mõttekas erilist tähelepanu pöörata Eesti idaosale, kus põliseestlaste arv alaneb iga aastaga.

Suurel määral kujuneb identiteet kommunikatsiooniprotsessis. Selle kujunemisel on seega oluline teada ja tunda isiku kujunemist mõjutanud teabeallikaid ja kontekste. Erinevate uuringute tulemusel tuvastati seaduspärasus, et mida rohkem on inimesel kokkupuuteid muust rahvusest inimestega, mida rohkem kontakte, seda lojaalsem on ta teiste rahvuste suhtes ning tema hoiakud ei ole nii kategoorilised. Analüüsides hoiakuid teise rahvusrühma suhtes, on oluliseks indikaatoriks igapäevakontaktide tihedus teise rahvusrühmaga (Hayes, 2006: 456).

Joonis 23. Instrumentaalsete ning isiklike suhtlusvõrgustike kattuvus (allikas: Integratsiooni monitoring 2011)

Oluliseks motivaatoriks eesti keele omandamisel on olnud vajadus kasutada eesti keelt tööl (nii vastas 61% töötavatest muukeelsetest vastajates 2000. aastal). Eesti-vene segakeelega kollektiivides töötamine kujundab muukeelsete inimeste jaoks hea eelduse eesti keele omandamiseks. 2000. aasta monitooring näitas, et eestlased oskavad võõrkeeli oluliselt paremini kui Eestis elavad muukeelsed inimesed. Võõrkeeltest domineerib nii eestlaste kui mitte-eestlaste puhul kindlalt inglise keel. (Kallas jt 2012). Neid fakte kinnitas ka magistritöö raames läbiviidud uuring.

Eesti ühiskonda integreerumiseks on esmavajalik eesti keele oskus, mida peetakse olulisimaks eduka lõimumise teguriks. Mitte-eestlastest elanikkonna eesti keele oskuse areng on olnud integratsiooni monitooringute tähelepanu all kõikidel aastatel. Eesti keele oskamatus hakkab mõjutama karjäärivõimalusi väärrika töö otsingul. Võimetus riigikeeles infot hankida, vastu võtta ja sellest aru saada raskendab sisserrändajate ja mitte-eestlaste lõimumist. Samuti mõjutab see koolitustest, ümberõppest osa võtmist, kuna enamik kursustest on eestikeelsed. Tähtsamaks ülesandeks on tagada muukeelsete õpilaste valmisolek asuda õppima eestikeelsesse õppeasutusse. Võrdsed haridusvõimalused on üks tähtsamaid elemente edukaks lõimumispoliitikaks.

Kui eelnevatel aastakümnetel olid põhilisteks immigrantideks venekeelsed, siis hetkelväljakujunenud poliitilises olukorras on inglise keele tundmine palju tähtsam. Uue põlvkonna väärtuseid kujundab juba üleilmastumine. Erinevalt venekeelsest elanikkonnast on uussisserrändajate puhul tegemist keeleliselt väga mitmekesise rühmaga. Kui aastaid on lõimimise põhifookus olnud peamiselt venekeelsele elanikkonnale eesti keele õppe võimaluste

loomisel, siis nüüd tuleks lisaks tähelepanu pöörata ka uutele tulijatele.

Eesti kooli valmisolekut uusimmigrantide laste vastuvõtuks ja nende integreerimiseks eesti kultuuri on olulised kriteeriumid: õpetajate koolitamine, projektide kirjutamine, spetsiaalse klassiruumi võimaldamine, õppematerjalid, mõistev õhkkond, õppekava individualiseerimine muukeelsele lapsele jms. Riigi eelnev kogemus venekeelse elanikkonna lõimumisel tuleb kindlasti kasuks tänapäeva sisserändajate integreerumisel.

Tänase päeva seisuga ütles peaaegu iga intervjuueeritav, et koolides korraldatakse hulgaliselt erinevat projektitegevust, mis on suunatud tingimuste loomisele, mille raames venekeelsete koolide õpilased lisaks keele õppimisele kasutavad seda ka praktikas, saavad rohkem teada Eesti kultuurist ja loodusest. Mõnedes õppeasutustes on sellised projektid kahepoolse suunaga. Toimib nõ vastastikune lõimumine siis, kui venekeelsed õpilased integreeruvad eesti ühiskonda, tutvuvad eestikeelsed õpilased "partnerite" kultuuri ja keelega.

Integratsiooniprogrammi raames osutatakse toetust professionaalse hariduse pedagoogide professionaalsele arengule, õppematerjalide ja tegevuse koostamisele. Põhitähelepanu on pööratud erialamaterjalide väljatöötamisele. Peale vastavat koolitust võivad õpetajad õpetada paljukeelses ja multikultuurses keskkonnas, samuti õpetada eesti keele erineva valdamistasemega lapsi. Tasub märkida, et kõikvõimalikke õpetajatele mõeldud kursuseid korraldatakse reeglina riigikeeles, mis kahtlemata ühendab kõiki õpetajaid vähemalt professionaalses kontekstis. Nii venekeelsete- kui ka eestikeelsete koolide õpetajad saavad kursuste raames üht ja sama teavet. Suurem osa respondentidest märkis, et tööteabe allikaks on kursused. Kuna õpetaja tegevust teostatakse vastavalt õppeprogrammi (RÕK) üldnõuetele, mille alusel baseeruvad ka erinevad seminarid, kursused ja metoodilised abimaterjalid, võib oletada, et venekeelsete koolide õpetajate tööalasel teabeväljal on palju ühist eesti koolide õpetajatega

Uuringu raames korraldatud meediakasutuse uurimine annab infot teabeälja operatiivse kihi kujunemise kohta. Uuringu andmete põhjal, on erinuvused infoväljades. Eesti- ja venekeelne elanikkond jälgib erinevaid meediakanaleid ja selle alusel on toodud välja ka nende rühmade elamine erinevates inforuumides. Nt eestikeelsed õpetajad kasutavad aktiivsemalt erinevaid uudiste jälgimise allikaid. Ja kui kõige eelistatum meediakanal on nii eesti- kui ka venekeelsete õpetajate seas internet ning sellele järgneb televisioon, siis erinevused selliste meediakanalite kasutamisel kui raadio, ajalehed ja eriti ajakirjad, on vägagi olulised. Nii on jälgitav erinevus

näiteks lugemisharjutustes, mida kinnitavad ka intervjuu vastused. Eestikeelsed õpetajad märkisid, et eelistasid õuemängudele raamatute lugemist ja õppisid ise varakult lugema. Venekeelsed eelistasid mängu eakaaslastega, nendele lugesid vanemad või vanaemad. Seejuures on täna uudiste jälgimise eesmärgid venekeelsetel tõsisemad – info saamiseks ja enesetäiendamiseks. Selline lõhestus alaneb nt televisiooni, interneti ja kursuste suhtes selle arvel, et venekeelsed õpetajad, võrreldes eelnevate aastatega, on hakanud elus rohkem kasutama eesti keelt. Ka see võib tähendada venekeelsete õpetajate suuremat motivatsiooni nii keele õppimisel, kui „meie“-tunde tekkimisel.

Eesmärgiga välja selgitada, kuivõrd langevad kokku info saamise allikad keeleoskustest lähtudes, mis võimaldab mõista, kuivõrd laialdane on saadava info valik ja osakaal, kuivõrd erinev võib olla saadav info sõltuvalt eelistatavatest meediakanalistest. Vaatamata sellele, et kinnituse sai fakt, et erineva emakeelega õpetajate infoväljad on erinevad, ei ole kõik teabevälja kujundavad tegutrid sarnaselt tähenduslikud ja mõjutavad õpetajate professionaalset tegevust.

Üheks populaarseks väljaandeks, mida loevad pedagoogid ametialasel eesmärgil, on „Õpetajate leht“. Vastavalt küsitluse andmetele tellib iga küsitluses osalenud kool seda väljaannet ning õpetajatel on võimalus seda ametialast lehte tööl lugeda. Kuid nagu vastasid intervjuus mõned venekeelsed respondendid, ajalehte pigem vaadatakse läbi kui loetakse. Enamikes venekeelsetes koolides tutvustab juhtkond õppenõukogudel haridusvaldkonnaga seotud infot ja selles toimuvaid muudatusi. Mõnedel juhtudel arutatakse kolleegidega päevakajalisi uudiseid. Antud juhul oleks hea, kui kommunikaatoriks oleks pigem eestikeelne kolleeg, kui see, kes ehk valdab keelt kõrgemal tasemel, infot edastab aga läbi oma teadvustamise. Igal juhul toimuvad info edastamisel muudatused seetõttu, et teate mõistmisele mõjuvad vorm ja sisu, mis sõltuvad kommunikaatori isiksuslikest eripäradest, tema isiksuslikust suhtumisest ja paljudest muudest faktoritest. Info edastamisega seotud võimalike probleemide vältimiseks oleks õige anda õpetajatele võimalus saada kõige tähtsamat infot oma emakeeles. Selle kõrval kerkib esile keeleoskuse küsimus.

Samuti võib meediatarbimise võimalikest kokkulangemistest ja erinevustest teha järeldusi huvipakkuvatest teemadest lähtudes. Ühesugust huvi ilmutavad ametialase temaatika suhtes nii venekeelsed kui eestikeelsed õpetajad. Nagu näitavad eelnevad uuringud, on venekeelsel elanikkonnal kasvanud huvi Eesti uudiste vastu, kuid seejuures säilib üsna suur protsent neid,

kes huvitub ka Venemaal toimuvast. Selline huvi on vastustes omane rohkem nendele, kes elavad lähemal Venemaa piirile. Mis puudutab televisiooni, langevad eelistused enam-vähem kokku meelelahutuskanalitega seotult. Meenutades oma lapsepõlve, märkisid respondendid, et telerit vaatasid harva, uudiste põhiallikaks oli Aktuaalne kaamera ning reeglina toimusid mingid arutelud laste juuresviibimiseta. Niisiis ei mänginud televisioon fundamentaalse kihi kujunemise perioodil ka olulist rolli.

Kuid rõõmustavad uuringu tulemused professionaalse identiteedi kohta, mis otseselt mõjutavad õpetamise sisu. Nii huvipakkuvad teemad, tööalased infoallikad ja õpetajate elu- ja tööväärtused on sarnased sõltumata emakeelest. Õpetajate isiksuse eripäraks on lojaalsus ja paindlikkus, oskus kohaneda olukorraga, jäädes seejuures stereotüüpidest sõltumatuks ja kohusetundlikuks oma töökohustuste täitmisel õppekava eesmärgi ellu viies.

Haridus on üks olulisemaid lõimumispoliitika valdkondi ka seetõttu, et selle kaudu taastoodetakse ühiskonnas domineerivat kultuurimudelit ning kujundatakse noorte identiteeti. Kuivõrd efektiivselt võib integreerida inimene (õpetaja) teisi, kui tal endal on probleemid oma identiteedi määramisega? Õpetaja enesehinnang ja rahulolu tööga on otseses sõltuvuses suhetest – õpilaste suhtumine õpetajasse, juhupoolne toetus, lapsevanemate ja ka ühiskonna toetus. Kõik need on olulised asjad. Õpetajal on positiivne enesehinnang, kui suhted juhiga, õpilastega, lapsevanematega laabuvad ja valitseb üksteisemõistmine. Negatiivse enesehinnangu põhjuseks on vähene otsustusvõimalus, madal stressitaluvus ja infopuudus. (EHF, lk.42)

Oma doktoritöös vaatleb Tatjana Kiilo õpetaja enesetõhususe vastastikust mõju ja võimetust teostada õpilasi nii haridustegevuses, kui ka edukas integreerimises eesti ühiskonda. Isiksustegevusliku lähenemise raames uuritakse pedagoogi tegevuse kogemust, valmidust ületada hariduses olevaid stereotüüpe. Kulturoloogiline lähenemine näeb ette haridusprotsessi ümbermõtestamisega seotud ülesannete lahendamist, arvestades ajalooliste, üldinimlike ja rahvus-kultuuriliste eesmärkide ja väärtuste dialektikat.

Segunenud, niiõelda bikultuursed pedagoogid peavad ennast nii eesti kui ka enda etnilise kultuuri kandjateks. Nende arvates on Eesti on tõepoolest multikultuurne Euroopa riik, kus suhtutakse hästi teistesse etnilistesse gruppidesse. Reeglina inimesed, muuhulgas ka õpetajad, kes sündisid Eestis või immigrerusid Eestisse lastena, ei koge erilisi raskusi nii enda etnilise kultuuri kui rahvusliku kultuuri sulandamisel.

Kuivõrd objektiivsed on järeldused läbiviidud uuringu alusel, on üsna keeruline öelda. Kui küsitluses osalenud osanike arv ületab sadat ja nende elukoht ei ole piiratud mingi kindla regiooniga, oleks intervjuu valim võinud olla suurem. Suurem valim tagab hea ja usaldusväärse tulemuse. Samuti tasub märkida, et enamus intervjuus osalejaid sündisid ja kasvasid Eestis, ühtses, vähemalt sarnases sotsiaal-kultuurilises ja poliitilis-seadusandlikus keskkonnas. Järelikult on küsitluses osalenud õpetajate isiksuse kujunemises palju ühist.

Käesolevas töös käsitletav teema ei kaota oma aktuaalsust. Lähtuvalt sotsiaalsest olukorrast võib ühiskonna taust muutuda. Kuid fookus – õpetaja ja tema teabeväli säilitavad oma tähtsuse edaspidisteks õpetajate väärtusmaailmade ja hoiakute uuringuteks ja arenguks multikultuurse keskkonna raames.

5. Kokkuvõte

Integratsioonmonitooringute raames korraldati korduvalt erinevaid uuringuid meedia- ja teaberuumi valdkonnas Eesti erinevate rahvuste elanike seas, korraldati küsitlusi ja võrdlevaid analüüse eelnevate uuringute tulemuste alusel. Uuringute alusel püstitati teatud ülesandeid ja töötati välja erinevaid programme paljude aastate vältel aktuaalse integratsiooniprotsessi efektiivsuse tõstmise eesmärgil. Kuid eraldi sihtrühma, näiteks õpetajate uuringuid, kes on selle protsessi vahetuks osalejaks, eriti ei korraldatud. Viimaste aastate jooksul on märgatav huvi õpetaja elukutse vastu ja tema tähendusele integratsiooni valdkonnas. Ka pööratakse rohkem tähelepanu temale isiksusele, kelle heaolust ja professionaalse kujundamisest õpetamise kvaliteet.

Käesoleva magistritöö kirjutamisel ja uuringute korraldamisel, on põhjalikult tutvunud paljudega temaatiliste allikatega, kuid aluseks on võetud järgmised:

- P. Vihalemm ja M.Laurustin „Kommunikatsiooni teooria“ (mudel);
- T.Kiilo doktoriväitekirja uuring „Promoting teachers' efficacy through social constructivist language learning: challenges of accommodating structure and agency. The case of Russian-speaking teachers in Estonia”,
- ka teaduslik artikkel T.Kiilo, D.Kutsar „Dilemmas Related to the Professional Self-Identity of Russian-Speaking Teachers in Estonia: Adapting and Accommodating to Changes in the Language-in-Education Domain”

Parema seletamise mõistet “teabeväli” (eristamiseks seda “infovājast”) autori poolt oli loodud teabevälja ja tema eristavate tegurite mudel Vihalemma ja Laurisitini mudeli põhjal. Peale seda piltlikut materjali, on töös ka värviline väärtuste tabel, mis sisaldab andmeid õpetajate väärtustest, mille põhjal on läbiviidud kontentanalüüs ning saadud teadmised on kvalitativselt analüüsitud ja kirjeldatud ning Venni diagramm, mis piltlikult näitab venekeelsete ja eestikeelsete õpetajate erinevusi ja ühisjooni, mis on põhjendatud veebiküsimustiku ja intervjuu tulemustega. Eriline tähelepanu pöörati väärtuste loomisele ja säilitamisele nagu isiku teabevälja fundamentaalse osale. Õpetaja eriala erineb ka teistest selle poolest, et iga õpetaja peab teadvustama, et on väärtuste ja kultuurikandja. Õpetamise kvaliteedi tõstmise eesmärgil venekeelsete koolide üleminekule eesti keeled tingimustel, on vaja rohkem aktsepteerida õpetajat nagu isikut ning uurida professionaalse kujundamise mõjutavaid tegureid. Kahjuks, enamik intervjuueeritavatest õpetajatest suhtud oma töösse neutralselt või negatiivselt. Ja ainult

pool neist planeerisid eelnevalt õpetaja eriala omnamist peale kooli. Õpetaja enesehinnang ja rahulolu tööga on otseses sõltuvuses suhetest – õpilaste suhtumine õpetajasse, juhikoolne toetus, lapsevanemate ja ka ühiskonna toetus. Tähtis on ka õpetaja enesetäiendamine ja koolitustel aktiivne osalemine. Eestis on kogu aeg korraldatakse erinevaid erialaalaseid koolitusi. Selles mõttes, on eristatav, kus kohas inimene täiustas oma spetsialiseeritud kihti, kui ta kogu aega seda täiendab ja uuendab. Õpetajate töötegevus on „piiratud“ Riikliku õppekava poolt, kui samal ajal annab õpetajatele rohkem valikuvõimalusi, vaid teatud piirides. On õpetajatel veel küllaltki huvitav ja vaaajalik dokument nagu kutsestandart, mis on ühiskondlik kokkulepe, mida ühe või teise valdkonna spetsialistide töös oluliseks peetakse. „Standard määratleb, mida õpetajatöös väärtustatakse, milliste pädevustega õpetajat ülikoolides ette valmistatakse ja mis suunas õpetajad oma professionaalset arengut kavandades võiksid liikuda.“ (EHF 2006)

Venekeelse kooli õpetajad kuuluvad reeglina sellisesse inimeste kategooriasse, kes integreerides õpilasi, integreeruvad ka ise, olles integratsiooniprotsessi aktiivseks osalejaks. Töö eesmärgiks oli välja selgitada õpetajate teabeväli ja selle mõju õppe-kasvatustegevusele. Valitud teema aktuaalsus oli uuringute läbiviimise aluseks.

Andmekogumise meetodina olen valinud küsitluse ja intervjuu, mille tulemused leidsid kajastust töö praktilises osas. Meetodi valikul arvestasin sellega, et kvalitatiivne uurimisviis paneb rõhku sõnade tähendustele ning uuritavate kogemustele ja arusaamadele, mis võimaldavad hiljem teha kuuldust tõlgendusi ja järeldusi. Poolstruktureeritud intervjuu lubas, kasutades varakult koostatud intervjuukava, intervjuu järelduste käigus küsimuste järjestust muuta, täpsustada või esitada täiendavaid küsimusi. Intervjuu küsimused koostati lähtudes uurimuse eesmärgist ja uurimisküsimustest. Intervjuu küsimused on jaotatud analüütilisteks osadeks. Kõik intervjuud olid piisavalt põhjalikud ja ajakulukad, kuid erinevad oluliselt oma struktuuri poolest. Mõnede intervjuude ajal tekkisid täiendavad küsimused, sõltuvalt vastustest muudeti küsimuste järjekorda, vahel aga ei olnud vajadust neid esitada. Vastused olid sisukad. Kõik intervjuu järeldused kaasati vestlusesse, sõltumata sellest, kuivõrd emotsionaalsed ja huvitatud olid nad vestluse alguses.

Uuringusse oli kaasatud 26 Eesti kooli nii vene- kui ka eesti õppekeelega. Kokku on 108 respondenti. Arvukalt on rohkem Ida-Virumaalt. Selles on ka pluss, kuna just seda maakonda

nimetavad „üks probleemsetest Eesti regioonidest“ (esinemised Arvamusfestivalil 2015) oleks vaja põhjalikumalt kvalitatiivselt uurida, mitte statistika andmete põhjal analüüsida.

Eesmärgist tulenevalt on püstitatud ka järgmised uurimisküsimused ja neile antakse järgmised vastused: .

Tabel 7. Uuringute teostamine

Uurimisküsimused	Empiirika	Empiirika
Millistest kanalitest saavad eesti ja vene emakeelega õpetajad infot?	Veebiküsimustik Struktureeritud intervjuu	Õpetajate meediakasutuse ja info hankimise allikate analüüs
Kuivõrd erinevad Eesti eri keeleruumides elavate õpetajate infoväljad?	Ankeedi kvantitatiivne ja kvalitatiivne analüüs	Esimesele uurimisküsimusele saadud andmete põhjal on läbi viidi võrdlev analüüs, mis on ära toodud diagrammide ja tabelitena.
Millised teabevälja dimensioonid (väärtused, teadmised, tegevusjuhised) on olulised erinevate emakeeltega õpetajate teabevälja kujundamisel ja mille poolest need erinevad?	Intervjuu Kontentanalüüs Intervjuu skribeeritud tekstide kodeerimine Analüüs	Õpetajate teabevälja kujunemiste nende erinevate eluetappide jooksul läbi viidud intervjuu, transkripteeritud (vt. lisa) ning vastavalt kodeerimisjuhendile kajastatud tabelis.
Millistest professionaalsetest põhimõtetest õpetajad oma töös juhinduvad?	Struktureeritud intervjuu	Selgiti välja, milliseid väärtusi, teadmisi, hoiakuid peavad õpetajad erineva emakeelega oluliseks õpilastele kasvatamisel-õpetamisel
Milliseid seoseid on märgata õpetajate professionaalsete põhimõtete ja nende teabevälja kujunemise vahel?	Tulemuste võrdlevanalüüs	Intervjuu viidi läbi vastavalt intervjuu kavale. Intervjuu küsimused on jaotatud analüütilisteks osadeks. Kõik intervjuud olid piisavalt põhjalikud ja ajakulukad

Selleks, et leida vastus sellisele uuringküsimusele kui „*Millistest kanalitest saavad eesti ja vene emakeelega õpetajad infot?*“ loodi online küsimustik, mille alusel viidi läbi õpetajate meediakasutuse ja infohankimise allikate analüüs. Uuringutulemuste alusel viidi läbi nii kvantitatiivne, kui kvalitatiivne analüüs, millega töö autor tutvustab piltlikult „Uuringu tulemuste“ peatükis

Kuna kõik teabevälja kihid on omavahel vahetult seotud, siis pakub huvi ka selline uurimisküsimus kui „*Kuivõrd erinevad Eesti eri keeleruumides elavate õpetajate infoväljad ja mille poolest?*“. Selleks viidi läbi esimesele uurimisküsimusele saadud andmete võrdlev

analüüs, mis on ära toodud diagrammide ja tabelitena. Tulemuste põhjal võib teha järelduse, et vene- ja eestikeelsed õpetajad elavad tõesti erinevates infoväljades, kuid tööalast tegevust mõjutavad tegurid on sarnased.

Eesmärgiga vastata küsimusele "*Millised teabevälja dimensioonid (väärtused, teadmised, tegevusjuhised) on olulised erinevate emakeeltega õpetajate teabevälja kujundamisel ja mille poolest need erinevad?*", toodi ära 10 õpetaja intervjuu nende teabevälja kujunemisest tagasivaatavalt erinevate eluetappide jooksul. Intervjuu viidi läbi ajavahemikus 7.juunist 14.augustini, transkripteeritud (vt. lisa) ning vastavalt kodeerimisjuhendile kajastatud tabelis. Intervjueeritute perekondlik taust ja lapsepõlve teabevälja dimensioonid on ajalookogemuses ja ühiskondlikus kontekstis küllaltki ühised

Uurimuses oli tähtis välja selgitada, "*Millistest professionaalsetest põhimõtetest õpetajad oma töös juhinduvad?*". Nii ankeetides kui intervjuudes olid küsimused elus ja töös olevate orientatsioonide väärtustest. Õpetajad pidid vastama - milliseid väärtusi, teadmisi, hoiakuid peavad nad oluliseks õpilastele edasi anda. Niisiis võib näha, et need väärtushinnangud, mis suudavad osutada olulist mõju (tööväärtused) ümbritsevatele (õpilased, vanemad, kolleegid) on ühised ja tihedalt seotud õppeprogrammi nõuetega ja õpetaja kutsestandardiga, sõltumata respondentide emakeelest

Uuringu käigus määrati kindlaks erinevused teabeväljades. Kinnituse leidis eeldus, et tõepoolest elavad venekeelsed ja eestikeelsed Eesti elanikud mitte ainult erinevates infoväljades, vaid ka teabeväljades. Erinevust võib jälgida mitme põlvkonna kestel, kõige erksamalt kahe eelneva põlvkonna kestel. Kaasaegses põlvkonnas aga selliseid ilmseid erinevusi ei ole märgata, kuid kuna koolides on vähe noori pedagooge, siis põhiliseks sihtrühmaks olid „keskmises vanuses“ pedagoogid.

Teabeväljade puhul võib oletada, et aja jooksul on vähenenud fundamentaalsete teadmiste teabeväljas ning kasvanud operatiivsete teadmiste osa. See on otseses seoses kättesaadavate infoallikate hulga ja informatsiooni olemusega, mis on aastakümnete jooksul märkimisväärselt muutunud. Spetsialiseeritud teadmiste osa võib tänapäeva teabeväljades, sh õpetajate teabeväljas, on ehk rohkem kui kahe varasema põlvkonna puhul. Teabevajadused on suurenenud ning mitmekülgsemaks muutunud.

Tänu sellele, et koolides töötavad haritud pedagoogid, kes pidevalt täiendavat oma teadmisi ning edukale integratsioonipoliitikale, „Lõimuv Eesti 2020“ tegevustele, püstitatud hüpotees, et erinevused erineva emakeelega õpetajate teabeväljades ei tingi olulisi erinevusi nende ametialastes põhimõtetes ning õpetamise eesmärkides, sai tõestatud.

Uuringu teoreetiline tähtsus seisneb selles, et erineva emakeele ja professionaalse identiteediga õpetajate teabevälja kujunemise uurimine võimaldab oluliselt avardada ettekujutust isiksusliku ja professionaalse arengu psühholoogilisest sisust ning seaduspärasustest, identiteedi arengule mõjuvatest faktoritest, tähtsamatest perioodidest isiksusliku ja professionaalse identiteedi kujundamisel ja selle protsessi tähtsatest faktoritest.

Uuringu praktilist tähtsust võib määratlada uuringu tulemustega, mis on kinnitanud asjaolu, et isiksus, kelle professionaalne tegevus on seotud haridusvaldkonnaga, seostatakse suuremas osas isiksuslike omadustega, lapsemälestuste, väärtushinnangute, hoiakutega jne, mis määravad kindlaks teabeväljas olevad ühised jooned, vaatamata sellele, et infoväljades esineb erinevuseid.

Magistritöö raames korraldatud uuringute tulemusi võib kasutada õpetajate multikultuursetes keskkonnas toimetuleku ja sellega seotud võimalike takistuste ennustamiseks.

6. Summary

Information field of teachers with different native languages in Estonian schools

Integration remains presently a relevant issue in the Estonian society. Over the last decades numerous researches were conducted and analyzed to investigate different factors influencing the government identity formation, socialization processes, efficacy of integration programs, sources of information and peculiar information demands of the people of different nationalities living in Estonia. In 2011 in the frames of an international monitoring the moods and types of behaviour prevailing in the society were investigated. The social adaptation was also taken into consideration.

Russians are the major national minority in Estonian. Most sociological researches were devoted to the relationships between Estonian and Russian native speakers, peculiarities and various factors of their interaction to maintain the feeling of belonging to the Estonian society through sharing of mutual values and the official country language. The outcome of a successful integration will be the fact that everyone is able to fulfill himself and feel safe while taking part in the economic, social, political and cultural spheres of society.

Notwithstanding the fact, that a great deal of researches had already been conducted, the socio professional group of teachers was not in focus. One should not underestimate the role of a teacher in the personality development, identity as well as in the success of integration processes.

The given master thesis is based on the research outcomes of the thesis «Promoting teachers' efficacy through social constructivist language learning: challenges of accommodating structure and agency. The case of Russian-speaking teachers in Estonia» written by Tatjana Kiilo in 2013. The author refers to the following scientific articles: T.Kiilo, D.Kutsar, „Dilemmas Related to the Professional Self-Identity of Russian-Speaking Teachers in Estonia: Adapting and Accommodating to Changes in the Language-in-Education Domain”, J. Moles “A fair game or no contest? Contested identities in teacher education”.

According to the various researches the Estonian and Russian native speakers live in different information fields (watching of different channels, reading of different newspapers, listening to different news). They have shallow knowledge about each other's life. That is why the aim of

the research work was to reveal information fields of teachers speaking different languages in Estonian schools. Such concepts as “information environment” (information without extended knowledge) and “information field” (information with extended knowledge of information field) and their interaction are considered in the work. The article «InformationSpace, InformationField, InformationEnvironment» written by Victor Ya. Tsvetkov, 2010 was taken as an additional source of information. It studies such shades of meaning of the notion “information field” - as environment space and information relationships. As the research work is focused on the concept “information field” (information with extended knowledge), the notion in question is comprehended individually. The formation model of “information field” elaborated by M.Lauristin and P.Vihalemm was applied to the research work. The author investigates peculiarities of the formation and potential problems revealing person as a personality with the help of qualitative analysis.

The author set the following objectives to investigate:

- Which sources are used by Estonian and Russian speaking teachers to get information?
- Which information fields (values, knowledge, manuals) play an important role in the formation of information fields of teachers with different native languages? What are the differences?
- By what professional convictions are teachers driven?
- How different are the information fields (as used here, operational information) of various language groups in Estonia?

As all the formation layers of “information field” are interconnected, the author considered it very important to investigate the factors that influence the formation of fundamental, specialized and operational knowledge and information. The empirical part of the work is based on the online questionnaire of 100 people from different schools in Estonia. The outcomes primarily showed the operational layer formation (preference of mass media among different language speakers); the specialized layer was also partially involved. An interview was conducted to thoroughly investigate the specialized and especially fundamental layer. Based on the outcomes of the survey 10 teachers with different native languages were selected to conduct a semistructured interview. The outcomes of the elaborated interviews provide one with information about formation of values, notions and knowledge of teachers with different native language throughout their life. Female teachers aged 40-53 (the average age of the interviewed was 46) from various Estonian regions speaking different native languages (mainly Russians and Estonians) took part in the survey. All interviews were divided into analytical parts to be consequently analyzed.

The hypothesis of the thesis that differences in information fields of teachers with different native language do not significantly influence professional field and aims of education has been confirmed.

Although information fields of teachers with different native languages are different, due to the education reform, high degree of professionalism of teachers and the professional standard (including general education program in Estonian schools) the influence on efficacy of integration of students speaking other languages into the Estonian society is not that striking. Formation of a successful professional identity of a teacher in the contemporary school would positively impact on the integration process.

7. Kasutatud allikate ja kirjanduse loetelu

7.1. Kirjandus

1. Althusser, Louis (1970). "Ideology and Ideological State Apparatuses". Lenin and Philosophy and other Essays. pp. 121–176. ISBN 0-902308-89-0. Translated from the French by Ben Brewster. (<https://www.marxists.org/refe>)
2. Beck, U. (2005) Riskiühiskond. Teel uue modernsuse poole. TÜ Kirjastus
3. Berry, W. (2005). Acculturation: Living successful in two cultures. International Journal of Intercultural Relations. Volume 29, issue 6, pp 697-712. Kättesaadav: <http://www.sciencedirect.com.ezproxy.utlib.ee/>
4. Bourdieu, P. (2003). Praktilised põhjused: teooriast. Tallinn: Tänapäev.
5. Bronfenbrenner, U. (1979). The ecology of human development: Experiments by Nature and Design. Cambridge, MA: Harvard University Press.
6. EHF 2006 = (2006) Õpetaja õppivas koolis ja ühiskonnas, Eesti Haridusfoorum
7. EHF 2008 = (2008) Õpetaja õppivas koolis ja ühiskonnas, Eesti Haridusfoorum
8. Golubeva, M. (2010). Different History, Different Citizenship? Competing Narratives and Diverging Civil Enculturation in Majority and Minority Schools in Estonia and Latvia. Journal of Baltic Studies, 41 (3), 315-329.
9. Haridus- ja Teadusministeerium (2012). Eesti ja vene õppekeelega koolide õpilaste tulemuste võrdlus tuginedes PISA uuringutele. https://www.hm.ee/sites/default/files/lisa_1_pisa_2006_2012_-_eesti_ja_vene_oppekeelega_opilaste_tulemuste_vord_0.pdf (August 2016.)
10. Hayes, B and L. Dowds (2006). Social Contact, Cultural Marginality or Economic SelfInterest? Attitudes Towards Immigrants in Northern Ireland. Journal of Ethnic and Migration Studies, Vol. 32, pp. 455-/476.
11. Hoyer, S., E. Lauk & P. Vihalemm (1993). Towards A Civic Society: The Baltic Media's Long Road To Freedom. Tartu: Baltic Association for Media research/Nota Baltica.
12. Jakobson, V (2004) Venekeelse meedia areng Eestis 1987-2004. Rmt-s Peeter Vihalemm (toim.) Meediasüsteem ja meediakasutus Eestis 1965-2004. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, 209-232.
13. Kallas jt 2012 = Kallas, K., Ingi Mikhelsoo, Kaarin Plaan. Eesti ühiskonna integratsiooni monitooring 2015. Balti Uuringute Instituut, Tallinn
14. Kallas jt 2015 = Kallas, K., Vetik, Kruusvall, Saar, Helemäe, Kirss, Leppik, Seppel, Kivistik, Ubakivi-Hadachi (2015). Eesti ühiskonna integratsiooni monitooring 2015. Balti Uuringute Instituut, Tallinn
15. Kalmus, V (2001). Eesti teismeline telepurgi ees – kas uinuv tiigrikutsu? Vana ja uue meedia kasutamisest õpilaste poolt. Tartu: Tartu Ülikooli Multimeediakeskus

16. Kalmus, V. (2003). "Is Interethnic Integration Possible in Estonia?": Ethno-Political Discourse Of Two Ethnic Groups. *Discourse & Society*, Vol. 14, No. 6, 667-697.
17. Kiilo, T. (2013) Promoting teachers' efficacy through social constructivist language learning: challenges of accommodating structure and agency. The case of Russian-speaking teachers in Estonia. Institute of Sociology and Social Policy, University of Tartu, Estonia, 2013
18. Kiilo ja Kutsar 2013 = Kiilo, T., Kutsar, D. (2013). Dilemmas Related to the Professional Self-Identity of Russian-Speaking Teachers in Estonia: Adapting and Accommodating to Changes in the Language-in-Education Domain, *Journal of Baltic Studies*, 44(4), 475-502.
19. Kõuts, R. (2004). Интеграция в Эстонских СМИ, 1999-2003. Tallinn
20. Kõuts, R. (2002). Integratsiooni meediamonitoring 1999-2001: Eesti ajakirjandus integratsioonist
21. Kõuts, R. (2004). Social Integration in the Post-Socialist Society: the Case of Estonia. Gdansk-Berlin: BaltSeaNet, Nordeuropa-Institut der Humboldt-Universität zu Berlin.
22. Kõuts, R (2012). Lühiülevaade Eesti meediasüsteemist ja -kasutusest. <http://www.meediakoolitajad.edu.ee/luhiulevaade-eesti-meediasusteemist/>. Mai 2015.
23. Kõuts R. (2013). Media-connected society: the analysis of media content and usage patterns from a systems-theoretical perspective. Tartu Ülikooli Kirjastus.
24. Käärik, Henn (2013) Klassikaline ja nüüdisaegne sotsioloogiline teooria. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
25. Lauriala 2005 = Lauriala, A. and Kukkonen, M. (2005) 'Teacher and student identities as situated cognitions' in Denicolo, P. and Kompf, M. (eds) *Connecting policy and practice: Challenges for teaching and learning in schools and universities* Oxford: Routledge
26. Lauristin jt. = Lauristin, M., E. Kaal, L. Kirss, T. Kriger, A. Masso, K. Nurmela, K. Seppel, T. Tammaru, M. Uus, P. Vihalemm, T. Vihalemm, M. Jufereva. Eesti ühiskonna integratsiooni monitoring 2011. Lühikokkuvõte.
27. Lauristin, M. & P. Vihalemm. (1980). Massikommunikatsiooni teooria: õppevahend žurnalistika üliõpilastele. Tartu: Tartu Riiklik Ülikool.
28. Lauristin, M., P. Vihalemm, K. E. Rosengren & L. Weibull. (1997). *Return to the Western World: Cultural And Political Perspectives On The Estonian Post-Communist Transition*. Tartu: Tartu University Press.
29. Lauristin, M. & P. Vihalemm (1993). *The Communist Press in the Soviet Republics*. Hoyer, S., E. Lauk & P. Vihalemm (toim.) *Towards a Civic Society*. (lk 177–194) Tartu: Nota Baltica Ltd.
30. Moles, J. (2014). A fair game or no contest? Contested identities in teacher education. *Gender and Education*, 2014, Vol. 26, No. 2, 168–179

31. Muldma ja Nõmm 2011 = Muldma, M., Nõmm, J. (2011). Õppimine ja õpetamine mitmekultuurilises õpikeskkonnas. Koost. A. Kukk. Roheline trükkis.
32. McQuail 2000 = McQuail, Denis 2000. McQuaili massikommunikatsiooni teooria. Tartu Ülikooli Kirjastus.
33. Riiklik programm.(2000). Integratsioon Eesti ühiskonnas 2000-2007. Tallinn
34. Rosengren, K. E. (1974). Uses And Gratifications: A Paradigm Outlined, in: J. G.Blumler & E. Katz (Eds.) The Uses Of Mass Communications: Current Perspectives On Gratifications Research. Beverly Hills, London: Sage.
35. Sarv A. (2013). Õppejõu eneserefleksioon ja professionaalne identiteet. Tartu Ülikooli Kirjastus.
36. SaarPoll (2014) Päevakajalised sündmused ja erinevad infokanalid. Tallinn: Avatud Eesti Fond.
http://www.saarpoll.ee/UserFiles/File/AEF_aruanne__1_.pdf
37. Senge, P; Cambron-McCabe, Nelda; Lucas, Timothy, Smith, Bryan; Dutton, Janis; Kleiner, Art (2008) Õppiv kool. Viie distsipliini käsiraamat haridustöötajatele, lapsevanematele ja kõigile, kellele haridus korda läheb. (Tõlk Krista Kallis), Tartu: Atlex.
38. Soll jt 2014b=Maie Soll, Sander Salvet, Anu Masso. Õppekeele roll Eesti venekeelsete õpilaste etnokultuurilise identiteedi kujunemisel. Eesti Haridusteaduste Ajakiri, nr 2(2), 2014, 200–236. Kättesaadav: <http://ojs.utlib.ee/index.php/EHA/article/view/eha.2014.2.2.08>
39. Sutrop, M. (2009). Väärtused ja haridus ühiskondlikus kontekstis. Väärtused ja väärtuskasvatus. Valikud ja võimalused 21. sajandi eesti ja Soome koolis. Koost M. Sutrop, P. Valk, K. Velbaum. Tartu: TÜ kirjastus, 50–67.
40. Tsvetkov, V. (2014). Information Space, Information Field, Information Environment. European Researcher, 2014, Vol.(80), № 8-1
41. Tse Lucy, (2000) The Effects of Ethnic Identity Formation on Attitudes toward Ethnic Language Development. New York: American Educational Research Association.
42. Ugur, K. (2004). Katse kaardistada meediaõpetuse mõistemaastikku. Estonian Social Science online 3. Eesti sotsiaalteaduste V aastakonverentsi erinumber. Kättesaadav: http://oeiax4.nw.eenet.ee/vana/esso3/12/kadri_ugur.htm, juuni 2015.
43. Ugur, K. (2004b). Meediaõpetus põhikoolis. Tugimaterjal õpetajatele. Magistritöö. Tartu Ülikool. Ajakirjanduse ja kommunikatsiooni osakond. Kättesaadav: https://dspace.utlib.ee/dspace/bitstream/handle/10062/15460/Magtoo_Ugur.pdf?sequence=1, märts 2015
44. Valk, A. (2003). Identiteet. Isiksusepsühholoogia. Toim: J Allik, A Realo, K. Konstabel. Tartu: Tartu Ülikooli kirjastus, 225 – 250.
45. Vihalemm, P., M. Lauristin & R. Kõuts. (2012). Trends in Estonian Media Landscape in 2000–2012. Media Transformations, lk 12–63.

46. Vihalemm, P. (2004). Meediasüsteem ja meediakasutus Eestis 1965-2004. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
47. Vihalemm, P. & M. Lauristin (2004). Eesti ühiskonna ja meedia muutumine 1965–2004.
48. Vihalemm, T. (1999) Meediatarbimise globaalsed ja lokaalsed orientatsioonid Eestis. Rmt-s Eesti inimarengu aruanne 1999. Tallinn: ÜRO arenguprogramm.
49. Vihalemm, T. and Jakobson V. (2011). Representations of the past in the Estonian Russian-language press: “own” or diaspora memory? University of Tartu, Tartu.
50. Vetik, Raivo (koost) (2005) Uuringu Integratsiooni monitooring 2005 aruanne. Integratsiooni Sihtasutus,
http://www.meis.ee/bw_client_files/integratsiooni_sihtasutus/public/img/File/raamatukogu_uuringud/terve_aruanne.pdf
51. Võhandu, Leo 1997. Informaatika, meedia ja laps. Konverents: Meie lapse mured. "Laps ja meedia" 21.-22. november, 1996. Tallinn, lk. 15-20

7.2. Muud allikad

1. Aavik jt = Aavik, Kadri, H. Uusma, M. Ümarik (2015). Sooaspekt Eesti kutsehariduses: õpetajate, koolijuhtide ja hariduseksperptide hoiakud. Tallinn: Eesti Naisuurimus- ja Teabekeskus
2. Carlsson, U. (1997). Beyond Media Uses And Effects. Göteborg: Göteborg University.
3. EIA 2002 = Eesti inimarengu aruanne 2002. Tallinna Pedagoogikaülikool 2002
4. Ehala, M., Niglas, K. (2003) Sotsiodemograafiliste tegurite mõju koolinoorte keelehoiakutele. 2. rakenduslingvistika konverents. Tallinn, 24.-25. aprill 2003. Teesid. Tallinn: Kirjastus TEA.
5. Erikson, E. H. (1968). Identity: Youth and crisis. New York: Norton.
6. Corsten, M. (1999). The Time of Generations. Time Society. September 1999 vol. 8 no 2-3, lk 249–272
7. Hion, E., M. Lauristin & P. Vihalemm. (1988). Meie muutuv elulaad. Tallinn: Eesti Raamat.
8. Komandorova 2013 = Komandorova I., Kuznetsova E. (2013). The notion of language personality in cultural communicative space. Identity's characteristics. Philological Sciences.
9. Korts, Külliki ja Kõuts, Ragne (2000) “Ajakirjandus kui integratsiooni avalik foorum” Integratsioon Eesti ühiskonnas. Monitooring 2000. Marju Lauristin ja Raivo Vetik (Toim.).
10. Laius A, Proos I, Pettai I (2000). Integratsioonimaastik – ükskõiksusest koosmeeleni. Jaan Tõnissoni instituut. Tallinn

11. Lindemann K. (2011). School performance in linguistically divided educational systems. A study of the Russian-speaking minority in Estonia and Latvia. Arbeitspapiere – Working Papers, Nr. 143, 2011
12. Lukas, T. (2008). Kool hoiab ühiskonda koos. Konverents "Väärtused – valikud ja võimalused 21. sajandi Eesti koolis" Tartu- 3.- 4. Detsembril, 2008
13. Masso, A., Kello, K (2010). Vene õppekeele koolide valmisolek eestikeelsele gümnaasiumiõppele üleminekuks. Tartu Ülikool Haridusuuringute ja õppekavaarenduse keskus, Tartu. Kättesaadav: <http://referat.znate.ru/text/index-38502.html>
14. Niglas, K. (2004) The Combined use of Qualitative and Quantitative methods in Educational reasearche, Tallinn
15. Niglas, K. (2004) Kvalitatiivsete ja kvantitatiivsete meetodite kombineeritud kasutamine kasvatusteaduslikus uurimistöös. Interdistsiplinaarsus sotsiaal- ja kasvatusteadustes. Sotsiaal- ja kasvatusteaduste doktorantide II teaduskonverents 25.-26. aprillil 2003 TPÜ-s. Artiklite kogumik. TPÜ Kirjastus. Tallinn.
16. Meri-Liis, L. (2008) Kvalitatiivne uurimisviis. Infotrükk, Tallinn.
17. Poom-Valickis, K, Löfström (2014). Pikiuuring õpetajaks õppijate professionaalse identiteedi kujunemisest. Eesti Haridusteaduste Ajakiri, nr 2(1), 2014, 241–271
18. Pungas, E. (2015). Välismaal kõrghariduse omandamise kavatsuste rahvuslikud erinevused. Akadeemia, nr 6.
19. Richard D. Lewis (2007). Kultuuride-vahelised erinevused, kuidas edukalt ületada kultuuribarjaari. TEA, Tallinn.
20. Sarv, E-S. (2001). Õppimine ja üldpädevused. Rmt. Haridusministeerium. Õpetajale uuendatud riiklikust õppekavast. Tallinn: Aura Trükk, 19-27.
21. Sirkka,H. Pirkko,R. Paula,S.(2010). Uuri ja kirjuta. Kirjandus Medicina, Tallinn.
22. Tartwijk, J., den Brok, P., Veldman, I., Wubbels, T. (2009). Teachers' practical knowledge about classroom management in multicultural classrooms. Teaching and Teacher Education 25, 453–460.
23. Van Dijk, Teun A. (2005). Ideoloogia: multidistsiplinaarne käsitus. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
24. Vetik, R. (2003). Inimarengu trendid ja ühiskondliku kokkuleppe vajadus. Tallinn: TPÜ Rahvusvaheliste ja Sotsiaaluuringute Instituut.
25. Vetik, R. (2001). Kas Eesti on sotsiaalselt jätkusuutlik?. Tallinn: Rahvusvaheliste ja Sotsiaaluuringute Instituut.
26. Vetik, R. (1999). Eesti riik ja ühiskond 21. sajandi künnisel. R. Vetik (toim.), Eesti inimarengu aruanne 1999. Tallinn: UNDP, 14–16.
27. Vetik, R. (2008). Sissejuhatus ja trendid. Uuringu aruanne: Eesti ühiskonna integratsiooni monitooring 2008, 3-6
28. Vengerfeldt, P. & P. Runnel (2004). Uus meedia Eestis, in: P. Vihalemm (Ed.) Meediasüsteem ja meediakasutus Eestis 1965-2004. Tartu: Tartu Ülikooli

- Kirjastus, 233-256. Avatud Eesti Fond. (2000). Integratsioonimaastik - ükskõiksusest koosmeeleni. Jaan Tõnnissoni Institut, Tallinn.
- Beth H. Elizabeth M. Peter S. (2000). Sotsioloogia. Külim
29. Eesti ühiskonna integratsiooni monitooring 2011. Kultuuriministeerium
<http://www.kul.ee/et/eesti-uhiskonna-integratsiooni-monitooring-2011-0>.
(Juuni 2015/)
30. Eesti lõimumiskava 2008–2013. https://valitsus.ee/sites/default/files/content-editors/arengukavad/loimumiskava_2008_2013.pdf (August 2015.)
31. Valk, A (2014). Aune Valk: peame oma riigiidentiteedi sisu muutma vastuvõetavaks ka rahvusvähemustele. Kättesaadav:
<http://uudised.err.ee/v/eesti/cc153d6b-45b4-4364-a359-c99f1f3b58e0/aune-valk-peame-oma-riigiidentiteedi-sisu-muutma-vastuvoetavaks-ka-rahvusvahemustele> (August 2015)
32. Valk, Aune (2015). Peame oma riigiidentiteedi sisu muutma vastuvõetavaks ka rahvusvähemustele. <http://uudised.err.ee/v/eesti/cc153d6b-45b4-4364-a359-c99f1f3b58e0>. (Mai 2015)
33. Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus.
<https://www.riigiteataja.ee/akt/111072013002>. (Mai 2015)

LISAD

1.1. Intervjueeritavate lühikirjeldus

M – Malle, naine, eestlane, 54.a, Jõhvi (vt 2.1.1.)

Respondendi emakeel – eesti keel. Vanemad – eestlased. Vanemad on rahvuselt eestlased, Kodune keel – eesti keel. Vanemad olid lihttöölised. Vene keelt valdab täiuslikult. Alguses õppis seda lapsepõlves eakaaslastega suheldes, seejärel koolis. Suhtlusringkonnas on siiani palju venekeelseid inimesi.

„...me sõprustasime vene lastega. Väga palju aega veetsime õues mängides. Mul oli palju venekeelseid mängukaaslasi Siiamaani on praegu palju neid, kellega vene keeles räägin – lastevanemad, sõbrannad, tuttavad. ... oskasin vene keelt paremini kui eesti keelt. “

Töötab algklasside õpetajana. Õpetab oma klassis pea kõiki aineid. Oma tööd eriti ei armasta, suhtub sellesse rohkem kui raha teenimise kohta.

„...tööle ei taha. ... Stressi tekkib siis...Lapsed tekitavad stressi...Vanemad tekitavad. ... Ootan juba pensioni...millal ma saaks ära.. selles mõttes, et ma edasi ei jääks... “

Kuid oma töökohustuste täitmisesse suhtub vastutustundlikult.

Lapsepõlves lähedast kontakti vanematega ei olnud. Vanemad erilist tähelepanu talle ei osutanud. Märgib tähelepanu puudumist, mida püüdis kõrvaldada suhetes oma pojaga. Jutt lapsepõlvest omas mingit nukrat tonaalsust. Sõitnud teisse linna õppima, koduigatsust ei tundnud.

„...emal ei olnud aega. ... Ei igatsenud! Mul oli (Tartus) hea olla. “

Lapsepõlves suhtles väga palju ja sõbralikus ühiskonnas vene keeles. Suurema osa ajast veetis väljas.

Oma vanaemadest-vanaisadest midagi erilist ei mäleta. Räägib, et tema sündimise ajaks olid nad juba surnud, kuid vanemad rääkisid repressioonidest, mis ei läinud mööda ka nende perest.

Loeb enamjaolt Õpetajate Lehte ja Postimeest. Arvab, et valdab hästi infot ümbritsevas toimuva kohta. Tema arvates elavad eestikeelsed ja venekeelsed inimesed hoopis erinevates teabeväljades.

„...ma näen kuivõrd erinevad võivad olla üks ja sama ajaleht nt sama Põhjarannik...juba esilehel. Miks nii? Eesti keeles pakutakse selliseid uudiseid, vene keeles teisi.“

Kuna respondent valdab täiuslikult mõlemat keelt, vaatab ka venekeelseid kanaleid, eelistab ikkagi ETV-d ja Kanal 2. Märgib, et talle ei meeldi vaadata uudiseid, eelistades filmide ja huvitavate saadetega kanaleid.

„Vaatan ma FOXi, ID kanali, kus on erinevad seiklused ja põnevad lood, mõnikord mingid eesti filmid, TV3...vaatan erinevad kanalid subtitritega. Ei keeldu ma ka venekeelsetest kanalidest...“

Sageli esineb „vahendajana“ eestlaste ja venelaste vahel.

„Mõnikord seletan eestlastele, kes ei valda keelt, et nt Venemaa ei tule kallale. Niimoodi nad saavad siis uudistest aru..nt pensioniea inimesed. Mul on võimalus lugeda mõlemat keelt...eelistan ikka oma keeles. Mõnikord ka vene keelest ei oska mõnedest sõnadest aru“

Nooruses oli negatiivne kogemus suhetes venekeelsete noorte inimestega, kuid see ei jätnud oma pitsatit suhetele kogu rahvaga. Märgib, et asi pole rahvuses, asi on inimestes.

„Nooruses küll oli ebameeldiv sündmus, kui mind oleks äärepeale vene poisid vägistanud. Olime sõbrannaga koju minemas ... Vaevus saime minema. Nädal hiljem aga sellel samal kohal üks ikkagi vägistati. Poisid olid purjus... Mäletan aga siiani, kui hirmus oli..... Venelastega me väga ei jagelenudki, me saime päris hästi läbi... olid sõbralikumad suhted. Olid väiksed kiusamised...“

Varasest lapseeast raha teenimise kogemus. Siiani mängib raha tema elus olulist rolli. Hakkas õpetajaks, kuna „erilist valikut ei olnud“.

„Mul oli kolm asja..kas saad arstiks ja aitad teisi inimesi, aga kuna mu ema juba töötas medõena, ei tahtnud, et terve pere seal töötaks...veel

tahtsin peremeheks..või kapteniks..aga siis naise ei võtnud...aga lapsepõlves kogu aeg mängisime õpetajat...siis juba nagu muud juba ei jää...otsustasin lastega tegeleda.“

Osaleb aktiivselt projektitegevuses ja töötab lastega keelelaagrites.

„Korraldasin ka lastevanemate toetamisel keelelaagreid. Varem ei olnud vaja neid projekte kirjutada.“

Märgib, et erinevate põlvkondade õpilased erinevad üksteisest väga tugevasti. Kaasaegsetel lastel on materiaalsed väärtused.

„Nüüd on pigem kvantitatiivsed mõõdud kui kvaliteet. ... Nüüd on tõde ainult õpilaste pool ja õpetajatel ei ole enam sellist au, lugupidamist...oleme teenijad. Kui midagi juhtub, lapsevanem kohe juhtkonna juurde läheb, mitte sinu juurde. ... Ei austa praegu õpetajaid. Praegu on vaba kasvatus.“

See on ainud kesk-eriharidusega respondent. Respondendi andmetel sai hea professionaalse hariduse.

„Meid koolitati paremini kui nt Tallinna Pedagoogika Kõrgkool. ... Õppimine andis mulle väga palju. Mina sain kõik, mis kindlasti kasutasin pärast oma töös. Meil oli palju metoodika õpetamist, meil oli väga korralik praktika, kui me ka saime abi.“

Respondent arvab, et tema arvamus eriti midagi ei tähenda, mistõttu ühiskonnaelus aktiivset positsiooni ei oma. Intervjuu ajal oli väga emotsionaalne ja jutukas. Paar korda kaldus teemast kõrvale, süvenedes üksikasjadesse ja oma meenutustesse.

K- Kaja, naine, eestlane, 54.a, Tartu (vt 2.1.2.)

Sündis, kasvas ja elab Tartus. Pedagoogide perest. Lapsepõlves veetis palju aega kodus, üksinduses lugedes, Väljas käia ei meeldinud. Lugema õppis 3.aasta vanuses. Kodus oli alati palju raamatuid, kuna ema oli kirjanduse õpetaja. Lugesid kõik.

Side vanavanematega oli väga tihe. Vanavanemad elasid külas. Respondendi pere aga linnas. Sageli käisid nendel külas ja abistasid.

Lapsepõlvest teadis, et läheb õppima ülikooli, planeeris aga saada vaid filoloogiks ja töötada mingis väljaandes.

“Mina teadsin kohe, et mina lähen ülikooli ja lähen õppima eesti filoloogiat. ... ei olnud sellist mõtet, et ma õpetajaks saaksin, et tegelikult juhtus see kogemata, aga eesti filoloogiat tahtsin küll õppima minna. Ja tahtsin minna tööle kirjastusse või sellisesse kohta, et kuna mu ema töötas trükikojas korrektorina jne. Ja mina ka tahtsin nagu sinna siis minna.”

Õpetaja ametisse sattus puht "juhuslikult". Töö ei meeldi.

“Olen sunnitud tegema seda tööd, kuid arvan, et hetkel ta väga ei meeldi.”

Suur kogemus integratsiooniprojektides osalemises, kuid arvab, et nendest ei ole mingit kasu. Tema arvates sõltub kõik konkreetsest inimesest.

“...on meil lausa olnud projekte ...sellest pole väga palju kasu olnud .. sõltub ikkagi nendest inimestest, kas nad tahavad või ikkagi ei taha.”

Lapsepõlves lasteaias ei käinud, selgitades seda eakaaslastega esinenud suhtlemisprobleemidega. Sama käib ka kooli kohta. Koolis käis, kuna oli vaja, kuid ei meeldinud. Eakaaslastega ei suhelnud. Pioneeri- ja muudes organisatsioonides ei osalenud nii suhtlemisprobleemide, kui ka poliitiliste kaalutluste tõttu.

“...ei tahtnud suhelda teiste lastega. ... mina ei olnud pioneer ega mina nendest üritustest küll osa ei võtnud. ... mulle ei meeldinud suhelda ja teine põhjus oli see poliitiline põhjus. Ma arvan, et see poliitiline külg oli küll üks mõjutav.”

Koolis saadavat infot pidas valeks, märkides, et selle vahel, mis toimus ja mis oli kirjas õpikutes, oli suur erinevus.

“...mis koolis õpetati ja see, mida ma teadsin kodust, need olid väga erinevad ja ma teadsin, et see, mis koolis õpetatakse, oli vale. ... See on kodune suhtumine. ... see oli tunnetus, et ma tunnen oma hinges, südames... Et see, mis räägiti koolis ja see, mis tegelikult kodus räägiti, ema ja isa mida rääkisid...”

On ka ebameldivad mälestused kokkupuutest venelastega, mis jäi meelde paljudeks aastateks.

“See oli minu naabritrüdruk, see hammustas mu sõrme katki ja pärast seda ma temaga enam mängida ei tahtnud. ... Et mina pärast temaga ei suhelnud ... Ta ei saanud aru tavalisest lihtsast eesti keele küsimusest! Aga tema oli keskkoolis õppinud eesti keelt ja sai selle kohta tunnistuse, et ta on õppinud eesti keelt”.

Kuigi märgib, et mõnede venekeelsete lastega ikkagi suhtles, kes tema arvates olid head.

“...olid väga tublid inimesed ja ma kiidan neid... et olid tõesti head ja tublid... kõik sõltub inimestest, kui nad tahavad ja õpivad.”

Kõikide eelduste kohaselt olid respondentil lapsepõlves sotsialiseerimisega seotud probleemid. Tänapäeval pole peret loonud. Elab koos koertega.

Tellib koju mõningaid ajakirju ja vahetab neid naabritega, kes samuti tellivad koju ajalehti ja ajakirju.

Respondenti paneb nõrdima riigikeele valdamisega seotud olukord.

“... kuipalju, mitukümmend aastat on elanud need vene inimesed siin ja nad ei ole saanud eesti keelt selgeks. Aga tuleb mingi jaapanlane või kes iganes, ta on aasta ja tal on eesti keel selge.”

I – Inna, naine, 53.a, Kohtla – Järve (vt 2.1.3.)

Sündis ja elab Ida-Virumaal. Kasvas eestikeelses perekonnas, rahvuselt eestlane. Isa - autojuht, ema - raamatukogu juhataja. Seetõttu oli kodus palju raamatuid ja peres armastati lugeda. Lapseeest õppis tolerantust, kuna vanaema oli komnoor ja partei aktivist ajal, kui vanaisa represseeriti ning tal olid hoopis teised vaated, kuna sai nõukogude režiimist tugevalt kannatada. Kuid vanaema ja vanaisa suutsid leida kompromissi suhetes ning välistasid oma suhetes "teravaid ja vaieldavaid" küsimusi.

“Kodus oli see tabuteema, vanaema oli veendunud kommunist, isa oli jälle küüditatud...tema oli teises suunas. Püüti neid teemasid vältida, et mitte konflikti sattuda. ... Isa on soomlane, ingerlane.. 6 aastane oli, kui neid küüditati ja räägelt solgutati. Vanaisa, isapoolne isa, oli Siberis ja tuli

tagasi. ... üldiselt neist vähe räägiti ,välditi neid teemasid... hiljem Eesti iseseisvuse taastamisel hakati rohkem rääkima. Tolle ajal kardeti rääkida.”

Koolis hakkas tööle ametialase hariduseta, hariduse omandas hiljem, olles juba pereinimene.

Peale kooli töötas hoopis teisel ametil ja õpetajaks saada ei planeerinud.

“See kogemata juhtus... et sattusin... ilma hariduseta sain tööle. ... ma töötasin sellel erialal, aga mul ei olnud haridust, sain kaugõppe.”

Professionaalne koolitus oli kasulik, kuigi õpingute ajaks oli respondentil juba üsnagi suur kogemus. Töö meeldib. Vahetada ametit ei sooviks.

Mõnda aega elas väljaspool Eestis, abikaasa kodumaal - Kaukaasias. Peale tema surma (7 aasta möödudes) naasis lastega koos tagasi Eestisse.

Lapsepõlves venekeelsete lastega praktiliselt ei suhelnud. Täna on suhtlusringkond üsna avar, palju vene keelt kõnelevaid inimesi, muuhulgas kolleege. Omab töökogemust kahes - nii vene- kui eesti koolis üheaegselt, mis võimaldab näha olukorda seestpoolt.

Respondendi andmetel vene koolis, kus ta töötab, on ülekaalus venemeelne vaim, milles tunneb end "üksi kõikide vastu" ja arvab, et isegi kui millegagi ei nõustu, jätab arvamuse endale põhimõttel "üksinda kõigi vastu ei saa". Leiab, et venekeelsed kolleegid elavad oma mullis.

“Oma väikse koolikesega sain tunda tugevat vene meelsust ja natuke isegi agressiivsust ja rahulolematust Eesti riigi suhtes. Ei vaidle nendega, sest ei suuda nendega...

Ma olen üksi suure kollektiivi vastu, tunnen, et ei suuda tõestada, ei vaidle nendega, las neil olla oma arvamus selle kohapealt. ... saame hästi läbi...Mind hoitakse, mina hoian neid...ei mõjuta kuidagi, kuna ma ei sekku (naeratab). Igas rahvas on olemas häid ja halbu inimesi. ... patriootiline ja väga... 9 mai... tähistatakse...”

Sama käib ka eesti kooli kohta, milles on ülekaalus täielikult eestimeelne õhkkond ning kolleegid on kauged venekeelsest meediast. Iseloomustab end konfliktitu inimesena ja sama õpetab ka oma õpilastele.

“Pole konfliktne inimene ja püüan kõigiga hästi läbi saada...abivalmis ja tolerantne.. Seda ka õpetan õpilasi.”

I2 - Inga, naine, eestlane, 53.a, Narva (vt 2.1.4.)

Respondent, kes õpetab koolis vene keelt, eesti keelt ja kirjandust. Eestisse kolis koos perega elama lapsepõlves, aasta enne kooliminekut. Ema – eestlanna, isa – lätlane. Kodune keel oli lapsepõlves vene keel.

„Kodukeel oli vene keel, sellepärast isa ei osanud läti keelt, ema – eesti keelt. Ema oli lätlane, isa oli eestlane. Tulin Eestisse peaaegu 6-aastasena.“

Vaatamata ülekolimisele olid isa sidemed vanematega piisavalt tugevad, suhtlesid sageli ja sõbralikult. Samuti oli respondent heades suhetes vanavanematega, vaheajal käis Lätis.

Vanaema luges läti keeles rahvamuinasjutte ja raamatuid. Eestis suhtles emapoolsete vanaema ja vanaisaga. Ka eesti vanaema luges lapselapsele raamatuid, kuid juba oma – eesti keeles.

Respondent märgib, et vanavanemad ei rääkinud vene keeles. Vanaisa oli omal ajal represseeritud Siberisse ning tal jäi paljudeks aastateks solvumine venelaste vastu. Vene keelt valdas, kuid põhimõtteliselt selles keeles ei rääkinud.

„...aga ta oli eestimeelne... ta on kontslaagrites istunud.. osaks vene keelt ka, aga põhiliselt ei rääkinud...arvas, et need, kes siin elavad, peavad õppima... Nii rääkiski... et las õpivad meie keelt, miks ma pean?“

Kuna respondendi vanem poeg suhtles lapsepõlves vanaisaga suhteliselt palju, on tal ka omad hoiakud venelaste suhtes. Samuti oli tal oma ebameeldiv kogemus venelastega kokkupuutest nii koolis, kui õues. Mistõttu kohe peale kooli lõpetamist, sõitis ta Ida-Virumaalt minema.

„...Aga vanem poeg sain küll...on asju ära võenud, kuna eesti keelt räägib. Peksa sai... Kohe kui kasvas, ütles, et Narvas eestlasi ei armastata.“

Respondendi teisel kahel lapsel ei olnud mitte mingit negatiivset suhtumist venelastesse. Vastupidi, suhtlevad tihedalt ja sõbralikult, seejuures vene keelt valdamata ja Narvas elades.

„1994.aastal tulime tagasi Narva...noh siis 1996.aasta.. tegelikult venelased tahtsid eesti keelt õppida ja siis tütrele nagu ei olnud vajadus eriti vene keelt rääkida, kuigi ta tegeles ujumisega ja ka olid kõik venelased. Kõik üritasid.“

Respondendil on kõrgharidus. Õpetajaks saada ei planeerinud. Ametisse sattus „juhuslikult“.

„Ausalt öeldes, ma ei tahtnud pedagoogiks kunagi õppida. Tahtsin treniriks saada. Tegelinis spordiga. Korvpalli mängisin.“

Kuid kogu elu töötas õpetajana ja oma töösse suhtus vastutustundlikult. Kokkupuuteid venekeelsete inimestega oli tal piisavalt palju. Nendeks on nii kolleegid, vaid ka sõbrad.

Tema arvates elavad eestikeelsed ja venekeelsed elanikud enam-vähem ühesugustes teabeväljades, mida kinnitavad uuringute tulemused, mida rohkem on inimesel kontakte teistest rahvustest inimestega, seda lojaalsem on ta teiste suhtes ja omab huvi antud juhul venekeelse rahva elu vastu.

Respondent valdab mitut keelt. Lisaks eesti keelele – vene keelt, läti keelt, inglise keelt. Telerit vaatab mõlemas keeles, eelistades ikkagi eesti kanaleid. Kuid ilmutab huvi ka venekeelsete saadete vastu.

Internetti kasutab eranditult vaid töö eesmärgil – õppematerjalide hankimiseks.

„Töömaterjale otsin internetist. On palju eestikeelseid..ja inglisekeelseid kodulehekülge, kus kohast võiks saadud oma töös kasutada.“

Loeb „Postimeest „ ja „Õpetajate Lehte“. Loeb, aga mitte vaatab vaid läbi, nagu märkisid seda teised respondendid. Infotase eesti massiteabevahendite suhtes on piisavalt kõrge.

Elu jooksul on mitu korda vahetanud elukohta. Eelistab rahulikke regioone, väikelinnu või asulaid. Narvasse pöördus tagasi töö tõttu.

„Ja siis siia Narva kutsuti. On hirmsasti õpetajaid vaja. Siin võimalused... palk..hea palk. Mul on praegu leping 5 aastaks. Ma hästi teenin. Tööd on... Eesti keele õpetajatel on laiali tööd.“

Osaleb aktiivselt erinevates integratsiooniprogrammides. Pidevalt käib erinevatel kursustel.

Intervjuu ajal oli üsna kidakeelne ja mitte eriti avatud. Küsimusele püüdis vastata konkreetset, liigsete kommentaarideta. Intervjuu käigus muutus meeleolu, võrreldes intervjuu algusega, paremuse poole.

L2 – Ljudmilla, naine, eestlane, 49.a, Kohtla-Järve (vt 2.1.5.)

Sündis Eestis kahekeelses peres. Isa – eestlane, ema – venelanna. Väga tihedalt suhtles vene vanaema ja vanaisaga, veetis nende juures koolivaheaega. Vene vanaema luges muinasjutte vene keeles, eesti vanaema luges eesti rahvamuinasjutte.

„3 kuud igal suvel veetsin ma Venemaal. ... Kui ma puhkasin kolm kuud Venemaal, siis kuulasin vene rahvamuinasjutte. Kui Eestis, siis eesti rahvajutte.“

Kasvas üles kahes kultuuris. Selgelt määratleda, millisesse kultuuri kuulub, ei suutnud.

„Ma ei oska öelda. Ema järgi olen venelanna, isa järgi – eestlanna. Olen poluvernik“

Õpetaja ameti sai hiljem, juba õpetajana töötades. Esimene haridus oli muu haridus.

„Alguses olen lõpetanud Kaunase Tehnilise Instituudi. Esimene eriala on insener-tehnoloog kergetööstuses. ... Kui ma esimese hariduse kätte sain, siis Nõukogude Liit lagunes ja ma pidin...n.ö olin suunitud kooli minema. ...

läksin tööle käsitöö õpetajaks oma esimese haridusega ja siis, kui direktor sai teada, et ma olen eestlane, pakkus ta mulle eesti keele tunde.“

Töösse suhtub hästi, kuid märgib, et on väsinud ja koolis on nüüd raske töötada. Võrreldes erinevate põlvkondade lapsi märgib, et kaasaegsetel lastel on esikohal materiaalsed väärtused.

„Praegu on kõik teisiti. Lapsed teised. Õpetajatesse suhtumine on teine. ... Praegu on esikohal materiaalsed väärtused. Kellel on mingi firma värk...istuvad oma telefonides. ... Praegu ei taha õppida.“

Märgis, et lapsepõlves olid info saamise põhiallikateks naabrid, praegu eelistab Interneti. Meediat eriti ei usalda. Seetõttu, vaatamata sellele, et vaatab ja jälgib uudiseid üsna palju ja sageli, ei arva, et teab toimuvast eriti palju.

„Olen õpetaja. Pean teadma“

See, mis puudutab kodukohast ja Euroopast saadavat infot, hindab rahuldavalt. Mistahes olukorras eelistab teada mõlema poole arvamust, kuid omab seejuures oma arvamust. Tema arvates kalduvad venekeelsed kanalid propagandale.

„...erinevalt infot saavad... mind poliitika ei huvita, aga ikka olen kursis, mis ümbruses ja maailmas toimub...Ja minu eelis, et ma valdan mõlemat keelt ja saan erinevatest n.ö „vaatenurkadest“ aru... Aga on vaja väga tark poliitik olla, et tegelikult aru saada kõigest toimumvast. Ma kuulan ja vaatan, aga eriti ei usalda ...“.

Kuulab nii eesti, kui vene raadiot. Pidevalt käib erinevatel kursustel. Ka tema lapsed kasvasid üles kakskeelses peres. Abikaasa on venelane. Kasvatamisel osutab tähelepanu tolerantsusele, erinevate kultuuride austamisele ja omaksvõtule.

R – Riina, naine, , 50.a, Kohtla – Järve Kesklinna Põhikool, Kohtla – Järve (vt 2.1.6.)

Eestis sündinud respondent, kes jõudis oma 5 eluaasta jooksul elada mitte ainult oma sünnilinnas - Viljandis, vaid mingil ajal ka Gattšinas, seejärel Inregimaal. Nälja tõttu pöördus pere tagasi Eestimaale ehitusele. Nii sattusid Kohtla-Järvele. Vanemad olid ingerimaalased. Vahetasid palju elukohtu ja kui jõudsid Eestisse, valisid Viljandi,

kuna seal oli soome kogukond. Vanemad rääkisid omavahel ingeri keeles, respondentiga rääkis ema vene keeles. Mõlemad vanemad olid lihttöölised.

„Ema töötas müüjana, isa aga töötas ehitusfirmas ekskavaatorijuhina“.

Eesti keele õppis selgeks tänu lastele, kellega õues mängis. Mingi aeg elasid Kukrusel, kus tol ajal vene lapsi ei olnud, mistõttu suhtles eesti lastega.

„Peale seda, kui me siia elama sõitsime, ostime maja Kukrusel, Kukrusel aga elasid vaid eestlased, kuna aga istusin emaga kodus, tahtsin mängida ja nii õppisin laste keskel selgeks ka eesti keele ära.“

Eesti kultuuri kaasamine algas raamatutest. Juba varases lapsepõlves, vaadeldes raamatut eesti rahvariietega, tahtis endale samasuguseid.

„See oli eesti muinasjuttudest. Pildil joonistatud tütarlaps oli saaremaa rahvariietes Mulle väga meeldisid need kingad. Mäletasin alati seda, et õigupoolest alati vaatasin seda raamatut, rääkisin, et ostan need kingad“

Hiljem hakkas tegelema tantsimisega. Emaga eriti ei suhelnud, vaid mingi ühise tegevuse ajal.

„...käisin tantsuringis, kusjuures iga päev ja väga palju aega veetsin õues. ... Suhtlesime lastega rohkem, vanematega käisime sageli seenel ja marjul, see oli kohustuseks. „

Lapsepõlves olid probleemid distsipliiniga, põgenes lasteaiast, koolis õppis halvasti.

„...koolis ei olnud ma hea õpilane ning õpetajad ootasid, et ma kiiremini kooli lõpetaks“

Õppida ei meeldinud seetõttu, et esimene õpetaja oma vale käitumisega ei soodustanud klassikaaslaste seas sotsialiseerumist. Respondent tundis end "teistest erinevana", mis omal ajal andis end tunda tema suhetel eakaaslastega ja kooli suhtumisel. Aga sündmuseid täis koolielu meeldis talle.

„Koolielu oli väga tormiline ja huvitav, kuna oli pioneeriorganisatsioon, mulle meeldis väga sõita pioneerlaagritesse. ... Kooliaastad olid lõbusad, aktiivsed, unustamatud“

Unistas saada kasvatajaks ja kohe peale kooli viis oma unistuse täide. Kooli sattus "juhuslikult", kuna lasteaed suleti, kooli aga vajati eesti keele õpetajaid, mida ta tol ajal hästi valdas.

„Kooli lõpetades unistasin saada kasvatajaks, kelleks ma ka sain. Lõpetasin Tallinna Pedagoogikakooli. ... Saada õpetajaks oli – väljapääsmatu olukord. Meie lasteaed suleti, käes oli perestroika, koolis aga vajati eesti keele õpetajat. Nii ma läksingi. „

Oma tööd armastab ja mõistab, et tänu oma ainele võib kaasata oma õpilasi eesti kultuuri.

Leiab, et eestikeelsed ja venekeelsed inimesed elavad erinevates infoväljades, tuues näiteks ajalehe Postimees eesti- ja venekeelse väljaande. Infot pakutakse veidi erinevalt nii, kuidas on kasulik ühele või teisele poolele.

„Infot pakutakse veidi erinevalt, kuidas on kasulik ühele või teisele poolele. ... Infot pakutakse veidi erinevalt, kuidas on kasulik ühele või teisele poolele. „

Arvab, et saada enam-vähem objektiivset infot, tasuks lugeda uudiseid mõlemas keeles ja teha omad järeldused.

Leiab, et integratsioon algab kodunt. Sellest, mida laps kodus kuuleb ja näeb, milline on vanemate suhtumine.

„Integratsioon toimub mitte koolis, integratsioon toimub peres. Kui peres ei pöörata sellele tähelepanu või arvatakse, et eesti keelt ei ole vaja õppida, integratsiooni ei tule.“

V- Viktoria, naine, venelane, 41.a, Narva (vt 2.1.7.)

Rahvuselt - venelanna. Mõlemad vanemad - venelased. Emapoolne vanaisa - eestlane. Respondendi emakeeleks ja koduseks keeleks oli alati vene keel. Tihedad sidemed sugulastega.

„Aga me suhtleme väga sõbralikult, toetame teineteist... tihti kohtume.“

Austab ja hoiab peretraditsioone.

Ka vanemad suhtlesid tihedalt ja hästi oma vanematega. Koos vanematega vaatasid sõjafilme, vanaema jutustas oma mälestustest.

“Mäletan, kuidas me koos perega filme sõjast vaatasime. II Maailmasõjast.. Ja pärast vanaema hakkas meenutama... Palju kuulasin... Tema tuli siia, Eestisse, peale sõda. Tutvus siin vanaisaga.”

Suhtumine ajalukku aga jäi neutraalseks ja ei leidnud kajastust eestikeelsete inimestega suheldes. Meeleldi õpib keelt ja sukeldub oma kodumaa kultuuri.

“Armastus oma kodumaa vastu...selles mõttes, et Eestimaa kultuuri ja keele vastu...”

Osaleb projektides. Oma tööd armastab ja ameti valis teadvustatult.

Jälgib mitte ainult venekeelseid uudiseid. Märgib erinevust info esitamisel vene- ja eestikeelses massmeedias.

“Huvitav mõnikord lugeda...Kuidas infot kajastatakse...Erinevalt... Tihti isegi esileht välja näeb...kuidagi teisiti...erinevalt... Erinevad pildid...Pealkirjad...Huvitav”

Võrreldes erinevate põlvkondade õpilasi, märgib suurt erinevust.

“Nad on teistsuguse Meie, näiteks, palju vanemaid aitasime ja üldse palju tööd tegime. Praegu nad mingis mõttes....laiskvorstid... itte midagi eriti ei taha... Isegi väljasõiduks on mõningaid vaja motiveerida. Motiveerida... on moodne sõna (naerab). Kes meid motiveeris? Oli vaja, tegime ära... Sõnagi vastu rääkimata.. Kolhoosides, mäletan, käisime töötamas...rohimas...Ja olime rõõmsad, et ei ole vaja kooliruumides istuda. Lõbutsesime “

Kooliaastaid meenutab soojusega ja iseloomustab neid väga aktiivse ajana hulgaliste erinevate üritustega, milles ta aktiivselt osales. Räägib oma lapsepõlvest kui õnnelikust ajast.

“Mul oli õnnelik lapsepõlv!”

L – Ljudmilla, naine, venelane, 52.a, Kohtla-Järve (vt 2.1.8.)

Eestisse kolis varases lapsepõlves. Respondent töötab vene koolis. Lapsepõlvest unistas saada pedagoogiks ja püüdlas selle poole.

„Kui ma olin 3 aastane, ütlesin emale, et tahan kas kasvataja või siis õpetaja olla, tahan lastega töötada. Ema oli vastu.“

Oli alati aktiivne. Koolielu meenutab positiivselt. Oma kooliaastatest ja lapsepõlvest rääkis väga emotsionaalselt, pidas end õnnelikuks lapseks. Vanematega, konkreetselt oma emaga, suhtleb siiani väga tihedalt. Aitab teda. Oma näitel demonstreerib ka lastele, kuidas tuleb suhtuda vanematesse.

„Ise oma ema aitan maal ja oma näitel õpetan, kuidas vanemaid on vaja aidata...Äkki veel hakkab... (naeratab). Aga tegelikult minu tütar teeb maal tööd koos minuga. Kolm põlvkonda ühel peenral! (naerab). Ja metsas käis...seene, marju korjamas...“

Hindab peret ja suhteid lähedastega. Väärtusorientatsioonid ei ole elu jooksul muutunud. Tähtsaks peab oskust oma arvamust avaldada. Õpetab seda ka oma õpilastele.

Koolis oli aktivist. Eesti keele õppis selgeks teiste lastega õues suheldes, seejärel koolis.

Väga rahul oma ametiga ja tööga. Oma tööd teeb armastusega. Arvamusfestivalilt, mis toimus augusti 2015 Paides (<http://www.arvamusfestival.ee/>) oli „Õpetamiskunstide ala“ kuuldu sellised sõnad: „Õpetaja peab armastama oma tööd...on vaja niimoodi elada, et töö oleks teie hobi ja selle eest, millest te saate rahuldust, saate veel ka töötasu! Siis hakkate kõike teadvustama teisiti, rõõmuga“. Oma suhtumisega töösse L täiesti kinnitab neid sõnu.

Respondent L. erineb teistest oma elurõõmu ja optimismiga. Väga avatud ja sõbralik. Riikliku identiteedi suhtes tõi väga huvitava näite, võrreldes 2 kodumaad kahe mateeriaga.

„See on sama, nagu inimesel võiks olla kaks ema...bioloogiline, kes sünnitas, teine aga, kes kasvatas... Nii mul ongi..üks kodumaa on Kazahstan, Venemaa...aga teine on Eestimaa...Vaid ütleks, et Eestimaa on pigem kodumaa... See maa, mis andis mulle kõike...Haridus, töö, pere.“

Vaatamata sellele, et murettekitavate teemade kohta on tal oma arvamus, eelistab neutraalset positsiooni.

„...olen ma selle suhtes neutraalne. Kuid kuulan ja vaatan erinevaid vaatenurki, arvamusi ja siis, kui mul tekkib oma arvamus millegi kohta ja olen ma veendunud, et see ongi niimoodi, siis ma võin midagi tõestada, tunnistada... kuid rohkem olen neutraalne. Nt palju asjad ma ei teeks niimoodi, nagu meie valitsus teeb ... kuid mida see muutub? Kus mina olen, kus nemad on?“

Seda seejuures, et respondent on väga hästi informeeritud ümbruskonnas toimuvatest sündmustest ja peab seda enda jaoks tähtsaks, eelistab ta vaadata Venemaa kanaleid. Kuid see ei kajastu tema töös lastega.

Enda töös peab tähtsaks, et õpilastel oleks oma arvamus ja et nad austaksid teiste arvamusi.

„Igal lapsel peab olema oma arvamus, ta ei pea kartma rääkima ja väljendama oma tundeid, mõtteid, arvamusi...kuid mitte tühjal kohal..Kui ta midagi tõestab, peab see kindlasti argumenteeritud olema.“

Osaleb aktiivselt erinevates integratsiooniprojektides, töötab keelelaagrites, reisib mööda Eestit ja püüab sellest rohkem teada saada. Pidevalt osaleb erinevatel professionaalsetel kursustel. Peaks märkima, et ankeedi andmetel tekkis arvamus, et respondent on orienteeritud venemaa meediaruumile ja usaldab peamiselt venekeelseid allikaid, mis eeldas tema puudulikku integratsiooni eesti ühiskonda, mis omakorda oleks pidanud kajastuma ka tema professionaalsel identiteedil. Kuid intervjuude ajal selgus, et respondent armastab Eestit ja peab seda riiki oma kodumaaks, ise õpetab koolis eesti keelt ning klassijuhatajana mõjub vägagi aktiivselt integratsiooniprotsessile, tutvustades lapsi Eesti kirjanduse, looduse ja eripäradega, pookides nendele armastust oma kodumaa vastu ja õpetades mistahes olukorras jääda lojaalseteks inimesteks.

„...Mina tähendab olen oma klassiga juba kogu Eesti paari aastaga läbi roninud...“

N – Natalia, naine, udmurt, 40.a, Tartu (vt 2.1.9.)

Respondendi kodumaa - Udmurtia. Igatseb oma kodumaad. Sugulastega tihedad sidemed. Igal aastal sõidab oma kodumaale.

„Traditsiooniks on juba kujunenud nii, et puhkusel kindlasti sõidan ka vanemate juurde kodumaale...Udmurdimaale. ... kui tulime siia, siis koduigatsus oli väga suur, aga aja möödudes on tekkinud harjumus siinse eluga, siinse elukohaga.“

Ta on õpetajate perest, kus nii ema, kui isa olid õpetajad.

“Vanemad on õpetajad, isa on ajaloo ja ühiskonna teaduse õpetaja, ema vene ja udmurdi keelte ja kirjanduse õpetaja”.

Eestisse tuli juba peale kooli lõpetamist, et ülikooli astuda. Nii jäigi Eestisse, kuna see riik oma traditsioonide ja rahvaga hakkas väga meeldima. Leidis palju ühist oma koduse kultuuriga.

“Aga eesti on ikka lähedasem. Meie kultuurides on palju ühist. Väiksesed rahvused nagu udmurdi ... samamoodi väike rahvus... see aitab mõista seda. ... ka tunnen, et see on minu teine kodumaa. Palju asju olen omaks võtnud. Väga vähe, mis mind siin häirib.“

Vaatamata sellele, et kodune keel on vene keel, eelistab raadiot kuulata eesti keeles ja ajalehti lugeda samuti eesti keeles. Peab venekeelset ajakirjandust vähem neutraalseks.

“...enne, kui ma midagi otsustan, eelistan kuulata nii ühte osapoolt kui teist. Tõde on alati kuskil keskel. ... Venemaa uudised ei anna mitte lihtsalt infot, vaid ka lisavad omapoolse hinnangu sellele. Läbi selle mõjutavad ka vaatajate suhtumist.”

Kuna ise on pedagoogide perest, mistõttu küsimust, kelleks saada, isegi ei tekkinud. Erinevalt sellest ei soovi, et tema tütar saaks õpetajaks. Peab seda tööd raskeks. Televisioonile osutab vähe tähelepanu. Kui vaatab, siis reeglina samuti eestikeelseid uudiseid või tunnetuslikke saateid.

Selle kõrval, et ise on üsna hästi integreerunud eesti ühiskonda, õpetab eesti keelt, poogib lastesse armastust selle riigi ja kultuuri vastu, osutab piisavalt palju tähelepanu oma etnokultuuri säilitamisele. Sel eesmärgil läks tööle muuseumi, osaleb kogukondades, käib udmurtia üritustel ning tutvustab udmurdi kultuuriga ka teisi, muuhulgas oma lapsi.

“...Udumurdimaa saatis mind siia, et ma tuleksin tagasi pärast, et tegeleksin oma kultuuri arendamisega. Aga saan siin olles ka oma rahvale midagi head teha!”

“...õpetaja loob oma suhtumise sellesse rahvasse ja kultuuri, mõjutab ka õpilaste suhtumist kõigesse sellesse. Tahes tahtmata arutled mingisuguseid olukordi õpilastega, jutustad... kas neutraalselt jutustades või annad ka omapoolse hinnangu sellele juhtumile... Palju lõimumisprojekte...”

See respondent on eduka integratsiooni üheks kõige erksamaks näiteks.

Z – Zanna, naine, ukrainlane, 48.a, Ehte Humanitaargümnaasium, Tallinn (vt 2.1.10.)

Respondendi emakeel - ukraina keel. Eestisse migreeris täiskasvanuna oma abikaasa juurde (venekeelne eestlane). Suhtlus kahes keeles - vene ja ukraina keeles lapsepõlvest. Märgib, et erinevust ei olnud, mõlemat keelt räägiti igapäevaselt täiesti orgaaniliselt.

„...Võib öelda, et meil olid kõik kakskeelsed. ...juba lapsepõlvest sa raadiot kuulad, lastaaias...kõikjal ... varem ei olnud sellist rahva lõhestamist ukrainlasteks ja venelasteks. Oli nii loomulik lõimumine, et me ei märganud seda. Tundub, et kõik valdasid mõlemat keelt.“

On piisavalt palju aega koos vanematega on veetnud, vaatamata sellele, et vanematel oli palju tegemist.

„...Nad armastasid mind väga. Ma sain palju...palju tähelepanu. ... et emaga me suhtlesime siis, kui tegutsesime koos, midagi tegime...aga vot isaga...oleme väga palju koos teinud.“

Respondendi isa oli erumajor. Lapsepõlv ja kooliaastad möödusid suletud linnas. Ema - rahvuselt venelanna. Ukrainasse kolis teismelises eas, kui jäi orvuks, oma onu -

kirikuteenija juurde. Vaatamata sellele, et ema vahetas riiki juba täisealisena, integreerus väga kiiresti ukraina kultuuri. Seda armastades ja omaks võttes kui oma kodumaad.

„... ta on selline ukraina keele kandja...! Ta oskab nii palju rahvalaule ja teab folkloori. Tänapäeval ukrainlased ei tea neid laule.“

Respondent sai hariduse Ukrainas. Eestis läbis kvalifikatsiooni tõstmise kursused. Eesti ja inglise keelt valdab kõnekeele tasemel ja pidevalt täiustab oma teadmiseid. Leiab, et kui valdaks eesti keelt vabalt, tunneks end Eestis palju vabamalt.

„Oi, oskaks ma paremini keelt..tunneks ennast vabamalt...“

Sellegi poolest võttis Eesti kohe omaks. Talle meeldib siin kõik.

„...Aga muule väga meeldib. Kohe, kui tulin...Keel, kultuur...et rahvas on nii rahulik, tagasihoidlik. Võtsin Eestit kohe omaks. Eesti rahvas on mulle lähedane“.

Emaga suhtles vene keeles, isaga - ukraina keeles. Rahvuselt peab end slaavlasteks.

„Olen slaavlane (naeratab). Teate, muinasslaavlane...siis, kui oli üldine juur...kust ilmusid venelased, ukrainalased, valgevenelased. ...“

Kodumaal - Ukrainas toimuvaid sündmuseid jälgib regulaarselt ja infot püüab saada mõlemalt poolt, mida peab enda jaoks väga tähtsaks. Seejuures on toimuva kohta oma arvamus, millest sai saadud andmete sümbioos. Tema suguvõsas juba esinesid ajalooliste sündmuste polaarse tõlgendamise näited, mil sugulased Teise Maailmasõja ajal võitlesid erinevatel pooltel.

„...mul ka olemas sugulased, kes II Maailmasõjas oli vastupoolel. Need sugulased, mis olid vaimulikud, olid represseeritud. On keeruline ajalugu... Ei ole nii lihtne... Aga kuidas ma saan kedagi süüdistada või halba mõelda, kui nad kuulavad meie suguvõssa?“

Vaatamata sellele otsustasid sugulussidemete säilitamiseks poliitilisi küsimusi mitte arutada ja jätta antud teemas tekkinud arvamus endale. Sama käib ka respondendi elus olevat olukorda, mis on seotud Ukrainas toimuvate sündmustega, mil sugulastel on erinevad arvamusel ja vaated. Suhtlemisel otsustati neid küsimusi mitte puudutada.

„... On vaja kahepoolset informatsiooni! Mina olen nõus osaleselt nii ühtega, kui ka teistega. Mõned ühes kohas valetavad, teised aga teises kohas. Mõlemal pool on vale informatsioon. Aga mul on hoopis kolmas arvamus. Ja siis me sugulastega otsustasime, et kuna meie arvamused lähevad lahku, siis meie üldse ei puuduta seda teemat. ... Minu jaoks suguvõsa on väga tähtis. Sellepärast saan ma mõned asjad tähelepanuta jätta.“

Lapsepõlves telliti suurel hulgal erinevaid ajakirju ja ajalehti, millede asemele on nüüd tulnud Internet ja kogu infot saab kas inimestelt või Internetist. Televisioon on venekeelne, kuna üles on pandud satelliittaldrik.

„...Iga päev kasutan Interneti...ja mitu korda päevas. Nüüd ju kõigest võib Internetist teada saada. Telerit ka vaatan. Meil on kodus teleantenn ja me vaatame ainult vene kanaleid. ... Meie peres, nagu ma rääkisin, isegi eestikeelseid kanaleid ei ole. Aga ma armastan Eestit ja neid inimesi, kes siin elavad“.

Igat endale huvipakkuvat informatsiooni "kontrollib üle", tehes seejärel omad järeldused.

„Kui tahan objektiivsemat infot saada, siis kindlast loen internetist...ja seda, mida mõlemad pooled kirjutavad“.

Lapseeest meeldis tantsida ja oma elu seostas meelepärase tegevusega. Õpetab koolis kehalist kasvatust ja koreograafiat. Oma tööd armastab, meeldib lastega töötada. Märgib, et lastele mõjub väga see ümbruskond, milles nad kasvavad, muuhulgas nende elurajoon, tuues ära näiteid isiklikust kogemusest, kui peale kooli reorganiseerimist ühendati kaks Tallinna erineva rajooni kooli üheks.

„Raske töötada lastega, kes ei ole motiveeritud. ... Aga iga aastaga lapsed on keerulisemad. Meid praegu veel ühendati...meie algkool selle põhikooliga. ... Ja ikka asukoht mõjutab ka õpilasi. Sotsiaalelu tase peegeldab lapsi. Gümnaasiumi kinni pandi...ja nüüd sellest rajoonis lapsed hakkavad meie koolis õppima..ja kohe näha erinevusi..“

Ühiskonnaelus pooldab neutraalset positsiooni ja ei pea vajalikuks oma arvamust peale suruda.

Tema jaoks on kummaline jaotus rahvustunnuste järgi, kuna tema jaoks on kogu elu vältel kakskeelsus olnud normaalne ilming ning integratsiooniprotsess eesti ühiskonda toimus loomulikul teel.

1.2. Ankeet eesti keeles

Tagasiside küsimustik haridusasutuste töötajatele

Hea kooli nimene!

Olen TÜ Ühiskonnateaduste instituudi magistrant ning uurin magistritöö raames, milline on õpetajate teabeväli.

Oleksin äärmiselt tänulik, kui Teie leiate umbes 15-20 minutit ja vastate allolevale küsimustikule. Teie vastustest on suur abi õpetajate infovälja kohta uute teadmiste saamisel.

P.S. Kui olete hiljem nõus vastama (teie jaoks sobival ajal) täiendavatele küsimustele, siis palun ankeedi lõppu lisada oma kontaktandmed.

Kui olete samale küsimustikule juba elektroonselt (www.connect.ee/anketa/344684829/) vastanud, jätke paberküsimustik täitamata!

Ette tänades,

Veronika Põllu

Kooli nimi, kus töötate:

- Olete:

☐ Mees

☐ Naine

- Palun kirjutage oma vanus: _____

- Teie haridustase: _____

- Lõpetatud õppeasutus ja lõpetamise aasta:

- Kui kaua olete koolis töötanud:

☐ alla 3 aasta

☐ 11-25 aastat

☐ 3-10 aastat

☐ üle 25 aasta

- Teie **emakeel** on:

☐ eesti keel

☐ vene keel

☐ muu keel _____ (palun täpsustage)

● Milliste õppeainete õpetaja olete (*palun valige ained ning tõmmake vastavale variandile joon alla*):

☐ Klassiõpetaja

☐ Eesti keel ja/või kirjandus

☐ Inglise keel/Saksa keel/Muu võõrkeel _____ (*palun täpsustage*)

☐ Vene keel ja/või kirjandus

☐ Matemaatika, informaatika, arvutiõpetus, muu IT _____ (*palun täpsustage*)

☐ Loodusained (loodusõpetus, geograafia, bioloogia, füüsika, keemia)

☐ Sotsiaalsained (ajalugu, ühiskonnaõpetus, inimeseõpetus)

☐ Meediaõpetus

☐ Kunstained (muusika, kunst)

☐ Käsitöö- ja kodundus ja/või tööõpetus

☐ Õpetate õppeainet, mida pole nimistus: _____ (*palun täpsustage*)

● Olete muu töötaja:

☐ koolijuht

☐ huvijuht

☐ õppealajuhataja

☐ haridustehnoloog

☐ Teete mingit muud tööd: _____ (*palun, täpsustage*)

● Teie valdav **töökeel** on:

☐ eesti keel

☐ vene keel

☐ muu keel _____ (*palun, täpsustage*)

● Kui sageli jälgite järgnevaid **meediakanaleid**? (*märkige iga kanali puhul, millise sagedusega Te tavaliselt seda kanalit jälgite, võtke arvesse jälgimist nii traditsioonilisel viisil kui ka muudest meediumidest, nutiseadmete vahendusel*)

	Iga päev	Mitu korda nädalas	Mõnel korral kuus	Kord kuus või harvemini	Ei jälgigi üldse
Televisioon					
Ajalehed					
Ajakirjad					
Raadio					
Internet					

- Kui sageli kasutate järgnevaid allikaid **uudiste** jälgimiseks?

Järjesta kasutamise sageduse alusel: **5-paar korda päevas; 4-tavaliselt kord päevas; 3-suhteliselt regulaarselt; 2- üsna harva, ebaregulaarselt; 1-üldse ei jälgi**

Televisioon	
Raadio	
*Teised inimesed	
Ajalehed	
Internet	
*Muud	

*Palun täpsustage, kes need on: _____

*Palun täpsustage: _____

- Mis **eesmärgil** uudiseid jälgite?

☐ Informatsiooni saamiseks	☐ Teised jälgivad ja ei taha neist
☐ Enesetäiendamiseks ja arendamiseks	kehvem olla
☐ Vajan seda oma tööks	☐ Ei oska öelda, lihtsalt niisama
☐ Ajaviiteks, meelelahutuseks	

- Millised on Teie peamised kanalid/allikad, mida kasutate **töölase info** hankimiseks?

☐ Televisioon	☐ Raamatud
☐ Trükimeedia (ajalehed, ajakirajd)	☐ Koolitused, seminarid,
☐ Raadio	konverentsid
☐ Internet	☐ Muud infoallikad (palun täpsustage)
☐ Isiklikud kontaktid (teised inimesed)	_____
(palun täpsustage, kes need on (juhtkond, kolleegid, tuttavad jne))	—

- Mitut keelt Te peale emakeele veel valdate ja mis tasemel?

Järjestage oskuse taseme alusel: **5- väga hea oskus; 4- hea oskus; 3- rahuldav oskus; 2- piiratud oskus; 1- üldse ei oska**

Eesti keel / Vene keel	
Inglise keel	
Saksa keel	

Soome keel	
Muu võõrkeel	
(täpsustage)_____	

- Mis keeles/keeltes jälgite peamiseid infoallikaid?

	Vene keeles	Eesti keeles	Inglise keeles	Muus keeles

Televisioon				
Raadio				
Trükimeedia				
Raamatud, teatmeteosed				
Internet				
Teised inimesed				
Õppused, konverentsid				

● Millal kasutate veel oma võõrkeelte oskust? (palun täpsustage) _____

● Milliseid **ajalehti** loete ja kui sageli? (*Esimesse kasti tehke rist, kui antud leht on Teie peres koju tellitud, teise aga, kui kooli tellitud/on võimalus tööl lugeda*)

Järjestage lugemise aktiivsuse alusel: **5-iga numbrit; 4-pidevalt, aga mitte iga numbrit; 3-vahete-vahel; 2- väga harva; 1-ei loe üldse**

Tellitud	Ko- dus	Töö- kohal	Hin- nang				
Postimees (argipäevadel)				Molodjoz Estonii			
Postimees (laupäeval)				Den za Dnjom			
Postimees vene Keeles				*Mõni muu üle- eestiline leht (nt Terviseleht jt)			
Eesti Päevaleht				*Mõni Eestis ilmuv muu venekeelne leht			
SL Õhtuleht				*Mõni Venemaa ajaleht			
Äripäev				*Kohalik, maakonna-, linna- või vallaleht			
Eesti Ekspress				*Mõni välismaine ajaleht			
Maaleht							
Sirp							
Õpetajate Leht							
MK-Estonia							

* Palun täpsustage, ajalehe (ajalehtede) nimetus (-sed): _____

● Millises formaadis eelistate ajalehti lugeda?

☐ Paberväljaandel (palun selgitage paari sõnaga oma eelistust) _____

☐ Internetis (võrguväljaanded) (palun selgitage paari sõnaga oma eelistust) _____

☐ Ei ole kindlat eelistust

● Milliste **ajalehtede** (ajakirjade) võrguväljaandeid Te jälgite ning palun täpsustage veebilehti, missuguseid rohkem usaldate ja kõige sagedamini loete?

☐ Vene keeles: _____

☐ Eesti keeles: _____

☐ Muu (täpsustage): _____

- Milliseid **ajakirju** loete ja kui sageli? (*Esimesse kasti tehke rist, kui antud leht on Teie peres koju tellitud, teise aga, kui kooli tellitud/on võimalus tööl lugeda*)

Järjestage lugemise aktiivsuse alusel: **5-iga numbrit; 4-pidevalt, aga mitte iga numbrit; 3-vahete-vahel; 2- väga harva; 1-ei loe üldse**

Tellitud	Ko- dus	Töö- kohal	Hin- nang
Eesti populaar- teaduslikud ajakirjad (nt <i>Eesti Loodus</i> jt)			
Kultuuriajakirjad (nt <i>Vikerkaar</i>)			
Majandusajakirjad (nt <i>Ärielu, Director</i> jt)			
Tehnika- ja autoajakirjad (nt <i>Autoleht</i> jt)			
Pere- ja koduaja- kirjad (nt <i>Kodu ja Aed</i>)			
Toiduajakirjad (nt <i>Köök, Toit ja Tervis</i>)			
Elustiili-, moe-, sisustusajakirjad (nt <i>Stiil, Diivan</i> jt)			
Naisteajakirjad (nt <i>Cosmopolitan</i> jt)			
Terviseajakirjad (nt <i>Kodutohter</i> jt)			

Televisioonija-kirjad (nt <i>Teleleht</i> jt)			
Noorteajakirjad (nt <i>Semu</i> jt)			
Seltskonnaaja- kirjad (nt <i>Kroonika</i> jt)			
Salapärase nähtuste ajakirjad (nt <i>Kolmas Silm</i> jt)			
Erootikaajakirjad (nt <i>Playboy</i>)			
Ristsõnaajakirjad (nt <i>Kumake, Ristik</i> jt)			
Hobiaajakirjad (nt <i>Kalastaja</i> jt)			
Erialased ajakirjad (nt <i>Haridus,</i> <i>Sotsiaaltöö</i>)			
*Mõni muu ajakiri			
*Mõni erialane Venemaa ajakiri			
*Mõni välismaine ajakiri			

* Palun täpsustage, ajakirja (ajakirjade) nimetus (-sed):

- Kas on mingeid takistusi, et ajalehti/ajakirju rohkem lugeda? Kui on, siis nimetage need?

- Millised teemad Teid ajalehe lugemisel huvitavad?

☐ Eesti uudised	☐ Tuntud	☐ Kool, haridus,
☐ Venemaa uudised	isikud	õppimine
☐ Välismaa uudised	☐ Sotsiaalelu	☐ Tervis, meditsiin
☐ Poliitika	☐ Teadus	☐ Kultuur
☐ Majandus		☐ Sport
☐ Kohalikud uudised		☐ Arvamuslood

- ☐ Krimiuudised ☐ Telesaated, ☐ Tööpakkumised
☐ Kodu, pere, lapsed filmid ☐ Ost-müük
☐ Lisad (reisid, tervis, ☐ Loodus, ☐ Horoskoop
autod, kodu, arvutid) keskkond ☐ Ilmateade
☐ Huumor
☐ Kuulutused
☐ Teema, mida pole nimistus: _____

• Kui sageli jälgite järgmisi **telekanaleid**?

Järjesta vaatamise sageduse alusel: **5-iga päev; 4-mitu korda nädalas; 3-mõnel korral kuus; 2- kord kuus või harvemini; 1-ei jälgi üldse**

Eesti TV	
ETV 2	
Kanal 2	
TV 3, TV 6	
Kanal 11	
*Muu eesti telekanal	
MTV Eesti	
PVK/ПБК (Pervõi Baltiiski Kanal)	
РТР (Россия)	
Канал 3+	
*Muu Venemaa telekanal	

Rahvusvahelised populaarteaduslikud kanalid (nt Discovery, Viasat History jt)	
Filmikanalid (nt TCN, Hallmark jt)	
Muusikakanalid (nt MTV, Muz TV jt)	
Euronews	
CNN	
BBS	
*Muu välismaa infokanal	
*Muu välismaa telekanal	

* Palun täpsustage telekanali (telekanalite) nimetus (-sed): _____

• Missuguseid **raadiokanaleid** jälgite ja kui sageli?

Järjestage kuulamise sageduse alusel: **5-iga päev; 4-mitu korda nädalas; 3-mõnel korral kuus; 2- kord kuus või harvemini; 1-ei kuula üldse**

Vikerraadio	
Raadio 2	
Sky Plus	
*Mõni teine eestikeelne kanal	
Sky Radio	

Russkoe Radio	
Radio 100 FM	
*Mõni teine Eesti venekeelne kanal	
*Mõni välismaine raadiokanal	

* Palun, täpsustage, raadiokanal/it (-eid): _____

• Kuidas Te tunnete, kui hästi olete **informeeritud**...:

	Väga hästi	Pigem hästi	Raske öelda	Pigem kehvasti	Väga kehvasti
...lähiümbruses,					

(tööl, koolis) toimuvast					
...kodukohas (linnas, maakonnas) toimuvast					
...Eestis toimuvast					
...Venemaal toimuvast					
...naaberriikides toimuvast					
...Euroopa Liidus toimuvast					
...maailmas toimuvast					

- Otsides uusi tööalaseid ideid, parimaid praktikaid või lahendusi probleemidele, milliseid allikaid kasutate teabe **ning nõuannete saamiseks?**

- ☐ Televisioon (palun täpsustage, kes need on (juhtkond, kolleegid, tuttavad jne))
☐ Trükimeedia (ajalehed, ajakirajd)
☐ Raadio
☐ Internet
☐ Raamatud
☐ Koolitused, seminarid, konverentsid
☐ Isiklikud kontaktid (teised inimesed)
- _____
- _____
- _____

- Kujutage ette olukorda, kus kõigis meediakanalites toimub arutelu Eesti venekeelsete koolide olukorra edasise arengu üle. Kuivõrd usaldate seda, mida erinevates kanalites selles kohta räägitakse?

Järjestage usaldusväarsuse alusel: **5-usaldan täiesti; 4-üldiselt usaldan; 3-eriti ei usalda; 2- ei usalda üldse; 1-ei jälgi**

Eesti venekeelsed telesaated (täpsustage) _____		Eestikeelsed telesaated (täpsustage) _____	
Venemaa telekanalid (täpsustage) _____		Eestikeelsed ajalehed (täpsustage) _____	
Eesti venekeelsed ajalehed (täpsustage) _____		Eestikeelsed portaalid (täpsustage) _____	
Eesti venekeelsed uudisteportaalid (täpsustage) _____		Eestikeelsed raadiokanalid (täpsustage) _____	
Eesti venekeelsed raadiokanalid (täpsustage) _____		Muu (täpsustage) _____	

- Nimetage vähemalt 5 väärtust, mida peate **oma elus** olulisteks, alustades kõige tähtsamast:

1. _____, 2. _____, 3. _____, 4. _____, 5. _____

• Nimetage vähemalt 5 väärtust, mida peate **töö juures** oluliseks, alustades kõige tähtsamast:

1. _____, 2. _____, 3. _____, 4. _____,
5. _____

• Kuivõrd erinevates teabeväljades elavad Teie arvates vene- ja eestikeelsesed elanikud Eestis?

☐ Täiesti erinevates

☐ Enam-vähem sarnastes

☐ Ühes teabeväljas

☐ Ei oska öelda

• Kuidas, võiks Teie arvates, vähendada eestlaste ja mitte-eestlaste inforuumide erinevust, mis omakorda võimaldaks sujuvamat integratsiooni:

Tänan, et leidsite aega küsimustikule vastamiseks!

😊 Teie kontaktandmed (täiendava informatsiooni kogumiseks):

1.3. Ankeet vene keeles

Анкета для работников образовательных учреждений

Уважаемый педагог!

Я, Вероника Пыллу, магистрантка Института социальных наук Тартуского Университета. В рамках магистровской работы провожу исследование информационной среды учителей.

Была бы крайне благодарна, если Вы сможете найти 15-20 минут для заполнения данной анкеты. Ваши ответы очень важны для получения новых знаний об информационном поле учителей.

P.S. Если Вы согласны ответить позже на дополнительные вопросы (в удобное для Вас время), оставьте, пожалуйста, в конце анкеты свои контактные данные. В случае, если Вы не уже успели ответить на вопросы анкеты в электронном виде (www.connect.ee/anketa/344684829/), оставьте бумажный вариант незаполненным!

Заранее благодарю Вас за активное участие,
Вероника Пыллу

Название школы, в которой работаете:

● Вы:

☐ Мужчина

☐ Женщина

● Ваш возраст: _____

● Образование: _____

● Законченное образование (укажите учебное заведение), год окончания:

● Как долго работаете в школе:

☐ меньше 3 лет

☐ 11-25 лет

☐ 3-10 лет

☐ больше 25 лет

● Ваш родной язык:

☐ эстонский

☐ русский

☐ другой _____ (пожалуйста, уточните)

● Какие предметы Вы преподаёте (пожалуйста, выберите предметы и подчеркните соответствующий(-ие) вариант(-ы)):

☐ Классный руководитель

☐ Эстонский язык и/или литература

☐ Английский язык

☐ Немецкий язык и/или другой иностранный

☐ Русский язык и/или литература

☐ Математика

☐ Информатика и ИТ

☐ Естественнонаучные предметы (география, биология, физика, химия)

☐ Социальные науки (история, обществоведение)

☐ Медиа

☐ Художественное творчество (музыка, искусство)

☐ Рукоделие и домоводство и/или трудовое обучение

☐ Преподаёте другой предмет, которого нет в списке _____

● Занимаете другую должность в школе:

☐ Руководитель /директор школы

☐ Занимаете какую-либо другую

☐ завуч

долж-

☐ Руководитель по интересам

ность

☐ Технолог образовательного

процесса

● Преобладающий язык на работе:

☐ Эстонский язык ☐ Русский язык ☐ Другой язык

● Как часто следите за следующими медиаканалами?

(отметьте с какой частотой Вы следите за указанными медиаканалами, учитывая как традиционные, так и нетрадиционные способы, например, про помощи смартфона)

	Каждый день	Несколько раз в неделю	Несколько раз в месяц	Раз в месяц и реже	Не слежу вообще
Телевидение					
Газеты					
Журналы					
Радио					
Интернет					

- Как часто вы используете следующие источники для отслеживания **новостей**?

Укажите частоту использования: **5-несколько раз в день; 4-обычно раз в день; 3-относительно регулярно; 2- довольно редко, нерегулярно; 1-вообще не отслеживаю**

Телевиденье	
Радио	
*Другие люди	
Газеты	
Интернет	
*Другое	

*Пожалуйста уточните, кто эти люди:_____ *Пожалуйста уточните:_____

- С какой целью вы отслеживаете новости?

- ☐ Для получения информации ☐ Для приятного времяпровождения
- ☐ Для саморазвития ☐ Другие следят и я слежу
- ☐ Нуждаюсь в этом для работы ☐ Не могу сказать, просто так

- Какие Ваши основные источники для получения **рабочей информации**?

- ☐ Телевидение т.д.))
- ☐ Газеты, журналы _____
- ☐ Радио ☐ Другие источники (пожалуйста,
- ☐ Интернет уточните)_____
- ☐ Книги _____
- ☐ Курсы, семинары, конференции
- ☐ Личные контакты (другие люди)

(Пожалуйста, уточните, кто эти люди
администрация, коллеги, знакомые и

- Сколькими языками Вы владеете и на каком уровне?

Укажите по уровню владения: **5- свободно; 4- хорошо ; 3- удовлетворительно; 2- ограничено; 1- не владею**

Эстонский/Русский язык	
Английский язык	
Немецкий язык	
Финский язык	
Другой язык	
(уточните)_____	

- На каком языке отслеживаете основные источники информации?

	Русс. язык	Эст. язык	Англ. язык	Другой язык
--	------------	-----------	------------	-------------

Телевидение				
Радио				
Газеты, журналы				
Книги				
Интернет				
Другие люди				
Семинары, курсы				

● В каких обстоятельствах и где Вы ещё применяете знание иностранн/ого (-ых) язык/а(-ов)? Пожалуйста, уточните:

● Какие ГАЗЕТЫ Вы читаете и как ЧАСТО? (В первый столбик поставьте крестик, если данная газета заказана домой, во второй если на работу, в третий столбик поставьте свою оценку в соответствии со шкалой)

Оцените по активности чтения: **5-каждый номер; 4-регулярно, но не каждый номер; 3-иногда; 2-редко; 1- не читаю вообще**

Выписываются	До- мой	На работе	-5
Postimees (по будням)			
Postimees (по субботам)			
Postimees на русском			
Eesti Päevaleht			
SL Õhtuleht			
Äripäev			
Eesti Ekspress			
Maaleht			
Sirp			
Õpetajate Leht			
МК-Эстория			
Молодёжь Эстонии			
День за Днём			

* Другая общереспубликанская газета (напр. Terviseleht)			
* Другая, издающаяся в Эстонии газета на русс. языке			
* Другая российская газета			
* Местная или региональная газета			
* Другая иностранная газета			

* Пожалуйста, уточните наименование газет/ы, котор/ую(-ые) Вы читаете, но ее нет в вышеперечисленном списке:

● В каком формате предпочитаете читать газеты?

☐ В бумажном (пожалуйста, объясните своё предпочтение) _____

☐ В цифровом виде (в Интернете) (пожалуйста, объясните своё предпочтение)

☐ Не имею определённых предпочтений

● Какие дигитальные СМИ Вы предпочитаете и каким веб-сайтам больше всего доверяете и читаете?

☐ На русском языке: _____

☐ На эстонском языке: _____

☐ Другие (уточните): _____

● Какие ЖУРНАЛЫ читаете и как часто? (В первый столбик поставьте крестик, если данная газета заказана домой, во второй если на работу, в третий столбик поставьте свою оценку в соответствии со шкалой)

Оцените по активности чтения: **5-каждый номер; 4-регулярно, но не каждый номер; 3-иногда; 2-редко; 1- не читаю вообще**

Tellitud	До- мой	На работе	1-5
Эстонские научно-популярные журналы (напр. <i>Eesti Loodus</i>)			
О культуре (напр. <i>Vikerkaar</i> и др.)			
Экономические (напр. <i>Ärielu</i> и др.)			
Технические (<i>Autoleht</i> и др.)			
Журналы о доме и семье (напр. <i>Kodu ja Aed</i> и др.)			
О питании (nt <i>Köök, Toit ja Tervis</i>)			
Журналы о стиле, моде, дизайне (nt <i>Stiil, Diivan jt</i>)			
Женские (напр. <i>Cosmopolitan</i> и др.)			
О здоровье (напр. <i>Kodutohter jt</i>)			
Телевизионные (напр. <i>Teleleht jt</i>)			
Молодёжные			

(напр. <i>Semu jt</i>)			
Светские журналы (напр. <i>Kroonika</i>)			
Журналы о загадочных явлениях (напр. <i>Kolmas Silm</i> и др.)			
Эротические (nt <i>Playboy</i>)			
Сборники кросвордов (напр. <i>Kumake, Ristik</i> и др.)			
Журналы по интересам (для рыбаков, садоводов)			
Специализированные журналы (nt <i>Haridus, Sotsiaaltöö</i>)			
* Другой журнал			
* Другой российский журнал			
* Другой иностранный специализированный журнал			

* Пожалуйста, уточните название(-я) журнала(-ов):

● Есть ли какие-либо препятствия, чтобы читать газеты/журналы чаще ?

Если есть, то назовите их:

● Какие темы в прессе Вас больше всего интересуют?

☐ Эстонские новости	☐ Школа, образование, учёба	☐ Приложения (путешествия, здоровье, дом, сад)
☐ Российские новости	☐ Здоровье, медицина	☐ Юмор
☐ Зарубежные новости	☐ Культура	☐ Объявления
☐ Политика	☐ Спорт	☐ Телепередачи, фильмы
☐ Экономика	☐ Рубрика мнений	☐ Природа, окружающая среда
☐ Местные новости	☐	☐ Свободные
☐ Новости о знаменитостях	☐ Криминальные новости	☐ вакации, работа
☐ Социальная жизнь	☐ Дом, семья, дети	☐ Купля-Продажа
☐ Наука		☐ Гороскоп
		☐ Прогноз погоды

☐ Тема, которой нет в списке: _____

● Как часто смотрите следующие телеканалы?

5-несколько раз в день; 4-обычно раз в день; 3-относительно регулярно; 2- довольно редко, нерегулярно; 1-вообще не смотрю

Eesti TV			
ETV 2			
Kanal 2			
TV 3, TV 6			
Kanal 11			
*Другой эстонский телеканал			
MTV Eesti			
ПБК (Первый Балтийский Канал)			
РТР (Россия)			
Канал 3+			
*Другой русский телеканал			
		Международные популярные каналы (напр. Viasat History и др.)	
		Каналы с фильмами (напр. TCN, Hallmark и др.)	
		Музыкальные (напр. MTV и др.)	
		Euronews	
		CNN	
		BBS	
		*Другие информационные каналы	
		*Друг/ой (-ие) телеканал(-ы)	

* Пожалуйста, уточните наименования телеканалов: _____

● Какие радиостанции Вы предпочитаете слушать и как часто?

Оцените по активности использования: 5-каждый день; 4-несколько раз в неделю; 3-несколько раз в месяц; 2- довольно редко; 1-вообще не слушаю

Vikerraadio		Russkoe Radio	
Raadio 2		Radio 100 FM	
Sky Plus		*Другую русскоязычную радиостанцию Эстонии	
*Другую эстонязычную радиостанцию		*Другой иностранный радиоканал	
Sky Radio			

* Пожалуйста, уточните название радиостанций, которые Вы слушаете, но их нет в вышеперечисленном списке _____

● Как Вы считаете, насколько хорошо **информированы** касательно событий происходящих...:

	Отлично	Скорее хорошо	Затрудняюсь ответить	Скорее слабо	Очень плохо
...в ближайшем окружении (на работе, дома)					
...в родном краю (в городе, уезде)					
...в Эстонии					
...в России					
...в соседних государствах					
...в странах Балтии					
...в мире					

● В поисках новых профессиональных идей, лучших практик и решения проблем, какие источники Вы используете для получения необходимой информации и советов?

☐ Телевидение	☐ Личные контакты (другие люди)
☐ Печатные издания (газеты, журналы)	(Пожалуйста уточните, кто эти люди (администрация, коллеги, знакомые и т.д.)) _____
☐ Радио	☐ Другие инфоканалы (пожалуйста, уточните) _____
☐ Интернет	
☐ Книги	
☐ Курсы, семинары, конференции	

● Представьте себе ситуацию, когда во всех средствах массовой информации одновременно идёт обсуждение дальнейшей судьбы русскоязычных школ. Насколько будете доверять тому, что обсуждается на эту тему по различным каналам?

Оцените по уровню доверия: 5-полностью доверяю; 4-в общем, доверяю; 3-особо не доверяю; 2- совершенно не доверяю; 1-не слежу

Эстонские русскоязычные		телепередачи (уточните)	
-------------------------	--	-------------------------	--

Российские телеканалы (уточните)		Эстоноязычные телепередачи (уточните)	
_____		_____	
Эстонские русскоязычные газеты (уточните)		Эстоноязычные газеты (уточните)	
_____		_____	
Эстонские русскоязычные новостные порталы (уточните)		Эстоноязычные радиостанции (уточните)	
_____		_____	
Эстонские русскоязычные радиостанции (уточните)		Эстоноязычные порталы (уточните)	
_____		_____	
_____		Другое (уточните)	
_____		_____	

- Назовите, по меньшей мере, 5 главных ценностей, которые считаете главными в своей **жизни**, начиная с самого важного

1. _____, 2. _____, 3. _____, 4. _____,
5. _____

- Назовите, по меньшей мере, 5 ценностей, которые считаете самыми важными в **работе** (в Вашей профессии), начиная с самого важного:

1. _____, 2. _____, 3. _____, 4. _____,
5. _____

- Насколько в разных информационных средах, по Вашему мнению, живут русско- и эстоноязычные жители Эстонии? ☐ Совершенно в разных

☐ Более менее в одинаковых

☐ В общей информационной среде

☐ Затрудняюсь ответить

- Как, по Вашему мнению, возможно уменьшить разницу в информационных пространствах эстонцев и неэстонцев, что в свою очередь способствовало бы успешной интеграции:

Благодарю Вас за то, что нашли время для ответов на вопросы!

😊 Ваши контактные данные (для получения дополнительной информации на данную тему):

2. Intervjuud

2.1. Skrebeeritud intervjuud

2.1.1. Respondent 1 – M

M – Malle, naine, eestlane, 54.a, Jõhvi Gümnaasiumm, Jõhvi

10. juuli 2015, kell 17.15 – 18.45, Narva mnt. (respondendi kodus), Jõhvi

V: *Tere! Väga tore, et leidsite aega meie suhtlemiseks. Ma esitan küsimusi Teie lapsepõlvest, kooliaastatest, õppimisest. Kui on raske vastata või ei soovi, saate küsimus vastuseta jätta. Meie vestlus on anonüümne.*

M: Ok... Aga mu lei ole midagi varjata (naeratab)

V: *Kuidas Teie tuju on? Olete puhkusel?*

M: Jah, olen puhkusel ja **tööle ei taha**.

V: *Ei taha tööle? Mille pärast?*

M: **Stressi tekkib** siis...**Lapsed tekitavad stressi... Vanemad tekitavad...**

V: *Kindlasti on koolis ka midagi head...*

M: Noh, kui on head lapsed, siis on head ka... Praegu poleks.

V: *Mis ainet Te koolis õpetate?*

M: Olen algklasside õpetaja....õpetan peaaegu kõike, välja arvatud inglise keel, muusika, kehaline...

V: *Kas inimeseõpetuse ka või?*

M: Jah!

V: *Mis on Teie haridustase?*

M: **Keskeri.**

V: *Teie emakeel on eesti keel?*

M: Täpselt nii. Ja kodune keel ka.

V: *Tean, et valdate ka suuepäraselt vene keelt. Kust Te vene keelt õppisite?*

M: Mmm...**Lapsepõlves...hoovis...**Jah, hoovis. Siinamaani on praegu **palju neid, kellega vene keeles räägin** – lastevanemad, sõbrannad, tuttavad. Vene keelt õppisime ka koolis juba esimesest klassist....Ei...ilmselt mitte esimesest...Pigem kolmandast...Või üldse hoopis kuuendast..Ei mäleta! Mäletan, et me **olime väga**

pahased venelaste peale, et ...Sompas oli niimoodi, et kolm vene klassi ja üks eesti klass..ja **venelased ei õppinud eesti keelt, aga me õppisime...olime suunitud ..**

V: *Kas tõesti vene lapsed ei õppinud eesti keelt?*

M: Jah...see **oli ju Nõukogude Liit...**Niimoodi siis oligi... Aga **vene keel oli kohustuslik.**

V: *Mis aastad need olid?*

M:1969...siis ma läksin esimesse klassi...

V: *Mis koolis Teie õppisite?*

M: Mina õppisin Sompas koolis.

V: *Ja õppekeel oli...*

M: Eesti keeles õppisin...

V: *Mis aastal ja kus kohas olete sündinud?*

M: 1959.aastal... juunis. Eestis ikka (naeratab)

V: *Kuivõrd suur pere Teil oli? Kas vanaisa-vanaema elasid koos teiega?*

M: Ei ole...Vanemad...vend ja mina.

V: *Kellena Teie vanemad töötasid?*

M: Isa oli kaevanduses elekter. Ema medõena.. sanitaarina.

V: *Kas võib-olla oskad ka öelda, kes olid Teie vanavanemad?*

M: Nemad olid talunikud.

V: *Kas vanaemad-vanaisad elasid koos teiega või kuskil lähedal? Tema roll Teie elus?*

M: Nad olid juba ammu surnud...kui mina sündisin. **Ema eriti ei rääkinud... siis olid need koonduslaagrisse saatmine... Sibirisse...** Ma tean seda, et **vanaisa oli halvastud** ja teda taheti viia ka sinna koonduslaagrisse... aga ei viidud... Aga vanaema pääses sellega, et oli Tartus... vanaema tütre juures...

V: *Kui palju Teie koos aega veetsite vanematega?*

M: Ei veedanud palju... Nad töötasid.

V: *Meenuta, palun, oma lapsepõlve. Kas ta käisite lasteaias?*

M: Ei. Olin kodune.

V: *Keelega koos kodus olite siis?*

M: Ma ei mäleta. Mäletan, et lasteaias ei käinud. Mingi majahoidjaga ilmselt istusin...

V: *Kas Teile, M, lapsepõlves loeti raamatuid? Muinasjutte?*

M: Ei...**emal ei olnud aega...**

V: *Ei olnud aega? Kas ta töötas palju?*

M: Jah... Ta töötas kahel töökohal ja minuga istuda aega ei olnud.

V: *Millal Te ise hakkasite lugema?*

M: Ei oska ma öelda... Kui läksin kooli, siis ilmselt veel ei lugenud... kuna ma **oskasin vene keelt paremini kui eesti keelt**. Oli isegi selline **kartus**...et mind vene klassi panna. Kuid **kuna ema ei vallanud vene keelt, siis otsustasime mind ikka eesti kooli saata**.

V: *Kui ma õigesti aru sain, teie vene keele oskus oli parem kui emakeel? Kuidas võiksite seda seletada?*

M: Kodus..**emaga ma rääkisin loomulikult eesti keeles**, kuid me **sõprustasime vene lastega**. Väga **palju aega veetsime õues mängides**. Mul oli **palju venekeelseid mängukaaslasi**..eriti poisse. Mängisime rahvapalli, jalgpalli, oleme ronitud puu otsa...

V: *Mäletate oma lemmikraamatut?*

M: Minu **lemmikud raamatud olid muinasjutud. Ja vene keeles! Nad meeldisid mulle rohkem kui eesti omad**. Eesti muinasjutud on sarnased...Kolm venda ja nii edasi..Aga vene muinasjutud on väga erinevad ja mitte kunagi ei tea, millega lõpeb.

V: *Kas Teie lugesite oma lastele raamatuid?*

M: Mina lugesin oma pojale kohe, kui ta sündis...ja emakeeles...tähendab, eesti keeles.

V: *Kas käisite raamatukogus?*

M: Kindlasti! Meil ju oli kohustuslik kirjandus. Me **pidime nii koolivaheaja talvel, kui suvel lugema**. Aga **praegu nad ka loevad, kuid ei taha**. Lähevad Internetti, mingid katkendid...loevad ja kokkuvõtlikult räägivad või kirjutavad. Selles mõttes, **olen ma kuri õpetaja – lapsed peavad palju lugema**.

V: *Mida huvitavat olete koolis teinud?*

M: **Venelastega me väga ei jagelenudki, me saime päris hästi läbi... olid sõbralikumad suhted. Olid väiksed kiusamised**...Mõned lapsed sattusidki. Olid liidrid... Eriti tüdrukud, kes komandaasid poisse. Ja poisid tegid seda, mida poisid käskisid. Siis me **kiusasime ka vene keele õpetajat, kuid ta oli eestlanna**. Aga siis tund oli rikutud ja me ei pidanud vene keelt õppima.

V: *Nagu ma saan aru, teiste rahvuste lastega olid head, sõbralikult suhted?*

M: Mul ei ole mingeid eelarvamusi venelaste suhtes. Oleme alati hästi läbi saanud. Nooruses küll oli ebameeldiv sündmus, kui mind oleks äärepeale vene poisid vägistanud. Olime sõbrannaga koju minemas ... Vaevus saime minema. Nädal hiljem

aga sellel samal kohal üks ikkagi vägistati. Poisid olid purjus... Mäletan aga siiani, kui hirmus oli.....

V: *Peale õppimist, millega veel tegelesite? Mida olete vabal ajal teinud?*

M: (Paus)...

V: *Kas käisite huviringides?*

M: **Ei ole...** Aga koolis **olid rahvatantsud**. Terve klass käis... **Ei olnud midagi sellist..erilist...**Raha...Vanemad pidid maksma..

V: *Kas veetsite siis aega sõpradega? Oli palju sõpru?*

M: **Need oli peamiselt vene keelt kõnelevad....sõbrad...**meil oli nii, et hoovi peal oli ainult 3 eestlast.

V: *Kas Teile meeldis koolis õppida?*

M: **Meeldis küll**. Aga meil oli üks selline õpetaja..temal isegi hüüdnimi oli... Meie õpealajuhatajal oli...kehalise kasvatuse õpetajal. Kutsusime teda kuivikuks. **Ta oli nii tige...**me **vihkasime kehalise kasvatuse tunde**. Kehalise kasvatuse tunnis **pidi valge särk seljas ja mustad väikesed püksid jalas olema**. Kui ei olnud, **pidime** sellistes püksikutes minna, mis olid..kas või roosad...Selline **karistus oli**.

V: *Karm...*

M: Arvan, et **väga tähtis, kuidas õpetaja välja näeb ja räägib**. Kui meeldiv õpetaja, siis õppeainet ka õpid heameelega. Kui mulle ei meeldinud õpetaja, siis ma siamaani mäletan seda negatiivsust.

V: *Aga kui meenutada positiivseid emotsioone....*

M: Kooliajal me kogunesime nii vanapaberit kui ka metallic. Ja **kõik rajooni elanikud aitasid** meid. **Praegu on absoluutselt teine olukord**. Nt meie koolis on selline traditsioon, et kui hakkame paberit kogunema, siis esimese klassi **õpilased peavad** 1 kg tooma, 1 kilo on kohustuslik, aga lähed teise klassi - 2 kg...vähemalt.... Loomulikult võib rohkem, aga minimum on selline..vastavalt klassile. Ja mida Teie arvate? Kas nad toovad? Ei too! Küsid, kas Teil ei ole? Vastavad, et ei ole, mitte kuskilt ei saa võtta. Kas reklaame ei käi? Mitte midagi...EI taha...

V: *Kas Teie koju tellisite mingi ajakirja..ajalehe?*

M: Oli küll...Pioneer...Täheke

V: *Need on laste omad...Aga ema nt luges midagi ka? Vanemad endale ka midagi tellisid koju?*

M: **Meie kodus armastati lugeda**. Kindlasti mingi ajaleht oli...Lenini Lipp ilmselt...midagi sellist...

V: Teie ütlesite, et kodus palju loeti. Kas pöörasite, mis keeles vanemad lugesid? Mis keeles Teie lugesite? Valdasite ju ka vene keelt...

M: Ei, me **lugesime ainult eestikeelset pressi.**

V: Aga telesateed?

M: Minu arutes, **ei vaadanud me venekeelseid kanaleid...**

V: Ainult eestikeelseid saateid või?

M: Jah....

V: Oskate nimetada neid telekanaleid, mida vaatasite?

M: Kahjuks mitte..ei mäleta... Meil oli must-valge telekas...Vaatasime igal õhtul...Uudiseid... Mitte midagi erilist... **kedagi ei huvitanud poliitika... Kõike uudiseid võiks ka naabrite poolt teada saada. Naabrid rääkisid. Kes midagi kuulas...lasid ühest kõrvast teise...**

V: Kuidas siis usaldusväärtusega?

M: **Need uudised olidki kõige usaldusväärsed** (naerab). **Poliitika olid hoopis teistsugune. Venelased ja eestlased elasid ühe perega.**

V: Kas tõesti? Väga tore...

M: Meil Sompas oli nagu üksmeelsus ja sõbralikkus. **Kõik teadsid kõike. Ei olnud meil mingit vihastust või midagi sellist..elasime nagu külas.**

V: Olid teil lemmikud telesaated?

M: Laste saadetest „Hunt-Krimsu“, „Tip-täp“.

V: Kui palju Teie ikka telerist vaatasite?

M: Siis kui lõppesid ära need uudised...või lasteetendused...siis enam ei vaadanud...Meil olid teised tegemised...huvid...**meie ei ole istunud kogu aeg televiisori juures.**

V: Kas Teie ostsite ka mingeid ajalehte-ajakirju?

M: Minu arust mitte....tellisime..Nad ei olnud siis nii kallid. Tellisime peamiselt laste omad...“Täheke“...Isa tellis koju „Lenini lipp“...aga olid veel „Nõukogude Naine“...ja enne seda oli „Eesti naine“...Oli veel „Taluperenaine“.

V: Kas õigesti ma sain aru, et tellisite koju hästi palju nii ajalehte kui ajakirju?

M: Ei olnud midagi erilist müügil..peamiselt telliti koju. Hiljem juba, kui õppisin kaheksandas klassis ja läksin pedasse õppima...oli päris palju häid...Kuid mulle meeldisid need, mis on käsitööga seotud...ja ema õmbles...“Krestjanka“ ja „Rabotniza“ olid..**vaatasin neid ka...nad vene keeles olid.**

V: Aga praegu? Tellite midagi koju?

M: Ei! Aga...ikka on...Praegu käib mul ainult käsitöö ajakiri. Ajalehte ostame. Eelkõige vaatan, mis seal on ja siis ostame.

V: *Aga raadiot Teie peres kuulati?*

M: Ilmselt küll...Ei mäleta... Koolis oli raadio. Klassides istudes võiks kuulata kooli uudiseid või teateid.

V: *Millega vabal ajal tegelisite? Õhtuti?*

M: **Ei olnud midagi sellist erilist... Käisime rahvatantsuringis. Tahtsin** ka klaverit näiteks mängida, kuid vanemad **pidid** siis ostma. Aga **ei saanud**... Isa tegeles minuga matemaatikaga, ema- eesti keelega. Kui vanemad koju tulid, siis tegime koos tunde, aga oli juba tehtud, siis olin vaba. Vahepeal ka **kinos käisime**. Sompas kino oli. **Meil olnud sellist muret, kuhu minna.**

V: *Mis huvid siis olid?*

M: Lauamängud olid...ema tegi süüa, isa luges ajalehte..isa oli hea kingisepp...kas parandas kellelegi kinki...mina **käisin naabrite juures**..Neil oli väga hea komme - tund aega lotot mängida ja nad **kutsusid naabrid enda juurde**. Nii oligi..kaks peret koos...mängisime...mida **praegu enam ei ole...et naabrid niimoodi suhtleksid**. Oli palju erinevaid lauamänge. Isa ka malet mängis.

V: *Meenutage, palun, veel kord oma kooliaastad ning proovige iseloomustada neid 3 sõnaga.*

M: **Sõbralikus, koolivorm...**ja meil **ei olnud üldse erinevust**...mingis mõttes lastevanematel oli raske kuna nad pidid augustis kõike ostma...aga muidu **olime me ühesugused**...mei ei olnud sellist, et kellel on rohkem või paremad riided...

V: *Kas Teie arvates, oleks vaja koolides praegu koolivormi ka?*

M: Mina arvan küll. Praegu kui käis koolis, siis **ei saa aru**...seda enam gümnaasiumis... et see on õpetaja või hoopis gümnaasiumiõpilane. Ja vahel on palju teadavam , et **õpilased on palju parimates riides, kui hoopis õpetajad**. Ja **praegu ei oska ju riietuda**..on tähtis, et moes oleks, aga et see maitsekalt oleks ja sobiks... Ja kõik pööravad tähelepanu, mis sul seljas on?

V: *Aga Teie lapsepõlves...nooruses...oli ka niimoodi?*

M: Ei olnud niimoodi. **Meie ei pööranud tähelepanu sellele, mis on seljas. Olime nagu kõik ühesugused. Meil ei olnud sellist vahet**..kes käib paremini...**meil oli kuidagi sõbralikum**...Meil ei olnud sellist vahe tegemist...

V: *Kas võib-olla pöörasite siis tähelepanu mänguasjadele?*

M: Ei! Sellist meil ka ei olnud. Mina mängisin paberist nukkudega, tihti valmistasin need ise. **Mul oli üpris raske**, mulle ei otnud neid. Ei mäleta, kui vana ma olin, kui ma sain saksanukku. Oli siis see kõige lemmik nukk, aga muidu olid mul need...paberist. Meeldis kleite teha ja mängida...

V: *Kui kaua aega mängisite nukkudega?*

M: Kuskil seitsmenda klassini.

V: *Kirjeldage, palun, oma üht nädalavahetust. Võite korraaks silmad kinni panna ja kujutleda seda päeva. Hommik...Teie ärkate...*

M: Ärkan...**antakse süüa ja siis välja. Nagu tavaliselt** mul on seljas valge pluus. **Läheme sõbrannaga mängima**...kuuri alla. Järsku vene poisid räägivad, et mets põleb. Räägin sõbrannale, et ta jääks siia nukkudega mängima, aga mina lähen poistega tulekahju kustutama. Meil ei olnud vett. Nüüd mitte keegi ei taha minna peale minu. Läksingi...Kui saan aru, et ei saa hakkama, jooksin postkontori juurde, kus oli telefon..paned 2 kopikat ja helistada...raha mul ei olnud, aga tuletõrjumasinat võiks ilma rahata kutsuda. Helistasin. Mulle öeldi, et juba helistati. Ootan tuletõrjujaid ja siis läksin tagasi sõbranna juurde, kes oli minu peale solvanud. Koju tulin täitsa must. **Ja ema käskis riideid pesta.**

V: *Põnev päev küll. Aga millega vanemad sel ajal tegelised?*

M: Ma ei tea...oma tegimised olid... ikka kodus olid.. eriti ei sõitnud kuhugile. Tean, et isal oli motorattas...kuid...Mul ei ole meeles, et me oleme kuskile sõitnud... Meil olid koduloomad... Siga oli..küülikud..kanad.

V: *Kas aitasid vanemaid?*

M: Loomi pidada? **Eriti mitte**...kas võib-olla kanadega...Ja siis, kui **mulle pandi liha**, ma kogu aeg küsisin, kas see on meie oma või? Kui meie oma, siis ,ma ei söönud.

V: *Mis aastal Te lõpetasite kooli ja kui palju klassi?*

M: Kaheksa. Minu koolis oli kaheksa klassi.

V: *Kuhu otsustasite astuda peale kooli lõpetamist ja kelleks õppida?*

M: Mul oli kolm asja..kas saad arstiks ja aitad teisi inimesi, aga kuna mu ema juba töötas medõena, **ei tahtnud, et terve pere seal töötaks**...veel tahtsin peremeheks..või kapteniks..aga siis naisi ei võtnud...aga lapsepõlves **kogu aeg mängisime õpetajat**...siis juba nagu muud juba ei jää...otsustasin lastega tegeleda. Peale kooli läksin ma õppima Tartusse. Elasin ühiselamuses.

V: *Kas igatsesid kodu?*

M: **Ei igatsenud!** Mul oli hea olla. Sain käia pidudel... Kodus käisin üle kahe nädala. **Raha ei olnud...** Mäletan, et pühapäevane sõit oli kõige hirksam. Rahvast oli meeletult palju..Mulle meeldis Tartus. Võrreldes tänapäevaga oli palju rahulikum.

V: *Kui palju aastaid õppisite?*

M: Kolm või...neli vist. **Meid koolitati paremini kui nt Tallinna Pedagoogika Kõrgkool.** Meil oli praktika...metoodiliselt ette valmistanud ka.

V: *Need teadmised, mis ülikoolis saite, tulid kasuks tööle?*

M: **Õppimine andis mulle väga palju. Mina sain kõik, mis kindlasti kasutasin pärast oma töös.** Meil oli palju metoodika õpetamist, meil oli väga korralik praktika, kui me ka saime abi. Siis, kui me lõpetasime, me teadsime, **mida meie poole koolis oodatakse ja kuidas me peame oma tööd tegema.** Siis, kui tulin tööle, siis metoodik kontrollis tunde konspekte ja kooskõlastas, kas saan ma selle konspekti järgi tundi andma või mitte.

V: *Mis on sinu elu väärtuseks?*

M: (mõtleb) **Tervis...**ilma terviseta muud ei saa... siis **sõbralikkus, ausus...** ka **meeskonnatöö...** siis on **pere** ja loomulikult **raha..** ilma raha ka elada ei saa... meil on vaja ju süüa, riided ja muud.

V: *Mida Teie olete oma lapsepõlvest oma perre toonud? Missugused traditsioonid, kombed, väärtused?*

M: **Midagi erilist ei toonud...** Isegi aega selle peale mõelda ei olnud... Nii nagu ongi..

V: *Kas on Teie väärtused, hoiakud elu jooksul muutunud?*

M: On küll. **On küll muutunud. See, mis oli minu lapsepõlves halb, proovisin ma seda vältida.**

V: *Kas võiksite ka näiteid tuua...*

M: Nohh... **Vähemalt proovisin paremaid suhteid...** noh... **rohkem hoolitseda... lapse eest.** Nii palju, kui võimalik see on...

V: *Mida pead tähtsaks oma laste kasvatamisel?*

M: Vähemalt niimoodi, **et ta teaks, et temal on ema olemas...**et ta saaks ema poole pöörduda, kui mingid raskused või... probleemid. Tahtsid, et poeg paremini õppiks...et püüdlük oleks. Kui ma tean, et ta on tubli ja loogilise mõtteviisiga...selles mõttes, et temal on hea pea... nõudsin ma temast seda, et ta parem õpiks. Kui ma töötasin, et lapsega ei olnud aega eriti tegeleda. Selles mõttes, on hea, et temal on vanaema olnud.

V: *Aga töökohal? Õpilaste kasvatamisel ja õpetamisel?*

M: Et lapsed saaksid omavahel sõbralikult läbi, et ei oleks kaklemist... ja et usaldaksid...Ja kui miagi on juhtunud... kaklemine või liiga tegemine, et võiksid rahulikult arutleda.

V: *Tean, M, et olete ka venekeelses koolis palju aastaid töötanud. Kuidas oli integreerimisega vene lapsi eesti ühiskonda? Kas saite Teie seda teha oma õppeainete kaudu ja kas oli Teil on selline eesmärk?*

M: Teate, see sõltub lastest. On sellised, kes ei taha isegi keelt õppida. On tublimad. Ja neid oli rohkem. Nad kuulavad kõike, meelsasti õpivad. Nendega on kergem. Perest palju sõltub ka. Aitasid aktiivõppemeetodid lapse aktiviseerida. Tegin lastega palju rühma ja paaristööd. Olen nagu õpetaja rohkem suunaja ja abistaja. Korraldasin ka lastevanemate toetamisel keelelaagreid. Varem ei olnud vaja neid projekte kirjutada. Vanemad andsid raha. Peamiselt Järvamaal korraldasime neid. Tulid need, kes olid väga motiveeritud.

V: *Kuidas Teid nagu õpetajat on haridusreform mõjutanud?*

M: Arvuti...kogu aeg nõuatakse arvutioskust...sain puutetahvli...õppisin seda ma töös kasutama. Meil on nüüd paljudes klassiruumides need tahvlid olemas. Noored õpetajad tahtsid. Mina hoopis kappi tahtsin oma klassi...sain tahvli...Õeldi, pean kasutama (naeratab). Võtab nüüd rohkem aega tunniks ette valmistuda. Aga lastele meeldib. Alguses lubati, et annavad rohkem palka...kuid tegelikult koormusega võrreldes...ei ole see palk korralik.

V: *Proovige, palun, võrrelda Teie põlvkonna õpilasi... siis, kui Teie koolis õppisite, tänapäevastega.*

M: Nüüd on pigem kvantitatiivsed mõõdud kui kvaliteet. Ja teate, kui mina koolis õppisin ja oli mingi konflikt õpetajaga, siis vanemad olid kogu aeg õpetaja pool ja rääkisid, et ilmselt mina olen teeninud sellist suhtumist, mina midagi valesti olen teinud. Nüüd on tõde ainult õpilaste pool ja õpetajatel ei ole enam sellist au, lugupidamist...oleme teenijad. Kui midagi juhtub, lapsevanem kohe juhtkonna juurde läheb, mitte sinu juurde.

V: *Kuidas sulle meeldib koolis töötada?*

M: Ei meeldi. Ei austa praegu õpetajaid. Praegu on vaba kasvatus.

V: *Mida tähendab „vaba kasvatus“?*

M: **Kõik on lubatud. Ministeeriumi poolt. Vanemad nõuavad õpetajatelt, kuid ise ei taha lastega tegeleda. Lasteaias - kasvatajad kasvatagu, koolis – õpetajad õpetagu! Lapsed üldse ei viitsi õppida.**

V: *Kui oleks Teil võimalus elukutset vahetada, kelleks tahaksite saada või kellena töötada?*

M: Ei tea...**Ootan juba pensioni...**millal ma saaks ära.. selles mõttes, et **ma edasi ei jääks...****Nii palju erivajadustega lapsi..kogu aeg mingid muutused...**

V: *Tööstalast infot kus kohast hangite?*

M: Internetist. Juhtkonnast.

V: *Aga mis keeles siis rohkem loete? Või televisiooni vaadate?*

M: Vaatan ma FOXi, ID kanali, kus on erinevad seiklused ja põnevad lood, mõnikord mingid eesti filmid, TV3...**vaatan erinevad kanalid subtiitritega. Ei keeldu ma ka venekeelsetest kanalidest...**Minu poeg nt üldse teket ei vaata. Filmid Internetist ja kogu lugu.

V: *Ankeedis Teie kirjutasite, et Teie arvamusel elavad eesti ja vene inimesed erinevates teabeväljades. Põhjendage palun...*

M: **Mind eriti poliitika ei huvita...**noh tundub, et õigesti räägitakse, et **kala mädaneb peast**. Kui lugeda seda, mida kirjutakse ja räägitakse meedias... Nii siis Ukraina need lood... Putinist... praegu see pagulaste teema..viimati kuulasin kuidas Rõivas rääkis...Taavi Rõivas, et miks ei taha Greekat aidata...Aga Ida-Virumaa...kas kedagi huvitab, kuidas siin elatakse ja kuidas võiks aidata? Ainult siis, kui valimised...Aga tuled kuskile Tartu või Tallinna koolitusele ja ütled, et Ida-Virumaalt, kuidas sinu peale siis vaadatakse...olen terve elu siin elanud ja suhtlen siinamaani venelastega. **Mõnikord seletan eestlastele, kes ei valda keelt, et nt Venemaa ei tule kallale. Niimoodi nad saavad siis uudistest aru..nt pensioniea inimesed. Mul on võimalus lugeda mõlemat keelt...eelistan ikka oma keeles.** Mõnikord ka vene keelest ei oska mõnedest sõnadest aru. Aga **ma näen kuivõrd erinevad võivad olla üks ja sama ajaleht nt sama Põhjarannik...juba esilehel.** Miks nii? **Eesti keeles pakutakse selliseid uudiseid, vene keeles teisi.**

V: *Teie vastused olid nii põhjalikud! Kas võib-olla sooviksite ikka midagi veel lisada?*

Mis veel meelde tuli...et suvel me **käisime kolhoosis aitamas...töötamas...**praegu seda ei ole. Lisaraha.. Mina nt käisin juba 6.aastaselt... **Teenisin niimoodi nt koolivormi peale..suvel...**Maja juures auto, kõblas siis kaasas, istud autossse, sind **viidi sinna Kiiklasse, pärast toodi ka Tammikusse..nii...**pärast autoga tagasi..sõltub

sinust... Kui varem tahad koju, siis jalgsi lähed. Paljud lapsed niimoodi käisid..meie veoauto nt oli peaaegu täis.. Vot millega me suvel tegelisime... mitte niimoodi nagu praegu on! (naerab)

V: *Täna Teid sisuka vestluse eest!*

2.1.2. Respondent 2 – K

K- Kaja, naine, eestlane, 54.a, Luua metsanduskool, Tartu

8. august 2015, kell 18.00 – 19.10, Rahva Raamat, Tartu

V: *Tere! Olen TÜ Ühiskonnateaduste Instituudi üliõpilane. Varem olete Teie täidanud veebiküsimustiku ära ning olite nõus vastama ka täiendavatele küsimustele. Ankeedi vastustest on suur abi õpetajate infovälja kohta uue teadmise saamisel. Kuid minu eesmärgiks on uurida õpetaja teabevälja. Väga tänan, et Teie olite nõus kohtuma ja rääkima lapsepõlvest, kooliaastatest, õpingutest.*

K: Aitan nii palju, kui saan (naeratab).

V: *Öelge, palun, mis aastal ja kus kohas olete sündinud?*

K: Sündinud Tartus ja 1961.a.

V: *Kui suur Teil pere oli?*

K: Mis mõttes?

V: *Teie pere pereliikmed? Kes Teiega koos elas? Vennad, õed on?*

K: Ema, isa, vend.

V: *Vanaema, vanaisa koos teiega elasid või kuskil lähedal?*

K: Jah, vanaisa. Vanaema ei elanud koos meiega.

V: *Oskate öelda, kellena Teie vanemad töötasid?*

K: **Minu ema ja isa olid pedagoogid.**

V: *Ahaa, väga kena. Aga praegu Teie peres palju lapsi on?*

K: Mul ei ole lapsi, mul on koerad.

V: *Kas lapsepõlves käisite lasteaias?*

K: Ei käinud.

V: *Olite kodus?*

K: Jah.

V: *Kellega kodus olite? Millega tegelesite?*

K: Minul **oli üks vanatädi, kes mind hoidis ja tema rääkis mulle igasuguseid jutte ja siis me mängisime.**

V: *Aga võiksite öelda, miks Teie lasteaias ei ole käinud?*

K: Sellepärast, et ma ei söönud ja ma **ei tahtnud suhelda teiste lastega.**

V: *Kas mäletate, kuivõrd tihedalt vanemad vanavanematega suhtlesid?*

K: Suhtlesid väga hästi, selles mõttes, et **vanavanemad elasid maal, meie elasime linnas, aga käisime läbi ja väga hea suhtlemine oli.**

V: *Helistasite? Telefon oli olemas?*

K: Ei olnud, sellel ajal ei olnud ju telefone.

V: *Mis aastal kooli läksite?*

K: 1969.a.

V: *Kuidas Teile koolis meeldis?*

K: **Ei meeldinud, igav oli.**

V: *Aga mis koolis Te õppisite?*

K: 8-das keskkoolis, praegu on see Forseliuse kool.

V: *Kas klassid olid suured või väikesed?*

K: Noh... 30 õpilast umbes oli.. ja siis olid katsed ka...

V: *Kas lemmik õppeaine mingi oli?*

K: Ei tule vist meelde... kindlasti oli, aga praegu ei meenu, vat meil ka valimised või olid need katsed, kui see huvitab Teid.

V: *Loomulikult....*

K: Oli 3 paralleelklassi ja et terve klass töötaks, võeti nii, et olid kõige paremad õpilased, siis keskmised ja siis see, kus olid rumalamad ja igas klassis oli vähemalt 30 õpilast.

V: *Need, kellega ma olen varem rääkinud, mainisid, näiteks, et koolides oli hästi põnev elu, palju erinevaid üritusi...*

K: No jah, **mina ei olnud pioneer** ega mina nendest **üritustest küll osa ei võtnud.**

V: *Aga oskate öelda mis põhjusel ?*

K: Sellepärast, et **mulle ei meeldinud suhelda** ja teine põhjus oli **see poliitiline põhjus.** Ma arvan, et see **poliitiline külg oli küll üks mõjutav.**

V: *Aga Te olete lapsepõlves vene rahvusest või teise rahvustega kokku puutunud, suhelnud?*

K: **Olen puutunud küll, vene rahvusest lapsega...** See oli minu naabritrüdruk, see **hammustas mu sõrme katki ja pärast seda ma temaga enam mängida ei tahtnud.**

V: *Ahaa, oli selline ebameeldiv kogemus... Väga kahju...*

K: Jah... ja siis pärast oli kokkupuutumist veel... oli naabripoiss, tema **ema oli venelanna, aga isa oli eestlane**, tema ema läks Moskvasse, ta oli ülikoolis õppejõud ja tema õde ka läks Venemaale, et **nende lapsed ka käisid Eestis vanaema, vanaisa juures, nendega ma suhtlesin, nemad olid väga toredad lapsed.**

V: *Siis nagu Teie varem mainisite, see "poliitiline põhjus" ei mõjutanud teie suhtlemist?*

K: No ega lapsed ju ei tegele poliitikaga (naeratab)

V: *Kas lapsepõlves vaatasite palju telerit?*

K: Meil oli televiisor küll jah.

V: *Aga kui palju vaatasite?*

K: Ausalt öeldes ei mäleta.

V: *Aga kas võib olla oli mingi lemmiksaade?*

K: Võin öelda, et oli see saade "Täna 25 aastat tagasi", et Valdo Pant oli minu ema väga hea sõber ja üldiselt oli selline lugu, et kui me võtame seda kooliaega ja seda ajalugu... mis meile õpetati, see tähendab, et oli niimoodi, et **see, mis koolis õpetati ja see, mida ma teadsin kodust, need olid väga erinevad ja ma teadsin, et see, mis koolis õpetatakse, oli vale.**

V: *Aga õpetati mis keeles, eesti keeles ju?*

K: Ikka eesti keeles.

V: *Lapsena olles, miks arvasite, et see oli vale?*

K: See on **kodune suhtumine.**

V: *Õigesti ma aru sain, et seda kõike kodus arutleti?*

K: **Ei, ei arutletud**, aga see **oli tunnetus, et ma tunnen oma hinges, südames...** Et see, mis räägiti koolis ja see, mis tegelikult kodus räägiti, ema ja isa mida rääkisid...

V: *Kellega suhtlesite? Kelle käest saite seda olulist informatsiooni enda jaoks?*

K: Põhiliselt ema ja isa käest.

V: *Kas ema ja vanaema lugesid Teile raamatuid, muinasjutte ka?*

K: **Jaa, loomulikult.**

V: *Väga tore. Mäletate oma lemmikraamatut?*

K: Seda ma ei saa öelda, sest häid raamatuid oli palju.

V: *Aga koolis? Võib-olla siis ikka tuleb midagi meelde? Mingi raamat...*

K: Seda nüüd küll jah. **Lugesin palju, sest minu ema oli eesti keele õpetaja** ja pärast korrektor ja filoloog... kas lemmikraamat... seda polnud ja kodus on meil väga palju raamatuid nii, et see ei ole määrav. *Lugema õppisin ma juba 3 aastaselt.*

V: *Vau, tubli olete!*

K: Ei ole siin tubli midagi, normaalne.

V: *3 aastaselt ?*

K: Normaalne.

V: *Minu silmis olete ikka tubli. Aga kui Te nii palju lugesite, ilmselt telliti ka koju mingeid ajakirju, ajalehti, mäletate mis need olid ?*

K: "Edasi", "Rahva Hää", siis oli veel "Nõukogude Naine".

V: Aga "Nõukogude Naine" oli eesti keeles?

K: **Loomulikult ikka eesti keeles.**

V: *Televisioonist rääkides...Telekanaleid Teie ka vaatasite ainult eesti keeles?*

K: No ikka jah, aga ega siis vist mingis muus keeles ei pakutudki... Ma arvan, seepärast, et Eesti Televisioon 60.a., ega siis muus keeles ei antudki telekanaleid.

V: *Mis aastal Teie lõpetasite kooli, mitu klassi?*

K: Mina lõpetasin keskkooli 1980.a.

V: *Ja siis kuhu otsustasite minna, kelleks õppida?*

K: Mina **teadsin kohe, et mina lähen ülikooli ja lähen õppima eesti filoloogiat.**

V: *Õigesti ma aru sain, et see oli Teie unistus? Kogu aeg tahtsite õpetajaks saada?*

K: No ega mul küll nüüd **ei olnud sellist mõtet, et ma õpetajaks saaksin**, et tegelikult **juhtus see kogemata**, aga eesti filoloogiat tahtsin küll õppima minna. Ja **tahtsin minna tööle kirjastusse või sellisesse kohta, et kuna mu ema töötas trükikojas korrektorina** jne. Ja mina ka tahtsin nagu sinna siis minna.

V: *Aga vanaema kes oli? Kellena töötas, järsku ka õpetaja oli ?*

K: Ei olnud... vanaema ei olnud õpetaja. Tema oli kaupmees, temal oli kauplus ja tema oli selline ärinaine.

V: *Olete Teie kokku puutunud vene koolidega? Ankeedis märkasite, et Teid vene kooli saatus n.ö eriti ei huvita.... Kas Teie arvates, vene koolides toimub integreerimine eesti ühiskonda?*

K: Teate, ma olen sellega tegelenud... See meie koolis, kus ma töötan.. et seal **on meil lausa olnud projekt** ja me oleme sellega töötanud, aga noh... **sellest pole väga palju kasu olnud** ja tõesti ma ei oska selle kohta midagi öelda, sest **see sõltub ikkagi**

nendest inimestest, kas nad tahavad või ikkagi ei taha, nii palju olen mina sellest aru saand.

V: *Olen sellega ka ise tegelenud. Olin ise huvitatud sellest, et lapsed tunneksid huvi nii eesti keele kui kultuuri vastu...*

K: Ma arvan, et see on küll sellepärast, et **meil oli tehtud integratsiooniprojekt** ja ma käisin ka nende vene noortega, kes olid ka Ida- Virumaalt, kes olid vene keelt kõnelevad, väga raske oli... et nad üldse eesti keelega tegelema hakkaks... aga need, kes jäid... olid väga tublid inimesed ja ma kiidan neid... et **olid tõesti head ja tublid...** Aga me tegime neile Eesti peal tuure, ekskurdioone... ja imelik oli see, et nad olid Ida- Virumaalt ja tehes tunde olid üllatunud, et kas mõningad asjad on Eestis... Näiteks Palmse mõis, et kas see on Eestis?

V: *Kas tõesti?*

K: Nad ei olnud selliseid asju näinud, ega tea sellest mitte midagi. Aga **kõik sõltub inimestest, kui nad tahavad ja õpivad**. Mis siis, et nende sihiks oli Inglismaa või mõni muu koht. Aga nad õppisid ära eesti keele, kusjuures nad ei osanud eesti keelt ja läksid kuhu läksid, aga inglise keel oli juba selge.

V: *Olen ka palju aastaid koolis töötanud. Nagu ma juba mainisin, ise tohutult armastan Eestimaad ja olen kasvanud kahes kultuuris...Koolis tegelisin ka projektidega, hästi palju reisisin lastega. Oli mul ka selline kogemus, kui õpilased Tartumaa kooli-partnerist arvasid, et nt Narvas peale piiri ja kindlust ei ole midagi vaadata. Kuivõrd nemad tunnevad oma kodumaad? Kas võib-olla see **sõltub konkreetselt õpilast, kuivõrd hästi ta õpib?***

K: Või siis **ka õpetajatest....**

V: *Nagu ma sain aru, valdate hästi ka vene keelt. Mis keeles vaadate nt uudiseid?*

K: Põhimõtteliselt vaatan ma eestikeelseid kanaleid, aga mõnikord ka venekeelseid või ingliskeelseid kanaleid.

V: *Valdate ka inglise keelt?*

K: Ikka (naeratab)

V: *Kas tellite midagi koju? Ajalehte, ajakirju?*

K: Koju käivad „Elukiri”, „Tervis” ja ka **naabritel käivad ajakirjad... siis me vahetame neid.**

V: *Mida olete toonud lapsepõlvest oma täiskasvanu ellu? Missugused traditsioonid, kombed, väärtused, hoiakud?*

K: Ei oska kohe öelda, sest **see on minu sees ja nii ma elangi.**

V: *Kuidas arvate, väärtused, hoiakud on muutunud elu jooksul?*

K: **Ei ole!**

V: *Mida väärtustate tänapäeval kõige rohkem? Mis on Teie jaoks esimesel kohal ?*

K: Noh... võib olla **inimsuhted**... Mis on tähtis... et **inimesed omavahel hästi suhtleks**. Keeruline... mul on ema ja isa... ja **mul on perekond** ja see on nagu **põhiline tugi**.

V: *Ühesõnaga, pere on esimesel kohal?*

K: **Jah, pere on esimesel kohal!**

V: *Ja mida Te peate tähtsaks oma töös? Kuivõrd enda elu ja töö peaksid seoses olema?*

K: **Töö on selles mõttes nagu oluline**, et sealt saab raha, et elada. Mis on töö juures tähtis... (paus)

V: *Aga teete Teie seda tööd praegu, mis meeldib ?*

K: **Olen sunnitud tegema seda tööd**, kuid arvan, et hetkel ta **väga ei meeldi**.

V: *Kui Teil oleks võimalus oma elukutset muuta, kas Teie muudaksite midagi ?*

K: Võib – olla küll.

V: *Mida pead oma töö puhul tähtsaks?*

K: **Kindlustunne, head suhted, paindlikkus.**

V: Paar küsimust siis veel raadio ja interneti kohta. Kas lapsepõlves kuulasite raadiot?

K: Ei mäleta, et lapsepõlves oleks palju kuulanud... (paus)

V: *Keegi respondentidest, et eesti peredes kuulati "Ameerika Häält".*

K: Seda oli küll, aga see ei olnud minu lapsepõlves, see oli hiljem.

V: *Kas vaadati soome telekanaleid ka?*

K: Kas võib-olla Tallinnas küll...Mitte aga Tartus... Tartus seda ei olnud võimalik näha.

V: Aga praegu raadiost mis kanaleid kuulate ?

K: **Vikerraadiot, see on Eesti kõige parem kanal.**

V: Kuidas Teie arvate, et tõesti on nii, et Iga hunt vaatab oma metsa"? Võiksite seda kommenteerida?

K: Iga hunt vaatab oma metsa... see väljend pole vist väga hea. Minu esimene abikaasa oli ingerlane ja ta läks Soome elama, minule see ei sobinud, aga sellegi poolest **ei tohiks me vaadata, kuidas kellelegi oma kultuur sobib**.

V: *Arvate, et eestikeelsed ja venekeelsed inimesed elavad erinevates teabeväljades. Kas Teie arvates, seda olukorda tasuks muuta või las niimoodi on ?*

K: Ma arvan, et on vaja muuta, aga ei oska öelda kuidas, sellepärast, et ma ei oska. Arvan, et on vaja muuta...Toon näite... näiteks siinsamas Tartu linnas.... Siin on sama mure, kõrval oli venelaste maja ja siis see naabriplika, kes oli sama vana kui mina... elas Tartus, käis siin koolis ja ta ei õppinud ära eesti keelt.

V: *Kuidas niimoodi on?*

K: Et mina pärast temaga ei suhelnud, aga minu ema, ta sai kuskil hijem kokku temaga ja küsis mingit tavalist küsimust ja ta ei saanud aru. **Ta ei saanud aru tavalisest lihtsast eesti keele küsimusest! Aga tema oli keskkoolis õppinud eesti keelt ja sai selle kohta tunnistuse, et ta on õppinud eesti keelt.** Mis see siis on ?

V: *Kuidas see üldse on võimalik ? Ilmselt huvi pärast, lihtsalt inimene ei tunne huvi. Siis õpeta nagu tahad, aga ta ei võta seda kuidagi enda sisse.*

K: See on jah.. nagu sama lugu, et kuipalju, mitukümmend aastat on elanud need vene inimesed siin ja nad ei ole saanud eesti keelt selgeks. Aga tuleb mingi jaapanlane või kes iganes, ta on aasta ja tal on eesti keel selge.

V: *Varsti läheb eetrisse venekeelne kanal ETV+, mille eesmärk on pakkuda objektiivset informatsiooni Eestis ja maailmas toimuva kohta, samuti kaasata, inspireerida, harida... Hakatakse kajastama Eesti elu ja sündmusi, mis toimuvad just siin ning inimestest, kes siin elavad ja töötavad.*

K: Kuulsin küll...Aga aitab see? Kui eestimeelne vaatab mingeid saateid, siis venelased... kes on venemeelsed... ei vaata seda saadet. Neil on ju võimalus siinamaani vaadata, aga nad lihtsalt ei vaata, nad vaatavad vene televisiooni, ütleme see on poliitika. Valik on ju meie ning mina ei usu küll, et nemad seda hakkavad vaatama.

V: *Täna Teid intervjuu eest. Kas sooviksite veel midagi lisada?*

K: Kui terve elu mitte miski ei ole muutunud, siis...saab veel mõjutada... Olen hästi palju tegelenud integratsioontemaga...kui küsimusi on, küsige... Jagan oma kogemust (naeratab) Ja veel... **täna on teised õpilased...lapsed... nad ei tea, mida tähendab lugupidamine.** Ja teate, see puudutab just eesti lapsi... **vene lapsed teised... Nad oskavad ... Õpetajatesse suhtuvad lugupidamisega.**

V: *Kas tõesti on nii?*

K: On küll. Oma kogemusest räägin.

V: Äitäh Teile!

2.1.3. Respondent 3 – I

I – Inna, naine, , 53.a, Järve Gümnaasium, Kohtla – Järve

05. august 2015, kell 17.15 – 18.45, Narva mnt. (respondendi kodus), Jõhvi

V: *Eelkõige ma tänan Teid, et aega leidsite meie suhtlemiseks. Nagu ma ütlesin, räägime me täna Teie lapsepõlvest, õpinguaastatest... Ühesõnaga läheme korra tagasi Teie minevikku. Meie vestlus on anonüümne ja kui ei oska mingile küsimusele vastata, saate vastuse ta jätta.*

I: Loodan, et saan vastata. Ei ole kindel, et mäletan juba kõike...(naeratab)

V: *Kas Teie emakeel on eesti keel?*

I: Eesti keel.

V: *Selge... ja kus kohas Teie olete sündinud?*

I: 1962. ndal Kiviõlis.

V: *Kiviõlis? Ahhaa... Mis koolis hetkel töötate?*

I: Järve gümnaasiumis. Erakoolis „Intellekt“... Ja loomingu maja ka veel. 3 töökohta.

V: *Kuidas Teie jõuate seda kõike?*

I: Ei jõuagi (naeratab)

V: *Kui suur oli teie pere? Vennad ja õed on?*

I: Noorem õde jah...

V: *Kellena Teie vanemad töötasid?*

I: Isa oli autojuht ja ema raamatukogu juhataja.

V: *Kas oskate ka öelda, kes olid Teie vanavanemad?*

I: Lihttöölised, vanaema raamatupidamises või kaadriosakonnas, erinevaid töid on teinud.

V: *Aga kas vanavanemad elasid teiega koos või kaugemal?*

I: Koos mitte... aga vanaema elas lähedal.

V: *Kui kaua aega Teie elasite Kiviõlis?*

I: **Keskkooli lõpuni.**

V: *Kas mäletate, millised suhted olid vanemate ja vanavanemate vahel, kui tihti nad suhtlesid omavahel?*

I: **Vanaemaga suhtlesime iga päev**, aga isapoolsed.. isa vanaisa oli elus, **harvem suhtles isa temaga**.

V: *Ja Teie ise kui palju aega veetsite nendega koos, kui tihti olete neid näinud ja kohtunud?*

I: **Vanavanaema ja vanaemaga tihti**.

V: *Aga meenutage oma lapsepõlve, kas käisite lasteaias ka?*

I: Jah!

V: *Millal olete sündinud?*

I: 1962. aastal sündisin, siis 6 või 7 aastat käisin lasteaias. Kuni koolini.

V: *Kas Kiviõlis või?*

I: Mitte 7 aastat, aga hakkasin käima kuskil 3-aastaselt. 4 aastat umbes siis jah.

V: *Mis keeles lasteaias suhtlesite?*

I: **Eesti keeles, aga lasteaias sõimes võis olla ka vene keel**. Ma mäletan, et seal olid erinevad lapsed.

V: *Aga oletame siis nii, et kui Kiviõlis elasite, siis siinsed naabrid olid ka venelased või mitte?*

I: Jah, erinevaid oli, muidugi (naeratab). **Õues suhtlesime ka erinevatest rahvustest lastega. Koduhoovis..., siiski enamus olid eestlased**.

V: *Valdasite ka vene keelt?*

I: Noh ma **käisin puhkamas paar korda, Musta mere ääres...** seal **ma kuulsin, jah... vene keelt**.

V: *Lihtsalt kuulsite? Aga ei osanud?*

I: Ma ikka kuidagi midagi moodi siiski ikka sain aru ja **püüdsin ka rääkida**. Siis mingil määral lapsepõlves sai käidud, **isa on pärit Ingerimaalt, sai paar korda käidud ja sealsete lastega suheldud**.

V: *Kuivõrd praegu Teie valdate vene keelt?*

I: Vabalt.

V: *Oi kui tubli olete! Aga mida Teie mäletate veel oma lapsepõlvest? Näiteks sellest vanusest, kui käisite lasteaias? Midagi jäi meelde?*

I: Jäi, üks situatsioon täitsa... ma ikka vist olin laste sõimes... ma mäletan.. Ma ei tea miks.. aga millegipärast lõuna uinaku ajal mind tõsteti nurka, ja millegipärast ma mäletan seda, et mul ei olnud aluspükse jalas, mul olid lühikene särgike ja mul oli väga piinlik, sikutasin veidike allapoole, mul **oli seal nurgas väga halb olla**. Võimalik, et ma olin ka püksid märjaks teinud, ma ei tea... seda ma ei mäleta. Aga

ma mäletan, et polnud pükse jalas ja halb olla. Võimalik, et olin püksid märjaks teinud...

V: *Aga midagi sellist, mis sooja tunnet südamesse toob, midagi meeldivat?*

I: Lasteaed oli remondis ja mind viidi Maidla mõisa hoonesse suveks, see oli 10 ööd, seal elasime, seal oli mingisugused põõsad, pisikeste hiirehernestega, vesikupud ja pildikesed on meeles...

V: *Mis lemmikmänguasi Teil oli?*

I: Ma olin selline rahulik laps, lauamängud ja seda mäletan ka... et kui mina mingi mängu võtsin välja, siis **hakkasid teised ka seda järsku tahtma ja mina loobusin ja võtsin järgmise**. Seni kuni mina mänguasja ei puutunud, ei olnud kellelgi vaja. Aga kui mina mängisin, oli kõigil vaja.

V: *Kuidas eakaaslastega suhtlesite?*

I: **Ma ei olnud üldse konfliktne.**

V: *Aga ema või vanaema lugesid Teile raamatuid?*

I: **Jah...**

V: Kas mäletate **lemmikraamatut**?

I: **Mul on isegi alles.. „Vahva rätsep“ ja „Punamütsike“, vendade Grimmide muinasjutud. Kõik tüüpilised eesti raamatud.**

V: *Kas vanemad lugesid Teile eesti keeles?*

I: **Jah, eesti keeles**

V: *Ja mis aastal läksite kooli?*

I: 1966.ndal aastal

V: *Kas Teile meeldis koolis käia ka?*

I: **Üldiselt meeldis.. jah.**

V: *Õigesti ma aru sain, et oli ka midagi, mis kurvastas?*

I: Mul oli raskusi kirjandi kirjutamisega või mingid muud.

V: *Kas Teie õppisite eesti koolis?*

I: Jah, loomulikult.

V: *Mis kool see oli?*

I: Kiviõli esimene keskkool.

V: *Mida huvitavat olete koolis teinud?*

I: (paus)

V: *Mõned respondendid meenutasid pioneere, oktoobrilapsi, erinevaid üritusi...*

Ütlesid, et väga põnev elu oli...

I: **Midagi seal koguaeg toimus**, olin isegi **mingi rühma juht**, väljasõidud ja matkad.

V: *Mingi rühma juht? Kas olete ka pioneer olnud?*

I: Kodus **oli see tabuteema**, vanaema oli veendunud kommunist, isa oli jälle küüditatud...tema oli teises suunas. **Püüti neid teemasid vältida, et mitte konflikti sattuda.**

V: *Kas Teie suguvõsas on kõik eestlased?*

I: Isa on soomlane, ingerlane.. 6 aastane oli, kui **neid küüditati ja räigelt solgutati**. Vanaisa, isapoolne isa, oli Siberis ja tuli tagasi.

V: *Mitte eriti meeldivad meenutused...*

I: Jah, aga üldiselt **neist vähe räägiti ,vältiti neid teemasid...** hiljem **Eesti iseseisvuse taastamisel hakati rohkem rääkima. Tolle ajal kardeti rääkida.**

V: *Kas Teie vaatasite palju telerit lapsepõlves?*

I: Ei ole... suhteliselt hilja tuli see meile majja...Ka „Aktuaalne kaamera“ ja sellised olid...

V: *Vaatasite eesti kanaleid?*

I: Jah, olin vene kanaleid ka... aga loomade saated jms.

V: *Vanemad valdasid ka vene keelt?*

I: Jah ikka.

V: *Ajalehed ja ajakirjad olid koju ka tellitud?*

I: Ikka olid, minul „Täheke“ ja „Säde“, ema töötas raamatukogus, meil oli koguaeg midagi....

V: *Kena, aga mis aastal Teie hakkasite ise lugema?*

I: Ma ennem kooli ei lugenud siiski, aga koolis hakkasin lugema.

V: *Õppekeel koolis oli eesti keel?*

I: Eesti keel.

V: *Kas Teie olete vene keelt ka õppinud?*

I: Koolis jah...Vist juba kuskil 3ndas klassis või teises.

V: *Kas Teie koolis olid eesti lapsed või ka venekeelsed lapsed?*

I: **Meil olid ainult eestlased.**

V: *Aga hoovis? Naabrid?*

I: Jah, meie hoovis olid eesti lapsed...Üks poiss oli.. kes käis Narvast. Ma **ei mäleta, kuidas me temaga siis suhtlesime. Kõrval majas olid küll vene lapsed, aga me nagu ikka ei suhelnud nii väga nendega.**

V: *Kas oskate öelda, mis põhjustel?*

I: Meil olid sellised suuremad tüdrukud... liidrid... nende pärast ilmselt.

V: Kas koolis meeldis õppida?

I: **Koolis jah... meeldis väga.**

V: *Proovige palun iseloomustada kooliaastad kolme sõnaga.*

I: Ei oska praegu öelda...

V: *Missugused assotsioonid on Teil, mis kooliga on seotud? Olete Teie pioneer olnud?*

I: Eesti koolis.. jah... **pioneerivärk ja kõik oli nagu pidi tegema, aga ei tehtud nii tõsiseltvõetavana. Pidi tegema, aga sügavat ideelisust polnud. Mitte nagu vene koolides, seda võeti väga tõsiselt. Meil oli ette nähtud ja tehti.**

V: *Tooge palun näide sellest, milline oli Teie lapsepõlve tüüpiline nädalavahetus.*

I: Jah... Mul oli vanavanema...mäletan **ema oli vähem kodus, olin põhiliselt vanavanaemaga**, mul oli oma mängunurk ja kui ma väiksem olin...mängisin mängu ja ...

V: *Aga vanematega kui tihti ja palju suhtlesite?*

I: (paus)

V: *Kas tegite koos koduseid ülesandeid, kodutöid?*

I: Ema ikka aitas, kui vaja... isa ka.

V: *Aga nädalavahetusel veetsite aega rohkem kodus või teiste lastega hoovis?*

I: Vene lapsed olid küll...hoovis... Aga ikka **meil oli oma punt, eesti punt ja neil oma**. Mäletan ka, et hiljem, kui vanemaks... **saime ka ikka omavahel ütlemissi**, nendel suurematel tüdrukutel just...

V: Kas olete ka huviringis käinud? Peale tunde?

I: (paus)

V: *Oli Teil mingi huvitegevus, ring?*

I: Kiviõli kool oli käsitöö kallakuga, õppisin käsitööd 11-nda klassini. Mulle väga meeldis, **õmblesin palju ja tegin kõike**. Ja **käisin kunstiringis, keraamikaringis**...4-ndas klassis läksin **spordikooli** Kohtla-Järvele.

V: *Nii kaugele? Kiviõlist Kohtla-Järvele?*

I: Jaa... kusjuures 3 korda nädalas ja bussiga... jah, **jube kogemus**, läbi vanalinna...**Mõitlesin, et ma kunagi ei tule haisvasse ja koledasse linna elama, kus ma nüüd elan.**

V: *Mis aastal Teie kooli lõpetasite?*

I: 1977.aastal

V: *Ja mitu klassi?*

I: Ikka 11...

V: *Kuhu tahtsite edasi õppima minna?*

I: Ma ei saanud sinna erialale sisse... kuhu tahtsin... ja läksin tööle.

V: *Tohib küsida, kuhu tahtsite?*

I: Käsitööd ja kunsti tahtsin õppida.

V: *Palun rääkige, kuidas teist sai õpetaja!*

I: Töötasin keemiakombinaadis. Õppima läksin.. lapsed olid sündinud, poeg läks teise klassi, tütar läks tööle... sain õpetajaks Kohtla-Järvel ja õppima läksin 1997.aastal.

V: *Nagu ma aru sain, läksite õppima juba koolis õpetajana töötades... Kas see oli Teie soov või et juhtkond palus?*

I: Ei, ma **tahtsin ise... ma töötasin sellel erialal, aga mul ei olnud haridust, sain kaugõppe.**

V: *Miks Teie valisite õpetaja elukutse?*

I: See kogemata juhtus... et sattusin... ilma hariduseta sain tööle.

V: *Kui palju aastaid Teie koolis töötate?*

I: 1987.aastast - 28 aastat...

V: *Aga kus kohas õppisite?*

I: Tallinna Pedagoogikaülikoolis.

V: *Kas meeldis õppida ülikoolis? Kas saite neid teadmisi, mida vajate oma töös?*

I: Eks ikka andis, kuigi mul **oli tolleks ajaks suur kogemus, et olin iseseisvalt selgeks saanud.**

V: *Kuivõrd meeldib Teile teie töö?*

I: Väga meeldib!

V: Tore, kui meeldib! Aga kui, näiteks, praegu oleks võimalus **oma elukutset ikka vahetada, kas Teie vahetaksite?**

I: **Ei!**

V: *Kas haridusreform on kuidagi mõjutanud Teie elu? Tööd?*

I: Ei ole! Küllaltki **palju saame ise otsustada, kuidas ja mis, selles mõttes lihtsam.**

V: *Kas praegu valdate veel mingit võõrkeelt?*

I: Inglise keelt... keeletasemel.

V: *Mis keeles uudiseid jälgite, kui valdate ka inglise keelt?*

I: Ei, **aega pole nii palju, et jõuaks kõike jälgida.**

V: *Milliseid kanaleid Teie vaatate?*

I: Eesti kanaleid.

V: *Missugust eelistate?*

I: **ETV, ei meeldi reklaamid.**

V: *Missugust infoallikat usaldate rohkem?*

I: Ajalehte loen... „Postimeest“, kuulan „Vikerraadiot“ ja „Aktuaalne Kaamera“.

V: Aga *venekeelseid ei vaata üldse?*

I: **Ei!**

V: *Kas ajalehte vene keeles ka ei loe?*

I: **Ei!**

V: *Kas tööl Teie suhtlete mis keeles? Kolleegidega näiteks?*

I: Eesti koolis eestlased, vene koolis venelased... Venelastega suhtlen ikka vene keeles. Ringid... mõlemad keeled... vastavalt vajadusele

V: *Kas tellite mingit ajalehti ka koju?*

I: Jah, „Postimeest“

V: *Kas midagi ostate ka?*

I: Ajakirju ikka

V: *Ankeedis märkasite, et olete päris hästi informeeritud toimuvast...*

I: Ikka..

V: *Mis allikatest eelkõige?*

I: **Eesti kanalitest ikka...**

V: Teie meelest, kuivõrd usaldusväärne on see info, mida kuulate, näete?

I: **Siiski usaldan...** kuigi arvata on, et mujal tõlgendatakse teisiti.

V: *Miks peate enda jaoks tähtsaks sellega, mis toimub, kursis olla?*

I: Nohhh... **peab ikka kursis olema...**laste kaudu... **koolis töötan...**

V: *Kas Teil on ka lapsed?*

I: 2 last.

V: *Mida Teie olete oma lapsepõlvest oma perre toonud ? Millised traditsioonid, kombed, väärtused, hoiakud?*

I: **Ei ole mõelnud, midagi ikka on,** ei oska öelda...

V: *Kuivõrd on muutunud elu jooksul hoiakud jms?*

I: (paus)

V: *Seda, mida ema õpetas... rääkis... mida peate tähtsaks oma laste kasvatamisel?*

I: **Töökust! Ausust ja töökust...**

V: *Kas Teie olete ka lugenud samu muinasjutte ja raamatuid oma lastele?*

I: Jah!

V: *Kas Teie lapsed valdavad ka vene keelt?*

I: Jah...suhtlevad ka venelastega... isa oli venelane.

V: *Aga töökohal? Õpilaste kasvatamisel ja õpetamisel?*

I: **Pole konfliktne inimene ja püüan kõigiga hästi läbi saada...abivalmis ja tolerantne.. Seda ka õpetan õpilasi.**

V: *Nagu ma sain aru, laste isa on venelane. Aga Teie kodukeel on....?*

I: Eesti keel. Mees oli...surnud... **Lapsed mõlemat keelt räägivad.**

V: *Kuidas võiksite kommenteerida sellist väljendit, nagu „iga hunt vaatab oma metsa“?*

I: Näen oma vene kolleegi puhul, kes vene koolis... **ei tea Eestist praktiliselt midagi, kuulevad ja vaatavad ainult vene televisiooni, usuvad seda varianti. Nad elavad omas mullis, nemad ei tea Eestist mitte midagi.**

V: *Arvate?*

I: Mul on kogemus. Oma väikse koolikesega sain **tunda tugevat vene meelsust ja natuke isegi agressiivsust ja rahulolematust Eesti riigi suhtes.** Ei vaidle nendega, sest ei suuda nendega...

Ma olen üksi suure kollektiivi vastu, tunnen, et ei suuda tõestada, ei vaidle nendega, las neil olla oma arvamus selle kohapealt..

V: *Kas need poliitika sündmused kuidagi mõjutavad Teie suhtlemist vene õpetajatega?*

I: Ei, saame hästi läbi...**Mind hoitakse, mina hoian neid...ei mõjuta kuidagi, kuna ma ei sekku** (naeratab). Igas rahvas on olemas häid ja halbu inimesi...

V: *Vastasite ankeedis, et venekeelsed ja eestikeelsed Eesti elanikud elavad erinevates teabeväljades. Põhjendage, palun.*

I: Absoluutselt! **Nad ei ole keelt õppinud koolides, keegi ei valda eesti keelt, nad ei tahagi õppida!**

V: *Kuidas nad siis saavad hakkama? Nt Teie kolleegid vene koolis?*

I: Ma ei tea, kuidas siiani on hakkama saanud, **nad on võtnud hoiaku et... et ei pea...** miks nad peavad?

V: *Arvan, et sellepärast, et Eestis elavad...*

I: **Nemad ütlevad, et neid ahistatakse, tervel koolil selline hoiak..**

V: *Väga kurb...*

I: Elan ma praegu Kohtla-Järvel, olen elanud ka Tartus ja hetkel tagasi siin.. Kohtla-Järvel.

V: Kuidas on lood lõimumisega?

I: Raske öelda... Minu kooli kogemus... et **ei toimi**... Suuremates koolides pole... aga minu koolis on... **patriootiline ja väga**... 9 mai... tähistatakse...

V: *Kas 24. veebruari puhul on üritused?*

I: **Tehakse küll.. vaja on.**

V: *Tänan Teid sisuka ja huvitava vestluse eest! Kas sooviksite veel midagi lisada?*

I: Niisugune fakt ka... et, ma olen Eestist eemal olnud 7 aastat, elanud Põhja-Kaukaasias, mul on tihe side teiste rahvustega...

V: *Väga kena.. Aga mis põhjusel olite seal?*

I: Abielus olin seal.

V: *Tulite tagasi Eestisse?*

I: Tulin tagasi... **Oli vaja eesti kooli panna lapsed**, abikaasa suri, ei näinud põhjust edasi olla...

V: *Kuidas lastega lugu on? Kas seovad nad oma elu Eestiga või?*

I: Poeg on 10 aastat Norras töötanud, tütar elab siin. Poeg tuli ka tagasi... aga vahepeal oli ära..

V: *Oli väga meeldiv Teiega suhelda. Aitäh!*

2.1.4. Respondent 4 – I2

I2 – Inga, naine, eestlane, 53.a, Narva Pähklikmäe Gümnaasium, Narva

29. juuli 2015, kell 16.00 – 16.45, Linnaisa kohvik, Jõhvi

V: *Tere! Eelkõike tänan Teid, et nõustasite kohtuda ja vestelda.*

I2: Ahha, aga eriti palju aega mul ei ole.

V: *Ok, proovime võimalikult kiiremini. Tuletan meelde, et meie tänane suhtlemine on peamiselt Teie lapsepõlve- ja kooliaastatest. Intervjuu on anonüümne ja vastused ma kasutan oma magistritöös õpetajate teabevälja uuringute raames. Teie osalemine on väga tähtis ja väärtuslik.*

I2: Aga võime siis alustada... tõesti kiirustan.

V: *Mis aastal ja kus kohas olete sündinud?*

I2: Mis aastal? 1962.aastal... või kuupäeva ka on vaja?

V: *Aitäh! Aastast on piisavalt. Kuivõrd suur oli teie pere? Vennad, õed on?*

I2: Olen üksik laps.

V: *Kellena Teie vanemad töötasid?*

I2: Ema oli kaubandustöötaja. Isa oli treial.

V: *Kas võib-olla oskad ka öelda, kes olid Teie vanavanemad?*

I2: Ei arva, et see on nii tähtis...

V: *Kas ma õigesti aru saan, et Teie emakeel on eesti keel?*

I2: On küll. Kuid kodus vanemad rääkisid vene keeles.

V: *Miks siis?*

I2: Kodukeel oli vene keel, sellepärast isa ei osanud läti keelt, ema – eesti keelt. Ema oli lätlane, isa oli eestlane. **Tulin Eestisse peaaegu 6-aastasena.**

V: *Kas Teie käisite lasteaias?*

I2: Aprillis tulime, oktoobris sain 6-aastaseks. Alguses käisin vene lasteaias. Eesti lasteaias kohti ei olnud. Kuid mingil ajal hakkasin juba eesti lasteaias käima.

V: *Kui palju Teie koos aega veetsite?*

I2: Mul ei olnud eriti palju tähelepanu. Ma ei oska nagu öelda. **Olin üksi... aga... vanemad ikka armastasid mind.**

V: *Mis aastal kooli läksid?*

I2: Ilmselt 1970.aastal....või... Aga vanemad mõtlesid, mis kooli panna... Kui vene kooli, siis kes aitab... valdasid ju kõnekeelt. Siis isa otsustasid, et parem eesti kooli. Siis vähemalt tema saab mind aidata.

V: *Kas ma õigesti saan aru, et isa aitas Teid?*

I2: Ei tea... Esimene veerand isa viis mind iga päev kooli, näitas kooliteed, kus üle tee minna, kus bussipeatused ja niimoodi... ja pärast ütles, et kõik...ise oskad...**Iseseisev kasvatus oli ikka..**

V: *Aga koduste ülesannete täitmisel aitas?*

I2: Nad ei osanud vist kontrollida. Isal on seitse klassi haridust, emal kaheksa ja tehnikum

V: *Kas Teile meeldis koolis käia?*

I2: Ilmselt küll... meeldis...

V: *Aga mis keeles Teie sõpradega rääkisite?*

I2: Nii ja naa... erinevad sõbrad olid...

V: *Kui meenutada lapsepõlve...Ema või vanaema lugesid Teile raamatuid, muinasjutte?*

I2: Lugesid eesti keeles ja läti keeles. Vanaema luges.

V: *Korraks meenuta palun mingit oma nädalavahetust ja proovi seda päeva kirjeldada. Ükskõik, kui vana sina siis oli...lapsepõlvest, kooliaastatel. Mis kohe pähe tuli?*

I2: Kuidagi ei tule midagi erilist meelde...

V: *Mida huvitavat olete koolis teinud?*

I2: Palju midagi head ja huvitav.

V: *Kas oskate oma lemmikraamatut nimetada?*

I2: Ei arva... Kuid mäletan, et väga tahtsin lugeda... Stendhali „Punane ja must“

V: *Kui palju vaatasite lapsepõlves telerit?*

I2: Meil ei olnud aega. **Isa oli autoriteet.** Isa valis mida vaadata. Meil oli **lugumine**...mäletan, et vaatasin lastefilmid.... Ja veel.. see... 4 tankista ja koer. Aga kindel kellaaeg oli. Kell 12.

V: *Kas oli mingi hobi ka?*

I2: **Raamatuid lugesin.**

V: *Kas koju olid ka mingid ajalehed, ajakirad tellitud?*

I2: Mulle? Täheke....

V: *Millega tegelesite õhtul?*

I2: Kodutöid. Treeningud.

V: *Kuidas iseloomustaksite oma kooliaastaid?*

I: Sõbralikult suhtlesime. Palju erinevaid üritusi... Oktoobrilapsed, pioneerid olid...Küll aga tähtis suhtumine ja töö. Vene koolides on palju selgitati...palju tööd selles suunas oli. Eesti koolis ei olnud nii. **Olime küll pioneerid, aga ka mitte kõik tahtsid sellistesse organisatsioonidesse kuulumist.** Aga **parteisse taheti** sellepärast, et kui ei ole, siis vaevalt saad head töökohta. Ja veel mäletan, et... läksin malevasse, **teenisin raha**... 8.klassis ja ostsin grammogofon plaadimängija kahe kõlariga.

V: *Mis aastal Te lõpetasite kooli ja kui palju klassi?*

I2: 1979. aastal... Keskkooli.

V: *Ja kuhu astusite?*

I2: Tallinna... Tallinna Pedagoogikaülikooli.

V: *Tahtsite õpetajaks saada?*

I2: Ausalt öeldes, ma **ei tahtnud pedagoogiks kunagi õppida.** Tahtsin treniriks saada. Tegelinis spordiga. Korvpalli mängisin. Aga meil ei olnud sellist, et peale gümnaasiumi kohe lähed tööle. Lõpuklassis **riidlesin bioloogia õpetajaga.** Mul olid

kõik viied, kolm aga oli bioloogias. Sinna oli ju bioloogia eksam. Mõtlesin, et ei saa... sinna Spordi Internaatkooli.

V: *Ja isegi ei proovinud?*

I2: Ei... siis oli suur konkurss.

V: *Miks siis valisite just seda eriala?*

I2: Ei oska öelda, miks pedagoog... Minu parim sõbranna õpis Tallinnas õmblejaks. Just lõpetas kutsekooli ja kutsus mind lõpuõhtule. Vanemad küsisid, miks sa sinna Tallinnasse lähed? Ütlesin, et sisse astuma. Läksin pidu pidama. Ja siis, kui me pidu pidasime 3 päeva... koju vaja sõita... Aga kuidas ma sõidan? On vaja ju kuskile sisse astuda. Mida ma Tallinnas tegin? Hoh..räägin sõbrannale, et viime siis dokumendid sinna... Pedagoogikaülikooli. Saan siis saan, kui ei saa, siis ei saa...Aga kuna vene keel oli suus, siis vene keelde... Oli vestlus. Kutsuti eksamitele. Eriala eksamid oli „5“..saksa keelega olid raskused..aga ikka võeti. Niimoodi sain sisse (naeratab)

V: *Kui lõpetasite ülikooli, kuhu tööle läksite?*

I2:1984.aastal lõpetasin esimene kord ülikooli. Hiljem veel... Aga teate... Ma ei mäleta seda prestiiži küsimust, aga isa on nagu rääkinud...tol aeg... **Nõukogude aeg... kõrgharidus oli väga hinnas...** Kui lapsel oli kõrgharidus, vanemad suutsid anda..siis oli tehtud inimene. Minu isa peres oli 7 last. Ja lastelastel kellelgi ei olnud kõrgharidust. Isa vennad, õed astusid Tartu Ülikooli, aga nad ei lõpenud... Minust varem astusid... kuid neil jäi pooleli..Siis oli selline mõiste nagu lõpetamata kõrgharidus. Ja isa arvas, et pean kindlasti kõrgkoolis õppima. Selline **uhke tunne**...Mu ainuke tütar peab kindlasti kõrgharidust saama. Kui ma astusin, vanemad olid väga uhked...ja kui veel lõpetasin... Väga uhked...Noh..siis oligi niisugune aeg.

V: *Mis keeles sugulastega suhtlete?*

I2: Ikka läti keeles. Need, kes Lätis on. Isapoolsed olid eestlased Narvast, aga emapoolsed Lätist. Ja need sugulased siiaamaani on Lätis

V: *Siis suus on veel läti keel?*

I2: Jah..On ikka (naeratab)

V: *Kas ei mõelnud kunagi Lätti minna? Kolida?*

I2: Oli plaan Lätti minna. Siis kui olen teist korda Narvast ära tulnud. Isegi kandideerisin. Pärast hakkasin mõtlema. Et selline niisugune psühholoogia... Hakkasin ise mõtlema. Et mul on nagu **kodumaa ära võetud**... kui vanemaks saad, ikka **tekkitab see kodumaa tunne**. Praegu ma läheksin...aga kuhu ma lähen...mul ei ole seal korterit... nullist alustada. Kõik mu sugulased elavad seal Riias. Riias on

hinnad kohutavad. Nagu Tallinnas... aga kallimad veel... korterid... Ja kes ma olen seal? Kandideerisin läti eesti kooli... eesti keele õpetaja ametikohale... Hakkasin siis mõtlema. Et lapsed mul on kasvanud siin..maakohal... Harjumaal..Tallinna lähedal. Mind suur linn häirib väga. Riias nt trammiga sõita, trollidega... lapsed **keelt ei oska**... Kui minust **ära võeti kodumaa**..Miks ma pean oma lastega niimoodi. Mul on 3 last. Leppisin sellega. Ja siis siia Narva **kutsuti**. On hirmsasti õpetajaid vaja. **Siin võimalused... palk..hea palk**. Mul on praegu leping 5 aastaks. Ma hästi teenin. Tööd on... Eesti keele õpetajatel on laiali tööd.

V: Kas lapsed valdavad vene keelt?

I2: Ikka... ja lapselapsed... **Suhtleme sõbralikult**...mul on palju tuttavaid, sõpru. Minu sõbrannal on koer olemas... Näletan, et tütar kogu aeg kutsus mind tema juurde: „Lähme tädi Larissa juurde!“ Praegu, kui olen väsinud ja loen lapselapsele õhtul raamatut....Ta räägib: „Vanaema, sa juba vene keeles räägid... Ma ei saa aru!“ Aga ikka kordab järele (naeratab) Raz, dva, tri..begi! Kolmaastane on nagu piir... Minu lapsed ei valdanud vene keelt. Nüüd juba räägivad... Mul ei oska ükski laps vene keelt... on Narva elanud. Aga vanem poeg sain küll...on asju ära võenud, kuna eesti keelt räägib. Peksa sai... Kohe kui kasvas, ütles, et Narvas eestlasi ei armastata.

V: Miks niimoodi?

I2: 3-aastane oli...kui väga **tihedalt suhtlesid vanaisaga**... aga ta oli **eestimeelne**... ta on **kontslaagrites istunud**.. osaks vene keelt ka, aga põhiliselt **ei rääkinud**...arvas, et need, kes siin elavad, peavad õppima... Nii rääkiski... et las õpivad meie keelt, miks ma pean? Perekonna kasvatus mõjutab ikka...

V: Perekonnakasvatus?

I2: Noh, jah.... Aga mis puudutab mind... isiklikult... Kas võib-olla mul on veedanud...Jumal mind kaitsnud... kuid mul ei olnud konflikte üldse venelastega. Kui koolis mängisin korvpalli, võistkonnas olid kõik venelased, treener oli venelane. **Keegi ei ole naernud või norrinud**. Lastel on ikka olnud. Noorem poeg ei vihka venelasi... Tütar ka... 1994.aastal tulime tagasi Narva...noh siis 1996.aasta.. tegelikult **venelased tahtsid eesti keelt õppida** ja siis tütrele nagu ei olnud vajadus eriti vene keelt rääkida, kuigi ta tegeles ujumisega ja ka olid kõik venelased. Kõik üritasid (naeratab).

V: Mida Teie olete oma lapsepõlvest oma perre toonud? Missugused traditsioonid, kombed, väärtused?

I2: **Perega seondavad väärtused...** Pere on kõige tähtsam ja kõik, mis pereliikmetega on seotud.

V: *Kas on Teie väärtused, hoiakud elu jooksul muutunud?*

I2: Ei arva nii... Raske öelda küll.

V: *Kui rääkida väärtustest... Mis või kes on Teie jaoks elus olulised?*

I2: **Ikka pere... Töö ka on tähtis.. Ja rahu...hingerahu**

V: *Mida peate tähtsaks oma laste kasvatamisel?*

I2: **Lojaalsus, lugupidamine vanemate suhtes, abivalmidus, lugemishuvi... harrastused ka tähtsad...** Igaühel peab kindlasti mingi huvi, hobi olema.

V: *Aga töökohal? Õpilaste kasvatamisel ja õpetamisel?*

I2: Aga **samad nagu oma peres**. Noh.. siis veel lugupidamine ka õpetajate suhtes. Ja teistega arvestamine... On ka... koostöö...Oskus koos midagi teha...

V: *Teie vastustest küsimustikus sain ma teada, et olete hästi kursis toimuvast lähiümbruses, Eestis, maailmas. Sain ma õigesti aru, et peate enda jaoks oluliseks uudiseid jälgida?*

I2: Tegelikult... Mida vähem praegu meediast kuuled, seda rahulikum sa elad. Pagulaste teema on väga... valus nii öelda. Kui lugesin, missuguse toetuse neile riik lubab... Noh kuulge... aga seda kuulutada eesti keele õppimisele neile, **kes siin elavad, kuid siinamaani ei ole piisavalt integreeritud Eestisse**. Kõik on nende jaoks... pagulaste...jaoks. Seda ma olen kuulanud nii televisioonist, kui ajalehest. Ja nii palju vastu sees on..et ei taha...

V: *Kas tellite ka midagi koju? Ajalehed, ajalehed?*

I2: Ajakirjad...ostan mõnikord...aga hinnad on ju hullud. Ajalehtedest loen ainult seda, ms mind huvitab...muud ainult siis, et kui mingi pilt või pealkiri silma torkab. Pidevalt ja põhjalikult loen Postimees ja Õpetajate Leht.

V: *Kuivõrd usaldate seda, mida vaadate, loete?*

I2: **Kuidas inimesed tõlgendavad infot, sõltub palju**. Üht ja sama uudist absoluutselt **ühe rahvusega inimesed võivad tõlgendada erinevalt**.

V: *Aga mis puudutab erialast infot...*

I2: Töömaterjale otsin internetist. On palju eestikeelseid..ja inglisekeelseid kodulehekülge, kus kohast võiks saadud oma töös kasutada.

V: *Valdate ka inglise keelt?*

I2: Ikka...aga suhtlustasemel. Noored parem valdavad võõrkeeli.

V: *Kas peate silmis õpilasi või?*

I: Kolleege ka... Noored õpetajad töötavad teisiti. Nemad oskavad eristada tööd oma elust. Meil nagu ei ole aega, ei oska arvestada. Ise endast ütlen, et ma ei oska seda aega arvestada. Kui on **vaja tööd teha, siis teen lõpuni**. Kui ei taha tööd koju tassida, istun koolis nii palju, kui vaja on... Nt vihikuid kontrollida. Aga noored vaatavad kella, tööpäev lõpes-kõik! Ei jõudnud ma homseks vihikuid ära parandada, siis ei jõudnud. Meie ajal me ei teinud suu lahti. Rahulikult tegime oma tööd. Sama praegu on... ei aja närvi see, et miks ni vähe makstakse. Saad oma raha kätte. Tore, kui mees on kõrval, kes teenib rohkem. **Aga minu põlvkonna õpetajad on suures osas nii öelda üksikud**..lastega. Mul ei ole nt meest kõrval, kes aitaks mind. Aga töötan... **Noored ei tunne huvi oma töö vastu. Palk...**

V: *Aga kui võrrelda Teie kooliaastaid ja seda, mis koolis praegu on? Kas on midagi muutunud?*

I2: Lapsed ei taha õppida. Vaadake, kui palju praegu erinevaid repetitoreid, koduõpetajaid...Meie ajal sellist ju ei olnud. Saime nii hakkama nagu saime... Praegu õpilane teab, tuleb õpetaja – teeb ära. **Et oleks telefon ja kuskile välismaale minna**. Kui minu lapsed väikesed olid, tulin hilja koju, hakkasin köögis toimetama, kutsusin lapsi enda juurde, et nad mulle vihikuid näitaksid, kontrollisin lihtsalt päeviku ära, küsisin, kas on tehtud või mitte. Miks ei ole tehtud? Ruttu tegema! **Minu lapsed kasvasid ise**. Praegu aga, kui lapsed koju tuleb, on vaja kodus olla. **Sellist iseseisvust ei ole..**

V: *Mis keeles telerit vaadate? Uudiseid jälgite?*

I2: Peamiselt vaatan ETV 3. Seal on selline saade nagu „Ringvaade“... Meeldib. Aga teate, tahaks eelnevase küsimuse juurde lisada... Varem nii palju ei arutlenud, kes on kes... meedias seda ei ka olnud. Kas võib-olla sellepärast inimeste suhted olid paremad. **Ei kirjutanud nii palju sellest, missugused eestlased, missugused venelased. Ei olnud seda üleolekut. Oli kõik kuidagi lihtsamini. Vanemad käisid tööl, muretsesid, et laual oleks leib, riides...**et laps käik kooli.

V: *Aga kuidas praegune olukord integratsiooniga on? Elate Teie n.ö „vene“ linnas, õpetate eesti keelt... Kuidas suhtute sellesse?*

I2: **Mis siis kasu sellest**, kas mind huvitab midagi või mitte... minu suhtumine...**kui sealt ülevapoolt pannakse nii nagu on seal**. Loomulikult, mulle nt ei meeldi, kuidas praegu sama inimeseõpetuse eesti keeles on...saad mida tahad rääkida, aga kui laps ei saa sinu kõnest aru... Miks lapsed ei õpi keelt...ei tunne huvi...

V: *Räägitakse, et Ida-Virumaal ei ole suhtluskonda...*

I2: Kes tahab, leiab kust kohast infot saada. Isegi eesti televisioonis on saated subtiitritega... Nagu vene koolis on probleem eesti keelega, sama eesti koolis - vene keelega. Praegu tuled eesti kooli, missugust kooli sa eelkõige kuuled? Vene keelt! Kujutage ette!

V: *Kas Teie arvamusel, mida oleks vaja teha, et parandada olukorda?*

I2: Millest see sõltub... kas või perest? Kuidas kunagi see suhtumine oli, kuidas räägiti... **perest ju palju sõltub**... ja mida praegu kodudes räägitakse...Aga on vaja midagi teha...Kindlasti!

V: *Sa sooviksid midagi veel lisada?*

I2: Mul on kahju, et palju eestlased lähevad Eestist ära... Nii väike rahvas...ja põgeneb kuskile...Minu arvamusel, igaüks peab olema seal, kus on sündinud.

V: *Tänan Teid, I2.*

I2: Pole midagi väärt... Kas on veel küsimusi? Kui midagi, siis helistage....

2.1.5. Respondent 4 – L2

L2 – Ljudmilla, naine, eestlane, 49.a, Tammiku Põhikool, Kohtla-Järve

12. juuli 2015, kell 19.00 – 20.00, Maleva tn (respondendi kodus), Ahtme linnaosa

V: *Tere! Eelkõike tänan Teid, et olite nõus kohtuma ja teatud teemal rääkima. Kui on raske vastata või ei soovi, saate küsimus vastuseta jätta. Meie vestlus on anonüümne.*

V: *Kuidas Teie tuju on?*

L2: Väga hea.

V: *Kas olete puhkusel?*

L2: Jah...puhkan.

V: *Mis aastal ja kus kohas olete sündinud?*

L2: Olen sündinud 4.mail 1966 aastal. Eestis.

V: *Olete õpetaja... mis ainet või aineid õpetate?*

L2: Töötan koolis käsitööõpetajana....keelekümlusklassides... muidu eesti keele õpetaja algklassides

V: *Teie emakeel on eesti keel?*

L2: Jah, aga olen palju aastaid töötanud vene koolis.

V: Kuivõrd suur pere Teil oli? Kas vanaisa-vanaema elasid koos teiega?

L2: Meie peres oli 2 last – mina ja vend. Lapsepõlv möödus mul Orul, kus oli vanasti turvakombinat. Vanavanemad elasid meiega. Ema ema elas Moskva olastis.

V: Meenutage, palun, oma lapsepõlve. Kas Teie käisite lasteaias?

L2: Lasteaias käisin, kuid ei mäleta, mis lasteaia nimi oli..see oli ainuke lasteaed.

V: Mida oma lapsepõlvest mäletate?

L2: Heameelega mängisin nukkudega. Mängisin kuuenda klassini täpselt. Kui ma olin Venemaal vanaema juures, siis ühes hoovis oli suur mängunurk tehtud. Seal me tüdrukutega kogunesime, mängisime nukkudega, vahetasime omavahel nukuriietega. Koolis meil sellist ei olnud, et me kooli oleme kaasa mingeid mänguasju võtnud. Meil oli vahetunnis niigi tegemist...

V: Missugused näiteks...

L2: Jalutsime mööda koridori, jooksisime poistega, hüppasime keksu ja mängisime kumminööriaga....Orus ilusa ilmaga lubati ka õue minna. Siis, kui läksin Jõhvi kooli läksin, siis peamiselt jalutsime koridoris ja nalja tegime. Keegi ei teadnud, kellel on missugused mänguasjad.

V: Mis keeles emaga rääkisite?

L2: Emaga ma rääkisin vene keeles, isaga – eesti keeles.

V: Kas ema luges Teile lapsepõlves raamatuid? Muinasjutte?

L2: Muinasjutte mulle luges vanaema.

V: Mis keeles?

L2: Eesti keeles. Aga suvel, kui ma käisin teise vanaema juures...**3 kuud igal suvel veetsin ma Venemaal.** Siis mulle loeti vene keeles. **Kui ma puhkasin kolm kuud Venemaal, siis kuulasin vene rahvamuinasjutte. Kui Eestis, siis eesti rahvajutte.** Eestis mul olid kõik raamatud ainult eestikeelsed. Minu onu naine töötas raamatukaupluses ja meil oli kõik see parem kirjandus kodus olemas. **Lasteraamatud mul on siia maani säilinud.** Ja nad lähevad edasi minu laste ja lapselastele.

V: Väga kena komme. Aga mis keeles lugesite raamatuid enda lastele?

L2: Mina lugesin lastele raamatuid eesti keeles...Hiljem proovisin ka vene keeles, kuid nad ei saanud sellest aru...Praegu nad loevad ise ja mõlemates keeltes.

V: Mis aastal läksite kooli ja mis koolis Teie õppisite?

L2: Mina õppisin Kohtla-Järve Adolf Kesleri nimelises keskkolis. Aga esimest neli aastat õppisin Oru põhikoolis. Eesti keeles...

V: *Kas vene keelt õppisite koolis?*

L2: Vene keelt õppisime esimesest klassist juba. Minu arust oli 3 või 4 tundi nädalas. Meil oli klassis 14 eestlast. See on üks paralell. Ja kaks paralelli vene klasse. Aga eestlased õppisid eraldi majas meil. Oru koolis... Algkool oli eraldi venelastest. **Aga mina suhtlesin ka vene lastega. Ise olen kakskeelsest perest, mul on nii vene kui ka eesti keel.** Suuliselt...

V: *Kuidas Teie koolis meeldis?*

L2: Kõik meeldis. Mina **heameelega käisin koolis**. Iga päev. **Ma sain kõikidega hästi läbi**. Mul ei olnud 11 aastate jooksul koolis ühtegi hüüdnimi. Poistega väga hästi sain läbi ja siiamaani, kui kohtume, siis **sõbralikult suhtleme**. Huvi pärast küsin nende käest, mis minu hüüdnimeks oli...ühtegi ei saa öelda. Kõigil olid hüüdnimed, aga mul ei olnud.

V: *Kas õpetajatel olid hüüdnimed?*

L2: Õpetajatel ka ei olnud. Me lihtsalt perekonnanimi nimetasime neid. Aga hüüdnimesid ei olnud neil.

V: *Mida huvitavat olete koolis teinud?*

L2: Väga palju erinevaid asju. Oktoobrilapsed, pioneerid... Kogunesime vanapaberit, metalli. Oli väga palju erinevaid üritusi.

V: *Mis Teie lemmikõppeaine oli?*

L2: Käsitöö...kirjandus...

V: *Mis keeles Teie koolis õppisite?*

L2: **Ikka eesti keeles.**

V: *Proovige palun iseloomustada kooliaastad kolme sõnaga.*

L2: **Kool oli turvaline**, küllaltki **sõbralikud lapsed** ja meie klass oli n.ö **ühemeelne**... kui me tegime poppi, siis terve klassiga (naerab). Ja veel... koolivorm oli.

V: *Kas Teie arvates, oleks vaja koolides praegu koolivormi ka?*

L2: Arvan küll. Koolivorm distsiplineerib.

V: *Kui palju Teie vanematega koos aega veetsite?*

L2: **Rohkem vanavanematega suhtlesin**. Suvel puhkasin peamiselt **vanaema juures maal**...Moskva oblastis. See oli minu jaoks laagri asemel.

V: *Kirjeldage, palun, oma üht nädalavahetust. Võite korraaks silmad kinni panna ja kujutleda seda päeva. Hommik...Teie ärkate...*

L2: Laupäeviti me õppisime. Suvel hommikul pesed ennast, sööd..**siis sind pannakse aiamaale rohima**...korjad marju, puuvilju..Siis käid võib-olla kinno õhtul või mingile kontserdile, käid sõbranna juures, tegime sõbrannaga moeshou kodus. **Linnas mul oli sama palju sõpru**...poisse-sõpru...meile meeldis sõjamänge mängida. Nädalavahetusel mängisime ka võrkpalli, Jõhvi külas oli meil maja ees võrkplats. **Vanemad ka mõnikord lastega mängisid**. Töötajad suvilas käia ja tasuta puhata, sama olid erinevad suve- ja talvepäevad.

V: *Mis aastal Te lõpetasite kooli ja kui palju klassi?*

L2: 11 klassi. Kooli ma lõpetasin 1984.aastal

V: *Siis, kui lõpetasite kooli, kuhu otsustasite astuda? Kelleks Teie tahtsite saada?*

L2: Alguses olen lõpetanud Kaunase Tehnilise Instituudi. Esimene eriala on inseneritehnoloog kergetööstuses. Ja teine... TÜ Narva Kolledžis..aastal 2000...eesti keele ja käsitöö õpetaja.

V: *Mis põhjustel otsustasite just õpetajaks saada?*

L2: Sellepärast, et olen juba kümneid aastaid koolis töötanud ja oli vaja pedagoogilist haridust. **Kui ma esimese hariduse kätte sain, siis Nõukogude Liit lagunes ja ma pidin...n.ö olin suunitud kooli minema**..Aga nüüd ma arvan, et selles vanuses mind juba keegi ei taha... **Oleks tore, kui varem pensionile võiks minna**.

V: *Kuidas seletaksite oma valikut – Narva Kolledž?*

L2: Kodukohast on lähim õppeasutus.

V: *Need teadmised, mis ülikoolis saite, tulid kasuks tööl?*

L2: Mina läksin tööle käsitöö õpetajaks oma esimese haridusega ja siis, kui **direktor sai teada, et ma olen eestlane, pakkus ta mulle eesti keele tunde**. **Vaatasin, kuidas teised teevad tööd, sama mina tegingi**. 10 aasta jooksul. Siis, kui ilmus võimalus õppida minna, läksin ma õppima. Korraldati töötavate õpetajate rühma ja õppejõud ütlesid, et tegelikult teie võite meid õpetada, mitte meie teid. See oli 1995.aasta...lõpetasin ma aastal 2000. Õppimise ajal sain palju aktiivõppemeetodeid... Kui ma olen töötanud käsitöö ja eesti keele õpetajana, siis kõik tundide konspektid olid olemas...Haridusministeeriumi poolt... Võta ja mine tundi andma.

V: *Kas haridusreform on kuidagi mõjutanud Teie elu?*

C: Minu elu ei ole üldse muutunud...Nii nagu ma tõin kõike vajalikke kooli sama pidin tooma. Õpetajad sama maksavad oma taskust. Natuke raha õppevahenditele antakse, aga sellest ei ole piisavalt. Uued õppekavad...Ei tea...Kuivõrd nad uued...Minu meelest, nad on samad..Lihtsalt ümber pööratud..igast...kusagilt...on tükk võetud...nagu kokku pandud...ühist tervikku...

V: *Kuivõrd meeldib töö?*

L2: Kui olen 25 aastat koolis töötanud, siis ilmselt meeldib (naerab)

V: *Aga pensionile ikka tahate juba minna...*

L2: **Olen väsinud. Praegu on raske töötada....Varem kuidagi rahulikum oli.**

V: *Mille pärast?*

L2: **Praegu on kõik teisiti. Lapsed teised. Õpetajatesse suhtumine on teine. Väärtused...hoiakud...**

V: *Mis väärtustega on?*

L2: **Praegu on esikohal materiaalsed väärtused.** Kellel on mingi firma värk...**istuvad oma telefonides...** Minu ajal oli niimoodi, et kõrgharidust ei saanud igauks. Ja kuna mina olin peres üksik laps, siis isa ütles, et vaatamata meie rahalisele olukorrale teeme kõike, et tütar saaks kõrgharidust... Ja ma püüdsin õppida. **Praegu ei taha õppida.**

V: *Kui palju te telerit vaatasite?*

L2: Nooh...kas võib-olla tund päevas. Varem ei vaadanud palju telerit. Midagi vaatasime küll...

V: *Aga Teie lapsed?*

L2: Lapsed eelistavad arvutit.

V: *Oli teil ka oma lemmikteleasaate?*

L2: Siis olid kõik saated lemmikud, kuna **televisioonist ei olnud eriti palju, mida vaadata.** 1980.aastani oli must-valge teler...pärast värvitelekas, kuid vaatasime harva..peamiselt **AK (Aktuaalset kaamerat)...**terve perega...**lasime ka vanaisa ja vanaema.**

V: *Ütlesite, et uudiseid vaatasite. Kas pärast arutlesite neid ka?*

L2: Ma ei tea...kas vanemad arutlesid või mitte...Mul olid omad tegemised. Läksin õe või naabrite juurde, või lugesin...

V: *Kas oskate nimetada oma lemmikud raamatud, mis lapsepõlves või nooruseas olete lugenud?*

L2: **Mina lugesin palju** ja mul oli palju lemmikraamatuid...Mulle kõige rohkem meeldis sari „Saja rahvalood“ või „Saja rahva muinasjutud“...ei mäleta täpselt...siis ma kogunesin neid...

V: *Autorit ei mäleta?*

L2: Seal oli kõikide maade muinasjutud kokku korjatud..Siis mulle meeldis väga „Väike nõid“ raamat...mille pealt oli pärast lavastus ja film on tehtud..eesti televisioonis...

V: *Missuguseid saateid veel vaatasite?*

L2: Kui olin murdeas..vaatasin ka vanematega telerit...**Poliitikast eriti huvi ei tundnud**. Mäletan, **et uudiste allikas olid peamiselt naabrid**. Ja põhiline poliitika oli Külmsõda. Raudse eesriie...kõik, mis toimus välismaal on halb, mis meil on..hea. Mis tolku oli neid uudiseid vaadata? **Käisime kinos**.

V: *Kas raadiot Teie peres kuulati?*

L2: Meil kodus oli raadio. Kuulasime küll... Mingei üks raadiojaam oli... Raadiot kuulasime rohkem kui telerit vaatasime. **Tavaliselt eesti peredes kuulati „Ameerika Häält“**, mis tuli suure sahinaga-kohinaga.

V: *Kas televisioonist vaatasite saateid teises keeles?*

L2: Ei vaadanud. Need, kes oskasid kuidagi soome keelt, võisid kuulata raadiot, aga televisiooni saateid ei olnud...kas võib-olla Tallinnas nad said vaadata ka soome telekanaleid...meil ei olnud.

V: *Kas mingeid ajalehte, ajakirju koju telliti?*

L2: **Kindlasti. Varem kõik tellisid**.

V: *Midagi saate ka nimetada?*

L2: Täheke, Pioneer... Eesti Naine oli varem... Mida ema luges. Hiljem Nõukogude Naine...

V: *Kas praegu tellite ka midagi koju?*

L2: Ei ole midagi...

V: *Sinu vastustest küsimustikus sain ma teada, et oled hästi kursis toimuvast lähiehitajates, Eestis, maailmas. Sain ma õigesti aru, et pead enda jaoks oluliseks uudiseid jälgida?*

L2: **Olen õpetaja. Pean teadma**.

V: *Aga mis keeles siis rohkem loete? Või televisiooni vaadate?*

L2: **Vaatan rohkem vene telesaateid**. Nende seast on rohkem huvitavaid. Loen nii ja naa.

V: *Ankeedis Teie kirjutasite, et Teie arvamusel elavad eesti ja vene inimesed erinevates teabeväljades. Põhjendage palun...*

L2: Loen ajalehte ja vaatan telerit sõltuvalt olukorrast ja tujust... kord vene keeles, kord eesti keeles... Ei saa tunnistada, et väga erinevates teabeväljades elavad venelased ja eestlased, kuid ikka erinevates... **erinevalt infot saavad... mind poliitika ei huvita, aga ikka olen kursis, mis ümbruses ja maailmas toimub...**Ja minu eelis, et **ma valdan mõlemat keelt ja saan erinevatest n.ö „vaatenurkadest“ aru...** Aga on vaja väga tark poliitik olla, et tegelikult aru saada kõigest toimumvast. **Ma kuulan ja vaatan, aga eriti ei usalda.**

V: *Keda? Või mida?*

L2: Mitte kedagi...**Tähtis, mis mu peres on...Kõik terved, töö on olemas...**muud mind ei huvita.

V: *Kas on su väärtused, hoiakud elu jooksul muutunud?*

L2: Ei ole. **Seda, mida olen lapsepõlves saanud, on siimaani väärtuslik ja tähtis.**

V: *Mida olete oma lapsepõlvest oma perre toonud? Missugused traditsioonid, kombed, väärtused?*

L2: **Pere...**Rohkem aega koos perega veeta. **Abivalmisdu...**Alati aidata..aidata vanemaid.

V: *Mida pead/pidid tähtsaks oma laste kasvatamisel?*

L2: Et oleksid **avameelsed, siirad..ei valetaks.**

V: *Aga töökohal? Õpilaste kasvatamisel ja õpetamisel?*

L2: **Sama ausus. Inimlikkus... Lugupidamine...**Praegu lapsed ei tunne vahet nende ja täiskasvanute vahel. Ei ole piisavalt lugupidamist...teiste vastu.

V: *Tööalast infot kus kohast hangite?*

C: **Koolitused**...Internet.

V: *Õeldakse, et „iga hunt vaatab oma metsa“...Kas võiksite seda kommenteerida?*

L2: Ei tea... saab kaks identiteedi olla... ja isegi rohkem...Kui sul nt kaks suguvõsa... üks vene ja teine üks kõik missugune.... Saab küll! Mul on lastel ka samasugune olukord. Nad on kakskeelsed ja nad saavad hakkama eesti suguvõsaga ja vene... Isegi mina võin mõnikord mõelda eesti keeles, teine kord aga vene keeles...Kes ma olen?

V: *Aga kui ikka küsida Teie käest, kes olete? Kuidas idenfitseeriks ennast?*

L2: **Ma ei oska öelda. Ema järgi olen venelanna, isa järgi – eestlanna. Olen pooluvernik (naeratab).**

V: *Aga küsimustikku täitsite nagu õpetaja, kelle emakeel on eesti keel.*

L2: Noh, jah! Mul on juba kõik segamini (naeratab). Ema ema elas Venemaal. Isa vanemad elasid meiega koos seni kui me ei kolinud Orust linna. Rohkem suhtlesin nendega. Peamiselt nad kasvasid mind. Koolis ka eesti keeles õppisin, lasteaias...

Ikka rohkem eestlanna.

V: *Õigesti ma sain aru, et Teie peres oli kakskeelsus?*

L2: Absoluutselt. Emaga ma rääkisin vene keeles, isaga – eesti keeles. Minu peres praegu vastupidi – minu lapsed räägivad minuga eesti keeles, aga isaga – vene keeles.

Ka mõlemat keelt iga päev...

V: *Aitäh vastuste eest. Sa sooviksid midagi veel lisada?*

L2: Ilmselt mitte. **Teen oma tööd nii nagu pean. Elan siin ja praegu. Armastan oma lähedasi...**

V: Tänan Teid nii huvitava vestluse eest.

2.1.6. Respondent 6 – R

R – Riina, naine, 50.a, Kohtla – Järve Kesklinna Põhikool, Kohtla – Järve

22. juuli 2015, kell 19.00 – 20.05, Kalevi tn. (respondendi kodus), Kohtla – Järve

V: *Eelkõige tänan Sind, et leidsid aega meie suhtlemiseks. Nagu ma rääkisin, räägime me Teie lasepõlvest, kooliaastatest, noorusest, õpingute aastatest. Ühe sõnaga, korra läheme tagasi minevikku.*

V: *Mis aastal ja kus kohas olete sündinud?*

R: 1964.aastal Viljandi linnas.

V: *Kuivõrd suur oli teie pere? Vennad, õed on?*

R: Meid oli neli last, ema, kolm õde ja vend.

V: *Kellena Teie vanemad töötasid?*

R: Ema töötas müüjana, isa aga töötas ehitusfirmas ekskavaatorijuhina.

V: *Kas võib-olla oskad ka öelda, kes olid Teie vanavanemad?*

R: Ei, ma ei mäleta, kuna esiteks - ema ema suri väga vara, ema oli seitsme aastane, isa ema aga oli tavaline koduperenaine.

V: *Kas vanaemad-vanaisad elasid koos teiega või kuskil lähedal?*

R: Ei, isa liinis vanaema elas Omskis, ema liinis aga kasvatas ema tema tädi.

V: *Millal teie perekond kolis Viljandisse?*

R: Meie pere aga sattus Viljandisse sellisel kombel, et olid nad ju **ingerimaalased**... ingerimaalaseid kihutati... alguses kihutati nad kõik sõja ajal Soome... seal nad elasid Rauma linnas. Soomest lubati neil tagasi pöörduda Eestisse ning nad valisid koha kuskil sisemaal. Alguses elasid nad Leedus, seejärel kolisid Eestisse ... ning...kus nad Leedus elasid... ma ei tea.

V: *Kas ma õigesti saan aru, et ei suhelnud vanavanematega?*

R: Ei ole... Viljandi aga valisime, kuna siin oli soome ühing.

V: *Kas ei olnud soovi tagasi Soome ära minna?*

R: Vanaema sõitis ära. Seal ta ka suri.. see oli ema tädi – ristivanaema... kes teda kasvatas.

V: *Kas oskad öelda, kellena ta töötas?*

R: Zootehnikuna, lihakombinaadis. Viljandis oli väga rikas Gagarini nimeline sovhoos "Miljonär" ning seal ta töötas.

V: *Kas Sa käisid lapsepõlves lasteaias?*

R: Jah, käisin lasteaias.

V: *Kas Viljandis või?*

R: Ei, siia, Kohtla-Järvele tulin 5.aastasena.

V: *Täpsusta, palun, kas Viljandi on ainult sinu sünnikoht või ikka mõne aja jooksul elasid seal ka?*

R: Elasime mõnda aega, seejärel sõitsid vanemad Gattšinasse, seejärel Ingerimaale. Seal algas nälg ning nad kolisid tagasi Eestisse. Kui nad tuid siia, Eestisse tagasi, siis mitte Viljandisse, vaid Kohtla-Järvele...nad sõitsid ehitusele, ehitus aga oli siin, Kohtla-Järvel.

V: *Mida veel mäletate oma lapsepõlvest?*

R: Lasteaed oli segalasteaed "Kirju-mirju"... enne seda käisin Ehitustrustile kuuluvas lasteaias ning sellest **lasteaiast "pagesin ära"**(naerab)... pärast otsiti mind miilitsaga taga!

V: *Kas mäletad, mis põhjusel?*

R: Mulle aga **ei meeldinud** teha kõike seda, mida mulle seal näidati. Praegu ma enam täpselt ei mäleta, mis nimelt mulle **ei meeldinud**... ainus, mida mäletan, et miilits viis mu tagasi lasteaeda.

V: *Teie pere kodune keel on vene keel?*

R: Pigem vene keel.... Aga võiks öelda, et **segakeel**... **rääkisime erinevas keeles**. Kuna õppisime vene koolis... Õde on mul vanem, ka tema sündis ja elas Viljandis väga kaua ning kui me ta siia, Kohtla-Järvele võtsime, läks ta Kukruse kooli... teadmata ühtegi eestikeelset sõna.

V: *Aga ema luges sulle raamatuid, muinasjutte?*

R: Ei, kui päris aus olla, ma **ei mäleta**.

V: *Kahju... Aga olid kodus raamatud? Mis keeles nad olid?*

R: Jah... **raamatud olid erinevates keeltes**. Kuid ma ei mäleta, et ema oleks neid mulle lugenud... Ainus, mida mäletan on see, et ise vaatasin raamatus pilte ja juba ise rääkisin... mis tähendab, et mulle juba loeti neid raamatuid. Mulle meeldis väga muinasjutt.... ei mäleta selle nimetust... rahvariiete kohta on legend. Sellest, kuidas tütarlaps riietus... kurat ise tuli talle kosja ning seal ta pani alguses vöö, seejärel särgi... See oli **eesti muinasjuttudest**. Pildil joonistatud tütarlaps oli saaremaa **rahvariietes** - kollases seelikus ning kingad olid pannaldega. Mulle väga meeldisid need kingad. Mäletasin alati seda, et õigupoolest alati vaatasin seda raamatut, rääkisin, et ostan need kingad (naeratab)

V: *Mis lemmikmänguasi sul oli?*

R: Mul oli meelismänguasi - nukk, mille isa tõi mulle Moskvast. See oli hiigelsuur, pea minu kasvu ja teda võis käekõrval viia ning nukk sirutas jalgu. Paberist nukke joonistasin endale ise.

V: *Varem Sa ütlesid, et kodus teie rääkisite erinevates keeltes...Mis keeles täpsemalt?*

R: **Vanemad rääkisid omavahel ingerlaste keeles**. Peale seda, kui mu ema lahutas, elas ta mehega, kes oli samuti ingerimaalane.

V: *Mis keeles Sa emaga rääkisid?*

R: Emaga rääkisin ma vene keeles.

V: *Kuidas oled eesti keelt selgeks õppinud?*

R: Peale seda, kui me siia elama sõitsime, ostsime maja Kukrusel, Kukrusel aga elasid vaid eestlased, kuna aga istusin emaga kodus, tahtsin mängida ja nii **õppisin laste keskel selgeks ka eesti keele ära**.

V: *Kas koolis õppekeel oli vene?*

R: Jah, kuigi eestlasest lapsi oli väga palju.

V: *Mis aastal kooli läksid?*

R: 1972. aastal

V: *Kas Sulle meeldis koolis käia?*

R: Ei saa öelda, et mulle eriti meeldis õppida, tahtmise võttis ära minu esimene õpetaja. Kui läksin kooli, elas mu ema juba võõrasisaga, ema ei olnud võõrasisaga ametlikus abielus, koolis varem seda kõike fikseeriti ning ta teadvustas mind kui vest kirikurootti. Sain alati tasuta toitu ning ta suhtus minusse nagu heaolulisest perest lapsesse, põlastavalt, mina aga tundsin seda...

V: *Kas klassikaaslased ka tundsid seda?*

R: Jah, muidugi, meil klassis oli väga tugev vanemate komitee, kõike seda arutati ning kui ta läks lapse sünnituspuhkusele, meil vahetus õpetaja, peale seda kõik normaliseerus, meil muutus õpetaja, siis tuli kõik omale kohale ning peale seda muutus koolielu otsustavalt. Praegu sõbrustame klassikaaslastega, peame kirjavahetust, helistame teineteistele.

V: *Mida huvitavat olete koolis teinud?*

R: Koolielu **oli väga tormiline ja huvitav**, kuna oli pioneerorganisatsioon, mulle meeldis väga sõita pioneerlaagritesse, kuna seal oli vaikne tund ja mulle meeldis käia lasteaias, kuna seal sai päeval magada. Mulle meeldis magada... hiljeml tuvastati, et mul on aneemia, mistõttu tahtsingi magada.

V: *Mis su lemmikõppeaine oli?*

R: Geograafia ja ajalugu - meil oli väga hea geograafia õpetaja, mistõttu aine meeldis, oli huvitav teada saada, kust kõik ilmunud on ja millest kõik algas.

V: *Kuivõrd muutus koolielu, võrreldes sinu õppeastaid, kui olid õpilane tänasepäevaga, kui oled õpetaja?*

R: **Koolielu muutus järsult vastupidiseks**, koolis **ei olnud ma hea õpilane** ning õpetajad ootasid, et ma kiiremini kooli lõpetaks. Lõpetasin kooli ja ei kavatsenud edasi õppima minna, kuid juhuse läbi ma ikkagi tulin kooli tagasi, klassijuhataja oli vastu sellele, et ma kooli tagasi tulin. Ta käis isegi direktori juures asja arutamas. Kui olin juba õpetaja ja töötasin teist aastat, tulin oma klassiõpetaja juurde nõuande saamiseks, ta ütles mulle "Ära enam minu juurde nõu küsima tule", kuna peale seda, kui sa kooli tööle tulid tööle, pean täiel määral üle vaatama oma suhtumise pedagoogikasse.

V: *Aga need väärtused, hoiakud... kui võrrelda; nad on samad?*

R: Nad erinevad suurel määral, varem **olid väärtused ühiskondlikumad**, praegu mind enam ei **hääri**, mind **ei huvita** pingikaaslane, sai kahe, mind see muretsema ei pane, mind paneb muretsema see, et kahe sain. Varem **olid õpilased rohkem üksmeelsemad, aitasid üksteist**. Lapsi praegu täielikult **ei huvita**, mis hinde ta sai, huvitab vaid neid lapsi, mil hea õppimise eest saad autasu, kui on olemas mistahes motivatsioon, praegu materiaalne, varem aga oli moraalne. Praegu **on pea kadunud kollektivismi tunne**.

V: *Kas vanemad aitasid õppimisel?*

R: Jah, ema aitas, kuid vaid algkoolis, edasi ei jätkunud haridust.

V: *Tuleta, palun, meelde, kui palju vaatasite telerit?*

R: Peaaegu üldse ei vaadanud... oli vaid 3 kanalit ja vaatasime vaid laste saateid. Koolis vaatasime poliitinformatsiooni.

V: *Kui arutati poliitikat, puudus mistahes sisemine ebamugavus, oled sa ju lähedaselt seotud mitme rahvusega, millise rahvuse hulka end kannad?*

R: Ei tea, ma ei suuda seda öelda, pigem vist vene rahvuse hulka.

V: *Millise rahvuse positsioon on sulle lähem, näiteks kui toimusid pronkssõduriga seotud sündmused?*

R: Olin üleviimise poolt, kuna seda oli vaja teha, kuid mitte sellises vormis, nagu seda tehti.

V: *Sa rääkisid, et lapsepõlves hästi tihedalt suhtlesid eesti lastega. Kas sõbralikult mängisite või juhtusid mingid arusaamatused?*

R: Meil olid **ka konfliktid**... on ju inimesed, kes rahulikult elada ei saa. Need inimesed sellega tegelesidki, sõltumata rahvusest. Nagu öeldakse, igas peres on omad tarakanid, nii ka rahvustes, olid ka need, kes avaldasid nõrdimust, rahutust. Ka **minul olid ebameeldivused**, seda nii venelaste, kui eestlastega, rohkem isegi Viljandis, kohaline rahvuslastega, kui nad ütlesid mulle, et õpi alguses eesti keel selgeks, siis õienda ning kui eesti inimesed seisid minu kaitseks välja.

V: *Millal see oli?*

R: Sellel ajal ma juba õppisin koolis. Igal suvel sõitsin sinna, oma vanaema juurde.

V: *Kuidas te vanaemaga suhtlesite?*

R: Ta mõnikord luges mulle... Eesti keeles.

V: *Iseloomusta, palun, oma kooliaastad kolme sõnaga.*

R: **Kooliaastad olid lõbusad, aktiivsed, unustamatud.** Mul poleks vist koolist niipalju meenunud, kui poleks ise koolis töötanud. Kusjuures tahan alati muuta seda, mis mulle ei meeldinud.

V: *Mida sulle ei meeldinud?*

R: Näiteks ei meeldinud mulle õpetajate liialt range suhtumine lastesse. Minul näiteks **on õpilastega palju sõbralikumad suhted**, nad võivad tulla mulle külla, võivad lihtsalt helistada.

V: *Olid lemmikud telesaated?*

R: Jah, mul oli laste meelissaade „Lasteekraan“, näidati eesti televisioonis, kus käis eesti nukuetendus „Hunt kriimsilm“.

V: *See tähendab, et sa vaatasid telerit nii eesti kui vene keeles?*

R: Jah, jah. Kui suvel vanaema juures elasin, oli seal vaid eesti televisioon.

V: *Kui tihti ja palju vaatasid telerit?*

R: Palju telerit me ei vaadanud, kuna see pandi mängima vaid kell 4, vahest isegi kell 6 õhtul. Hommikuti saateid ei olnud, vaadata ei olnud midagi, seepärast vaatasime vaid lastesaadet ja kõik.

V: *Kas olid sul hovid? Käisid huviringis?*

R: Jah, käisin **tantsuringis**, kusjuures iga päev ja väga **palju aega veetsin õues**. Mänge oli õues piisavalt.

V: *Kuivõrd palju aega veetsid koos lastega?*

R: Suhtlesime lastega rohkem, vanematega käisime sageli seenel ja marjul, see oli kohustuseks.

V: *Ja mis aastal sa kooli lõpetasid?*

R: 1982.a.

V: *Kirjelda, palun, oma lapsepõlve tüüpilist nädalavahetust.*

R: Meil oli vaid üks puhkepäev – pühapäev, laupäeval me õppisime, pühapäeva hommikul aga vaatasime saadet „Äratuskell“ („Будильник“), seejärel „Teenin Nõukogude Liitu“ („Служу советскому союзу“). Ema tegeles sel ajal pesupesemisega. Pühapäeval tegi ema sageli pannkooke või pirukaid.

V: *Kas vanemad lugesid ajalehte?*

R: Jah, meie näiteks tellisime ajakirja „Murzilka“, ajalehte „Pionerskaja Pravda“. Vanemad tellisid ajakirju „Krestjanka“ või „Rabotnitsa“, tellisid kohalikku ajalehte, kusjuures kohalikku ajalehte tellisid kõik, kuna seda nõuti tootmises.

V: *Mis keeles?*

R: Vene keeles. Eestikeelseid ajalehti ei olnud.

V: *Kellena Sa tahtsid saada peale kooli? Kelleks õppida?*

R: Kooli lõpetades **unistasin saada kasvatajaks**, kelleks ma ka sain. Lõpetasin Tallinna Pedagoogikakooli.

V: *Miks sa otsustasid õpetajaks saada?*

R: **Saada õpetajaks oli – väljapääsmatu olukord**. Meie lasteaed suleti, käes oli perestroika, koolis aga vajati eesti keele õpetajat. Nii ma läksingi.

V: *Kas oled kunagi kahetsenud, et sinust sai õpetaja?*

R: Oh ei! (naerab)

V: *Kui Sul tekkis võimalus vahetada oma elukutset...*

R: Oh ei, ma vististi ei hakkaks midagi vahetama, äärmisel juhul oleksin läinud lasteaeda.

V: *Aga haridusreform, kas see mõjutas kuidagi sinu elu?*

R: Lihtsalt on rahutum elada. Igal aastal kirjutame mingit programmi.

V: *Mida sa praegu pead tähtsaks oma laste kasvatamisel?*

R: **Usaldav suhtumine, anda valikuvõimalus** ja loomulikult **anda lapsele võimalus end tühjaks rääkida**.

V: *No ja sinu väärtused, on nad ajaga muutunud?*

R: Ütleksin, et mitte.

V: *Nimeta, palun, oma väärtused.*

R: **Pere, suhted peres... ja siis juba töö.**

V: *Kuivõrd erinevad need väärtused, mis on sinu jaoks tähtsad õpilaste õpetamisel ja kasvatamisel?*

R: Ei erine. Tahaks, et oleksid nad hästi motiveeritud ja seda, mida teevad, **teeksid hoolega... ja armustesega...**

V: *Sul oli ankeedis kirjutatud, et oled hästi teavitatud sellest, mis toimub linnas sinu ümbruskonnas. On see Internet?*

R: Ei, mitte ainult Internet, vaid ka uudised.

V: *Kui sageli vaatad uudiseid ja telerit? Iga päev?*

R: **Infosaateid ei lase kunagi mööda.**

V: *Kuidas kajastub sinul informeeritus, kas annab see end kuidagi tunda ka tööl?*

R: Jah, osutab küll mõju, sest **lapsed, nad püüavad sind praegu lõksu tõmmata ja teada saada, kuivõrd oled teadlik sellest, mis praegu toimub.**

V: *Milliseid uudistekanaleid saa vaatada?*

R: Aktuaalset kaamerat ETV-s, ETV2-s,

V: *Noh, aga need, Esimene Balti kanal, RTR?*

R: Vaatan samuti, kusjuures on väga huvitav võrrelda, kuidas üks või teine kanal toob meieni uudiseid, kasvõi samast Ukrainast.

V: *Ja nad erinevad?*

R: No muidugi! Ma tellisin isegi ajalehti 2 keeles, hiljem võrdlesime abikaasaga, kuidas erinevad eesti ja vene keeles ühed ja samad uudised.

V: *Ja milles nimelt oli erinevus?*

R: **Infot pakutakse veidi erinevalt**, kuidas on kasulik ühele või teisele poolele.

V: *Räägid Postimehest vene keeles ja Päevalehest eesti keeles. Mille poolest nad erinevad?*

R: Need on 2 täiesti erinevat ajalehte.

V: *Kuid need on ju eestikeelsed lehed.*

R: Vaatamata sellele on need 2 erinevat vaatepunkti.

V: *Ja ikkagi, milliseid uudiseid on sul meeldivam lugeda, vene- või eestikeelseid?*

R: **Uudiseid peaks lugema ikkagi nii ühes, kui teises keeles ja tegema nendest oma järeldused**, kuna mulle tundub, et mõlemad pooled jätavad midagi ütlemata.

V: *Kas püüad mingil moel põhjuseni tungida, kus see tõde siis ikkagi on?*

R: Ei, ei püüa. Aeg näitab oma tõe.

V: *Kas raadiot kah kuulate?*

R: Vähe, vaid autos ja reeglina muusikat.

V: *Mida teete puhkepäevadel?*

R: Puhkepäevadel väljasõidud, lapselapsed.

V: *Märkisid ankeedis, et eestlased ja venelased elavad erinevates infoväljades, kuidas saaksid seda kommenteerida.*

R: Ma ju räägingi, et nad **saavad erinevat infot**. *(Näide tankide kohta Narvas)

V: *Oled nii palju aastaid koolis töötanud... Mida arvad integratsiooni kohta?*

R: **Integratsioon toimub mitte koolis, integratsioon toimub peres**. Kui peres ei pöörata sellele tähelepanu või arvatakse, et eesti keelt ei ole vaja õppida *(näide isaga), integratsiooni ei tule, Kui siis oleks õpetatud eesti keelt 4 päeva nädalas, oleks me kõik vististi väga hästi integreerunud. Mina aga lõpetasin kooli ning tunnistuses oli kirjas, et eesti keelt ei õppinud, samal ajal kui eesti koolis õpetati vene keelt 5 korda nädalas, väljaarvatud laupäeval.

V: *Noh, aga siis ju integratsiooni justkui vaja ei olnudki.*

R: **Puudus surve**, kuid oli soov ja vajadus eesti keeles suhelda. Seetõttu ka õppisin.

V: *Ehk sa näed, kuidas saaks seda olukorda parandada?*

R: Sellele küsimusele on väga keeruline vastata. (Näide kirgesid ülespuhuvatest poliitikutes=. Näide erinevatest töötasudest eestlaste ja venelaste seas. Kala mädaneb peast.

V: *Kas sooviksid veel midagi lisada?*

R: On asjad, mis mulle eesti kultuuris meeldivad ja ma tunnistan neid, on aga ka need, mis ei meeldi ja ei tunnista... mistõttu on tunded väga segased.

V: *Täna Sind meeldiva suhtlemise eest!*

R: Palun...palun... (naerab)

2.1.7. Respondent 7 – V

V- Viktoria, naine, venelane, 41.a, Narva Soldino Gümnaasium, klassiõpetaja

17. juuni 2015, kell 15.00 – 16.20, “Fama” kohvik, Narva

V: *Eelkõige tänan Sind, et leidsid aega meie suhtlemiseks. Nagu ma rääkisin, räägime me Teie lasepõlvest, kooliaastatest, noorusest, õpingute aastatest. Ühe sõnaga, korra läheme tagasi Teie minevikku.*

V(r): Lapsepõlve meenutused on alati meeldivad...

V: *Kuidas tujuga lood on? Mulle tundub, et olete veidi väsinud...*

V(r): Olen väsinud... Loomulikult... Õppeaasta lõpp...

V: *Ehk lükkame meie vestluse siis edasi?*

V(r): Ei, ei...ma olen valmis rääkima... ja oma meenutusi jagama (naeratab)

V: *Mis aastal ja kus kohas olete sündinud?*

V(r): Narvas... 1974.aastal

V: *Kuivõrd suur oli teie pere? Vennad, õed on?*

V(r): Vend on..ja õde on.. Olen vanem laps peres.

V: *Kellena Teie vanemad töötasid?*

V(r): Minu vanemad? Ema... õmbleja...isa... autojuht.

V: *Kas võib-olla oskad ka öelda, kes olid Teie vanavanemad?*

V(r): Hmmm... Vanaema oli siis juba pensionil. **Vanaisa ei elanud meiega koos. Ta oli eestlane.** Ja kui läks pensionile... ta oli kaevur... **läks Ida-Virumaalt ära kodumaale...** Elab Paides.

V: *Õigesti ma sain aru, et vanaema elas koos teiega?*

V(r): Elas. Oma surmani... koos meiega elas. Ma olin siis...vist 12.aastane..

V: *Missugused suhted olid vanemate ja vanavanemate vahel?*

V(r): **Väga soojad.** Isa vanemad elavad Venemaal. Olen ma lapsepõlves...seni kui piir järsku tekkis (naerab)... **talvel ja suvel nende juures käinud...Puhkasin koolivaheajal. Isa ka pidevalt suhtlesid nendega. Ja ema...**

V: *Kas Teile loeti raamatuid ette, kui olite väike?*

V(r): Iga õhtu. **Meil oli selline traditsioon.** Me ei jäänud magama seni, kui ema või vanaema raamatut ei loe (naeratab).

V: *Mis keeles nad lugesid?*

V(r): **Ikka emakeeles.** Vene keeles.

V: *Meenutage, palun, oma lapsepõlve. Kas Teie käisite lasteaias?*

V(r): Käisin küll.

V: *Mida mäletate veel oma lapsepõlvest?*

V(r): Lasteaiast või?

V: *Jah...*

V(r): Mulle meeldis lasteaias käia.. Kõige rohkem päevane puhketund... Olid meil sellised voodid... nagu narid... Ja kui kasvataja rühmast lahkus...Hakkasime me hüppama...rääkima. Mäletan, kui üks kord **mind pandi nurka...** koos ühe poisiga... tualetti. Tohutult külm põrand oli. Me seisime temaga ja suhtlesime. Kas võib-olla siis armusime teine teisse (naerab).

V: *Esimene armastus?*

V(r): Jah... siimaani mäletan, kuidas ta imetles mind... Suhtlesime temaga veel siis, kui kooli läksime. Aga kui kolisime, siis enam ei kohtunud... Oi...lasteaiast...Mäletan, kuidas talvel mängisime õues ja ma kaotasin lumehanges...ühe viltsaapa ära (naerab). Otsisime kaua aega.

V: *Leidsite?*

V(r): Kujutage ette... ei leidnud! Vot niimoodi me jookstime ja mängisime. Palju erinevaid meenutusi... Kui palju on vaja jutustada?

V: *Nii palju, kui peate vajalikuks. Aga ühe sõnaga, tundsite ennast õnnelikuna?*

V(r): Absoluutselt! **Mul oli õnnelik lapsepõlv.** Hakkasin meenutama.. ja tuju kohe läks paremini. Kõik need peod... Kui olin mingi usbek...pidin peol „Sulekot“ löökpilli mängima...teate, siiamani see meelodia on mul peas (naeratab). Mul olid lühikesed juuksed , aga pidid olema pikad patsid. Tegime emaga neid vanadest sukkpüksidest (naerab).

V: *Veetsite emaga palju aega koos? Mida te olete koos teinud?*

V(r): **Emma oli alati koos meiega.** Vend oli haige laps. Ja tema pärast ta vahetas tööd. **Ta oli kogu aeg kõrval. Me tegime kõik koos.** Mängisime, jalutasime, telerit vaatasime, lugesime, suhtlesime, seenel käisime... koduseid ülesandeid koos tegime.

V: *Väga tore!*

V(r): Ja isaga ka... Lauamänge kõik koos mängisime, suusatasime talvel, kartuleid õhtusöögiks koorisime (naeratab)

V: *Teil oli väga sõbralik pere.*

V(r): Miks oli? Siiamani nii ongi... Isa juba ei ole.. Aga me **suhtleme väga sõbralikult, toetame teineteist...** tihti kohtume. Kuigi vend Tallinnas perega elab, aga õde on Jõhvis.

V: *Kodukeel oli vene keel?*

V(r): Jah, kindlasti. Eesti keelt ma hakkasin koolis õppima. Kolmandast klassist vist...

V: *Aga sõpradega? Teiste lastega ka vene keeles rääkisite?*

V(r): Meie trepikojas **elas üks eesti pere**..just meie all..teiselt korrusel. Neil oli tütar... umbes sama vanuses...Kuid ta **eriti ei jalutanud**... Teisest hoovist käisid ka meie juures mõned lapsed...**kunagi ka eestikeelne**...Mäletan, kuidas õpetasime eineteist. Näitasime midagi... mina rääkisin vene keeles, ta kordas...Pärast vastupidi... Lõbus oli!

V: *Mis aastal kooli läksite?*

V(r): 1981.aastal

V: *Kas meeldis koolis käia?*

V(r): Meeldis küll.

V: *Mida huvitavat olete koolis teinud?*

V(r): Oooo.... Nii palju huvitavat (naerab)... Meie oleme kogu aeg midagi huvitavat teinud! Mina olin koolis priimus. Olid siis pioneersalgad..Mina olin juht (naeratab).

V: *Mis Teie lemmikõppeaine oli?*

V(r): Humanitaarained... Vot geomeetriat...keemiat... ei armastanud. **Ja eesti keelt! Lemmiktund!**

V: *Õppisite vene koolis?*

V(r): Jah. Meie linnas oli vist ainuke eesti kool...

V: *Kas mäletad, mis aastast hakkasid lugema? Mis kelles sa lugesid?*

V(r): Kooliaastatel **lugesin vene keeles**. Lugema hakkasin hilja. Isegi koolis olid alguses raskused... lugemisega. **Ema väga palju tegeles minuga.**

V: *Mäletate oma lemmikraamatu?*

V(r): Mul oli lemmikraamat... Väga uhke..ilus... Muinasjutud. Hiljem...juba koolis...vanemates klassides.. olen ma erinevaid lugenud.. Meresjev...“Povestj o nastojasem tseloveke“ Polevoi...Boris Polevoi kirjutas.

V: *Proovige, palun, iseloomustada kooliaastad kolme sõnaga.*

V(r): Ainult kolmega?! (naeratab) **Klassiõpetaja** Inna...geograafia õpetaja oli.. **Ühised üritused... Sõbralikkus...Palju midagi...** Olime me **väga vastutustundlikud...Klassi au... Kooli au..** Mäletan, et mõne aja jooksul oleme ka kahes vahetuses õppinud... **Huviringid...**

V: *Millega Teie tegelisite?*

V(r): Oi...palju millega... teatriringis, nukuteatris, tantsuringis... Kogu aeg midagi oli..peale tunde (naeratab). Aga vanemates klassides ei saanud ma käia...Pidin kodus palju õppima, et häid hindeid saada. Ka paljud minust maha kirjutati...koduseid ülesandeid.

V: *Mis aastal Te lõpetasite kooli ja kui palju klassi?*

V(r): 8.klassi või siis juba 9 oli..ei mäeta.. Ühe sõnaga, keskkooli... 10 ja 11 ei lõpetanud koolis... ...Läksin kasvatajaks õppima...

V: *Kui palju Teie telerit vaatasite?*

V(r): Kui palju? Lapsepõlves? Kava järgi... Lastesaated või multifilmid. Kui saime telekava kätte, ema vaatas läbi ja pani ring ümber sellele, mida on plaanis vaadata. Mäletan, kuidas me **koos perega filme sõjast vaatasime**. II Maailmasõjast.. Ja pärast **vanaema hakkas meenutama...** Palju kuulasin... Tema tuli siia, Eestisse, peale sõda. Tutvus siin vanaisaga.

V: *Mis keeles vaatasite? Missuguseid telekaneleid?*

V(r): Vene keeles...nagu ma mäletan... Ei mäleta kanalite nimetust... Mäletan, et ootasin väga puhkepäeva...Siis, kui oli “V gostjah u skazki”... “Vremja” vaatasime.

V: *Kas koju olid ka mingid ajalehed, ajakirad tellitud?*

V(r): Kindlasti! Palju.. erinevaid! Mäletan, kuidas me ema ja isaga valisime, mida hakkame tellima...läksime mingil kindlal päeval postkontorisse..seisime järjekorras..et tellida... Meil oli palju moeajakirju...Armastasin neid vaadata, kui kedagi kodus ei ole...siis fantaseerin, et mina olen üks neist..ilusatest...Et mida ja kuhu ma selga paneks (naeratab). Emal oli “Rabotniza”, “Krestjanka”, “Zdorovje”, “Vokrug sveta”... Isal oli “Za rulem”...midagi veel oli... Ei mäleta nimetusi. Lastele telliti “Murzilka”... “Veselõe kartinki”, “Pionerskaja pravda”...

V: *Kas praegu midagi tellite?*

V(r): Ei ole. Ostame... kui vaja on..

V: *Kui tihti Teie loete perioodilisi väljaandeid?*

V(r): Paar-kolm korda nädalas.

V: *Mis keeles tavaliselt loete lehti? Ankeedis Teie kirjutasite, et ka eesti keeles loete...*

V(r): Põhiliselt venekeelseid.... **Vahest vaatan võrdluseks ka eestikeelseid ajalehti...** Vahel.... Asi on selles, et ma ei saa päris kõigest aru...

V: *Ütlesite, et võrdluseks?*

V(r): Jah... Huvitav mõnikord lugeda...**Kuidas infot kajastatakse...Erinevalt...**

V: *Mille poolest erinevalt? Palun täpsustage...*

V(r): **Vahest loen Postimeest.... Tööl meil on võimalus nii eesti keeles.... Ka venekeelset versiooni... Tihti isegi esileht välja näeb...kuidagi teisiti...erinevalt... Erinevad pildid...Pealkirjad...Huvitav...**

V: *Kui Te soovite rohkem teada saada mingist sündmusest või millestki konkreetsest, milliste allikate poole Te pöördate?*

V(r): Raadio on alati hommikul enne tööd sisse lülitatud... köögis...kui hommikusööki valmistan...või siis televiisor... Noh, **töö juures suhtlevad inimesed omavahel... jutustavad, mis kuskil toimub... kuid ma ei huvitu eriti nendest uudistest, kuna... kannavad sellist negatiivset laengut...** ma ei taha alustada hommikut negatiiviga... Unustasin veel öelda... “Õpeajate Leht” meil ka tööl käib...Loen..Kui “aknad” on...

V: *Kui ma Teid õigesti mõistsin Teie ankeedist, eelistate Te teada saada informatsiooni ühiskondlikust elust... sotsiaalsest... see tähendab, et poliitika ei huvita Teid üleüldse?*

V(r): Jaaa... haridus... tervis... noh, elu iseenesest... poliitika... ei saa öelda, et üleüldse ei huvitaks... huvitab küll, kuid **mitte alati õnnestub selles orienteeruda... selles poliitikas.**

V: *Milleks Te loete? Et saada teada mingit konkreetset informatsiooni või siis lihtsalt ajaviiteks... et millegagi täita oma aega?*

V(r): Uudistega aega ei veeda... **peab olema veidi teadlik sinu ümber toimuvast...** see on ju elu ja **see puudutab ka mind...** mmmm... **mingist küljest.** Koolis sama... **Praegu on väga targad õpilased...** mõnikord ka teevad katset, **kuivõrd oled sa toimuvatega kursis** (naerab). Kontrollivad nii öelda, **kuivõrd kaasaegne õpetaja oled. Tahad, et austatakse, peaks olema. Teadlik ja mitmekülgne** (naeratab).

V: *Kas haridusreform on kuidagi mõjutanud Teie elu?*

V(r): Mitte eriti... Kuid ikka... **Pidime uuesti õppima õpetama. Mitte päris... Aga uued nõudmised, ainekavad, plaanid, koolitused...**

V: *Kas meeldib koolitustel käia?*

V(r): Meeldib. Kui emakeeles, siis väga meeldib. **Kui Narvas, siis kuulame vene keeles...** isegi kui eesti keeles, saame rääkida vene keeles...siis räägime. Aga kui kuskil Tallinnas... Siis **mind saadetakse...** Kuna ma olen terve elu eesti keelt õppinud... ja teiste kolleegidega võrreldes..Küllaltki hästi valdan. Ka eesti keele õpetajad. Aga **ma ei ole siis nii aktiivne..**

V: *Kui ammu koolis töötate? Ja millal õpetajaks õppisite?*

V(r): Koolis... Tulin kooli abiõpetajana töötama...Siis astusin Narva Kolledži... Juba pere oli, poeg... Kui õppisin, ka teist poega sünnitasin... 12-13 aastat tagasi vist..

V: *Need teadmised, mis olite saanud, tulid tööol kasuks?*

V(r): **Midagi on...** Aga rohkem vaatasin, kuidas teised töötavad... küsisin nende **abi...** Missuguseid materjale kasutavad... **Õppealajuhataja väga aitas ka.**

V: *Kui võrrelda Teie põlvkonna õpilasi, Teie klassikaaslaseid ja tänaseid õpilasi... neid, keda Teie õpetate...*

V(r): **Nad on teistsugused...**seda küll. Mille poolest nad erinevad...(mõtleb). Meie, näiteks, **palju vanemaid aitasime ja üldse palju tööd tegime. Praegu nad mingis mõttes....laiskvorstid...** Ei taha...**mitte midagi eriti ei taha...** Isegi väljasõiduks on mõningaid **vaja motiveerida.** Motiveerida... on moodne sõna (naerab). Kes meid motiveeris? **Oli vaja, tegime ära...** Sõnagi vastu rääkimata.. Kolhoosides, mäletan, käisime töötamas...rohimas...Ja **olime rõõmsad,** et ei ole vaja kooliruumides istuda. Lõbutsesime (naeratab).

V: *Mida Teie olete oma lapsepõlvest oma perre toonud? Missugused traditsioonid, kombed, väärtused?*

V(r): **Pere. Kõige lähedasemad inimesed – pereliikmed. Kindlasti ühised pereüritused. Vähemalt üks kord päevas koos süüa...koos laua taha. Siis arutleme möödunud päeva. Puhkusel kindlasti mingi väljasõit. Lastega ajaveetmine. Vanemaid lugupidamine. Oskus elada õnnelikult isegi siis, kui on materiaalsed raskused. Koos võib kõike ületada (naeratab). Veel ausus... korralikus.**

V: *Kas mingid väärtused, hoiakud elu jooksul on muutunud?*

V(r): Kahjuks, jah... Minu ema oskas ilma rahata n.ö elada.. Aga **mina alati tahtsin, et mu lastel oleks kõik, mida nende eakaaslastel... Praegu on väga karmid lapsed..** Hakkavad naeratama, narritama...Sellepärast peame palju tööd tegema...et raha teenida. Kõik olid juba Türgis käinud...kuidas niimoodi, et meie veel mitte... Me reisime palju mööda Eestimaad... Huvitav, kui palju kohti..ja säästlikult võib reisida...

V: *Mida pead tähtsaks oma laste kasvatamisel?*

V(r): Et **ausad** oleksid, **oskaksid armastada ja austada, hindaksid oma pere...**

V: *Aga töökohal? Õpilaste kasvatamisel ja õpetamisel?*

V(r): **Töökohal? Aga sama... Sama teisi lapsi õpetan... Ja kindlasti ka neid väärtusi, mis on programmis... See on kohustuslik.**

V: *Näiteks...*

V(r): **töökus, inimõigused, lojaalsus, armastus oma kodumaa vastu...selles mõttes, et Eestimaa kultuuri ja keele vastu...**

V: *Kui tekks selline võimalus vahetada oma elukutset..kas kasutaks seda võimalust? Kui jah, siis kellena tahaks töötada?*

V(r): Ei taha. **Olen rahul oma tööga...** Kellena ma võiks veel töötada? (mõtleb) Ei kujuta ette... **Ikka õpetajana** (naerab).

V: *Olete rahvuselt venelanna. Valdate ka eesti keelt... Tean, et mõned õppeained hakkate Teie oma klassis eesti keeles õpetama...On ju?*

V(r): Tahan proovida. Ei tea, kuidas õnnestub. Aga proovin (naeratab). **Meil on probleemid eesti keele õpetajatega. Ise pidevalt õpin. Üldse Ida-Virumaal... eesti õpetajad ei taha vene koolides töötada...**

V: *Kes Teie olete, V? Kuidas idenfitseeriks Teie ennast?*

V(r): **Olen eestikeelne venelanna** (naerab)! Aga kui tõsiselt... **ikka venelanna**...Kuid **väga armastan Eestit. Kuidas muidu on...see on minu sünnikoht ja kodumaa.** Ja ei kujuta ette, et võiks siit kunagi ära minna...

V: *Viimane küsimus... Ankeedis Teie märkasite, et venekeelsed ja eestikeelsed inimesed elavad enam-vähem ühes teabeväljas...*

V(r): Arvan nii. **Varem vene inimesed ei vaadanud ega kuulnud nii palju eestikeelseid telesaateid... Arvan, et üldse ei lugenud... Aga praegu on palju rohkem neid, kes on eesti keelt selgeks õppinud ja saavad loetust... ka kuulatust aru...** Rohkem loetust...Meil siin on pigem passiivne keel...Ei ole, kus kohas keelt kasutada. **Direktor motiveerib meid omavahel rääkida** (naeratab).

V: *Kas ma õigesti sain aru, et kuna “varam nii palju ei vaadanud ega kuulnud”, kuna ei vullanud riigikeelt, siis nüüd, kui paljud valdavad, võiks oletada, et olukord on muutunud....paremale poole ehk?*

V(r): Ongi nii! Ma tean, et **praegu venekeelsed inimesed ikka vaatavad ka eestikeelseid kanaleid ja loevad ajalehti...**Nt meil, töö juures, näen, kuidas õpetajate toas mõned vene õpetajad loevad... Ka raadio kohta... On sama lugu. Kui tuttavatega mõnikord sõidan autoga, neil on mingi eestikeelne raadiojaam mängib. Aga koolitustel? Kui ma käisin eesti keele koolitustel, **ma pidin eesti keeles võimalikult palju lugema ja kuulama.**

V: *Ole väga hea meel Teiega rääkida! Tänan Teid vestluse eest! Kas võib-olla sooviksite midagi veel lisada?*

V(r): Huvitav küll... Palju mõtteid...Süda valutab... Et nii ebaõiglaselt..

V: *Palun konkreetset... mis on ebaõiglaselt?*

V(r): Ei tohi ikka üldistada... Nii tihti kuulen, et venelased ei taha keelt õppida... Ei tea... Mina tahan...minu õpilased tahavad...Vanemad ka ainult poolt, et mõned ained juba algkoolis eesti keeles oleksid...

V: *Kas keele oskusest on piisavalt ühiskonda lõimumiseks?*

V(r): **Loomulikult mitte. Aga juba see on tõsine samm ette. Veel hiljuti olukord oli palju hullem..** Varem üldse ei olnud meie bussides eesti kõnet kuulda...Aga nüüd on... Eesti noored naeravad, valjusti räägivad... See rõõmustab.

V: *Teil rõõmustab, et Navras on ikka eesti keelt kuulda?*

V(r): Loomulikult! Kas võib-olla võiks veel parata...seda olukorda... Valitsus ka vähe tähelepanu pöörab... Ainult siis, kui valimised... Pärast unustatakse... Kahju...

V: *Aga loodame siis paremale. Veel kord tänan Teid ja head õppeaasta lõppu!*

2.1.8. Respondent 8 – L

L – Ljudmilla, naine, venelane, 52.a, Tammiku Põhikool, Kohtla-Järve

27. juuli 2015, kell 17.00 – 18.35, Puru tee (respondendi kodus)

V: *Täna Sind, et leidsite aega meie suhtlemiseks. Nagu ma rääkisin, räägime me Teie lapseõlvest, kooliaastatest, noorusest, õpingute aastatest. Ühe sõnaga, korra läheme tagasi minevikku.*

L: Heameelega (naeratab)

V: *Kuidas Teie tuju on?*

L: Päris hea, puhkus ju (naeratab)

V: *Mis ainet Te koolis õpetate?*

L: Eesti keel teise keelena... Olen ka keelekümblusklassi klassijuhataja

V: *Siis ilmselt õpetate veel mingit õppeainet eesti keeles?*

L: Ei ole. Võiks kultuurilugu, kuid meie koolis seda ainet ei õpetata...

V: *Olete keelekümblusklassi klassiõpetaja ja kui ma õigesti aru sain peale eesti keelt, teisi aineid ei õpeta? Isegi oma klassis?*

L: Ei õpeta. Teised õpetajad õpetavad. See on juhtkonna otsus...

V: *Olete oma tööga rahul?*

L: Väga!

V: *Kui palju Teie juba koolis töötate?*

L: Üldine tööstaaz mul on juba 32 aastat. Aga koolis...ma töötan...vot selles koolis, kus praegu...juba kaksteist.

V: Väga tubli olete!

V: *Mis aastal ja kus kohas olete sündinud?*

L: 1962. aastal... Üldiselt ma **olen sündinud Kazahstanis**. Ja siis, kui mina olin 4-5 aastane me tulime Eestisse. Ennem elasime Iisakus, kus üldse **ei olnudki vene rahvast**. Ja ei olnudki lapsi. Elased ainult täiskasvanud inimesed. Ja selles majas, kus me oleme elanud, elas üks perekond...kokku oli 6 peret...aga ühes elas 2 täiskasvanud poega, kes valdasid nii eesti kui ka vene keelt. Ja nad õpetasid meid eesti keelt. Aga meiega rääkisid peamiselt vene keeles. Siis....kui ma pidin juba kooli

minema, me kolisime Kuremäele. Ja siis ma läksin... Noh, üldiselt võib öelda, et see oli eesti kool... Illuka Põhikool. Ainult selles kolis tol ajal oli 200 õpilast. Ja sellest hulgast vene lapsi.... Noh oli üks klassiruum, kus koos õpis 4 klassi... esimene, teine, kolmas ja neljas... ja ainult üks õpetaja... Meid ei olnud palju, ainult 12 õpilast... vene last...

V: *Täpsustage palun, mis aastad need olid?*

L: Oli aasta 1970... siis kui ma läksin esimesse klassi... **väga head ajad olid... elasime väga hästi**... vaatamata sellele, et 200 õpilaste seas oli ainult 12 venekeelset õpilast... Ei olnudki kunagi probleeme. Olime kõik koos! Nagu räägitakse, üks pere.

V: *Väga tore. Kas lasteaias ei ole käinud või?*

L: Ei ole... kas võib-olla 2 päeva...

V: *Oskate Teie öelda, mis põhjusel kolisite Te Kazahstanist Eestisse.*

L: Tol ajal Eesti... nagu... võiks öelda arenes.. Minu isa oli traktrist ja ema oli lüpsija. Ja Eesti nagu vajas selliseid töötajaid... sellepärast tulime (naeratab)

V: *Kuivõrd suur oli teie pere? Vennad, õed on?*

L: Peres oli 3 last – mina ja 2 venda.

V: *Kas võib-olla oskad ka öelda, kes olid Teie vanavanemad?*

L: Minu vanaisa oli hukkunud sõja ajal... on maetud kuskil Ungaris... Enne sõda oli mehhanisaator, vanaema töötas põllumajanduses. Pärast ei töötanud...

V: *Kas vanaema elas koos teiega või kuskil lähedal?*

L: Kui Kazahstanis elasime, vanaema elas lähedal... Pärast, kui Eestisse tulime, teda ka siis kutsusime ja siis ta hakkas koos meiega elama.

V: *Missugused suhted olid vanemate ja vanavanemate vahel?*

L: Head... Ma isegi ütleks, et väga head... Nagu mul praegu emaga on. Hästi suhtlesid, kuulasid vanemaid... nad õpetasid, seletasid lahti.

V: *Missugused meenutused lapsepõlvest on? Siis, kui hakkasite Eestis elama?*

L: Üldiselt võin öelda, et **elasime väga hästi**. Ikka parem kui praegu... ausalt öeldes. Meenutan, kui ema kogu aeg ostis lastevorsti, terve palkadena. Lõikasime tükkidena, sama leiba... tegime endale võileiba ja jooksisime õue. Ja kõht oli alati täis. Praegu proovi osta nii palju...

V: *Peale võileiba vorstiga... mis rõõmustas Teid veel nagu last?*

L: Jäätis! Šokolaadijäätis... temaga sarnane praegu kas võib-olla Eskimo, mis maksab kuskil 75 senti ja rohkem...

V: *Aga kui rääkida mitte söögist, vaid emotsioonidest... Mis oli Teie lapsepõlves sellist, mis jäi igaveseks mällu?*

L: Kui mitte söögist rääkida...Siis meil olid igasugused mängud, mida me mängisime hoovis **kõik koos...nii eesti kui ka vene lapsed**. Siis, kui me kolisime Kuremäele, seal olid ka vene lapsed. Olime **kõik koos**. Mängisime liivakastis....ja...teise mängu...ma ei tea...Üldiselt minu **lapsepõlv oli väga õnnelik**..mulle väga meeldis...meenutan heameelega ja näen, et praegu lapsed üldse ei oska oma lapsepõlve nautida...nad kiirustavad täiskasvanuks saada...nad ei oska koos mängida...

V: *Teie lapsepõlvemeenutused on väga soojad..Nagu ma sain aru olite te õnnelik laps, kes oskas väikestest asjadest rõõmu tunda...Kas oli ka midagi mureks?*

L: Mureks? Ei oska öelda..Kui isegi oli, siis ma juba lihtsalt ei mäleta...

V: *Väga kena... Olete hästi positiivne inimene...*

L: Jah! (naerab)

V: *Aga ema või vanaema lugesid sulle raamatuid, muinasjutte?*

L: Mulle luges muinasjutte vanaema. Luges vene keeles. Aga vot need lapsed, kellega me hoovis mängisime... neil olid eesti raamatud....ei ütle, et just muinasjutud... lihtsalt **eestikeelsed raamatud**... Nad ise lugesid ja pärast meile ümberjutustasid. Selles mõttes, ka väga ilusti klappisime kokku..

V: *Ise ka lugesite? Teile meeldis lugeda?*

L: Jah...mulle väga meeldis lugeda. Ma hakkasin lugema, kui olin 4-aastane.

V: *Tubli olete! Aga Teie lugesite oma lastele raamatuid?*

L: Loomulikult..juba siis, kui nad veel kõhus olid (naeratab).

V: *Mis keeles lugesite?*

L: Loomulikult vene keeles...emakeeles

V: *Mäletate oma lemmikraamatut ka?*

L: Lemmikud raamatud – muinasjutud. Ükskõik missugused...Meeldis ka Puškin ja tema luuletused. Kui ma olin kuuendas või seitsmendas klassis lugesin ma „Kuritöö ja karistus“...autor Lev Tolstoi...Või mitte..ei mäleta..

V: *Dostoevski?*

L: Just! Dostoevski... Olen seda raamatut mitu korda lugenud ja kui esimest korda lugesin, ei saanudki ma eriti millestki aru...hiljem veel kord lugesin, mõistsin palju...

V: *Mis vanuses kooli läksite?*

L: 8-aastasena... see oli ilmselt 1970.aasta (naeratab)

V: *Kas meeldis koolis õppida?*

L: Mulle väga **meeldis koolis õppida**. Meil oli **väga hea õhkkond**. Nii **õpilased kui õpetajad olid väga sõbralikud**. Me austusime õpetajaid. Nad olid sellised...nagu...nägid..kohe nägid, kas meil on mure või on midagi juhtunud. Kohe panid tähele. Oli üks suur pere.

V: *Iseloomustage, palun, oma kooliaastad.*

L: Meie **koolis oli tore. Käisin heameelega. Koolis oli koolivorm. See väga meeldis meile**...See oli Illuka koolis. Algkool. Siis, kui läksin linnakooli, Jõhvi kooli...see oli kool number 6. Seda kooli enam ei ole. Selles koolis sain ma hüüdnimi...Porgand..Olin peenike ja punaste põstega. Käisin Jõhvi kooli Kuremäelt bussiga ja iga ilmaga..eriti talvel...kui ma tulin kooli mu põsad olid nii punased. Keegi üks niimoodi ütles ükskord ja sellest ajast hakati mind niimoodi hüüdma. Aga veel üks oli... Minu perekonnanimi oli Nazarotitš ja keegi märkas midagi sarnast sõnaga nazorog (ninasarvik). See mind väga häiris. Aga vot **selline kiusamine** oli küll. Eriti meeldis mulle koolis, et ka eesti koolis....noh Illuka põhikool oli nagu eesti kool...ka Jõhvis...olid oktoobrilapsed, viiendast klassist siis pioneerid. Tol ajal oli koolis 8 klassi ja keskkool, 10 ja 11 klassid. Nagu praegu gümnaasium...Selles vanuses meil olid juba družinnikud...Mulle väga see meeldis...Varem oli militsia, praegu politsei ja siis tol ajal sellised inimesed käisid kohvikutes....need družinnikud... ja **jälgisid korda**. Meie, 10 ja 11 klasside õpilased ka aitasime neid. Käisime õhtul restoranides, kohvikutes... ja vaatasime, kas on meie õpilased või mitte. Mina olin komsomoli ühingu esimees. JA pidin kindlasti teadma, kes rikub korda, keda on vaja karistada. Oli küllaltki põnev! Oli 5 družinnikut ja 3 õpilast. Jalutsime ka tänavatel kella 21 kuni 23.00-ni. Jälgisime, kes õpilastest suitsetab või mitte päris kained....

V: *Missugune suhtumine oli siis selliste õpilaste vastu eakaaslaste poolt?*

L: Täitsa normaalne. Kõik ju olid selles rollis...igaüks nagu graafiku järgi pidi...Mina nagu esimees olin rohkem seda teinud, aga muidu kõik keskkooli õpilased proovisid ennast selles rollis.

V: *Kas Teie mäletate, kui palju teie peres telerit vaadati?*

L: Vähe! Aga meil oli must-valge televiisor suure ekraaniga (uhkelt).

V: *Lemmikteleasaated...*

L: Igas vanuses ilmselt omad olid... Kõige lemmiksaate oli „Spokoinoi notsi, malõši“... Väga meeldisid multikad – „Krokodill Geena“, „Nu, pogodi!“, „V gostjah u skazki“... Aga me ei vaadanud eriti palju telekat..siis rohkem me olime ikka väljas.

V: *Mida huvitavat olete veel koolis teinud?*

L: Kooliajal olid meil erinevad mängud koolis..“Zarnitsõ“, „Militseituba“, „Grazdanskaja oborona“ ja palju muud. **Oli kuidagi kõik organiseeritud.** Näiteks oli paberi ja metalli kogumine. Olid **ühiskondlikud kasulikud tööd**, millest osa võtsid ka vanemad. Olid heakorrastuslaupäevakud. Nii põnevad võistlused olid. Kes kiiremini koristab, korjab, koguneb... Ja näiteks vanapaberi kogunemine korraldati ühe päevaga. Peale tunde öeldi, et teil on nii palju aega paberi kogunemiseks, start ja me läksime lihtsalt majadesse, koputasime ustele ja küsisime.

V: *Aga pioneerlaagrites olete käinud?*

L: Ei ole. Ainuke kord...Artekis õega olime...2,5 nädalat nagu eeskujulikud pioneerid. Kool suunas...Kui olin juba täiskasvanud, siis ise palju töötasin laagrites..Ise aga ei ole käinud

V: *Korraks meenuta palun mingit oma nädalavahetust ja proovi seda päeva kirjeldada. Ükskõik, kui vana sina siis oli...lapsepõlvest, kooliaastatel. Mis kohe pähe tuli?*

L: Laupäeviti me õppisime. Aga pühapäeval...Tuli kohe meelde 30. mai 1980...siis, kui mu esimesel armastusel oli sünnipäev. Ta töötas autojuhina ja peale seda, kui ma tegid kasvuhooned lahti, läksin ma temaga Vask-Narvasse. Ta oli bussijuht. Ja pidi veetma Vask-Narvas peaaegu 4 tundi. Et temal ei oleks igav, olin ma temaga...püüdsime kala...tegime lõket. 4 tunni pärast tulime koju ja ma jälle läksin peenraid kastma ja nii edasi..**töötasin ühe sõnaga aias...andsin loomadele süüa..aitasin isa.** Õhtul sõpradega mängisime erinevaid mängu. Siis, kui pimedaks läks, otsustasime võõrasse aeda ronida, kus kasvasid magusad õunad. Liiga kõvasti rääkisime. Tuli välja peremees, viskas püssi. Me kõik laiali. Ta istus autosse ja meie järele, et vaadata, kes olid ja vanematele pärast kaevata. Me ronisime sõbrannaga üle kõrge kloostri aeda, mille otsas oli ka okastraat. Samal päeval vanemad ostsid meile uued dressid. Pole vaja rääkida, mis nendega oli. Tasakesi tulime koju kella 2 paika. Hommikul vanemad leidsid meie murdud riided...Kuid siis, kui me näitasime, mis viga oleme veel saanud, siis nad rahunesid ja ema hakkas meie eest hoolitsema, ravima meid.

V: *Kui ma õigesti sain aru, õppides 10 klassis, tulite Teie koju n.ö märkimata kell 2 õösel...*

L: Jah! Aga vanemad magasid. Ema ju lüpsja oli, kell 4 hommikul tööle. Palju mida meenutada võiks...meil oli lõbus elu (naeratab)

V: *Mis aastal Te lõpetasite kooli ja kui palju klassi?*

L: Kooli lõpetasin 1980.aastal....siis oli olümpiaad... 10 klassi

V: *Palun rääkige sellest lähemalt, kuhu peale kooli astusite ja miks Teie valisite õpetaja elukutse?*

L: **Terve minu elu on seotud haridusega. Mul on kaks haridust.** Esimene on Tallinna Pedagoogika Kool, nüüd on mingi lütseum....ja eriala oli lasteaiakasvataja. Ja siis ma läksin õppima ülikooli...Pedagoogika Ülikooli..ja olen seda lõpetanud 1998.aastal. Kui ma olin 3 aastane, ütlesin emale, et **tahan kas kasvataja või siis õpetaja olla**, tahan lastega töötada. Ema oli vastu. Peale 10 klassi, siis oli olümpiaadi aasta, Tallinna astuda oli raske...Siis direktor, kes teadis, et ma tahan õpetajaks saada, pakkus mulle töötada pioneerijuhina. Ja läksingi kooli töötama. Siis see oli Pärna põhikool, hiljem kool number 11, nüüd juba üldse ei töö. Töötasin vanema pioneerijuhina. Mulle anti veel praktikaks kolmanda klassi, kus ma õpetasin eesti keelt. Töö mulle meeldis, kuid ma tahaks ikka Tallinna astuda. Ja palusin kõike, et järsku keegi loeb ajalehest või saab teada, et Tallinnas kuulutati välja konkurssi, et annaks mulle kindlasti teada. Direktoriga meil oli väga head suhted. See inimene on minu admistraatori...juhi ideaal. Oli väga tore ajaleht „Õhtune Tallinn“... Siis selle ajalehe kaudu saingi ma teada, et kulutati lisakonkursi välja. Direktor ütles,et ma võin rahulikult proovida ja ei kardaks tööd kaotada,et kui ei õnnestu, siis jätkan tööd...kui astun, siis vabastab ta mind töölt. Mind võeti ilma eksamita, kuid ei kohta ühiselamuses. Nagu ma ütlesin, **me elasime kõik nagu suur pere** ja külainimesed aitasid mind. Leiti elamist. Õppisin ma 2 aastat ja 10 kuud. Tallinna Pedagoogikakool. Nüüd on mingi lütseum või mingi akadeemia...ei mäleta. Praktika mul oli tol ajal kinnise tehase territooriumi lasteaias. Sain siis tööd ja tuba ühiselamuses, kuid oli käsk, et kõik peavad töötama vastavalt elukohale ja ma tulin tagasi Kohtla-Järvele. 12 aastat töötasin lasteaias. Ükskord minu kolleeg Ahtme Gümnaasiumist pakkus mulle astuda Tallinna Ülikooli kaugõppese eesti keel teise keelena erialale. Mina astusin, tema aga mitte. 1994. aasta... Tema oli keelekandja, kuid ei astunud..Hiljem selgus, et Tallinna Pedgogikaülikool otsustas anda rohkem võimalusi just venekeelsetele inimestele. Tänapäevaks see naine töötab õppealajuhatajana ühes Tallina koolis ja jõudis

juba palju erinevaid õpetaja elukutseid saada. Aga mina, kui üksinda õppis 4 aastat kaugõppes, pidin praktikat läbima...lasteaed ei saanud mulle seda pakkuda. Tol ajal kutsekool vajas väga õpetajaid. Nad pakkusid mulle praktikakohta. Võtsid tööle. Mulle olid peamiselt poisirühmad, mulle rohkem meeldib poistega töötada. Töötasin ma seal 7 aastat.

V: *Need teadmised, mis ülikoolis saite, tulid kasuks tööl?*

L: Jah...Jah! Ma palju kasulikku sain. Aga...nt seda, kuidas temaatilist plaani kirjutada, tunniplaani..seda meid ülikoolis ei õpetanud... Ma ei teadnud, kuidas tunnikonspekti kirjutada.

V: *Kuidas sind nagu õpetajat on haridusreform mõjutanud.*

L: Mina arvan, et haridusreform...ja üldse see süsteem ei kõlba üldse. Arvan, et keele õpetamine...integratsioon on vale. Ja **pole vaja süüdistada kas pere, kooli või süsteemi... ministeriumis on viga**. Need nõudmised.... Kuulge, kui me elame Euroopa riigis, siis peame ka vastavalt meie lapsi õpetama. Rahulikkus olukorras... Pole vaja seda grammatikat, las lapsed lihtsalt räägivad. Nad saavad kõike neid nippe-nappe pärast... nt ülikoolis, kui on vaja. Peaasi, et tahtmine oli, soov rääkida... Aga siin ainult kartus... eksamite ees...

V: *Nagu ma tean, keelekümblusklassides on õpilased palju rohkem avatud ja enesekindlad...*

L: Ei ütleks ma niimoodi... ikka nad on mingis pinges...

V: *Huvitav Sinu arvamus integratsiooni suhtes... Kuidas see teie koolis toimib? Oled ju keelekümblusklassi õpetaja..*

L: Kohe ütleks, et varem seda mõistet üldse ei olnud, aga **protsess toimis**... kuidagi sujavalt...loomulikult...suheldes teine teisega hoovides, koolides, treeningutel...nüüd palju sellest räägitakse...Teate, mulle tundub, et see on poliitika tasemel...ja tavalised õpetajad..mida nad saavad... õpetaja toob tunnis näiteid...nt vene keele tunnis... Puškin kirjutas oma kodumaast...teises tunnis keegi teine ja teisest kodumaast...ja nüüd tekib küsimus... **Missugusest kodumaast?** Igal inimesel on **oma kodumaa**. Vot nt **mul on neid kaks**. Üks kodumaa on Venemaa, kus ma olen sündinud..aga teine, kus ma hariduse sain, makse maksan, elan...Ja ma ei oska neid eralda ja öelda, mis **minu jaoks ja kumb neist on tähtsam**.

V: *Proovi ikka ennast identifitseerida...Kes Sina oled?*

B: (paus) Venelanna..olen venelanna...Ja mõtteviisi järgi...ja üldse...**Poliitika mind üldse ei huvita**...Kas Venemaal, siin..Eestis... Aga hingis **ikka venelanna**.

V: *Kuidas siis kommenteeriks sellist väljendit, et „iga hunt vaatab oma metsa“?*

L: Raske öelda...selles mõttes, mis maa omaks võtan või?

V: *Rääkisid, et oled sündinud Kazahstanis...emakeeleks on vene keel...elad Eestis ja õpetad koolis eesti keelt...*

L: **Eesti on minu põhikodumaa.** Vaatamata sellele, et ma siin ei ole sündinud, aga olen siin üles kasvanud, õppinud...sain hariduse.. sünnitasin lapsi... See on sama, **nagu inimesel võiks olla kaks ema...bioloogiline, kes sünnitas, teine aga, kes kasvatas...** Nii mul ongi..üks kodumaa on Kazahstan, Venemaa...aga teine on Eestimaa...Vaid ütleks, et **Eestimaa on pigem kodumaa...** See maa, mis andis mulle kõike...Haridus, töö, pere. Aga seda... mis puudutab **n.ö integratsiooni...**väga palju sõltub ka õpetajast. Millele ta on orienteeritud ... Nii ka meie koolis ... ei hakka nimetama nimesid ... on sellised õpetajad, kes on väga rahulolematud selle üle, et peab eesti keelt õppima. Elasid kogu oma elu ilma eesti keeleta ja ei olnud mingeid probleeme, siin aga peab järsku pingutama ... õppima ... kursustel käima.... Meil näiteks vene keelt ja kirjandust õpetav õpetaja ei mõista üleüldse, milleks talle eesti keel ... Veel aga klassijuhataja ... Oma klassi tassib ta vaid Venemaale (naerab). Mina tähendab olen oma klassiga juba kogu Eesti paari aastaga läbi roninud, tema aga vaid Piiterisse või kuhugi sinna poole ... No ja mida sa siis tahad? Tal on praegu lõpuklass, ning vaata et pea pool klassi kavatsevad minna õppima venemaa kõrgkoolidesse või üleüldse välismaale....

V: *Kuidas suhtub sellesse kooli direktor?*

L: No kuidas nad võivad suhtuda? Ei meeldi, räägivad temaga ... Pakuvad projektides osaleda ... Tema aga keeldub. Ja mida nad võivadki teha? Kas on palju neid, **kes soovivad koolis töötada?** Ei ... Ja kannatavad ... Räägivad ... On ta ju lugupeetud tööstaažiga pedagoog. Oma ainet tunneb 5+, **tööd armastab**

V: *Kui oleks Teil võimalus elukutset vahetada, kelleks tahaksite saada või kellena töötada?*

L: **Ma armastan oma elukutset.** Kas võib-olla läheks lasteaeda töötama... vähem nõudmisi... Siis kõiges õpetajad on süüdi. Vastutad kõike eest.

V: *Tööalast infot kus kohast hangite?*

L: Kolleegidest. Kui mingi probleem on, siis pööran abi saamisel selle kolleegide poole, kes olid sellega kokku puutunud. Juhtkonna käest ka võib küsida...Koolitused.

V: *Aga kui meenutame taas lapsepõlve... Kas Teie peres raadiot kuulati?*

L: Meie kodus oli väga ilus raadio. Vanamoodne...Väga ilus. Paned teda heliplaadi...ja kuulad...tahad heliplaate, tahad raadio. Väga omapärane...Nagu praegu mäletan.

V: *Kas telliti koju mingeid ajalehte, ajakirju?*

L: Kindlasti tellisime! Palju erinevaid...

V: *Aga kuidas praegu on? Kas tellite ka midagi koju?*

L: Tellin küll. „Põhjarannik“... vene keeles... ka „Postimees“ käib... Ja Keskerakonna tasuta leht ka (naeratab)

V: *Aga mis keeles siis rohkem loete? Või televisiooni vaadate?*

L: Ma vaatan rohkem vene kanaleid. Hoopis vene omasid. Mitte see PBK, vaid Pervõi... Kuremäel on meil olema puhtad vene kanalid. Aga tõtt öeldes, vaatan ma heameelega indiafilmidega kanali. Ei ole mingit poliitikat...

V: *Ankeedis Teie kirjutasite, et Teie arvamusel elavad eesti ja vene inimesed erinevates teabeväljades. Põhjendage palun...*

L: Mina arvan, et see **informatsioon, mis on eesti keeles ja vene keeles väga tihti erineb. Mõnikord ühest ja samast sündmusest kirjutatakse erineva kontekstiga.** Kogu aeg loen Põhjarannikut ja Õpetajate lehte. **Väga tihti vene keeles nt kirjutatakse mingitest muutustest väga „pehmelt“, kuid originaalis...eesti keeles kajastatakse sama, kuid teisiti.**

V: *Õpetajate Leht on ju ainult eesti keeles... Kuidas saate võrrelda?*

L: Niikuinii pärast seda kajastatakse teistes ajalehtedes.Noh, kui mingid tähtsad sündmused samas haridussüsteemis.... Olen ka lugenud Põhjarannikut nii eesti kui ka vene keelt ja **leidsin selliseid erinevusi** ka... Või ostad nt vene keeles, loed...ja pärast tuled oma kolleegi juurde, näed laua peal ajalehe ja isegi ei saa kohe aru, et see on sama ajaleht... **Nii erinevalt juba esileht vormistatud... teised pealkirjad, pildid... Huvitav...**

V: Huvitav küll. *Aga räägime natuke sellest, mida sa oled oma lapsepõlvest oma perre toonud? Missugused traditsioonid, kombed, väärtused?*

L: **Perekonna tähtpäevad...**koosviibimine.. tähistamine...ühes lauas. **Usaldusvestlused lastega...suhtlemine...** Loomulikult iga kord ei õnnestu nii, nagu tahaks, aga ikka püüan (naeratab). Kodutöid...nt nõusid pesta siiaamaani ei saa õpetada. **Ise oma ema aitan maal ja oma näitel õpetan, kuidas vanemaid on vaja aidata...**Äkki veel hakkab... (naeratab). Aga tegelikult minu tütar teeb maal tööd

koos minuga. **Kolm põlvkonda ühel peenral!** (naerab). Ja metsas käis...seene, marju korjamas...

V: *Kas on su väärtused, hoiakud elu jooksul muutunud?*

L: Nagu **lugupidamine vanemate, täiskasvanute suhtes** on alati aktuaalsed ja ikka jäid...Nagu mind õpetati, sama mina õpetan... Aravan, et ei muutunud... Ma ei saa öelda, et olen ise eluga muutunud...Mitte...Olen praegu ka selline nagu lapsepõlves olin.

V: *Mida Sa üldse pead enda jaoks tähtsaks? Sinu eluväärtused?*

L: Väärtused...**Tervis**..oleks vaja nagu Nõukogude ajal... et pensionile minna 55 aastal ... Saad töötada, tööta...aga kui tahad, puhka..Teisele kohale ma paneks pere...kuid **kogu aeg töö**. Pere jaoks aega ei jää. Nagu reeglina me õpetame teisi, kuid meie omad...Oma lähedaseid me unustame...Kogu aeg **nõuatakse kvaliteedi**..

V: *Mida see tähendab?*

L: Kvaliteet....õpetamise ja õppimise kvaliteet...mis mõõdetakse hinnetega. Kogu aeg mingid võistlused koolide vahel. Numbrid, aga mitte teadmised. Ja mulle tundub, et see **puudutab rohkem vene koole. Minu kolleegid eesti koolides töötavad rahulikum.**

V: *Teie olete nii palju aastaid koolis töötanud. Kui võrrelda neid õpilasi, kes olid ütleme 10-15 aastat tagasi ja praegu...*

L: **Varem olid teadmised, nüüd hinded.** Ja isegi need ei huvita õpilasi. **Vanemaid huvitatakse.** Nad käivad koolis ja nõuatakse, aga tema laps nagu inimene neid ei huvita...kuidas ta käitub, mis temale meeldib.

V: *Mida pead tähtsaks oma laste kasvatamisel?*

L: Igal lapsel **peab olema oma arvamus**, ta ei pea kartma rääkima ja väljendama oma tundeid, mõtteid, arvamusi...kuid mitte tühjal kohal..Kui ta midagi tõestab, peab see kindlasti **argumenteeritud olema. Laps peab austama vanemaid.**

V: *Aga töökohal? Õpilaste kasvatamisel ja õpetamisel?*

L: **Absoluutselt samad.** Mida oma lapsi õpetan, sama õpilasi. Aga on vaja mainida, et võõraid lapsi kergemini õpetada, kui omi...

V: *Kas tõesti? Kuidas arvad, miks niimoodi on?*

L: Ei oska seletada... Ei tea.. Aga ongi nii...Kogemus näitab. Võõraid oskad õpetada ja kasvatada, aga oma laste suhtes see nii kenasti ei õnnestu... kahjuks...

V: Sinu vastustest küsimustikus sain ma teada, et oled hästi kursis toimuvast lähiümbruses, Eestis, maailmas. Sain ma õigesti aru, et pead enda jaoks oluliseks uudiseid jälgida?

L: Eelkõige ütleme niimoodi...et... uudishimu pärast. Puhtalt **uudishimu**. Aga teiseks.. tahaks ikka ajaga sammu pidada...On vaja siis uudiseid jälgida...mis, kus toimub...kuuldud võrrelda... analüüsida... et **aru saada**..isegi enda jaoks.

V: Aga juhul, kui tekib n.ö vaidlev küsimus, situatsioon ühiskonnas... Missuguseid uudiseid siis jälgid? Ütlesid varem, et vaatad peamiselt ainult vene kanaleid...

L: Ütlen niimoodi, et olen ma selle suhtes **neutraalne**. Kuid kuulan ja vaatan erinevaud vaatenurki, arvamusi ja siis, kui mul tekib **oma arvamus** millegi kohta ja olen ma veendunud, et see ongi niimoodi, siis ma võin midagi tõestada, tunnistada... kuid rohkem **olen neutraalne**. Nt palju asjad ma ei teeks niimoodi, nagu meie valitsus teeb... näen, et võiks teisiti teha...sama Pronksöö... **kuid mida see muutub? Kus mina olen, kus nemad on...** Aga oma arvamus mul on... ja see pea kokkulangema mitte ühe ega teise poolega.

V: Sa sooviksid midagi veel lisada?

L: Ütleks veel, et meie suguvõsas olid ka teised rahvused..Nt vanaisa oli valgevenelane...Tema sugulased on kõik Valgevenemaalt. Mees ka. Minu endine.. Mees ka tuli Eestisse elama töö pärast juba siis, kui täiskasvanud oli...peale sõjaväge. Tema kutsus siia tema esimese naise õde, kes terve elu on Narvas elanud. Aga vene keel meil on kogu aeg emakeel olnud.

V: Tänan Sind väga sisuka ja huvitava vestluse eest!

2.1.9. Respondent 9 – N

N – Natalia, naine, udmurt, 40.a, Tartu Aleksander Puškini kool, Tartu

3. august 2015, kell 9.30 – 11.45, Eesti Rahva Muuseum, Tartu

V: Eelkõige tänan Sind, et leidsid aega meie suhtlemiseks. Nagu ma rääkisin, räägime me Teie lasepõlvest, kooliaastatest, noorusest, õpingute aastatest. Ühe sõnaga, korra läheme tagasi minevikku.

V: *Õpetajatel on praegu puhkus. Oled ka puhkusel?*

N: Olen veel jah.

V: *Millega tegeled puhkusel?*

N: Väga palju sõltub sellest, kus kohas ma oma puhkuse veedan. **Traditsiooniks** on juba kujunenud nii, et puhkusel kindlasti sõidan ka **vanemate juurde kodumaale...Udmurdimaale.**

V: *Kui kaugel on sinu kodukoht?*

N: 2 000 km kaugusel

V: *Nii kaugel on sinu vanemad... Mille kaudu ja kui tihti teie siis suhtlete aasta jooksul?*

N: Tavaliselt me **suhtleme telefoni teel**. Vahel korra nädalas, vahel ka harvemini. Nii väga pikalt me ei suhtlegi. 45 minutit vahel ja ehk ka pikemalt ... Siinamaani ei oska telefoni teel palju rääkida. Meil **on kogu aeg olnud nii**, et telefon selleks, et midagi täpsustada või küsida, või kellegagi konkreetselt kokkusaamine kokkuleppida...mitte lihsalt niisama.

V: *Kas sa igatsed kodumaad, kodu?*

N: Algusaastates oli niimoodi, et kui tulime siia, siis **koduigatsus oli väga suur**, aga aja möödudes on tekkinud **harjumus siinse eluga, siinse elukohaga.**

V: *Mis aastal Sa oled sündinud ?*

N: 975.a.

V: *Ja kui suur oli teie pere? Vend, õde on ?*

N: Viiekesi olime perekonnas: ema, isa, mina, minust 2 aastat vanem vend ja vanaema

V: *Aga kellena Su vanemad töötasid?*

N: **Vanemad on õpetajad, isa on ajaloo ja ühiskonna teaduse õpetaja**, ema vene ja udmurdi keelte ja kirjanduse õpetaja.

V: *Ehk oskad ka öelda, kes olid Sinu vanavanemad ?*

N: Selleks ajaks, kui vennaga sündisime, ema vanemaid pole näinud, isapoolsed olid ka juba surnud, on ainult vanaema.

V: *Kas vanaema elas teiega koos või kuskil lähedal?*

N: Jah, **elasime koos** ja oli ta müüja... seda mitte kitsas tähenduses, vaid pidi muretsema kauba kättesaamise eest ja pidi küsitlenud rahvalt mida vaja on.

V: *Nagu mina sain aru, elasite maal?*

N: Jah, **elasime maal.**

V: *Meenuta palun oma lapsepõlve. Kas Sa käisid lasteaias ka ?*

N: Arvan, et kuskil kolmeselt hakkasin käima, enne seda meie maal lasteaeda ei olnud.

V: *Palju lapsi oli lastaaias?*

N: Ei mäleta, aga mitte nii väga palju.

V: *Mis keeles te suhtlesite?*

N: **Kindlasti udmurdi keeles.**

V: Mäletad Sa veel midagi oma lapsepõlvest? Mingid erksad meenutused...

N: (paus)

V: *Kas Sul oli palju sõpru?*

N: Noh **sõpru oli küll palju!** (naerab)

V: *Missugune Sinu lemmikmänguasi oli?*

N: Nukud. Ikka nukud... (naeratab)

V: *Kas mäletad, missugused nad olid, palju neid oli?*

N: Kindlasti! Esialgul oli palju, pärast jäi 3 lemmikut.

V: *Mis aastani Sa mängisid nukkudega?*

N: Kuskil 2. klassini väga agaralt. Aga üldse...7. klassini... 2. klassini mängimisehoog oli nii suur (naeratab). Aga pärastpoole see hoog rauges. Pärastpoole õmblesin nukudele riideid ja lihtsalt rollimänge... enam ei mänginud.

V: *Aga sõpradega mis mängesite?*

N: **Väga palju erinevaid** ja parajalt **palju ka õuemänge**, vene laptuud, rahvaste palli.

V: *Veetsid õues palju aega?*

N: Jaa, küllalt **palju aega veetsime õues.**

V: *Kas naabrid olid ka udmurdid või elasid ka teiste rahvaste inimesed teie kodukohas?*

N: Praegu arvan, et **100 % liselt olid kõik udmurdid.**

V: *Mis keeles rääkisid vanematega, sõpradega?*

N: **Udmurdi keelt.**

V: *Oskad ka vene keelt?*

N: Oskan küll! (naerab) **Kindlasti!**

V: *Kus kohas õppisid?*

N: **Kooli haridus oli venekeelne**, alates 1. klassist, kogu õppetöö vene keeles. Kui lapsed ei oska vene keelt, siis alguses dubleeriti udmurdi keeles. 1 klassi lõpuks said kõik lapsed vene keele selgeks.

V: *Nii õelda, esimene klass oli nagu keelekümbusklass...Kas ma õigesti aru sain?*

N: Umbes nii... (naeratab). Mina õppisin juba varem, kuskil 3-4 aastaselt, tervise pärast sõitsin **sanatooriumisse 2 kuuks, seal siis õppisingi vene keele selgeks**, selle ajaga olin unustanud udmurdi keele ära. Tulin kooli ja sain aru, et ei saa emakeelt rääkida... napib sõnu... Aga kiiresti kõik korda läks.

V: *Kas ema ja/või vanaema lugesid Sulle ka raamatuid?*

N: Ei, eriti ei lugenud... **Vanaema** vahel... harva... **mõistatusi luges. Isa** ka... aga otseselt raamatut ei lugenud.... ta **näitas pilte ja jutustas** ise sinna juurde. Ja põhiliselt olid need **ajalooraamatud**.

V: *Kellega Sa rohkem aega veetsid ?*

N: Kõigiga erinevalt. **Maal põhiliselt veedetakse aega tööd tehes...** ja **aiatöid tegime vanaemaga...** niisiis töötades põhiline suhtlus ja kasvatus on (naeratab)... **emaga köögis ja koristades ja isaga mingeid teisi töid tehes ja mängides, isa mängis meiega lapsepõlves päris palju.**

V: *Sinu jutust tundub, et Sa veetsid koos isaga hästi palju aega koos?*

N: **Lapsepõlves** ma seda **ei teavitanud endale, täiskasvanuna** vaatad tagasi ja **annad hinnangut**, et isa mitte just veetis palju aega... aga nii ema kui isaga sai erinevaid asju teha nii, et **nad täiustasid üksteist**.

V: *Mitme aastaselt Sa kooli läksid?*

N: Kuueselt. Meil oli eelkool, õppetöö toimus ikka koolis kuni 1. klassini.

V: *Kas Sulle meeldis **koolis käia**?*

N: Jah, **meeldis!**

V: *Mida huvitavat oled koolis teinud?*

N: **Koolielu oli ise väga põnev ja tegevuste tihe periood minu elus.** Kõigepealt oktoobrilaps, siis pioneerilaps ja **eriti pioneeripõlv oli tegevuste tihe.** Esialgul klassi pioneerorganisatsiooni juht ja pärastpoole kooli pioneerimaleva juht. Nii, et meil toimusid iga nädal nõupidamised, koosolekud, kus arutasime järgmise nädala plaane, mis üritusi annab korraldada, mis võistlusi, konkursse ja praktiliselt iga nädal üritus toimus. **Isa olin ka selline aktiivne...** ei pidanudki midagi kõrvalt soovitama, kõike ise sõbrannadega mõtlesime välja ja korraldasime, et raadiopsaateidki tegime.

V: *Siis oli palju tegemist... Aga oli mingi **huviring või huvitegevus**, millega sa tegelesid peale tundi?*

N: Mõni aeg **käisin võimlemas**, mitte pikalt, puberdeedi eas **tantsuringis**.

V: *Kas midagi jäi veel meelde?*

N: Jah.... Metall...vanapaberi korjamine. **Teiste abistamine ja keskkonna eest hoolitsemine olid prioriteedid.**

V: *See heategevus... tegite seda koos vanematega või ainult õpilased tegelesid sellega?*

N: Ainult õpilased.

V: *Millega tegelesid siis teie vanemad, peale tööd?*

N: Teiste töödega, kodutööga, koduloomade eest hoolitseti...sead, lambad, lehmad, vasikad,

V: *Ütlesid, et vanemad olid õpetajad. Kas nad töötasid kodus ka?*

N: Praegu teades õpetaja töö mahtu, imestan üldse, kuidas oli võimalik õpetaja töö kõrvalt teisi töid teha, aga kõike jõuti. **Jõuti koduloomade eest hoolitseda, lapsi kasvatada ja siis veel teisi lapsi õpetada.**

V: *Mis sinu lemmik õppeaine oli?*

N: Vene keel, kirjandus ja tööõpetus.

V: *Kas õppisite emakeeles?*

N: Ei... **õppeained olid vene keeles.** Udumurdi keelele mindi üle siis, kui teemast ei saadud aru või siis, kui kedagi oli vaja korrale kutsuda, noomida või, kui vahetu suhtlus toimus mindi udumurdi keelele üle, aga õppematerjali seletamine ja vastamine käis küll vene keeles.

V: Need **õpetajad**, kes õpetasid teie koolis, mis rahvusest olid?

N: **Udumurdid.**

V: *Ja rääkisid vene keeles?*

N: Jah, vene keeles.

V: *Mitme aastaselt hakkasid ise lugema?*

N: Ma arvan, et eelkoolis, 6 aastaselt.

V: *Palju sa lugesid?*

N: Esialgu mulle **ei meeldinud üldse lugeda**, aga **pidin ja pidin ka täitma lugemispäevikut.**

V: *Oli kohustuslik kirjandus?*

N: Jah, ja lugemispäeviku täitmine **oli kohustuslik** ja pärastpoole ka **kohustusliku kirjanduse lugemine oli kohustuslik.** Vähemalt see miinimum oli mul alati tehtud.

V: *Mäletad oma lemmikraamatut?*

N: Võib-olla.. ja meeldis see "Ovod" ja..

V: *Kas mäletad, mida te olete koolis vahetunnis teinud?*

N: Alklassides, et me kiiremini ja paremini vene keele selgeks õpiksim, oli mõeldud selline reegel, et klassiruumis **pidime kasutama ainult vene keelt**, kui oli soov rääkida emakeeles, **pidime klassiruumist väljuma**. Seinal oli tahvel, kes selle reegli vastu eksis, sai kohe ristikese ja paljudele selline **kord ei meeldinud**.

V: *Kas ei tekkinud sellist vastuseisu tunnet?*

N: Muidugi tekkis! Ja paljud läksid koridori vahetundi, et emakeeles rääkida.

V: *Aga selle kohustusliku kirjanduse kohta....lugesite nii vene keeles kui ka udumurdi keeles?*

N: Jah!

V: *Proovi, palun, iseloomustada oma kooliaastaid kolme sõnaga, need mis tulevad kohe pähe.*

N: **Aktiivsus, üritused** ja ... (paus) ... **sõbrad**.

V: *Koolivorm oli ka teil kohustuslik, kas sulle meeldis?*

N: Oli...Jah, meeldis.

V: *Kas Sinu arvates, praegu oleks vaja koolivormi koolis?*

N: Eks siis pühenduvad nad rohkem õppetööle kui sellele, kuidas nad välja näevad... Mind isegi ei häiri nii see firmamärk kui see, et mitte kõigil lastel, isegi vanematel, **ei ole stiilitunnet. Lapsed kuidagi väga kirjud ja lohakalt käivad koolis**. Kui neil oleks stiili ja maitse tunnet, võiks ka ilma koolivormita olla.

V: *Meenutades sinu kooliaastaid ja võrreldes selle ajaga praegust kooliaega, misssugused erinevused on?*

N: Siis **oli õpetaja suurem autoriteet kui praegu**. Lapsed ikka kaalusid, mida tohib õpetajale öelda, mida mitte, ja otsisid sõnu mida öelda, et mitte solvata. Praegu jääb küll selline mulje, et paljud **lapsed arvavad, et neil on kõik lubatud**.

V: *Kas nad arvavad või niimoodi on?*

N: Mõned käituvad ka nii...Õigused on vanematel ja õpilastel, aga õpetajatel on kohustused.

V: *On nii?*

N: Mis mulle ka veel **ei meeldi**... oli meil töökasvatus, et vähemalt õppisime nii enda järgi koristama... praegu lapsed ei prügi isegi enda järel tahvlitki puhtaks, veel vähem koristada.

V: *Palun korraks meenuta mõnda oma nädalavahetust ja proovi seda päeva kirjeldada. Ükskõik kui vana sa siis olid, aga lapsepõlvest. Mis kohe pähe tuleb?*

N: (naeratab) Kell 8 kostab mingi kolin köögis ja siis tuleb ema... kallistab ja sirutab mind ja äratab mind üles, ja pööras ta minu poolealati „tütrekene“...Nime järgi ainult paar korda nimetas mind. Iga nädalavahetus **oli kohustuslikus korras pirukate, kookide küpsetamine**. Siis ühiselt ema, vanaema ja mind hakkasimegi **küpsetama**, kahe tunni pärast olid soojalt ahjust tulnud ja kogu pere istus ühiselt lauda ja sõime neid.

V: *Kui naised köögis olid, kus sellel ajal mehed olid?*

N: Mehed tegid meeste töid, kas puid lõhkusid või aias midagi tegid, maal ikka jagub seda tööd.

V: *Ja mis pärast siis?*

N: Pärast oli ühissöömine ja vaba aeg. **Vaatasime üheskoos telerit**. Huvitavaid saateid „Reis ümber maailma“, „Loomade maailm“... need olid sellised paremad telesaated.

V: *Kui palju te telerit vaatasite?*

N: Noh nii kaua, kuni need head saated kestsid, 1 tund või rohkemgi. Liiga kauaks jäime telerit vaatama... siis ema hakkas juba **korrale kutsuma**, et „Kes siis päevasel ajal nii palju telerit vaatab“?

V: *Olid ka lemmiksaated?*

N: Väiksena vaatasin „Head ööd, mudilased“ ja multifilme, muinasjutte.

V: *Aga mis pärast tegid, läksid õue või olid oma toas? Oli sul oma tuba?*

N: Oli oma tuba, aga olenes jälle aastaajast, toas **tegelesin oma hobidega**... kas õmbesin, kudusin või täitsin päevikut, kirjutasin kirju.

V: *Jalutasid ka?*

N: **Jalutamine ei tulnud maal kõne allagi!** Siis öeldi kohe, kas selles peres pole koduseid töid, et inimesed niimoodi jalutavad. Aga mäletan üks periood talvel... **kogu küla käis suusatamas**, siis meie **ka kogu pere täies koosseisus suusatasime**, kuskil kella 7 paiku ja üks teine aeg oli väga moes, väga popjalutamine ja jooksmine, siis kah kogu küla rahvas käis jooksmas ja jalutamas.

V: *Kinos käisite?*

N: Ja kinos käisime tihti... kaks, kolm korda nädalas.

V: *Kus kohas kino oli? Maal või linnas?*

N: Maal, klubis.

V: *Linnas ka käisite?*

N: Ja linnas ka käisime, aga mitte väga tihti. Kui linnas, siis mitte kinos... vaid siis ikka teatris, tsirkuses või kontserdil.

V: *Kas teil oli auto?*

N: Jah!

V: *Aga läheme nüüd sinna tagasi... Nädalavahetuse õhtu... mida edasi tegite?*

N: Aaaa... veel selline asi.... et praegu on 5 päeva õppenädal, aga siis oli 6 päeva. Üks puhkepäev oligi. Õhtul tuli juba järgmise nädala koduseid töid teha.

V: *Vanemad aitasid?*

N: Absoluutselt ei mäleta, et vanemad oleksid aidanud koduste tööde tegemisel.

V: *Ja said hakkama, tubli! Mis keeles te vaatasite telerit kodus?*

N: Põhiliselt ikka vene keeles.

V: *Kas mäletad, millised telekanalid olid, näiteks, kõige tihedamini?*

N: Siis oli ainult 2 kanalit.

V: *Ajakirjad, ajalehed... oli ka midagi koju tellitud?*

N: Hästi palju oli tellitud. Vanematele oli tellitud rajoniajaleht ” Majak”, siis udumurdi rajooni ajaleht, siis ” Komsomolskeja pravda”, ”Argumendid ja faktid” ja „Õpetajate leht“. Minule vennaga oli tellitud udumurdikeelne ajakiri... „Pionerskaja pravda”, ”Ogonjok”

V: *Kas ostsite ka midagi?*

N: Ei!

V: *Kas oli teil kodus telefon? Suhtlesite palju telefoni teel? Varem mainisid, et ei ole harjunud...*

N: Just....Vajaduse järgi, siis kui oli infot edasi anda. Seepärast ei räägi nii palju telefoniga, soov lihtsalt niisama juttu ajada kaob ära.

V: *Sa rääkisid ka, et kirjutasid kirju palju sõpradele, et kui palju ja paberkandjal? Kus nad elasid, need sõbrad?*

N: Ma käisin Venemaa pioneerlaagris ”Orljonok”, kuhu tulid üle Venemaa lapsed. Meil vahetus oli pikk... 45 päeva... selle ajaga **sain paljudega sõpradeks** ja lahkumine oli väga raske ja aasta, poolteist, kaks, suhtlesime kirja teel. Sellel ajal sain päevas 5-6 kirja, **pidin** siis kõigile neile ka vastama.

V: *Sa rääkisid, et sinu isa oli telerisõber...*

N: Ta vaatas hästi palju. Kuna oli ajalooõpetaja, siis arvas, et on vaja kõigega kursis olla (naeratab). Ema koputas ta südamele, et vaja on ka tunde ette valmistada. Nüüd, kui ta on kaks aastat pensionil, käib televiisor ööpäevaringselt.

V: *Nagu ma saan aru, õhtuti isa vaatas telerit, sina tegelesid oma toas, ema....*

N: Ema ka luges või parandas vihikuid.

V: *Palun, paar sõna veel televisioonist... Kui vaatasite telerit, uudiseid..., kas kodus arutleti seda mida näete? Oli mingi arutelu?*

N: Ei... seda ei mäleta, vanemad vaatasid kindlasti „Vremjat“ ...ei mäleta, et uudiste arutelud oleksid olnud.

V: *Mis aastal lõpetasid kooli, mitu klassi?*

N: 1992 aastal lõpetasin, 11 aastat õppisin.

V: *Kuhu peale kooli lõpetamist tahtsid astuda?*

N: **Tahtsin astuda udumurdi pedagoogilisse ülikooli. Udumurdi ja vene keele õpetajaks. Kuna avanes võimalus ka Eestisse õppima tulla, otsustasin ka seda võimalust kasutada.** Kuna valikuid väga palju polnud, tuli vaadata kas udumurdi ülikooli või siis Eestisse tulek, oli enne udumurdi ülikooli sisseastumiseksamid. Meid oli vähe, kes said selle võimaluse. Tulime siia, nägime, meeldis ja **küpseski soov siia õppima tulla.**

V: *Ja kuhu sa astusid?*

N: Tartu Ülikooli.

V: *Kuidas Sulle meeldis?*

N: Õppetöö oli korraldatud nii, et esimesel õppeaastal õppisime ainult eesti keelt ja teisel õppeaastal igaüks pidi õppima oma eriala ja mina **oleks pidanud õppima geograafiat**, aga kuna mulle **nii meeldis, kuidas eesti keele õpetajad tegid nii hinge ja südamega tööd**, siis **ise ka otsustasin eesti keele õpetajaks hakata.**

V: Sinu jutust sain ma teada, et koolis teie ka esimest aastat pigem keelt õppisite, vene keelt. Siis Sa tulid Eestisse ja hakkasid eesti keelt õppima. Oli raske?

N: Peale sügissemestrit tahtsid koju minna...Ei saanudki üldse sellest aru, mis oli... Olid juba isegi kindlad plaanid...Hakkasin mõtlema, et kui tagasi koju tulen...Siis mida? Kojuminekuks põhjusi oli väga palju. Tulime siia 19 aastaselt... enne seda nii tihedas kontekstis vanematega ja koju aeg vanemate järelvalve all. Esimest korda nii pikaks ajaks ja nii kaugele, eks **tekkis koduigatsus, vanemate igatsus** ja teisel õppetöö semestril polnud nii korraldatud nagu tahtsime, sest meile õpetati eesti keelt koos nendega, kes siin Eestis juba varem õppima tulnud ja tase oli algusest peale täiesti erinev, õppekeel oli täiesti erinev... Väga väike stipendium, sellest ei saanud mitte kuidagi ära elada.

V: *Ja ikka Sa jäid Eestisse...*

N: Jah! Tahtsin õpetajaks saada. Mulle meeldis siin, Eestis, kõik...rahvas, kombed, suhted...

V: *Sina otsustasid õpetajaks saada, nagu Sinu vanemad... Aga kuidas on lugu Sinu lastega? Tütar ka tahab õpetajaks saada või?*

N: Las ta ise otsustab, **kindlasti mitte õpetajaks.**

V: *Kas Sa kahetsed, et oled õpetajaks õppinud?*

N: Ma kahetsen seda, et olen ainult õpetajaks õppinud, oleks pidanud selle eriala kõrvale ka midagi muud.

V: *Kui praegu oleks võimalus midagi muuta ja mis eriala sa valiksid endale?*

N: **Kardan, et enam ma valida ei saa**, kuna mul puuduvad eeldused selleks erialaks, ja eelnev ettevalmistus. Ma oleks midagi kunstiga seotud valinud, aga kindlasti on parem, kui oleks kunstikool seljataga. **Õppejõuna töötada meeldis mulle rohkem, kui koolis...**

V: *Oskad ka öelda, mis põhjusel?*

N: Õpetaja ameti **teevad raskemaks distsipliini probleemid ja õpilaste motiveeritus või motiveerimatus.** Täiskasvanute puhul... motiveerimisega pole probleemi... põhiline on oma ainet arusaadavalt edasi anda.

V: *Kui tekkisid **probleemid õpilastega**, kelle poole või mille poole Sa pöördusid? Mis allikaid Sa kasutasid?*

N: **Kolleegid on abivalmid ja juhtkond toetanud, kindlasti koolitused.**

V: *Sinu ankeedist sain aru, et oled hästi kursis toimuvast nii maailmas kui lähikümbruses... Kus kohast Sa infot saad?*

N: Ei ütleks, et oleks nii väga informeeritud...**Pigem enam vähem hästi, aga mitte täielikult.** Põhiliselt ikka vestluse käigus toimub uudiste vahetamine ja **kui miski pakub huvi, siis internetist vaatan.**

V: *Mis on n.ö lemmikud Interneti kodulehed?*

N: Vaatan **ainult „Postimeest“** ja kui huvi konkreetne, siis **märksõna kaudu.**

V: *Töökohal ajalehti loete? Oled ankeedis märganud, et kool tellib...*

N: **„Õpetaja Leht“. Loen.**

V: *Koju tellite midagi?*

N: Praegu mitte, aga mõned aastad tagasi **venekeelne „Postimees“.** Mul endine mees tellis. Seda, mida tellis, seda olen ka mina lugenud.

V: *Aga lastele ei telli midagi?*

N: Ja see on hea idee, peaks tellima (naeratab)

V: *Kuidas tunned, kas oled integreerunud Eesti ühiskonda? Sind kuulates tundub, et see on teine kodumaa.*

N: Oma sisemas ka **tunnen, et see on minu teine kodumaa. Palju asju olen omaks võtnud.** Väga vähe, mis mind siin **häirib.**

V: *Oled Sa kunagi sellist väljendit kuulnud, et "iga hunt vaatab oma metsa"?*

N: Jaaaaahh.....

V: *Võiksid seda kommenteerida?*

N: (paus)

V: *Et kui ma küsiks, kes sa oled?*

N: Rahvuselt ikka udumurd.

V: *Aga elada sooviks ikka Eestis?*

N: Võibolla siin on jah nii hea, et ma **ei pea kedagi teist mängima, saan olla see, kes ma olen.** Eestis olles ma ei saa ennast täiesti lülitada, **ma ei ole eestlaste esindaja ega ka venelaste esindaja.** Olen kuskil nende vahel. **Vaatan rohkem hindavalt nii ühtesid kui teisi,** ja vaatan võib-olla asju hoopis teistmoodi, **südamesse ja aruga võtan.** Eesti rahvas on mulle lähedane.

V: *Räägid, et eesti rahvas on lähedane. Lapsepõlvest oled ka vene keelt ja kultuuri õppinud...*

N: Aga **eesti on ikka lähedasem** (naeratab). **Meie kultuurides on palju ühist.** Väiksesed rahvused nagu udumurdi ... **samamoodi väike rahvus...** see aitab mõista seda. Aitab mõista käitumist paremini ja nagu, näiteks, paljud venelased peavad midagi halvaks või pahaks, aga minus see sellist emotsiooni ei tekita.

V: *Kui meenutada midagi lähiajaloost...nt Pronkssõduri lugu... Kelle positsioon Sulle lähedasem on? Vene või eesti?*

N: Iga sündmuse puhul tuleb eraldi vaadata **ja tuleb kõiki tagamaid teada.** Siis oli nii kuum teema.

V: *Sul oli ikka tekkinud oma arvamus? Ja sinu positsioon? Või eelistad neutraalne poliitika küsimustes olla?*

N: Jah, ise ma ei ole konfliktne inimene ja **enne, kui ma midagi otsustan, eelistan kuulata nii ühte osapoolt kui teist. Tõde on alati kuskil keskel.** Kui nüüd vaadata seda sündmust, võib-olla seda pidigi tegema, aga teistmoodi.

V: *Tean, et püüad teha võimalikult palju, et säilitada oma kultuuri, kuidas Sul õnnestub seda säilitada? Kuivõrd tähtis Sinu jaoks kodumaa keel ja kultuur on?*

N: Praegune töökoht võimaldab seda väga hästi (naeratab). Ma töotan ka muuseumis. Mul on väga hea meel, et ma leidsin sellise töökoha! Sest näiteks siin võõrsil olles, vahel tekib ka süümekaid, sest **udumurdi maa saatis mind siia, et ma tuleksin tagasi pärast, et tegeleksin oma kultuuri arendamisega.** Aga saan siin olles ka oma rahvale midagi head teha (naeratab)

V: *Praegu, elades Eestis, kui Sa lähed oma lastega kodumaale, mis keeles te räägite?*

N: **Kodukeel on meil vene keel, poeg on venekeelne**, teised keeled on võõrkeelena õpitud, **tütar on kakskeelne**, kodukeel on vene keel... ja teine keel on tal ka suus...eesti keel. **Tütrega suhtlen vene keeles.** Aga ta käis lasteaias eesti rühmas.

V: *Kas sa tahaksid, et nad oskaksid ka udumurdi keelt?*

N: Kindlasti, lausa piinlik on, et ei oska. Tütrel puhul on nii, et **ta sündis Narvas ja Narva oludes, pidasin väga oluliseks, et ta õpiks eesti keele selgeks**, hakkasin temaga **sünnist saadik eesti keeles rääkima**. Tütar läks lasteaeda Narvas ja üllatavalt kiiresti õppis vene keele selgeks, suhtles nii hästi juba ja ise ka ei saanud aru, kui läks meie suhtlemine üle vene keelele.

V: *Mis keeles lugesid talle? Ja lugesidki?*

N: Kindlasti! **Esialgu vene keeles**, aga nüüd, kui hakkas eesti lasteaias käima ja **sai eesti keele rohkem selgeks, loen ka eesti keeles**. Nüüd põhiliselt **loeb juba ise**.

V: Sa meenutasid, et sinu ema lapsepõlves eriti ei lugenud sulle, tal oli palju tööd. Aga sina, kui samamoodi õpetaja, ilmselt ka palju tööd teed?

N: Jah... aga oma lastele lugesin ja loen. **Leian aega.**

V: *Tubli! Oletan, et lastele väga meeldib, kui loed... Kui ise emaks said, tekkis sul selline soov anda lastele anda seda, mida sul ei olnud?*

N: Esiteks nägin, kuidas oma elus... kuidas ämm luges oma pojale... see **võib-olla innustas**, ja **ümbruskonnas tegeletakse lastega ja loetakse**. Tuleb mõned korrad lugeda, näed kui suure huviga laps kuulab ja tahab, et sa loeksid veel.

V: *Aga mida Sa oled oma lapsepõlvest oma perre toonud? Millised traditsioonid, kombed, väärtused?*

N: Võibolla selle, et **kui üks töötab, siis teised ei vaata niisama kõrval, vaid aitavad ka. Ühised söögiajad. Ka hoolivus ja suhtumine.**

V: *Küsimusele, mis Su väärtusteks on, kirjutasid, et esimesel kohal on pere ja hoolivus. Millised oleks veel perekondlikud väärtused?*

N: Kindlasti ka **hool**.

V: *Mainisid ka armastust?*

N: Jah, **armastus ja lugupidamine**. Seda ma pean üheks, sest minu jaoks on nad **läbi põimunud**. Vist ka tervis. Arvan, et kõik muu selle kõrvale saab teha.

V: *Aga töö?*

N: Töö on ka oluline, töö peab olema selline, mida teed hea meelega. Kindlasti **oluline ja lapsed väga olulised**.

V: *On su väärtused ja hoiakud ka elu jooksul muutunud?*

N: Arvan, et kindlasti.

V: *Mis või kes seda võis mõjutada?*

N: **Elu ise**. Toob need **korrektiivid**, öeldakse, et elu ise õpetab.

V: *Tooksid mingid näited?*

N: Mõistad võib-olla, et teised asjad, **materjaalsed**, noores eas olid tähtsad, kui tegelt nad polegi nii olulised. Kui kõik muu on, siis need saab väga kergelt juurde. Olulised on ehk need asjad, mis ei olene ainult sinust.

V: *Aga mida sa pead tähtsaks oma laste kasvatamisel?*

N: Et nad ei kasvaks ükskõikseks, et nad oleksid **töökad**.

V: *Kas sinu ema ka tahtis, et sa selline oleksid?*

N: **Lapsepõlves** meil **sihikindlusest** eriti ei räägitud, **töökus** oli, **väga palju rõhutati seda**. Töökust ja lahkust, **sihikindlust** mitte nii väga.

V: *Kuivõrd Sul õnnestub kasvatada oma lapsi sellistena nagu Sa tahaks?*

N: Eks mina ka õpin oma vigadest, vaadates vanemat poega, näen et eriti õnnestunud...ei ole, aga siis olid ka prioriteedid, arvasin, et oluline **et laps kasvaks targaks**. Aga nüüd arvan, et on **töökas ja sihikindel** ja saab oma tarkuse ka juurde.

V: *Aga töökohal? Õpetajana töötades? Mida Sa õpetad peale oma õppeainet?*

N: Kindlasti, esiteks **suhtumine õpilastesse** jääb... Minu puhul on õpilased täheldanud, et olen **lahke, sõbralik nende vastu**. Pooldan seda, et kui püüad **kõigest väest, saad üle igast mäest**.

V: *Kuidas Sa arvad, sinust kui õpetajast oleneb kui palju integreeruvad õpilased ühiskonda, mis Sa ise omaks saanud?*

N: Arvan, et ka õpetajast oleneb see väga palju – see, kuidas **õpetaja loob oma suhtumise sellesse rahvasse ja kultuuri**, mõjutab ka õpilaste suhtumist kõigesse sellesse. Tahes tahtmata arutled mingisuguseid olukordi õpilastega, jutustad... kas neutraalselt jutustades või annad ka omapoolse hinnangu sellele juhtumile... **Palju lõimumisprojekte**... Need õpetajad, kes otseselt ei osale, ikka toetavad.

V: *Kas haridusreform on mõjutanud Sind kuidagi?*

N: Ei oskaks öelda, et ta mind oleks mõjutanud. **Õpetamise kõrvalt on väga oluline isiksuse kujundamine ja kasvatamine.**

V: *Siis on väga tähtis, milline õpetaja ise on?*

N: **Kindlasti!**

V: *Kas Sinu jaoks on tähtis mis ja kus toimub? Sinu töös näiteks? Kuivõrd oluliseks pead seda, et kõigega kursis olla?*

N: **Võibolla vahel isegi ei tahaks, aga teistmoodi lihtsalt ei saa, õpetaja lihtsalt peab.**

V: *Aga uudiseid... mis keeles Sa kuulad ja vaatad?*

N: Jälle oleneb, mis keeles parajasti telerist need uudised tulevad.

V: *Kuidas Sulle tundub, kas erinevates keeltes on uudised sarnased? Oled tähelepanu pööranud?*

N: Lugeses eriti palju tähele pole pannud, aga kuulates uudiseid, jääb mulje, et **Venemaa uudised ei anna mitte lihtsalt infot, vaid ka lisavad omapoolse hinnangu sellele. Läbi selle mõjutavad ka vaatajate suhtumist.**

V: *Arvad, et eestikeelsed on rohkem neutraalsed?*

N: **Jah!**

V: *Praegu kui täiskasvanud oled, vaatad telerit vähem või rohkem? Ja sinu lapsed?*

N: Ei vaata palju. Mina ka.

V: *Aga laste puhul...Sa ei taha või nemad ei taha ?*

N: Arvan, et nemad vaataksid heameelega, aga kui laps vaatab tunnike arvutist või telerist saadet, **kaob tal pärast mingiks ajaks inisiatiiv**, ei tea millega edasi tegeleda, tal on igav. Oleme läinud pigem seda teed, et **vaatab telerit ainult tund aega või vähem.**

V: *Aga millega nädalavahetustel oma perega tegelete?*

N: Ärkame kiirustamata, teeme pannkooke, vaatame ühiselt perefilmi, siis juba lõuna käes, sööme või lähme välja, sõidame rattaga või ujulasse, jalutama.

V: *Ankeedis oli küsimus, kuivõrd erinevates teabeväljades elavad vene- ja eestikeelsed Eesti elanikud. Vastasite, et täiesti erinevates. Palun põhjendage!*

N: Üheltpoolt vaadates võib leida palju ühist, aga samas ka palju erinevat... Sama informatsioon... Isegi, kui üks ja sama, iga meist tõlgendab seda omamoodi. Erinevad inimesed, rahvad, mentaliteet. Oleneb jällegi inimesest, ei saa üheselt öelda, et venelane vaatab venekeelseid ja eestlane eestikeelseid, palju on erandeid. Kui

üldistada, siis **enamus venelasi vaatab ikka Venemaa uudiseid ja venekeelseid**. Aga neid vaadates peab olema väga tark, **et ei lase sellel end mõjutada**.

V: *Kas oled Sa kunagi mõelnud, mida võiks teha, et ühineda kaks rahvast?*

N: **Meedia peab olema ühine**. Aga veel on nii, et nagu pagulastega praegu on... Tundub, et eestlastele meeldib omaette olla ja tahavad olla peremehed, omal moel, ja kuna Eesti on riik ja pole enam Nõukogude Liidus, tahavadki olla nüüd peremehed, vahel võibolla **venelased natuke pealetükkivad** ja tundub, et see väsitab eestlasi. Aga sama ütleme, kui keegi kolmas peaks tulema teise kultuuriga, siis arvan et keskendutakse sellele, mis eestlaste ja venelaste vahel sarnane ja ühiskonnas. Nagu **räägitakse, kelle vastu sõprustame** (naeratab).

V: *Meie lõpetame meie huvitavat vestlust. Sooviksid Sa midagi veel lisada?*

N: Edu sulle! Sinu teema on väga põnev ja huvitav. Kui veel leida vastused küsimustele... Aga raske on...

2.1.10. Respondent 10 – Z

Z – Zanna, naine, ukrainlane, 48.a, Ehte Humanitaargümnaasium, Tallinn

26. juuli 2015, kell 13.00 – 13.50, telefoni teel, Kohtla-Järve - Tallinn

V: *Eelkõige tänan Sind, et leidsid aega meie suhtlemiseks. Nagu ma rääkisin, räägime me Teie lasepõlvest, kooliaastatest, noorusest, õpingute aastatest. Ühe sõnaga, korra läheme tagasi minevikku.*

V: *Mis aastal ja kus kohas olete sündinud?*

Z: Kus kohas? Ütleme niimoodi, et Ukrainas...ei sooviks täpsemalt rääkida, see oli kinnine sõjaväelinn. Olen sündinud 1966.aastal.

V: *Kuivõrd suur oli teie pere? Vennad, õed on?*

Z: Vanem vend.

V: *Kellena Teie vanemad töötasid?*

Z: Isa oli erumajor. Ema on meister tehases.

V: *Kas võib-olla oskate ka öelda, kes olid Teie vanavanemad?*

Z: Jah.... Aga **nad elasid Poltava oblastis...maaasulas...üks vanaema, aga teised hukkusid sõja ajal...vanaema peale sõda**.

V: *Selge. Teil oli üks vanaema, kes elas hästi kaugel. Kuivõrd tihti Teie nägite teda, olete teda näinud?*

Z: Iga suvi. Erinevalt...Kord sõitsin tema juurde nädalaks – kaheks nädalaks. Mõnikord kuu ajaks.

V: Kas see vanaema oli ema või isa ema?

Z: Isa ema.

V: Oskate öelda, kui tihedalt nad suhtlesid? Isa oma emaga?

Z: Väga tihedalt. Kogu aeg.

V: Mille kaudu nad suhtlesid, kui elasid teine teiselt hästi kaugel?

Z: **Kirjad.** Nad kirjutasid. Hästi tihti. Ei helistanud. Siis ei olnudki ju telefoni. Sõnaks, meil ka ei olnud kaua telefoni. Ma juba instituudis õppisin, kui saime koju telefoni. Jah...need olid kirjad ja kaardid..õnnitluskaalrid loomulikult. Ja **isa külastas ema rohkem kui kord aastas.**

V: Kohe küsiks, mis aastal Teie Eestisse elama tulite?

Z: Siis, kui abiellusin. 1988.aastal...see oli **veel Nõukogude aeg.**

V: See tähendab seda, et lapsepõlv ja kooliaastad möödusid Ukrainas?

Z: Jah...Jah!

V: Kas kodus teie rääkisite ukraina keeles või?

Z: **Emaga vene keeles rääkisin. Isaga ukraina keeles.** Niimoodi ütleme... **Meil oli kaks keelt korraga.** Aga ema ka hästi ukraina keelt valdab. Kuna ta sattus Ukrainasse, kui 11.aastat vanuses jäi orvuks, siis teda võttis oma perre onu, kes oli preester ja elas just Ukrainas.

V: Aga ema luges Teile raamatuid, muinasjutte? Ja mis keeles?

Z: **Kindlasti luges. Vene keeles. Kõik, mis puudutab ukraina folkloori ja kultuuri oli isa poolt.** Ja koolis ka tutvusin ukraina kultuuriga.

V: Õigesti ma aru saan, et koolis õppekeel oli ukraina keel?

Z: Saate aru... Kui **teil Eestis eesti keel oli pigem nagu võõrkeel...**Ja eesti keele õpetamine...Kuulates oma meest ja tema õde...**oli väga halvas seisundis...ei rääkinud keegi...**siis meil oli see täitsa loomulik protsess. Võib öelda, et meil olid kõik kakskeelsed. Ühelt poolt, see on lähedane keel...ja üldse...juba lapsepõlvest sa raadiot kuulad, lastaaias...kõikjal...varem..ei tea, kudas on praegu...aga **varem ei olnud sellist rahva lõhestamist ukrainlasteks ja venelasteks. Oli nii loomulik lõimumine, et me ei märganud seda. Tundub, et kõik valdasid mõlemat keelt.**

V: Kas Teie vanemad elavad Ukrainas?

Z: Ei ole...Ema ma kutsusin siia elama 11 aastat tagasi peale isa surma. Aga vend siinamaani elab seal, Zaporozjes, koos perega. Tema tütar praegu kooli lõpetab...**sama**

kakskeelsed. Need lood, mis praegu on...lihtsalt niimoodi kajastatakse... Kõik räägivad ka vene keelt. Temaga ma suhtlen vene keeles, aga kui järsku ma ütlen midagi ukraina keeles, siis tema ka kohe läheb üle ukraina keelde.

V: Meenutage, palun, oma lapsepõlve. Kas Teie käisite lasteaias?

Z: Jah...käisin küll.

V: Mida mäletate veel oma lapsepõlvest?

Z: Mhmmm... Ei oska öelda... Ah, jah... Meil oli **unikaalne lasteaed**. Ta asus Lõuna-Ukrainas..ei taha nimetada...Aga meil oli bassein. Ja meie käisime basseinis kogu aeg – enne lõuna, peale lõuna. Igal rühmaalal oli oma väike bassein mängimiseks patjatega, mänguasjadega. Kujutage ette? **Unikaalne lasteaed**. Aga ta ei olnud selline üksik..olid veel need, kus oli bassein õues. Aga veel tantsud...**Hakkasin juba lapsepõlvest tantsima**. Hästi mäletan, kui lasteaias valiti neid, kes hakkavad kaukaasia tantsu tantsima. Mina olin blondiin helesiniste silmadega ja lihtsalt istusin ja vaatasin, kuidas teised tantsivad. Järsku **mulle pakuti proovida ja just mind valiti. Niimoodi hakkasin ma tantsima.**

V: Mis keeles Teie lasteaias rääkisite?

Z: Ma räägingi, et **varem oli kõik teisiti...** Vene keel oli ukraina keelega kõrval. **Mõlemat keelt räägiti. See oli orgaaniliselt.** Praegu see lugu Ukrainaga... räägitakse, et sellepärast, et vene keelt surutakse... ei tea... ilmselt ikka teistel põhjustel... Ukrainas kõik räägivad mõlemat keelt. Isegi minu ema, kes tuli Ukrainasse alles 13.aastat vana... temal oli koolis raske küll. Ta lõpetas 7 klassi ja hiljem juba õppis õhtukoolis. Ja isegi vaatamata sellele, **ta on selline ukraina keele kandja...! Ta oskab nii palju rahvalaule ja teab folkloori. Tänapäeval ukrainlased ei tea neid laule.** Oleks vaja öelda, et ta on blokaadi üle elanud ja 1942 aastal neid evakueeriti Barnauli.

V: Kas ma õigesti aru sain, et Teie ema tuli Ukrainasse Venemaalt?

Z: Jah, jah... Tema ema, minu vanaema, sõja ajal oli haavatud, aga elas sõja üle ja suri kuskil 1957 aastal. Aga ta oli venelanna.

V: Kui Teie mainisite neid sündmusi, tohiks küsida, kuidas Teie elasite need üle? See on Teie kodumaa...Ilmselt oli raske?

Z: Loomulikult...väga!

V: Missugust informatsiooni Teie saite? Mida kuulasite, vaatasite, et rohkem toimuvast aru ja teada saada?

Z: Mina kuulasin mõlemate poolte uudiseid. Alguses vaatasin ma „Online Maidan“ ja ütlen, et **kajastati mitte niimoodi nagu ametlikult räägiti.** Ma hästi palju pöörasin tähelepanu sellele, kuidas see algus ja oli palju imelikku. Veel detsembris-veebruaries. Asi on ka selles, et mul ka Donetskis sugulased olemas. **Neil on oma arvamus.** Enamik sugulastest on mul Poltavas, Zaparozjes ja Dnepropetrovskis....**neil on hoopis teine arvamus ja silmavaade. Mitte keegi neist ei tea kahepoolset informatsiooni. Ainult ühelt poolt... On vaja kahepoolset informatsiooni!** Mina olen nõus osaleselt nii ühtega, kui ka teistega. Mõned ühes kohas valetavad, teised aga teises kohas. Mõlemal pool on vale informatsioon. **Aga mul on hoopis kolmas arvamus.** Ja siis me sugulastega otsustasime, et kuna meie arvamusel lähevad lahku, siis meie üldse ei puuduta seda teemat. Selline mulje, et taheti mitte ainult rahvaid oma vahel tülitseada, vaid ka sugulasi. **Minu jaoks suguvõsa on väga tähtis. Sellepärast saan ma mõned asjad tähelepanuta jätta.**

V: Tore, et leidsite sellise kompromissi.

Z: Teate, mul ka olemas sugulased, kes II Maailmasõjas oli vastupoollel. Need sugulased, mis olid vaimulikud, **olid represseeritud. On keeruline ajalugu...** Ei ole nii lihtne... **Aga kuidas ma saan kedagi süüdistada või halba mõelda, kui nad kuulavad meie suguvõssa?** Ma tean nii üht kui ka teist ja jällegi **mul on oma positsioon...pigem neutraalne.**

V: Olete kõige suhtes n.ö neutraalne?

Z: Arvatavasti küll.

V: Teie ankeedist selgus, et ajalehte Teie loete küllaltki harva. Ajakirju veel harvemini...

Z: Jah...Iga päev kasutan Interneti...ja mitu korda päevas. Nüüd ju kõigest võib Internetist teada saada. Telerit ka vaatan. Meil on kodus teleantenn ja **me vaatame ainult vene kanaleid.**

V: Ütlesite, et uudiseid toimuvast kodumaal saite teada sugulaste käest. Varem ka rääkisite, et eelistate mõlemate poolte vaadet teada. Kas kasutasite selleks veel mingeid infoallikaid info saamiseks?

Z: Vajadusel loen Postimeest, Delfi

V: Aga Postimeest mis keeles loete? Mainisite, et uudiseid trükimeedias jälgite ka eesti keeles...

Z: Ikka vene keeles. Ma ei oska veel nii palju eesti keelt, et eesti keeles lugeda.

V: Kuivõrd usaldate saadud infot?

õhtust muinasjuttu. Nii nagu Venemaal oli “Spokoinoi notši, malõši”, meil sarnane oli ka. Mõnikord vaatasin ka lastefilme. Aga mäletan, et **tihti sõbrannaga kinos käisime.**

V: *Kas koju olid tellitud ka mingid ajalehed, ajakirjad?*

Z: Oi, jah! Väga palju erinevaid! Mina sain “Pioneeriat”, “Pionerskaja Pravda”, “Komsomolskaja Pravda”. Endale vanemad tellisid tohutult palju erinevaid. Kohalikud ajalehed on kogu aeg olnud... Isa tellis “Ümber maailma”, “Inimene ja seadus”, “Tervis”, “Rabotniza”... “Novõi mir”... “Ogonjok”... Ja kõik need ajalehed korjasime ja kokku sidusime, ei visanud neid. Ajalehte oli ka palju... erinevaid...

V: *Aga kuidas praegu Teie peres? Kas tellite ka midagi koju?*

Z: Ei ole. Milleks? Internet ju olemas. Kui on midagi vaja, võiks sealt lugeda.

V: *Mis aastal kooli läksid?*

Z: Kooli läksin 8 aastaseks. Mul on sünnipäev novembris.

V: *Kas meeldis koolis käia?*

Z: **Meeldis küll.**

V: *Proovige, palun, iseloomustada kooliaastad kolme sõnaga.*

Z: **Lapsepõlv. Põnev elu.** Olin ma **väga hea õpilane.** Mäletan, kuidas ma esinesin luuletustega. Olen üritustel ka selline inimene, kes tervitas kõiki.

V: *Kui võrrelda neid õpilasi, mis olid varem, siis kui Teie koolis õppisite ja nüüd, siis kui Teie ise õpetate...*

Z: Mulle tundub, et **varem olime me aktiivsemad kui praegu on. Väärtused on ka muutunud. Olime väga kohusetundlikud.** Mäletan, kui mulle pakuti parteisse astuda, arvasin, et ei ole piisavalt väärt. On vaja parem olla.

V: *Mis aastal Te lõpetasite kooli ja kui palju klassi?*

Z: Mina lõpetasin 8 klassi 1982. aastal ja astusin kolledži... praegu kolledž... varem oli Kultuurikutsekool. Lõpetasin 1985. aastal... Aasta jooksul töötasin. Pärast... 1986. aastal astusin instituudi... Kievi Kultuuri ja Kunsti instituut. 1990. aastal lõpetasin... puhkusel, Odessas, kohtusin oma tulevase mehega, kes oli Eestist. Niimoodi ma sattusin Eestisse.

V: *Vabandust, aga Teie mees mis rahvusest?*

Z: Ta on venelane Eestist. Sõnaks, tema vanematega on ka selline lugu, et isa oli venelane, aga ema Ida-Valgevenemaalt... kujutage ette, selline küla, kus oli 3 piiri – Leedu, Poola ja Valgevenemaa. **Ta valdas nii poola kui ka valgevene keelt. Ja kui me suhtlesime temaga, siis leidsime palju ühist. Isegi sarnaseid sõnu.**

V: *Aga praegu Teie peres missugune keel on kodune keel?*

Z: **Ikka vene keel. Lastega ma räägin vene keeles.** Mul on kaks poega. Ainult minu vanem poeg seoses nende sündmustega Ukrainas hakkas küsima ja huvi tundma ukraina keele vastu.

V: *Kes Teie olete? Kuidas Teie ennast identifitseerite?*

Z: **Olen slaavlane** (naeratab). Teate, muinasslaavlane...siis, **kui oli üldine juur...kust ilmusid venelased, ukraillased, valgevenelased. Mitte idaslaavlased...need on teised...ja ma ei tunne, et kuuluks sellele rahvale. Ma üldse arvan, et sõltub mitte rahvast, vaid inimestes. Igas rahvas on olemas nii head, kui ka halvad. Eelkõige oleme me inimesed.** On sellised, kes aitavad vaatamata rahvusele. Minu tuttavate seast on palju vabatahtlikke. Headele on inimestel on üks ja sama reaktsioon. Aitad neid, kellel on halb olla ja siis ei ole tähtis, kes need on. Vot näiteks...just eile..oli selline juhtum...Jalutasime sõbrannaga, meile vastu tuli naine, kes hakkas midagi rääkima inglise keeles ja abi paluma. Läksime tema järele. Näeme kukkunud naist, tema kõrval on selle naise, kes palus aidata, ilmselt mees ja lapsed. See, mis oli n.ö. hädas...välimuselt nagu joodik...aga need inimesed ikka tahtsid teda aidata...ja palusid meid kiirabi kutsuda, et inimesel on halb olla..ta on maal..järsku süda paha või... Ma ei tea, kes need inimesed olid..välismaalsed...vahet ei ole...lihtsalt südamlilikud, kes ei läinud mööda

V: *Kuna te saite aru, et Teie poolt abi küsitakse, võin ma oletada, et Teie valdate inglise keelt?*

Z: Jah, valdan...kuid mul on segamini inglise ja eesti keeled. Kui ta tuli ja küsis, kas me räägime inglise keelt, mina automaatselt vastasin „natukene“ (naeratab). Kui on midagi, siis pigem pähe tulevad eestikeelsed sõnad.

V: *Õigesti ma aru sain, et Teie valdate eesti keelt ikka päris hästi?*

Z: Jah, õpin...õpin.

V: *Nii palju aastaid olete Eestis elanud... Kuivõrd olete Eesti ühiskonda integreeritud?*

Z: Oi, oskaks ma paremini keelt..tunneks ennast vabamalt...Aga muule väga meeldib. Kohe, kui tulin...**Keel, kultuur...et rahvas on nii rahulik, tagasihoidlik. Võtsin Eestit kohe omaks.** Mõned inimesed isegi ei usu, et olen ukrainlane. **Eesti rahvas on mulle lähedane.**

V: *Miks te valisite õpetaja elukutse?*

Z: Nii juhtuski mu elus. Mind kutsuti, ma läksin.

V: *Kas ei kahetse?*

Z: Mitte mingil juhul. **Mulle meeldib minu töö, töö lastega.**

V: *Kas kõik õnnestub töös?*

Z: **Raske töötada lastega, kes ei ole motiveeritud.** Mina õpetan ka rütmikat nagu kehalise kasvatuse lisatund. Ja algklasside õpilastega probleeme ei ole...Aga **iga aastaga lapsed on keerulisemad.** Meid praegu veel ühendati...meie algkool selle põhikooliga. Olid nad varem erinevates hoontes. Ja ikka **asukoht mõjutab ka õpilasi. Sotsiaalelu tase peegeldab lapsi.** Gümnaasiumi kinni pandi...ja nüüd sellest rajoonis lapsed hakkavad meie koolis õppima..ja kohe näha erinevusi..

V: *Sain ma õigesti aru, et Teie arvates, ümbrus mõjutab inimest?*

Z: Kindlasti. Kõik on omavahel seotud.

V: *Sama nagu pere... Mida sa olete oma lapsepõlvest oma perre toonud? Missugused traditsioonid, kombed, väärtused?*

Z: **Armastus lugemise vastu.** Kõik loevad. **Minu lapsed armastavad lugeda.** Palju lugesime alati. **Mina ka lastega joonistasin ja volisin... nagu isa minuga** (naeratab)

V: *Mida pead tähtsaks oma laste kasvatamisel?*

Z: **Oskus rääkida ja kokku leppida. Oskus konflikte lahendada sõnadega.** Kõik sõjad ju sellepärast, et me oska kuulata ja oma mõtteid väljendada.

V: *Aga töökohal? Õpilaste kasvatamisel ja õpetamisel?*

Z: Tahaks,et nad oleksid **lojaalsed, kommunikatiivsed, püüdlikud...loovad** ka.

V: *Kas raadiot kuulate ka?*

Z: Siis, kui autos olen...siis küll.

V: *Kas mingit konkreetset raadiojaama või?*

Z: Tegelikult mitte.

V: *Kui tihti telerit vaadate?*

Z: Iga päev. Iga õhtu kindlasti.

V: *Küsitluses Teie vastasite, et Teie arvamusel, eestlased ja venelased Eestis elavad enam-vähem sarnastes teabeväljades. Põhjendage, palun, oma arvamus.*

Z: **Tegelikult arvan, et erinevates... Isegi siis, kui inimene valdab keelt, eelistab ta infot saada oma emakeeles ja rohkem usaldab seda, mida emakeeles luges.** **Meie peres, nagu ma rääkisin, isegi eestikeelseid kanaleid ei ole. Aga ma armastan Eestit ja neid inimesi, kes siin elavad.**

V: *Kas sooviksite midagi veel lisada?*

Z: Hmmmm.... Ainult seda, et Eestis on palju kakskeelseid peresid ja kui pere tasandil inimesed panevad paika need piirid...millest tasub rääkida, millest mitte..et ei oleks konflikte, siis juba suur pant. **Poliitika ei pea inimeste vahel olema.**

V: *Täna Teid nii sisuka ja huvitava vestluse eest. Oli väga meeldiv Teiega suhelda. Soovin Teile ilusat puhkust.*

2.2. Kodeerimisjuhend

Intervjuude kontentanalüüsi kodeerimisjuhend

1. Sünnikoht	a. Eesti	a. Palju
	b. Venemaa	b. Vähe
	c. Muu riik	c. Ei ole
1. Pere suurus (laste arv)		10. Suhtluskeel
a. 1-2 last		a. Eesti keel
b. 3 ja rohkem		b. Vene keel/muu keel
2. Vanemate töökohad		c. Kahekeelsus
a. Töölised (lihttööline, autojuht jt)		11. Koolimeeldivus
b. Intelligentsus (õpetaja, juhatajat)		a. Meeldis
c. Mõlemad kategooriad		b. Ei meeldinud
3. Emakeel		12. Õppekeel
a. Eesti keel		a. Eesti keel
b. Vene keel		b. Vene keel
c. Muu keel		13. Huviringid ja hobi
4. Kodukeel		a. On olemas
2. a. Eesti keel		b. Ei ole
3. b. Vene keel		14. Uudiste jälgimine teistes keeltes
4. c. Muu või kakskeelsus		a. Eesti keeles
5. Vanavanematega sidemed		b. Vene keeles
a. Aktiivsed		c. Inglise või/ ja muu keeles
b. Passiivsed		d. Mitmes keeles
c. Puudulikud (on surnud jne)		15. Õpetaja eriala valik
6. Vanemate ja vanavanemate suhted		a. Ette planeeritud
a. Aktiivsed		b. Juhuslik valik
b. Passiivsed		16. Erialase hariduse omandamise koht
c. Puudulikud (on surnud jne)		a. Eesti
7. Vanematega koosveedetud aeg		b. Venemaa
a. Piisav		c. Muu riik
b. Piiratud		17. Õppimise kvaliteet (teadmiste omandamine)
c. Puudub		a. Kõrge
8. Lasteaed		b. Keskmine
a. On käidud		c. Puudulik
b. Ei ole käidud		18. Täienduskoolitustel
9. Sõbrad ja mängukaaslased		a. Aktiivne osaleja
		b. Vajaduse/nõudmise korral
		c. Ei osale

19. **Õpetaja tööga rahulolu**
- a. Väga rahul
 - b. Neutraalne
 - c. Mitte rahul
20. **Tööalase probleemi lahendamise allikad**
- a. Trükimeedia
 - b. Televisioon
 - c. Internet
 - d. Teised inimesed
21. **Integratsiooniprotsessides osalus.**
- a. Aktiivne osaleja
 - b. Passiivne osaleja
 - c. Ei osale
22. **Fundamentaalse kihi muutustevõimalused**
- a. On muutunud täiesti
 - b. On muutunud osaliselt
 - c. Ei muutunud
23. **Tööalaste ja isiklike väärtuste seos**
- a. Sarnased
 - b. Täiesti erinevad
 - c. Osaliselt
24. **Enesemääramine (identiteet)**
- a. Kindlalt määratud
 - b. On raske määrata
 - c. EI saa määrata
25. **Venekeelsete ja eestikeelsete teabeväljad**
- a. Sarnased
 - b. Väheste erinevustega
 - c. Erinevad

2.3. Kodeerimise kondtabel

Respondent	Sünnikoht	Pere suurus (laste arv)	Vanemate töökohad	Emakeel	Kodukeel	Vanavanematega sidemed	Vanemate ja vanavanemate suhted	Vanematega koosveedetud aeg	Lasteaed	Sõbrad ja mängukaaslased	Suhtluskeel	Koolimeeldivus	Õppekeel	Huviringid ja hobi	Uudiste jälgimine teistes keeltes	Õpetaja eriala valik	Erialase hariduse omandamise koht	Õppimise kvaliteet (teadmiste omandamine)	Täienduskoolitustel	Õpetaja tööga rahulolu	Töölase probleemi lahendamise allikad	Integratsiooniprotsessides osalus	Fundamentaalse kihi muutustevõimalused	Töölase ja isiklike väärtuste seos	Enesemääramine (identiteet)
M	a	a	a	a	a	c	c	c	b	a	c	a	a	b	a	b	a	a	b	c	d	a	a	c	a
I	a	a	a	a	a	a	a	a	a	b	a	a	a	a	a	b	a	b	b	b	d	b	c	c	a
K	a	a	b	a	a	b	a	b	b	b	a	b	a	b	a	b	a	b	b	c	d	a	c	a	a
L2	a	a	a	a	c	a	a	b	a	a	c	a	a	b	d	b	a	b	a	c	d	b	c	c	b
I2	c	a	a	a	c	b	a	a	a	a	c	a	a	a	c	b	a	b	a	b	c	a	c	c	b
V	a	b	a	b	b	a	a	a	a	b	b	a	b	a	a	a	a	b	a	a	d	a	b	c	b
R	a	b	a	b	c	a	a	b	a	a	b	b	b	a	d	b	a	c	a	b	d	a	c	b	b
L	c	b	a	b	b	a	a	a	a	a	c	a	b	b	d	a	a	b	a	a	d	a	c	a	b
N	c	a	b	c	c	a	a	b	a	a	b	a	b	a	a	a	a	a	a	b	c	a	a	c	a
Z		a	c	c	c	c	a	a	a	b	c	a	b	a	d	b	c	a	a	a	c	b	c	c	a

3. Väärtuste tabel

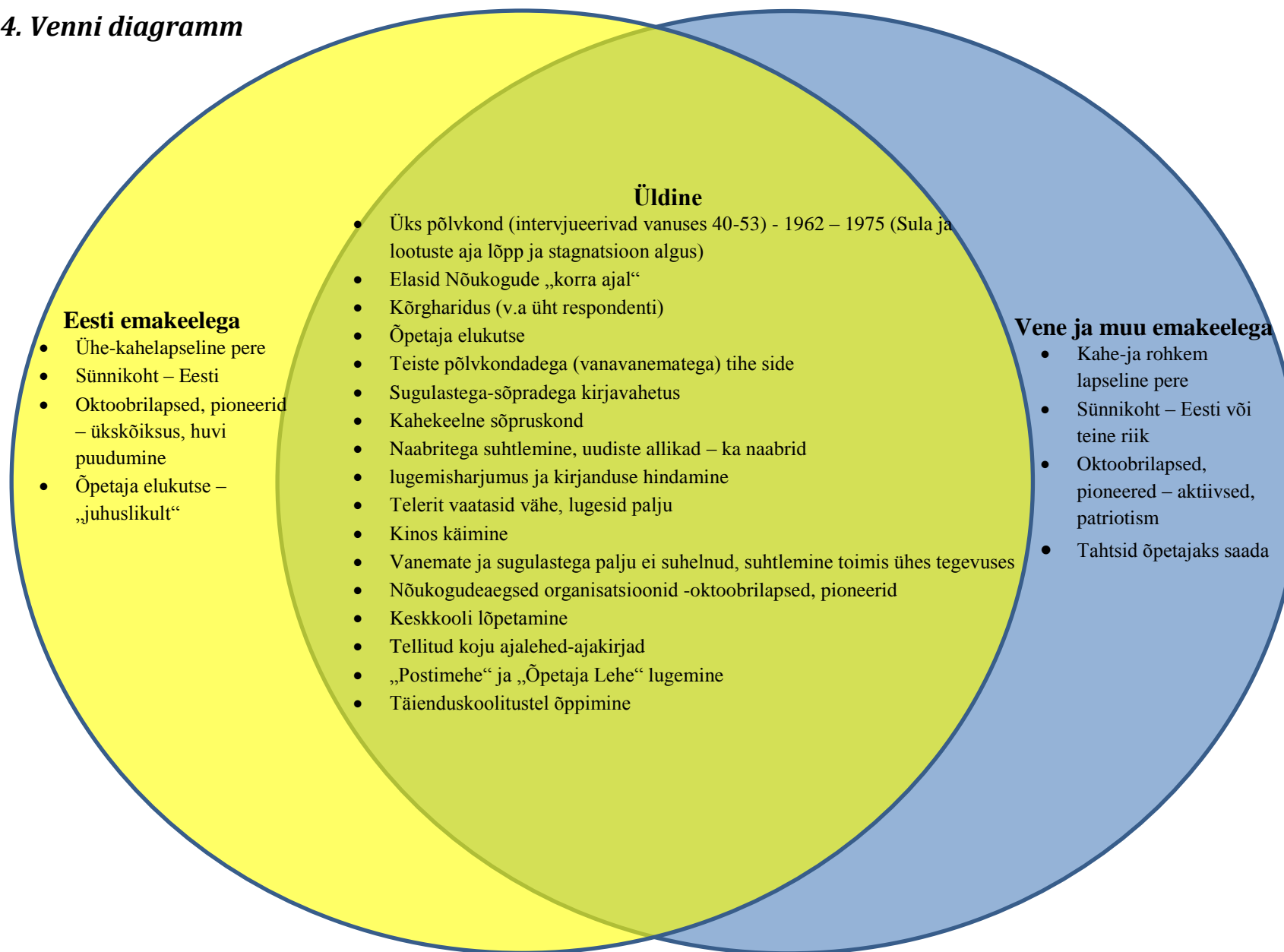
	ANKEET			RÕK		INTERVJU	
Kood	ELUVÄÄRTUSED	TÖÖVÄÄRTUSED				TÖÖVÄÄRTUSED	ELUVÄÄRTUSED
M	Tervis, pere, raha, töö, rahu	Lugupidamine, palk, tulemuslikkus, head õpilased, koostöö vanematega	ELUVÄÄRTUSED – TERVIS, PERE, RAHA, TÖÖ, AUSUS	Riiklikus õppekavas oluliseks peetud väärtused tulenevad „Eesti Vabariigi põhiseaduses”, ÜRO inimõiguste ülddeklaratsiooni, lapse õiguste konventsioonis ning Euroopa Liidu alusdokumentides nimetatud eetilistest põhimõtetest. Alusväärtustena tähtsustatakse üldinimlikke väärtusi (ausus, hoolivus, aukartus elu vastu, õiglus, inimväärikus, lugupidamine enda ja teiste vastu) ja ühiskondlikke väärtusi	TÖÖVÄÄRTUSED – HEAD SUHTED (USALDUS, TOLERANTSUS), PALK	“Et lapsed saaksid omavahel sõbralikult läbi ... ja et usaldaksid...” “..., et võiksid rahulikult arutleda”.	“Tervis... ilma terviseta muud ei saa... siis sõbralikkus, ausus... ka meeskonnatöö...” “... pere ja loomulikult raha.. ilma raha ka elada ei saa...”
I	Pere, inimsuhted, kodu	Raha, kompetentsus, omavahelised suhted				“Pole konfliktne inimene ja püüan kõigiga hästi läbi saada... abivalmis ja tolerantne.. Seda ka õpetan õpilasi”.	„Töökust! Ausust ja töökust...”
K	Ausus, stabiilsus, valikuvõimalused, heaolu, saavutusvajadus	Üldine heaolu, materiaalne baas, usalduslikud suhted, selgus ja läbipaistvus				“Kindlustunne, head suhted, paindlikkus”.	“..inimsuhted... et inimesed omavahel hästi suhtleks” “... perekond ja see on nagu põhiline tugi” “Töö on selles mõttes nagu oluline, et sealt saab raha, et elada...”
L2	Tervis, pere, lapsed, raha, ausus	Töö, vastutus, koostöö, usaldus, tunnustamine	ELUVÄÄRTUSED – PERE, TERVIS, AUSUS, TÖÖ, ABIVALMIDUS		TÖÖVÄÄRTUSED – LUGUPIDAMINE, LOJAALSUS, KOOSTÖÖ	“Sama ausus... Inimlikkus...” “Lugupidamine (teiste vastu)..”	“Pere... Rohkem aega koos perega veeta” “Abivalmisus... Alati aidata... aidata vanemaid” «Et (lapsed) oleksid avameelsed, siirad.. ei valetaks” “Tähtis, mis mu peres on... Kõik terved, töö on olemas..”
I2	Pere, tervis, töö, sõbrad, turvalisus	Turvalisus, mõistev suhtumine, arusaam,				“Aga samad nagu oma peres (lojaalsus, lugupidamine	Perega seondavad väärtused... Pere on

		stabiilsus, rahulikkus		(vabadus, demokraatia , austus emakeele ja kultuuri vastu , patriotism, kultuuriline mitmekesisus , sallivus ,		vanemate suhtes, abivalmidus , lugemishuvi, harrastused)” “... lugupidamine ka õpetajate suhtes. Ja teistega arvestamine... koostöö ”	kõige tähtsam... “ „Ikka pere... Töö ka on tähtis...Ja rahu ...hingerahu.“ „Lojaalsus, lugupidamine vanemate suhtes, abivalmidus , lugemishuvi... “ harrastused ka tähtsad...
V	Pere, tervis, töö, enesekehtestamine , kommunikatiivsus	Professionaalne enesekehtestamine , edu, usaldus , loovus, vabadus		keskkonna jätkusuutlikkus, õiguspõhisus, solidaarsus, vastutustundlikkus ja sooline võrdõiguslikkus). (RT 2014)	TÖÖVÄÄRTUSED – PROFESSIONAALNE ENESEKEHTESTAMINE	“Töökohal? Aga samad (peresuhted, vanemate lugupidamine, ausus, korralikus) Sama teisi lapsi õpetan... Ja kindlasti ka neid väärtusi, mis on programmis... See on kohustuslik”. „...töökus, inimõigused, lojaalsus , armastus oma kodumaa vastu...selles mõttes, et Eestimaa kultuuri ja keele vastu...”	„Pere. Kõige lähedasemad inimesed – pereliikmed. Kindlasti ühised pereüritused... “ „Lastega ajaveetmine. Vanemaid lugupidamine. ... elada õnnelikult isegi siis, kui on materiaalsed raskused. Veel ausus... korralikus.” “Et ausad oleksid, oskaksid armastada ja austada, hindaksid oma pere ...”
R	Moraalselt ja füüsiliselt terve keskkond, perekonnaheade olukord, laste tervis, haridus , väärtuslik töökoht väärtusliku palgaga	Professionaalne kompetentsus (haridus) , kannatlikkus, positiivne suhtumine , oskus leida kompromissi , oskus olla liidriks				“Ei erine (samad nagu eluväärtused - usaldus , valikuvõimalus, pere, töö). Tahaks, et oleksid nad hästi motiveeritud ja seda, mida teevad, teeksid hoolega... ja armustesega...”	“Usaldav suhtumine, anda valikuvõimalus ja loomulikult anda lapsele võimalus end tühjaks rääkida” “ Pere, suhted peres ja siis juba töö ”
L	Tervis, pere, armastus, töö, teineteisemõistmine , isiklik elu, avatus , individuaalsus , vaimsus	Armastus laste suhtes, avatus , ausus , korralikkus, lojaalsus				“Nagu mind õpetati, sama mina õpetan..” “Igal lapsel peab olema oma arvamus , ta ei pea kartma rääkima ja väljendama oma tundeid, mõtteid, arvamusi Laps peab austama vanemaid ”.	“ Perekonna tähtpäevad... koosviibimine.. tähistamine...ühes lauas. Usaldus vestlused lastega...suhtlemine... “...kuidas vanemaid on vaja aidata ”, “Kolm põlvkonda ühel

						<p>peenral!”</p> <p>“...lugupidamine vanemate, täiskasvanute suhtes”</p> <p>“Tervis.. Teisele kohale ma paneks pere ...kuid kogu aeg töö.”</p>
N	Pere, armastus, tervis, huvid, eneseteostus, töö	Kompetentsus, kohusetunne, lugupidamine , abivalmidus , ausus	ELUVÄÄRTUSED – PERE, TERVIS, ARMASTUS, ENESETEOSTUS, TÖÖ,		<p>“Suhtumine õpilastesse... olen lahke, sõbralik nende vastu. Pooldan seda, et kui püüad kõigest väest, saad üle igast mäest”.</p> <p>“Sihikindlus... õpetaja loob oma suhtumise sellesse rahvasse ja kultuuri, mõjutab ka õpilaste suhtumist kõigesse sellesse”.</p> <p>“Õpetamise kõrvalt on väga oluline isiksuse kujundamine ja kasvatamine”.</p>	<p>“..Kui üks töötab, siis teised ... aitavad ka. ... Ka hoolivus ja suhtumine esimesel kohal on pere ja hoolivus”.</p> <p>“Kindlasti ka hool. armastus ja lugupidamine. Seda ma pean üheks, sest minu jaoks on nad läbi põimunud. Vist ka tervis. Töö on ka oluline, töö peab olema selline, mida teed hea meelelega. Kindlasti oluline ja lapsed väga olulised. Et nad ei kasvaks ükskõikseks, et nad oleksid töökad.”</p>
Z	Pere, tervis, loovuse teostamine, professionaalne eneseteostus, sisene ja väline harmoonia	Loovus , töökus, suhtlemisoskus , kannatlikkus, tolerantsus .		TÖÖVÄÄRTUSED - LOJAALSUS, PÜÜDLIKUS, AUSUS, SUHTLEMISOSKUS (OMA ARVAMUS)	<p>“Tahaks, et nad oleksid lojaalsed, kommunikatiivsed, püüdlilikud...loovad ka”.</p>	<p>“Oskus rääkida ja kokku leppida. Oskus konflikte lahendada sõnadega.”</p> <p>“Armastus lugemise vastu”</p>

	ELUVÄÄRTUSED	TÖÖVÄÄRTUSED
E.k. emakeel	PERE, TERVIS, TÖÖ, AUSUS, RAHA	HEAD SUHTED (USALDUS, TOLERANTSUS), PALK
E.k & kakskeelsus	PERE, TERVIS, TÖÖ, AUSUS, ABIVALMIDUS	LOJAALSUS , LUGUPIDAMINE, KOOSTÖÖ
V.k. kakskeelsus	PERE, TERVIS, TÖÖ	LOJAALSUS , USALDUS , PROFESSIONAALNE ENESEKEHTESTAMINE (KOMPETENTSUS),
Migrandid	PERE, TERVIS, TÖÖ, ARMASTUS, ENESETEOSTUS	LOJAALSUS , PÜÜDLIKKUS, AUSUS, SUHTLEMISOSKUS (OMA ARVAMUS)

4. Venni diagramm

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina _____ Veronika Põllu _____
(*autori nimi*)

(sünnikuupäev: _____)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

_____ **Erineva emakeelega Eesti koolide õpetajate teabeväljad** _____,

(*lõputöö pealkiri*)

mille juhendaja on _____ Ragne Kõuts-Klemm _____,
(*juhendaja nimi*)

1.1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, _____ (*kuupäev*)

